

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย

ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

(อุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน 2567

REGIONAL OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS 3
OFFICE OF AGRICULTURAL ECONOMICS
MINISTRY OF AGRICULTURE AND COOPERATIVES
SEPTEMBER 2024

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย
ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
(อุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม)

โดย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดอุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) เป็นการศึกษาในรูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 และจัดทำแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทางการเกษตร (เอกสารสิทธิ์) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ ในพื้นที่ 7 จังหวัดรวมทั้งสิ้น 666 ราย รวมทั้งมีการระดมความคิดเห็น (Focus Group) จากเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 250 ราย เพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และนำมาจัดทำแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ผลการศึกษา พบว่า 1) **สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ภาพรวม 7 จังหวัด) ปี 2566** พบว่า มีรายได้ จำนวน 254,267 บาท ต่อครัวเรือน มีรายจ่าย จำนวน 201,416 บาทต่อครัวเรือน ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 52,851 บาทต่อครัวเรือน เกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 48,900 บาทต่อครัวเรือน และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 244,187 บาทต่อครัวเรือน 2) **เงินออมหรือเงินฝาก และเงินสดพร้อมใช้** พบว่า แหล่งเงินออมหรือเงินฝากที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้และฝากค้ำประกันเงินกู้ กลุ่มตัวอย่างมีเงินสดพร้อมใช้ส่วนใหญ่ใช้ได้นานเพียง 1 เดือน แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตรรับจ้าง และบุตรหรือคนในครอบครัว 3) **แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ** พบว่า รายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต เงินทุนทำเกษตร และใช้จ่ายประจำวัน รายได้นอกภาคเกษตรและเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน กลุ่มตัวอย่างมีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 73.72 โดยแหล่งเงินกู้และหนี้สินที่สำคัญมาจาก ธ.ก.ส. จำนวน 306,364 บาทต่อครัวเรือน มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวันและเงินทุนทำเกษตร ด้านสภาพการชำระเงินกู้และหนี้สินจาก ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ารายได้จากการทำเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ทั้งนี้เนื่องมาจาก พื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ หากรายได้จากภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยการกู้ยืมหรือขอระบบ 4) **ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน** พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 60.81 เนื่องมาจาก ไม่ต้องการเป็นหนี้หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น หากมีหนี้สินเพิ่มขึ้นเกรงว่าไม่สามารถชำระหนี้สินได้ตรงตามเวลา และเกษตรกรอายุมากและขาดแรงงาน

ปัญหาและอุปสรรค ประกอบด้วย 1) **ด้านการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย** พบว่า พื้นที่ปลูกของเกษตรกร อยู่ในนอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่ปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว และพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด ไม่มีเครื่องจักรกลการเกษตรเป็นของตนเอง เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นแรงงานสูงวัย ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น เกษตรกรขาดองค์ความรู้และทักษะในการลดต้นทุนการผลิต ประกอบกับผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ไม่สามารถขายผลผลิตในราคาที่สูงได้ และรายได้ไม่สามารถนำมาชำระเงินกู้หรือหนี้สิน ประกอบกับครัวเรือนเกษตรกรมีภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพารายได้นอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การใช้เงินกู้เพื่อการเกษตรมีวัตถุประสงค์ และทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินของเกษตรกรที่ส่อไปในด้านลบ ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเอง โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินเพื่อสังคมและนันทนาการของเกษตรกร (เช่น ค่าเหล้าหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ค่าหุย ค่าซิงโซค

เป็นต้น) หรือทัศนคติที่ว่าต้องกู้หนี้ทุกปี เพื่อรักษาสีทธิ การมีหนี้ติดตัวดีกว่าเอาทรัพย์สินไปชำระหนี้ และการกู้หนี้ใหม่ไปใช้หนี้เก่า รวมทั้งการขาดความตระหนักรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือนและต้นทุนในการเกษตร ทำให้เกิดวงจรปัญหาหนี้สินสะสม การเรื้อรัง การหมุนหนี้เก่าไปหาหนี้ใหม่ หรือการผัดวันประกันพรุ่ง **2) ด้านการเข้าถึงกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.)** พบว่า ขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกองทุน ฯ ให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของ กษ. เกษตรกรขาดความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วัตถุประสงค์ รวมถึงวิธีการขอรับกองทุน ฯ รวมทั้งขาดทักษะและความชำนาญในการจัดทำแผนธุรกิจทางการเกษตรครบวงจร นอกจากนี้การขอใช้เงินกองทุน ส่วนใหญ่ให้เสนอในนามกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น ถ้าเกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและการบริหารจัดการธุรกิจเกษตรที่ดี จะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งกองทุน ฯ ได้

แนวทางการพัฒนาหลัก ประกอบด้วย **1) ด้านการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย** การพัฒนาที่ดินและแหล่งน้ำ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน ตลอดจนการอนุรักษ์ดินและน้ำ การส่งเสริมการผลิตตามระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อผลิตสินค้าเกษตรตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ และการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงาน เพื่อสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกร การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ คู่ขนานกับการสร้างทัศนคติที่ดีทางการเงิน เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร และการสร้างความรู้และวินัยทางการเงินที่ดี การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการทำการเกษตร (การทำน้อย ได้มาก) แบบประณีตและการปลูกพืชนอกฤดู ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การมีวินัยทางการเงินที่ดี รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้จากการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือนเกษตร การสนับสนุนการให้สร้างความรู้และวินัยทางการเงินที่ดี และการวางแผนการทำการเกษตร โดยใช้ตลาดนำการผลิต **2) ด้านการเข้าถึงกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับ กษ.** การสนับสนุนการเข้าถึงกองทุนของ กษ. โดยจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์เงินกองทุน และการยกระดับการพัฒนาการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาทักษะกลุ่มเกษตรกรในการจัดทำแผนธุรกิจเกษตรครบวงจรสู่ความสำเร็จ และการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร (วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร) โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกษตรกร เพื่อการผลิตและบริหารสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกองทุน ฯ และชำระหนี้กองทุน ฯ ได้

คำนำ

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทำการศึกษาในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม จัดทำขึ้นหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบรูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย เกิดความเข้าใจเงื่อนไข ปัญหา และอุปสรรคของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการสนับสนุนสินเชื่อสำหรับเกษตรกรรายย่อย ตลอดจนผู้บริหารหน่วยงานในจังหวัด และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อยต่อไป

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 ขอขอบคุณหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 7 จังหวัดข้างต้น ที่กรุณาให้ข้อมูลสำคัญต่อการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกร ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ทำที่เกี่ยวข้อง หากเอกสารฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใดต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ข
คำนำ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.5 วิธีการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี	6
2.1 การตรวจเอกสาร	6
2.2 แนวคิดและทฤษฎี	11
บทที่ 3 ข้อมูลทั่วไป	35
3.1 ข้อมูลพื้นฐาน	35
3.2 ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ	52
3.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา	77
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์	99
4.1 รูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย	99
4.2 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย	231
4.3 ปัญหาและอุปสรรค	246
4.4 สรุปภาพรวมการศึกษาโครงการแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	248
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	254
5.1 สรุป	254
5.2 ข้อเสนอแนะ	268
บรรณานุกรม	269
ภาคผนวก	
ภาคผนวกที่ 1 แบบสอบถาม	272

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ 1.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ	3
ตารางที่ 2.1	สรุปรายงานการรับและจ่ายเงินของกองทุน/เงินทุนหมุนเวียน	24
ตารางที่ 3.1	เนื้อที่และการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ปี พ.ศ. 2565	35
ตารางที่ 3.2	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี	37
ตารางที่ 3.3	ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อประชากร (GPP per Capita)	39
ตารางที่ 3.4	รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือน 7 จังหวัด ปี 2556 - 2566	45
ตารางที่ 3.5	ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตร ข้อมูลปีเพาะปลูก 2563/64	47
ตารางที่ 3.6	ข้อมูลรายได้-รายจ่าย หนี้สิน และทรัพย์สิน ปีเพาะปลูก 2564/65	48
ตารางที่ 3.7	พื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จ (ปีงบประมาณ 2562-2566)	52
ตารางที่ 3.8	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2562/63-2566/67 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	54
ตารางที่ 3.9	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตข้าวนาปรัง ปีเพาะปลูก 2563-2567 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	56
ตารางที่ 3.10	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตอ้อยโรงงาน ปีเพาะปลูก 2562/63-2566/67 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	58
ตารางที่ 3.11	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตมันสำปะหลัง ปีเพาะปลูก 2562/63-2566/67 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	60
ตารางที่ 3.12	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รวมรุ่น 1 และรุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2562-2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	62
ตารางที่ 3.13	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตยางพารา ปีเพาะปลูก 2562 - 2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	64
ตารางที่ 3.14	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตปาล์มน้ำมัน ปีเพาะปลูก 2562-2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	66
ตารางที่ 3.15	จำนวน และปริมาณการผลิตสุกร ปี 2562-2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	68
ตารางที่ 3.16	จำนวน และปริมาณการผลิตโคเนื้อ ปี 2562-2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	70
ตารางที่ 3.17	จำนวน และปริมาณการผลิตไก่เนื้อ ปี 2562-2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	72
ตารางที่ 3.18	ปริมาณและมูลค่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ปี 2562-2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	74
ตารางที่ 3.19	ปริมาณและมูลค่าการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ ปี 2562-2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	76
ตารางที่ 3.20	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดอุดรธานี	78
ตารางที่ 3.21	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดเลย	80
ตารางที่ 3.22	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดหนองคาย	83
ตารางที่ 3.23	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดหนองบัวลำภู	85

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 3.24	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดบึงกาฬ	88
ตารางที่ 3.25	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดสกลนคร	91
ตารางที่ 3.26	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดนครพนม	94
ตารางที่ 3.27	ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	96
ตารางที่ 4.1	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	100
ตารางที่ 4.2	รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	101
ตารางที่ 4.3	เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	103
ตารางที่ 4.4	จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	104
ตารางที่ 4.5	เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	104
ตารางที่ 4.6	แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	107
ตารางที่ 4.7	การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	107
ตารางที่ 4.8	การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	108
ตารางที่ 4.9	จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	108
ตารางที่ 4.10	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	110
ตารางที่ 4.11	การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	110
ตารางที่ 4.12	สภาพภาพการชำระเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	111
ตารางที่ 4.13	รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน	112
ตารางที่ 4.14	สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	113
ตารางที่ 4.15	ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	114
ตารางที่ 4.16	จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	114
ตารางที่ 4.17	สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	115
ตารางที่ 4.18	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	116
ตารางที่ 4.19	รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	117
ตารางที่ 4.20	เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	119
ตารางที่ 4.21	จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	120
ตารางที่ 4.22	เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	120

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.23 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	123
ตารางที่ 4.24 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	123
ตารางที่ 4.25 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	124
ตารางที่ 4.26 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	124
ตารางที่ 4.27 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	126
ตารางที่ 4.28 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	126
ตารางที่ 4.29 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	127
ตารางที่ 4.30 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินจังหวัดเลย	128
ตารางที่ 4.31 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	129
ตารางที่ 4.32 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	129
ตารางที่ 4.33 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	130
ตารางที่ 4.34 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	130
ตารางที่ 4.35 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	131
ตารางที่ 4.36 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	133
ตารางที่ 4.37 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	135
ตารางที่ 4.38 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	135
ตารางที่ 4.39 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	136
ตารางที่ 4.40 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	138
ตารางที่ 4.41 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	138
ตารางที่ 4.42 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	139
ตารางที่ 4.43 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	139
ตารางที่ 4.44 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	141
ตารางที่ 4.45 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	141
ตารางที่ 4.46 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	142
ตารางที่ 4.47 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินจังหวัดหนองคาย	143

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.48	สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	144
ตารางที่ 4.49	ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	144
ตารางที่ 4.50	จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	145
ตารางที่ 4.51	สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	145
ตารางที่ 4.52	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	147
ตารางที่ 4.53	รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	148
ตารางที่ 4.54	เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	150
ตารางที่ 4.55	จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	151
ตารางที่ 4.56	เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	151
ตารางที่ 4.57	แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกร รายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	154
ตารางที่ 4.58	การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	154
ตารางที่ 4.59	การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	155
ตารางที่ 4.60	จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	155
ตารางที่ 4.61	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	157
ตารางที่ 4.62	การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	157
ตารางที่ 4.63	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	158
ตารางที่ 4.64	รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้น ภาวะหนี้สินจังหวัดหนองบัวลำภู	159
ตารางที่ 4.65	สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	160
ตารางที่ 4.66	ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	160
ตารางที่ 4.67	จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	161
ตารางที่ 4.68	สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	161
ตารางที่ 4.69	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	163

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.70	รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	164
ตารางที่ 4.71	เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	166
ตารางที่ 4.72	จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	167
ตารางที่ 4.73	เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	167
ตารางที่ 4.74	แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	169
ตารางที่ 4.75	การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	169
ตารางที่ 4.76	การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	170
ตารางที่ 4.77	จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	171
ตารางที่ 4.78	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	173
ตารางที่ 4.79	การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	174
ตารางที่ 4.80	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	175
ตารางที่ 4.81	รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน จังหวัดบึงกาฬ	176
ตารางที่ 4.82	สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	177
ตารางที่ 4.83	ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	177
ตารางที่ 4.84	จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	178
ตารางที่ 4.85	สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	178
ตารางที่ 4.86	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	180
ตารางที่ 4.87	รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	181
ตารางที่ 4.88	เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	183
ตารางที่ 4.89	จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	184
ตารางที่ 4.90	เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	185
ตารางที่ 4.91	แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	187
ตารางที่ 4.92	การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	187
ตารางที่ 4.93	การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	188
ตารางที่ 4.94	จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	188

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.95	190
วัตถุประสงค้ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.96	190
การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.97	191
วัตถุประสงค้ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.98	192
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้น ภาวะหนี้สิน จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.99	193
สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.100	193
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.101	194
จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.102	194
สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร รายย่อย จังหวัดสกลนคร	
ตารางที่ 4.103	196
รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.104	197
รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.105	199
เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.106	200
จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.107	201
เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.108	202
แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค้ในการใช้เงินทุนของครัวเรือน เกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.109	202
การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.110	203
การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.111	203
จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.112	205
วัตถุประสงค้ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.113	205
การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.114	206
วัตถุประสงค้ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.115	207
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้น ภาวะหนี้สิน จังหวัดนครพนม	
ตารางที่ 4.116	208
สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.117	ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	208
ตารางที่ 4.118	จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	209
ตารางที่ 4.119	สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	209
ตารางที่ 4.120	รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	211
ตารางที่ 4.121	รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	212
ตารางที่ 4.122	เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	214
ตารางที่ 4.123	จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	215
ตารางที่ 4.124	เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	216
ตารางที่ 4.125	แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	218
ตารางที่ 4.126	การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	218
ตารางที่ 4.127	การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	219
ตารางที่ 4.128	จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	220
ตารางที่ 4.129	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	222
ตารางที่ 4.130	การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	223
ตารางที่ 4.131	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	225
ตารางที่ 4.132	รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	226
ตารางที่ 4.133	สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	227

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.134	ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	228
ตารางที่ 4.135	จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	228
ตารางที่ 4.136	สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	230
ตารางที่ 4.137	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี	232
ตารางที่ 4.138	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย	234
ตารางที่ 4.139	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย	236
ตารางที่ 4.140	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู	238
ตารางที่ 4.141	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ	240
ตารางที่ 4.142	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร	242
ตารางที่ 4.143	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม	244
ตารางที่ 4.144	ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย ภาพรวม 7 จังหวัด	246
ตารางที่ 4.145	สรุปภาพรวมการศึกษาโครงการแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	248

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2.1	วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980)	26
ภาพที่ 3.1	พื้นที่จังหวัดอุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม	35

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 3.1 รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือนทั่วประเทศ ปี 2556 – 2566	40
แผนภูมิที่ 3.2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนทั่วประเทศ จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ปี 2566	41
แผนภูมิที่ 3.3 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนทั่วประเทศ จำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย ปี 2566	41
แผนภูมิที่ 3.4 หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น จำแนกตามวัตถุประสงค์ของหนี้ ปี 2566	42
แผนภูมิที่ 3.5 ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้ และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามประเภทของหนี้ ปี 2566	43
แผนภูมิที่ 3.6 รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2556 – 2566	44

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็น ประเทศรายได้สูง ที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคต โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเอง ได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกร และการส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชนที่ผ่านมา ปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรายย่อยและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง ในปี 2564 คริวเรือนเกษตรกรคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.11 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด และครัวเรือนไม่มี ส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (ครัวเรือนที่มีรายได้หลักจากแหล่งอื่นที่ไม่ใช่การทำงาน) ร้อยละ 33.99 ของครัวเรือน ยากจนทั้งหมด โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการวางแผนการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ รวมทั้งยังมีพฤติกรรม ขาดการออม และมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสมเรื้อรัง

ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนของประเทศไทย ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2564 โดยสำนักสถิติแห่งชาติ พบสาเหตุของการก่อกำหนัที่สำคัญของเกษตรกร คือ หนี้สินจากต้นทุนทางการเกษตร โดยครัวเรือนเกษตรกรทั่วประเทศ มากกว่าครึ่งเป็นครัวเรือนที่มีหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 52.7 โดยมีจำนวนหนี้สิน เฉลี่ย 208,733 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อกำหนัเพื่อใช้ในครัวเรือน 157,234 บาท ประกอบด้วย หนี้เพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค 80,695 บาท หนี้เพื่อซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดิน 72,822 บาท และหนี้เพื่อใช้ในการศึกษามีเพียง 3,717 บาท เท่านั้น ในขณะที่หนี้เพื่อใช้ในการลงทุนและอื่น ๆ มีจำนวน 51,499 บาท นั้น ส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่ใช้ทำการเกษตร 31,063 บาท รองลงมา เป็นหนี้เพื่อใช้ทำธุรกิจ 18,983 บาท และหนี้อื่น ๆ 1,454 บาท สอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรมีการใช้เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญในทุกกระบวนการผลิต ของตนเอง ส่งผลให้ครัวเรือนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นครัวเรือนเกษตรกรยังเผชิญปัญหานี้สินที่เกิดจากการประกอบอาชีพ เกษตร โดยข้อมูลภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในปี 2564 เฉลี่ย 262,317 บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 16.5 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา และหลังการระบาดของโควิด-19 หนี้สินเกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ 74 เมื่อเทียบกับปีที่ไม่เกิดโรคระบาด ซึ่งมีหนี้สินเฉลี่ย 150,636 บาทต่อครัวเรือน ขณะที่ความสามารถ ของเกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบของเกษตรกรมีน้อยและค่อนข้างจำกัด รายงานวิเคราะห์ สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2564 โดยสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พบว่า ภูมิภาคที่มีปัญหาความยากจนรุนแรงที่สุดในปี 2564 คือ ภาคใต้ แต่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือมีคนจนมากที่สุด และมีรายได้ต่อหัวต่ำสุดมาโดยตลอด ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแรงงาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรมซึ่งมีผลิตภาพแรงงานต่ำ

จากปัญหาตามที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาตามแผนแม่บทย่อยเศรษฐกิจฐานราก คือ การส่งเสริมและพัฒนากลไกและโครงสร้างอุตสาหกรรมมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจาย รายได้กลับสู่ชุมชน เพื่อสร้างการเติบโตและการหมุนเวียนของเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการรวมตัวของสมาชิก ในชุมชนและ กระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ และจัดให้มีนวัตกรรมทางการเงินเพื่อสนับสนุนแหล่งทุนให้กับ เศรษฐกิจชุมชน อาทิ ตลาดทุนในการทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสรรทรัพยากรด้านเงินทุน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและผู้ลงทุน ผ่านเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลาย ที่สามารถพัฒนาขึ้นให้มีความเหมาะสมกับความต้องการระดมทุนในจำนวน เงื่อนไขเวลา และต้นทุน ที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการใช้รูปแบบสินเชื่อบริการรูปแบบ ใหม่ ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเศรษฐกิจชุมชน เพราะเงินทุนหรือแหล่งทุน ถือเป็น ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อครัวเรือนเกษตรกร อีกทั้งในปัจจุบันความต้องการและการเข้าถึงแหล่งทุน ของเกษตรกร เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของแหล่งทุนที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน โดยมีทั้งเงินทุนที่เป็นของตนเอง และครอบครัว หรือเป็นการกู้เงินจากแหล่งทุนที่มีการให้บริการอยู่แล้ว ทั้งที่เป็นของสถาบันการเงินของรัฐ และเอกชน และแหล่งทุนที่อยู่ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนเพื่อการผลิตของ กลุ่มเกษตรกรเอง การให้ยืมพันธบัตรหรือปุ๋ยเคมี การให้เครดิตล่วงหน้าของผู้ประกอบการหรือเงินกู้ธนาคารเป็นต้น อย่างไรก็ตาม แหล่งทุนหลากหลายประเภทเหล่านี้ ถือเป็นทั้งช่องทางที่สามารถจะทำให้เกษตรกร มีรายได้เพิ่มมากขึ้น หากมีการบริหารเงินทุนเพื่อทำการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในทางตรงกันข้าม หากมีการบริหารจัดการเงินทุนที่ไม่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้เกษตรกรตกอยู่ในวังวนความยากจน มากยิ่งขึ้น

ดังนั้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 ซึ่งมีภารกิจสำคัญในการเสนอแนะนโยบาย และจัดทำ แนวทาง มาตรการทางการเกษตร รวมทั้งจัดทำและบริการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร ทั้งในระดับพื้นที่ ภูมิภาค และประเทศ จึงได้จัดทำโครงการศึกษา และพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย เพื่อทำให้หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงเกษตร หรือแก้ไขปัญหาด้านการบริหารเงินทุนของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ ของเกษตรกรรายย่อย

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 พื้นที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทางการเกษตร (เอกสารสิทธิ์) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ ในพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ 7 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม

1.3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม และเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทางการเกษตร (เอกสารสิทธิ์) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ ในปี พ.ศ. 2566 คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน Krejcie and Morgan (1970) จากจำนวนประชากรทั้งหมด 586,875 คน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 666 ราย จากการเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ผลการศึกษา มีความ

เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือมากขึ้น และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ในพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ แสดงในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ

จังหวัด	ประชากร	สัดส่วน	กลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณ	กลุ่มตัวอย่าง จากการสำรวจ
อุดรธานี	144,899	24.69	95	100
เลย	54,528	9.29	36	100
หนองบัวลำภู	48,527	8.27	32	100
หนองคาย	48,247	8.22	32	100
บึงกาฬ	38,503	6.56	25	100
สกลนคร	152,774	26.03	100	100
นครพนม	99,397	16.94	65	66
รวม	586,875	100.00	384	666

ที่มา: จากการคำนวณ

1.3.3 ระยะเวลาข้อมูล ข้อมูลการผลิตปี 2566 (มกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2566)

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

เศรษฐกิจฐานราก หมายถึง ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่มีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจร ทั้งในด้านการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างเพียงพอ และเป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และหลีกเลี่ยงการก่อหนี้ที่ไม่มีผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2561)

เกษตรกรรายย่อย หมายถึง กลุ่มของเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีพื้นที่ทำกินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560)

เงินทุนของเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ทรัพยากรทางการเงินที่ใช้ในการลงทุนหรือการดำเนินงาน เงินทุนเหล่านี้อาจมาจากรายได้ เงินออม เงินกู้ยืม หรือเงินสนับสนุนจากภาครัฐ (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2545)

สถาบันการเงินของรัฐเพื่อเกษตรกร หมายถึง สถาบันการเงินของภาครัฐที่มีจุดประสงค์ในการจัดตั้งขึ้นมา เพื่อให้เกษตรกรมีเงินทุนหมุนเวียนในภาคการผลิต การรับซื้อสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของภาครัฐ รวมไปถึงการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565)

กองทุนหรือกองทุนหมุนเวียน หมายถึง กองทุนหรือกองทุนหมุนเวียนที่ให้การสนับสนุนทางด้านการเกษตรในลักษณะต่าง ๆ กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2565)

รายได้ หมายถึง รายได้จากผลผลิตทางการเกษตรและรายได้จากแหล่งอื่น ๆ ที่ได้รับทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ประกอบด้วย รายได้ในภาคเกษตรและรายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนต่อปี (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564)

หนี้ หมายถึง เงินที่บุคคลหนึ่งติดค้างอยู่ จะต้องชดใช้ให้แก่อีกบุคคลหนึ่ง เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ซึ่งฝ่ายหนึ่งเรียกว่า เจ้าหนี้ มีสิทธิที่จะบังคับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ลูกหนี้ ให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า การชำระหนี้ บ่อยครั้งที่หนี้มักจะเป็นตัวเงิน จึงเรียกว่าหนี้สิน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

หนี้สิน หมายถึง หนี้ที่กู้ยืมจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ในปีที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นสถาบันการเงิน บุคคล และสถาบันต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ธนาคารหรือสถาบันการเงินที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น นายทุน พ่อค้า ประกอบด้วยหนี้สินในภาคเกษตร และหนี้สินนอกภาคเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564)

หนี้สินในภาคเกษตร หมายถึง การกู้ยืมเงินมาเพื่อการลงทุนในการประกอบกิจกรรมการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564)

หนี้สินนอกภาคเกษตร หมายถึง การกู้ยืมมาเพื่อเป็นประโยชน์นอกเหนือจากการลงทุนในการประกอบกิจกรรมการเกษตร เช่น การประกอบอาชีพอื่น ๆ การบริโภค การศึกษา เป็นต้น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564)

แหล่งเงินกู้ในระบบ หมายถึง แหล่งเงินกู้ในระบบที่มีการดำเนินธุรกิจโดยสถาบันภายในขอบเขตของกฎหมายและจดทะเบียนตามกฎหมาย หรืออยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ และมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติแตกต่างกันไป เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นต้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

พฤติกรรม หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ในหน่วยงานอย่างเป็นระบบ สามารถแบ่งเป็นพฤติกรรมระดับบุคคล พฤติกรรมระดับกลุ่ม และพฤติกรรมระดับองค์การ โดยใช้ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งสามารถนำไปเพิ่มประสิทธิผลของทั้งองค์กร (Kotler and Keller, 2016)

1.5 วิธีการศึกษา

1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาคั้งนี้ มีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ

1.1) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทางการเกษตร (เอกสารสิทธิ์) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 7 จังหวัด (จังหวัดอุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) รวมทั้งสิ้น 666 ราย โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ใช้การคำนวณตัวอย่าง จากตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน Krejcie and Morgan (1970) จากจำนวนประชากร 7 จังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน รวมทั้งสิ้น 586,875 คน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567)

1.2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในพื้นที่ 7 จังหวัด (จังหวัดอุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) เพื่อระดมความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมหาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย รวมทั้งสิ้น 250 ราย ประกอบด้วย หน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

2) ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมจากงานวิจัยของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ งานวิจัยของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งข้อมูล จากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการค้นคว้าข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative analysis) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร รายได้และรายจ่ายภาคการเกษตรของครัวเรือน เกษตรกร เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกร แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกร และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย และชุมชน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative analysis) จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 หน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบรูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย

1.6.2 หน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจเงื่อนไข ปัญหาและอุปสรรคของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการสนับสนุนสินเชื่อสำหรับเกษตรกรรายย่อย

1.6.3 ผู้บริหารหน่วยงานในจังหวัด และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีแนวทางการแก้ไขปัญหา ด้านการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี

2.1 การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 ในครั้งนี้ ได้นำผลการศึกษาผลงานวิจัยหลายฉบับจากหลายภาคส่วน ที่มีประเด็นการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการเกษตรมาพิจารณา ทั้งในด้านรายได้และรายจ่ายภาคการเกษตรของ ครุว์เรือนเกษตรกร เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ของครุว์เรือนเกษตรกร แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครุว์เรือนเกษตรกร และแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยและชุมชน ซึ่งในการศึกษาในครั้งนี้ มีการตรวจเอกสารวิชาการ เอกสารวิจัยที่อ้างถึง จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) แหล่งเงินทุน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และ 2) หนี้สินครุว์เรือน ดังนี้

2.1.1 แหล่งเงินทุน และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ศศินันท์ ศาสตรสาร และกอบชัย เมฆดี (2564) ได้ศึกษาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปัญหา การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแหล่งที่มาปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและแนวทางแก้ปัญหาในการเข้าถึงแหล่งที่มา ของเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยปัญหา ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามแหล่งที่มา ของแหล่งเงินทุน 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนกับแนวทางแก้ไขปัญหา การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัย แบบผสมผสานวิธี เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ วิสาหกิจชุมชน 232 กลุ่ม หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการเงิน 4 ท่าน มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบทางเดียว (one-way ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน คือ การขาดความรู้และความเข้าใจในเงื่อนไขของการให้กู้ จากสถาบันการเงิน การทำระบบบัญชีไม่ชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการขอู้ไม่ชัดเจน แนวทาง ในการแก้ไขปัญหาคือ การสร้างความเข้าใจในเงื่อนไขการให้กู้ การเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการ การเขียน แผนธุรกิจ เพื่อให้สามารถเข้าใจเงื่อนไขการขอสินเชื่อจากแหล่งเงินทุน 2) การเปรียบเทียบปัจจัยปัญหาในการ เข้าถึงแหล่งเงินทุนกรณีใช้ทุนตนเองในสัดส่วนที่แตกต่างกัน มีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เงินกู้จากแหล่งต่างๆ ในสัดส่วนที่แตกต่างกัน มีปัญหาในการเข้าถึง แหล่งเงินทุน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการที่เคยกู้เงินนอกระบบกับ ผู้ไม่เคยกู้เงินนอกระบบ มีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ปัญหาการเข้าถึง แหล่งเงินทุนมีความสัมพันธ์กับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

สงกรานต์ สมบุญ และคณะ (2565) ได้ศึกษาโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกร ชาวนา กับประสิทธิภาพการดำเนินงานสินเชื่อของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การศึกษา มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์ระดับการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรที่เป็นชาวนากับประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานพอร์ตสินเชื่อข้าวของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งเป็นสถาบัน การเงินภาคการเกษตรที่สำคัญของไทย วิธีการศึกษาใช้การสร้างแบบจำลองคำนวณหากำไรก่อนหักค่า

ความเสี่ยงของพอร์ตสินเชื่อ และแบบจำลองคำนวณหาผลตอบแทนต่อส่วนทุน หลังปรับค่าความเสี่ยงเฉลี่ยของพอร์ตสินเชื่อมาวิเคราะห์ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า แบบจำลองสามารถระบุได้ถึงระดับที่เหมาะสมสองระดับ คือ ระดับที่พอร์ตสินเชื่อข้าวทำกำไรสูงสุด และระดับของค่าความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเป็นไปได้สูงสุดที่ยังทำให้ผลการดำเนินงานของพอร์ตสินเชื่อข้าว ธ.ก.ส. ไม่เกิดผลขาดทุน และยังสามารถขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรรายรายได้ โดยระดับที่เหมาะสมทั้งสองระดับ สามารถนำมาคำนวณหาขนาดของการยอมรับได้ถึงผลตอบแทนที่ลดลงของ ธ.ก.ส. เพื่อแลกกับจำนวนเกษตรกรรายรายที่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้เพิ่มขึ้น ซึ่ง ธ.ก.ส. สามารถใช้แบบจำลองทั้งสองนี้มาช่วยในการตัดสินใจสำหรับการบริหารพอร์ตสินเชื่อข้าวของธนาคารได้

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2566) ได้ศึกษาการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมข้อมูลข้าวสาร และแหล่งเงินทุนในภาคเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมข้อมูลข้าวสาร และแหล่งเงินทุนในภาคเกษตร เพื่อเป็นแนวทางให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นำไปส่งเสริม พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้แก่เกษตรกรที่ยังขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องจักรทางการเกษตร ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข้าวสารด้านการเกษตรและแหล่งเงินทุนได้ทุกพื้นที่ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้นำเกษตรกรโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 10 จังหวัดในทุกภาคของประเทศ ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ราย การสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 10 ครั้ง และการสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ และค่าเฉลี่ย รวมถึงการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา พบว่า สถานการณ์การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบันที่ปรากฏอย่างชัดเจน คือ ภาคการทำนา นั้น เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและมีแนวโน้มมากขึ้น ขาดทักษะในการใช้งานเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงขาดความสนใจในเทคโนโลยีและนวัตกรรม เนื่องจาก เทคโนโลยีและนวัตกรรมนั้นมีราคาสูงใช้งานยาก มีความซับซ้อน โดยเฉพาะเทคโนโลยีระดับสูง และเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น รถเกี่ยวนาข้าว โดรนเพื่อการเกษตร จำนวนพื้นที่ถือครองเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพราะเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองน้อย หากลงทุนซื้อเครื่องจักรที่ราคาสูง ทำให้ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน รวมทั้งเกษตรกรบางรายไม่ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีความเชื่อในการทำเกษตรแบบเดิม อีกทั้งขาดแคลนเกษตรกรรุ่นใหม่รับช่วงต่อ ดังนั้น ทั้งภาครัฐและเกษตรกรควรหาแนวทางสร้างแรงจูงใจในการปลูกข้าวเพื่อดึงดูดเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามาในระบบ เช่น การสร้างระบบสวัสดิการแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว การสนับสนุนองค์ความรู้ เครื่องมือ เครื่องจักรแก่เกษตรกรรายย่อยที่ต้องการริเริ่มการปลูกข้าว แต่ขาดประสบการณ์และขาดแคลนทุนทรัพย์ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม หรือสร้างตลาดการให้บริการและการเช่าเครื่องจักรกลทางการเกษตรอย่างทั่วถึง เพื่อเป็นกลไกในการส่งผ่านเครื่องจักรสมัยใหม่และเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกรรายย่อย

สถานการณ์การเข้าถึงข้อมูลข้าวสารด้านการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยมีปัญหาในการมองเห็น การพิมพ์อักษรบนมือถือ เกษตรกรบางรายมีข้อจำกัดด้านทักษะและความรู้ในการเข้าใจข้อมูลข้าวสาร รวมทั้งศัพท์และสัญลักษณ์ในสื่อออนไลน์ ตลอดจนยังไม่สามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลข้าวสารที่ตนเองได้รับนำมาปรับใช้ในกิจกรรมทางการเกษตรของตนเอง อีกทั้ง การขาดทักษะในการค้นหาข้อมูลออนไลน์ การไม่ทราบถึงข้อมูลแอปพลิเคชันในด้านการเกษตร รวมไปถึงข้อจำกัดด้านภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ อินเทอร์เน็ตเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อการค้นหาข้อมูลข้าวสาร ทั้งเรื่องสัญญาณที่ไม่ครอบคลุม ประมวลผลช้า ค่าบริการมีราคาสูง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการให้ความรู้ กระตุ้นการใช้ สื่อออนไลน์ที่เหมาะสมแก่เกษตรกร ถึงแม้เกษตรกรผู้สูงอายุสามารถใช้สื่อออนไลน์ แต่ข้าวสารในปัจจุบันนั้นมีทั้งข้อมูลที่เชื่อถือได้และ

เชื่อถือไม่ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องมีผู้ให้ความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมอย่างจริงจัง โดยต้องสะท้อนให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญของสื่อออนไลน์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในอนาคต

สถานการณ์การเข้าถึงแหล่งเงินทุน คือ เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของระเบียบเงื่อนไข และกฎเกณฑ์ในการขอสินเชื่อ การบริหารจัดการการเงิน รวมถึงปัญหาการขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน และวงเงินสินเชื่อที่ได้ไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้เกษตรกรต้องกู้จากแหล่งเงินทุนอื่น ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งที่สินเชื่อไม่เพียงพอ นั้น มาจากการใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ของการกู้ ดังนั้น ควรอบรมให้ความรู้ ให้ข้อมูลแก่เกษตรกรเกี่ยวกับระเบียบ เงื่อนไข กฎเกณฑ์การขอสินเชื่ออย่างละเอียดและต่อเนื่อง รวมทั้งการเรียนรู้บริหารจัดการด้านการเงิน

2.1.2 หนี้สินของเกษตรกร

ปาริชาติ รัตนกิจ (2551) ได้ศึกษาปัญหาหนี้สินเกษตรกรรายย่อย ศึกษากรณีเกษตรกรหมู่บ้านสมานมิตร ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจสาเหตุและปัจจัย ที่ทำให้เกษตรกรรายย่อยในหมู่บ้านสมานมิตรเป็นหนี้สิน กระบวนการที่ทำให้เกษตรกรรายย่อย มีหนี้สิน วิธีการในการจัดการปัญหาหนี้สินและทางเลือกในการจัดการปัญหาทั้งในระดับปัจเจกและระดับกลุ่ม ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล 10 ราย และการสัมภาษณ์กลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แกนนำชุมชน ผู้สูงอายุ และกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน และการสังเกต ในขณะที่ผู้ศึกษาอยู่ในชุมชน ลักษณะเนื้อหาในการศึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาเหตุที่ชาวบ้านอพยพโยกย้ายถิ่นจากภาคอีสาน มาตั้งรกรากทางภาคเหนือ ประวัติความเป็นมา พัฒนาการของหมู่บ้าน สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้สินของเกษตรกรรายย่อย ทางเลือกในการบรรเทาภาระหนี้สินโดยใช้ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ปัญหาหนี้สิน ทั้งในระดับปัจเจกและระดับกลุ่ม ผลการศึกษา พบว่า สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเป็นหนี้สินของเกษตรกรรายย่อย คือ

1. เกษตรกรเริ่มมีหนี้สินตอนที่ย้ายเข้ามาบ้านสมานมิตร เนื่องจาก ไม่มีที่ดินทำกินต้องซื้อที่ดินเพื่อทำการเกษตร และลงทุนซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตร บางรายมีที่ดินทำกินจำนวนจำกัด จึงต้องเช่าที่นาเพิ่ม และการทำการผลิตแบบสมัยใหม่มีต้นทุนการผลิตสูง เช่น มีการลงทุนซื้อรถไถ เสียค่าเช่านา ค่าเช่าเครื่องจักรในการเก็บเกี่ยว ค่าซื้อปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช และการจ้างแรงงานรับจ้าง

2. เกษตรกรต้องพึ่งแหล่งน้ำจากธรรมชาติ บางปีน้ำท่วม ขาดทุน และเป็นหนี้เงินกู้ทั้งในระบบและนอกระบบ โดยเฉพาะต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบแพงมาก บางรายต้องขายที่นาตัวเองเพื่อปลดหนี้ และกลายเป็นแรงงานรับจ้างภาคเกษตร บางครอบครัวขายที่ดินทั้งหมด ช่วงที่ดินราคาดี และย้ายออกไปอยู่จังหวัดอื่นแต่ไม่ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพ จึงย้ายกลับมาใหม่ ไม่มีที่ดินทำกินและเป็นแรงงานรับจ้างภาคเกษตร

3. การบริโภคนิยม การสร้างบ้านใหม่ การซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกเข้าบ้าน เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ ทีวีไอ พัดลม รถจักรยานยนต์ ฯลฯ ทั้งเงินสดและเงินผ่อน

4. การลงทุนเรื่องการศึกษาลูกในระดับสูงขึ้นในระดับอนุปริญญา หรือปริญญา เกษตรกรจึงส่งลูกไปเรียนในตัวเมือง ทำให้มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของลูก ค่าซื้อรถจักรยานยนต์ให้ลูก ค่าโทรศัพท์มือถือ ฯลฯ

5. การจัดงานศพตามประเพณีอีสาน ซึ่งจัดงานที่บ้านเป็นเวลาสามวันสามคืน มีการนิมนต์พระมาสวดที่บ้าน และเลี้ยงอาหารแขกที่มางานทำให้ต้องกู้เงินจากเพื่อนบ้าน

6. ความชราภาพ ความเจ็บป่วย และขาดแรงงานในครัวเรือน เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินสะสม เพราะต้องดูแลหลานที่อยู่ในวัยเรียนทำให้มีรายจ่ายในครัวเรือนสูง ในขณะที่รายได้ต่ำ

การศึกษา พบว่า เกษตรกรทุกรายมีหนี้สินสะสมอยู่ระหว่าง 12,000-400,000 บาท แหล่งเงินกู้ที่สำคัญ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ สหกรณ์การเกษตร เงินกู้นอกระบบ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้าชุมชน ฯลฯ หนี้สินผูกพันระยะยาวแบบใหม่ คือ การลงทุนเรื่องการศึกษาลูก การแก้ปัญหาหนี้สินในระดับปัจเจก คือ การกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ทั้งในระบบและนอกระบบ และการหารายได้เสริมจากอาชีพประมง ซึ่งชาวบ้านสามารถนำทุนทางสังคมในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ (ปลา กุ้ง พืชผัก และสัตว์จากป่าชุมชน) และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมง และการผลิตอุปกรณ์การจับปลา และการแปรรูปอาหาร แบบอีสาน คือ การทำปลาร้า ปลาสาม เป็นต้น ไว้บริโภคในครัวเรือนและขาย ส่วนการแก้ปัญหาหนี้สินระดับกลุ่ม ชาวบ้านสามารถนำบทเรียนในการรวมกลุ่ม ที่หลากหลายมาวิเคราะห์ โดยมีส่วนร่วมของชุมชน และดึงทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับปัจเจกมาต่อยอดและขยายผลให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรม เพื่อประโยชน์ของชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ธนาคารข้าว ร้านค้าชุมชน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เป็นแหล่งสวัสดิการทางสังคมที่แท้จริงของชุมชน และคนยากจน มีความเข้มแข็งและยั่งยืน เนื่องจาก ชาวบ้านมีความไว้วางใจกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน ในชุมชน อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มอาชีพสามารถช่วยลดปัญหาหนี้สินเกษตรกรได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่สามารถช่วยปลดหนี้สินได้ เนื่องจาก ปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เรื้อรังสะสมมาเป็นเวลานาน

ส่วนบทบาทหญิงชายในการแก้ปัญหาหนี้สิน พบว่า ผู้หญิงมีความสามารถในการทำงาน ทั้งในบ้านและนอกบ้านพอกับผู้ชาย ดังนั้น ผู้นำชุมชนและผู้ชายควรให้โอกาสผู้หญิง เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการงานพัฒนาชุมชนมากขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับและส่งเสริมสถานภาพสตรีให้เป็นที่ยอมรับของคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ประเด็นบทบาทหญิงชายเป็นประเด็นสำคัญที่ชุมชนควรตระหนักและเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างยั่งยืนในชุมชน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลควรกำหนดให้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร เป็นวาระแห่งชาติที่จำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา โดยต้องมองว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาเชิงนโยบายไม่ใช่ปัญหาของเกษตรกรแต่เพียงฝ่ายเดียว และควรยกเลิกหนี้สินเกษตรกรที่เกิดขึ้นจากโครงการส่งเสริมการเกษตรจากภาครัฐแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ รัฐบาลควรเร่งดำเนินนโยบายการปฏิรูปที่ดินและการเวนคืนที่ดินเอกชนอย่างเป็นรูปธรรม ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2518 รัฐบาลควรมีการปรับเปลี่ยนนโยบายการแก้ปัญหาค่าความยากจนที่ล้มเหลว

นอกจากนี้ รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมค่านิยมของคนในสังคม ให้ตระหนักถึงแบบแผนการบริโภคที่เรียบง่ายและพอเพียง และส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต่อเกษตรกรอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีงบประมาณสนับสนุนในการทำเกษตรกรรมทางเลือก ส่วนข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรเองควรมีความรู้จักพอเพียง และต้องพยายามปรับเปลี่ยนการบริโภคในครัวเรือน และควรสร้างวินัยในการใช้จ่ายในครัวเรือน ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และควรปรับเปลี่ยนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาทำเกษตรกรรมทางเลือก นอกจากนี้ คนในชุมชนทั้งหญิงและชายควรมีการร่วมกันวางแผนแม่บทชุมชน โดยการสร้างความเชื่อมโยงของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในชุมชน และนำทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพึ่งตนเองได้ ชุมชนควรมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และควรชักจูงให้เยาวชนให้อยู่ในท้องถิ่น นอกจากนี้ โรงเรียนควรมีการสอดแทรกความรู้เรื่องวัฒนธรรมชุมชน ทุนทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนได้เห็นคุณค่าและไม่ถูกลดคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และชุมชนควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเป็นองค์รวม ส่วนการต่อสู้ของเครือข่าย

องค์กรประชาชน เพื่อกระจายการถือครองที่ดินเอกชนไปสู่เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน กลุ่มเครือข่าย ควรชูประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ว่า ที่ดินไม่ใช่ "สินค้า" แต่เป็นฐานความมั่นคงทางอาหาร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน

คณางค์ จันทศรี (2565) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศักยภาพการชำระหนี้ค้ำของเกษตรกรสมาชิกสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการของเกษตรกรสมาชิกที่ได้รับการจัดการหนี้แทนต่อสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศักยภาพการชำระหนี้ค้ำของเกษตรกรที่ได้รับการจัดการหนี้แทนต่อสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ประชากร คือ เกษตรกรที่ได้รับการ จัดการหนี้แทน จำนวน 686 คน ผู้บริหาร พนักงาน และคณะกรรมการ จังหวัด จำนวน 20 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่ได้รับการจัดการหนี้แทน จำนวน 252 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ข้อมูลเชิงลึกได้มาโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร พนักงาน และคณะกรรมการ จังหวัด จำนวน 10 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการของเกษตรกรที่ได้รับการจัดการหนี้แทนต่อ สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเงินและการบัญชีมีระดับการบริหารจัดการมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการตลาด และด้านการผลิตมีระดับการบริหารจัดการน้อยที่สุด สำหรับแนวทางการบริหาร จัดการ ศักยภาพการชำระหนี้ค้ำของเกษตรกรสมาชิกสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี พบว่า ด้านการผลิต ควรส่งเสริมให้ความรู้ทางด้านการคิดสรรเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ด้านการตลาด ควรส่งเสริมช่องทางตลาดให้แก่เกษตรกรโดยผ่านพ่อค้าคนกลางเข้ามาจับผลผลิตในพื้นที่ ด้านการเงินและบัญชีควรส่งเสริมการจัดทำบัญชีต้นทุนและการวางแผนการทำเกษตรกรรม โดยพยายามลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ยซื้อยาที่เป็นสารเคมีและใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทน ด้านเศรษฐกิจ ควรสนับสนุนในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้ได้มากที่สุด และให้คำแนะนำในการวิเคราะห์เพื่อที่เกษตรกรจะสามารถเข้าถึงแหล่งเงินลงทุนได้

ศศิพัชร์ สันกลกิจ และคณะ (2566) แนวปฏิบัติลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เพื่อขจัดความยากจนระดับฐานรากของประเทศไทย งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการระดับชุมชนที่ใช้เงินทุนจากองค์กรทางการเงินระดับชุมชน มุ่งหวังให้องค์กรทางการเงินระดับชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อนการสร้างรายได้ ลดรายจ่าย กลไกการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมของประเทศไทยต่อไป ด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการในพื้นที่และสมาชิกองค์กรทางการเงินระดับชุมชน ข้อมูลดังกล่าวจะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและอัตราร้อยละ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า องค์กรทางการเงินระดับชุมชน ส่วนใหญ่มีสถานะเป็นกองทุนหมู่บ้าน และสถาบันการเงินชุมชน มีสมาชิกอยู่ในช่วงอายุ 51 - 60 ปีขึ้นไป การศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป ทำธุรกิจค้าขาย และเกษตรกร ไม่ได้ประกอบอาชีพเสริม มีสถานะทางการเงินโดยเฉลี่ย รายได้พอๆ กับรายจ่ายต่อเดือน ด้านหนี้สินรวมของสมาชิกองค์กรทางการเงินระดับชุมชน ส่วนใหญ่ไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.05 รองลงมา 10,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.27 ระยะเวลาการชำระหนี้ส่วนใหญ่ คือ 1 ปี ไม่เกิน 3 ปี การใช้บริการกู้ยืมเงินองค์กรทางการเงินระดับชุมชนมีต้นทุนทางการเงินต่ำกว่าแหล่งทุนอื่น อีกทั้งมีมาตรการช่วยเหลือผ่อนปรนการชำระหนี้ ช่วยบรรเทาปัญหาหนี้สินจากภายนอกได้อย่างมีนัยสำคัญ วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินจากองค์กรทางการเงิน ส่วนใหญ่นำไปใช้ในการประกอบ

อาชีพ คิดเป็นร้อยละ 31.05 รองลงมา มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 16.99 วัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาของคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 8.59 การกู้ยืมเพื่อจ่ายชำระหนี้สินเงินกู้อื่น จากแหล่งภายนอกคิดเป็นร้อยละ 2.34 จะเห็นได้ว่าองค์กรทางการเงินระดับชุมชนมีศักยภาพด้านการเป็น กลไกลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ประกอบการระดับชุมชนได้ขยายการจ้างงาน กระจายรายได้ในชุมชน อีกทั้งส่งเสริมด้านการศึกษาและสวัสดิภาพทางสังคมด้วย

วริศรา รามสุด (2566) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการค้างชำระหนี้ของภาคครัวเรือน : กรณีศึกษา สถาบันการเงินชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการก่อหนี้ครัวเรือนและปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาการค้างชำระหนี้ ภาคครัวเรือนภายในชุมชน รวมทั้งมีการศึกษาการแก้ไขปัญหาการค้างชำระหนี้ภาคครัวเรือน โดยองค์การ การเงินชุมชนต่าง ๆ จากกรณีศึกษาทั้งในและต่างประเทศ การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามของ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 240 ครัวเรือน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ การทดสอบไคสแควร์ การทดสอบความแตกต่าง ระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากร 2 กลุ่ม และแบบจำลองโพรบิท ผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพ หลักเป็นเกษตรกร การศึกษาอยู่ที่ชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท และส่วนใหญ่ครัวเรือนมีจำนวนหนี้สินอยู่ที่ 90,001 บาทขึ้นไป โดยมีแหล่งเงินทุนที่กู้ยืมเงินมา จากกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง รวมทั้งครัวเรือนส่วนใหญ่ที่มีปัญหาหนี้ค้างชำระหนี้ มีความรู้ด้านการเงิน ในระดับต่ำซึ่งปัจจัยที่จะลดโอกาสเกิดปัญหาหนี้ค้างชำระหนี้ภาคครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การมี รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนสูงขึ้น จำนวนเงินออมมากขึ้น และการมีความรู้ทางด้านการเงินเพิ่มขึ้น ขณะที่ปัจจัย ที่จะเพิ่มโอกาสเกิดปัญหาหนี้ค้างชำระหนี้ครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การมีหัวหน้าครัวเรือน ที่เกษียณอายุ และการที่ครัวเรือนมีการกู้เงินเพิ่มขึ้น โดยมีแหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินชุมชน หนี้นอกระบบ และแหล่งเงินทุนที่กู้ยืมเงินอื่น ๆ เช่น ญาติพี่น้อง เป็นต้น สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ สถาบัน การเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่ายควรมีแนวทางในการแก้ปัญหา ดังนี้ ควรเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน ควรเพิ่ม ความรู้ทางการเงิน และนวัตกรรมทางการเกษตรให้กับครัวเรือนและควรเพิ่มเงินทุนให้กับสถาบันการเงิน ชุมชน

2.2 แนวคิดและทฤษฎี

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้รวบรวมทฤษฎีมาใช้ในการประกอบการศึกษาทั้งหมด 7 ทฤษฎี คือ

2.2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2561) ให้ความหมายของเศรษฐกิจ ฐานรากไว้ ดังนี้ “เศรษฐกิจฐานราก คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันมีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆในพื้นที่ ทั้งสังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้ เศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่ เข้มแข็ง มีการผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียงและพัฒนาเป็น วิสาหกิจเพื่อสังคมหรือเป็นธุรกิจของชุมชน” ระบบฐานรากเศรษฐกิจจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและ การจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหารและความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกัน สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียงและพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชนมิติของการเกื้อกูล

เอื้อเพื่อ การมีส่วนร่วมของคนในตำบล) ต่างๆ ทั้งขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่ขึ้น โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัยพร้อมกับมีเทคนิควิทยาการ และความรู้ เทคโนโลยีมาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาดหรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้คนและชุมชน ท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเองได้มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงานบริการ ต่างๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สร้างสรรค์ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาด อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีความหลากหลายพอเพียง เพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปัน ให้คนทุกกลุ่มวัยสามารถมีพื้นที่และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถ เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตรเป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม องค์กรประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง (คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก, 2565) มีดังนี้

1) มีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังและความสามารถในการทำงานและเจรจาต่อรอง รวมทั้ง การประสานงานทั้งภายในและกับภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

2) มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชน ที่เข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจสังคม อาชีพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ของชุมชน และของคนในชุมชน

3) มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ฟื้นฟูทรัพยากร วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประวัติศาสตร์

4) มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของ ท้องถิ่น อาชีพ รายได้ รายจ่าย การผลิตฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบ เศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับภายนอก เป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจ การติดตาม วัตถุประสงค์และรายงานผล

5) มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้าที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่ม และสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้

6) สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและ สัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกัน กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ประเด็นต่างๆ ได้ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายท่องเที่ยวโดย ชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศน์วิถี วัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

7) มีระบบการอยู่ร่วมกันหรือเคารพกติกา จารีตประเพณีใน การอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการ การดูแลซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล

8) มีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบ กิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม หรือการดำรงชีวิต

9) มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนรวมทุนรวม กิจกรรมหรือกิจการ ในการพัฒนา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน

10) คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม มีความรู้เรื่องราวการพัฒนาในพื้นที่รวมทั้ง ความรู้ในสังคมอื่นๆ มีคุณภาพ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ครอบครัวมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก (2565) กล่าวถึง กระบวนการขับเคลื่อน เศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม ชุมชน และตำบล ดังนี้ กลุ่ม ชุมชน ตำบล ถือเป็นหน่วยปฏิบัติการในระดับพื้นที่

ซึ่งเป็นที่รวมของทุกอาชีพ ทุกกลุ่มอาชีพ และการพัฒนาทุกกลุ่มอาชีพกลุ่มต่างๆ หรือเครือข่ายต่างๆ ที่ทำเรื่องเดียวกันมารวมกันจัดความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือกัน โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนที่เป็น รูปธรรม ดังนี้

1) สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ เพื่อพัฒนาคน พัฒนาระบบบริหารจัดการทำแผน และการทำงานรวม โดย

(1) สํารวจข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือนและระดับกลุ่ม เพื่อการจัดทำระบบฐานข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือนสมาชิกและระดับกลุ่มที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไฟล์ข้อมูลที่ต้องครบถ้วน

(2) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาทุนด้านต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีระบบข้อมูล และชุดความรู้ศักยภาพของชุมชนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

(3) จัดหาแผนชีวิตชุมชนหรือแผนแม่บทชุมชน พัฒนาไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกมิติ (สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง เป็นต้น) ครอบคลุมด้านปัจจัยสี่ โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

(4) นำแผนไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาคน พัฒนา อาชีพ พัฒนาสวัสดิการ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่เป็นรูปธรรมในชุมชน เช่น มีการผลิต แลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันปัจจัย การผลิต/ผลผลิต และหรือเชื่อมโยงปัจจัยการผลิต/ ผลผลิตกับตลาดภายนอกได้ เป็นต้น ไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ

(5) มีการทบทวนระบบข้อมูลกลุ่ม ชุมชน ตำบลทุกปี เพื่อเชื่อมโยงแผน

2) สร้างกลไกการทำงานในระดับตำบลให้เป็นกลไกการจัดการรวม

(1) สร้างกลไกการจัดการรวม โดยมีองค์ประกอบจากหลากหลายกลุ่ม หลากหลายอาชีพ หลากหลายช่วงวัยที่มีในพื้นที่ โดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยง ประสานงาน เป็นเวทีกลางของตำบล มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนรวม จัดการรวมประกาศอัตลักษณ์ของชุมชนต่อสาธารณะ มีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

(2) จัดตั้งหรือประสานให้เกิดศูนย์กลางการรวบรวม ผลผลิต วัตถุดิบ การซื้อขาย กระจายสินค้า เชื่อมโยงการตลาดและเจรจาทางการค้าทั้งในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด โดยอาจใช้ระบบสหกรณ์

(3) พัฒนาระบบการผลิตและการตลาดของศูนย์กลาง หรือสหกรณ์

3) สร้างกองทุนระดับตำบลที่เป็นนิติบุคคล โดยคนในตำบลเป็นเจ้าของ ซึ่ง “กองทุนระดับตำบล หมายถึง การบูรณาการทุนในระดับตำบลที่อาจทำหน้าที่แตกต่างกัน แต่มีความเข้าใจในการทำงาน และมีข้อมูลภาพรวมของกลุ่มต่างๆ หรือมีการลงหุ้นรวมในนามของกลุ่มหรือการมีธนาคารของคนในตำบลเป็นธนาคารกลางของชุมชน เพื่อจัดการการเงินทั้งระบบรวมกัน”

4) พัฒนาและสร้างระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับตำบล โดย

(1) เชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูป และการบริการในชุมชน เป็นเครือข่ายระดับตำบล เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้การต่อรอง เป็นต้น

(2) เชื่อมโยงกลุ่ม/เครือข่ายการผลิต การแปรรูปและการบริการเป็นเครือข่ายระหว่างตำบล หรือคลัสเตอร์ เพื่อการหนุนเสริมช่วยเหลือกันและกัน

(3) จัดความสัมพันธ์ในระดับตำบล เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมกันในระดับจังหวัด

5) มีเวทีเรียนรู้ สรุบทบทเรียน และถอดความรู้จากการทำงาน เพื่อยกระดับงาน ขยายผลงานในเชิงพื้นที่และนโยบาย

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนในการกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การดำเนินการนโยบายภาครัฐที่เน้นการบริหารงานในรูปการบูรณาการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ท้องถิ่น และเกษตรกร ในการพัฒนาการเกษตร กองทุนต่างๆ สำหรับเกษตรกรจึงตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรผู้มีทุนน้อย แต่มีความตั้งใจในการประกอบอาชีพ โดยอาจให้เกษตรกรเป็นสมาชิก มีการรวมกลุ่ม และนำเงินกองทุนไปใช้ในการประกอบอาชีพ และสามารถดำรงชีวิตได้อยู่อย่างมีความมั่นคงและมีความสุข การดำเนินงานกองทุนในการกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่

1) กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ในสมัยรัฐบาล ฯพณฯ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 ได้แถลงนโยบายที่จะจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรดำเนินไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่อมาได้เสนอให้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว เรียกว่า "พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร พ.ศ. 2517" และต่อมาได้ปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวในปี พ.ศ. 2554 เป็น "พระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร พ.ศ. 2554" ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2554 เป็นต้นไป

วัตถุประสงค์ของกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายช่วยเหลือหรือส่งเสริมเกษตรกรตามกิจการในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร พ.ศ. 2554 ได้แก่

- 1.1) การส่งเสริมการผลิตผลเกษตรกรรมขั้นต้นหรือแปรรูปผลิตภัณฑ์
- 1.2) การส่งเสริมการตรวจสอบ และรับรองมาตรฐานคุณภาพของผลิตผลเกษตรและผลิตภัณฑ์
- 1.3) การรักษาเสถียรภาพของราคา และการจำหน่ายผลิตผลเกษตรและผลิตภัณฑ์
- 1.4) การดำเนินการที่จำเป็นและเร่งด่วนเพื่อป้องกัน และขจัดภัยอันจะเป็นผลเสียหายแก่เกษตรกร
- 1.5) การศึกษาวิจัย เพื่อการพัฒนาการผลิต การแปรรูปหรือการตลาดซึ่งผลิตผลเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
- 1.6) การติดตามผลการดำเนินการตามโครงการที่ได้รับการช่วยเหลือหรือส่งเสริมจากกองทุน

2) กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) มีวัตถุประสงค์ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรหรือผู้ยากจน เพื่อชำระหนี้สินหรือเพื่อไถ่ถอนที่ดินจากการสัญญากู้เงิน สัญญาจำนอง หรือสัญญาขายฝาก โดยนำเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน (โฉนดที่ดิน, นส.3, นส.3ก เท่านั้น) ให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้เป็นประกัน เพื่อซื้อคืนที่ดินซึ่งสูญเสียมูลค่าไป เนื่องจาก การทำสัญญากู้เงิน สัญญาจำนอง หรือสัญญาขายฝาก เพื่อซื้อที่ดินตามสิทธิแห่งกฎหมายว่าด้วยการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพของผู้กู้ยืมให้มีรายได้สูงขึ้น โดยลักษณะหนี้ที่กองทุนหมุนเวียนฯ ให้ความช่วยเหลือมีหลักเกณฑ์

- (1) กรณีเจ้าหนี้เป็นบุคคลทั่วไป ต้องเป็นหนี้ตามคำพิพากษา หรือหนี้ที่ผ่านกระบวนการประนอมหนี้ หรือกระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว
- (2) กรณีเจ้าหนี้เป็นนิติบุคคล หมายถึง ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารพาณิชย์ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจำกัดที่จดทะเบียนกระทรวงพาณิชย์และมีวัตถุประสงค์ในการให้กู้ยืมเงิน

และเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นสหกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์ในการให้กู้ยืมเงินตามกฎหมายว่าด้วยการสหกรณ์ และหนี้สินต้องเป็นหนี้ที่มีค่าพิพาทจนถึงที่สุดให้ชำระหนี้แล้วเท่านั้น

วงเงินที่ให้กู้สูงสุดไม่เกินรายละ 2,500,000 บาท ขึ้นอยู่กับวงเงินสินเชื่อที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาขายฝาก หรือวงเงินที่สรุปผลตามการใกล้เคียงหรือตามคำพิพาท

3) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช (กรมการข้าว) เงินทุนหมุนเวียน เพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืชจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2537 ประเภทเพื่อการจำหน่ายและการผลิต มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการผลิตและขยายพันธุ์พืชคุณภาพสูงไปสู่เกษตรกรในท้องถิ่นต่าง ๆ ภายใต้การดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2537 ได้รับงบประมาณจำนวน 130 ล้านบาทและในปี พ.ศ. 2539 ได้รับอีก 100 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 230 ล้านบาท และโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลังได้กำหนดระเบียบกรมส่งเสริมการเกษตรว่าด้วยเงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช พ.ศ. 2536 เพื่อให้เงินทุนหมุนเวียนถือปฏิบัติและคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2544 อนุมัติให้กรมส่งเสริมการเกษตรรวมเงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตามโครงการผลิตและขยายพันธุ์พืชภายใต้เงินกู้จากญี่ปุ่นและเงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตามโครงการผลิตและขยายพันธุ์พืชภายใต้เงินกู้จากสหรัฐอเมริกา ระยะที่ 2 รวมกันเป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช ดังนั้น เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืชจึงเริ่มดำเนินการตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2544 เป็นต้นมาและในปี พ.ศ. 2549 ได้โอนไปสังกัดกรมการข้าวจนถึงปัจจุบัน เป้าหมายการผลิต/จำหน่าย คือ

(1) ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพปีละไม่น้อยกว่าร้อยละ 88 ของเป้าหมายการผลิต

(2) จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้ชาวนาได้นำไปเพาะปลูกอย่างทั่วถึง พันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสงไม่น้อยกว่าร้อยละ 82 และพันธุ์ข้าวไม่ไวต่อช่วงแสงไม่น้อยกว่าร้อยละ 97

ลักษณะการดำเนินงาน

(1) ศึกษา พัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุงระบบการผลิตและจัดการเมล็ดพันธุ์พืช

(2) กำหนดแผนและดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์เศรษฐกิจ

(3) ส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชนและสถาบันเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้มาตรฐาน

(4) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับ

มอบหมาย

4) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน (กรมชลประทาน) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 4) มาตรา 8 ทวิ ที่กำหนดให้กรมชลประทานจัดตั้งทุนหมุนเวียนขึ้นในกรมชลประทาน เรียกว่า “เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน”

เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน ดำเนินการบริหารรูปแบบของคณะกรรมการ เรียกว่า “คณะกรรมการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน” โดยลักษณะการดำเนินงานเป็นไปในแนวกิจการและได้เริ่มจดทะเบียนเข้าสู่ระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2542 มีวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินการในการกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุข โภค การอุตสาหกรรม และการป้องกันความเสียหายแก่การเพาะปลูกอันเกิดจากน้ำ รวมถึงการซ่อมแซมเสริมพังกันกั้นน้ำ อาคารชลประทาน และการขุดลอกทางน้ำชลประทาน และมีพันธกิจ คือ การบริหารจัดการทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดเก็บค่าชลประทาน ในการใช้น้ำเพื่อกิจการ

โรงงาน การประปา การอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ตามศักยภาพของแหล่งน้ำ และรักษาสมดุลในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ด้านประเด็นยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การบริหารเงินทุนหมุนเวียนให้มีความมั่นคง การจัดเก็บค่าชลประทานและบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพ และการยกระดับบริหารจัดการสู่เงินทุนอัจฉริยะ

5) กองทุนจัดรูปที่ดิน (กรมชลประทาน) โครงการจัดรูปที่ดินในประเทศไทย เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2512 โดย ก่อสร้างเป็นแปลงตัวอย่างที่ ตำบลผักก้น อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี เนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ อยู่ในเขตชลประทานโครงการเจ้าพระยาใหญ่ซึ่งได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการเงินจากรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ ต่อมาได้ขยายพื้นที่ไปในเขตโครงการชลประทานอื่นๆ เกือบทุกภาคของประเทศ การดำเนินงานโครงการจัดรูปที่ดินตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2529 เป็นโครงการที่อยู่ในแผนงานของรัฐบาลดำเนินงานก่อสร้างโดยอาศัยเงินกู้จากต่างประเทศส่วนหนึ่งและสมทบกับเงินงบประมาณอีกส่วนหนึ่งในระหว่างที่ดำเนินการนั้น พื้นที่ของเกษตรกรที่อยู่นอกแผนงานของทางราชการ เห็นประโยชน์ของการดำเนินงานจัดรูปที่ดิน จึงได้ร้องขอให้ทางราชการดำเนินการให้บ้าง โดยยินดีที่จะจ่ายค่าก่อสร้างเองทั้งหมด ซึ่งเรียกว่า โครงการจัดรูปที่ดินแบบประชาอาสา งานในรูปแบบนี้ ได้ขยายเพิ่มขึ้นบ้างตามที่ราษฎรเจ้าของที่ดินต้องการ แต่ก็ไม่สามารถขยายงานออกไปได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจาก ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทั้งหมดเจ้าของที่ดินต้องจ่ายเอง ซึ่งในเขตพื้นที่หนึ่งๆ ที่ร้องขอมา กำลังความสามารถด้านเงินทุนของเกษตรกรแต่ละรายไม่เท่ากัน ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่ารูปแบบโครงการจัดรูปที่ดินแบบประชอาสา น่าจะดำเนินงานต่อไปได้ และเพื่อขยายงานจัดรูปที่ดินเป็นไปอย่างกว้างขวางทันกับความต้องการของเกษตรกร จึงเห็นสมควรจะให้มีการจัดตั้งกองทุนหนึ่งเรียกว่า “กองทุนจัดรูปที่ดิน” เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน ดังนั้นรัฐบาลจึงได้แก้ไขพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2517 จัดตั้งกองทุนจัดรูปที่ดิน ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2534

ในปัจจุบัน โครงการจัดรูปที่ดินได้ดำเนินการไปแล้วในท้องที่จังหวัดต่างๆ รวม 27 จังหวัด คือ พิจิตร พิษณุโลก ลำปาง ราชบุรี สุพรรณบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี กาญจนบุรี อ่างทอง เพชรบุรี นครสวรรค์ ลพบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นครปฐม สกลนคร ขอนแก่น เลย บุรีรัมย์ สุรินทร์ มหาสารคาม อุบลราชธานี หนองคาย อุดรธานี นครศรีธรรมราช ปัตตานี และอยู่ในเขตการรับน้ำของโครงการชลประทาน 8 โครงการ คือ โครงการเจ้าพระยาใหญ่ โครงการพิษณุโลก โครงการแม่กลองใหญ่ โครงการหนองหวาย โครงการน้ำอูน โครงการแม่วังทิวลม โครงการชลประทานเลย โครงการอ่างเก็บน้ำอำปี้ล และพื้นที่อยู่ในเขตการรับน้ำของโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าอีก 1 โครงการ คือ โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมพื้นที่จัดรูปที่ดินทั้งหมดประมาณ 1.7 ล้านไร่

6) เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆ (กรมประมง) เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่น ๆ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2523 โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่น ๆ พ.ศ. 2523 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นทุนหมุนเวียนในการจัดหาพ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อผลิตพันธุ์สัตว์น้ำที่ได้ทำการผลิตขึ้นเอง และที่ได้มาจากการรวบรวมพันธุ์สัตว์น้ำจากธรรมชาติโดยส่วนราชการของกรมประมง เพื่อจำหน่ายให้แก่ราษฎร มิได้มีวัตถุประสงค์ผลิตเพื่อสร้างผลกำไรเหมือนภาคเอกชน เนื่องจากกิจกรรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้และชำนาญจึงจะสามารถดำเนินการได้สำเร็จ ดังนั้นในระหว่างที่ภาคเอกชนยังไม่มีความพร้อมและความเข้มแข็ง กรมประมงจึงเป็นผู้ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำให้เกษตรกรนำไปเลี้ยงเพื่อขยายและสร้างรายได้ต่อไป

การบริหารงานของเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่น ๆ เป็นการบริหารงานในลักษณะของคณะกรรมการบริหารเงินทุนหมุนเวียนฯ เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารงาน และการติดตามประเมินผล เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งในปัจจุบันในการบริหารงาน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์ เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นคณะกรรมการบริหารเงินทุนหมุนเวียนฯ จึงได้มอบหมายให้ คณะอนุกรรมการบริหารเงินทุนหมุนเวียนฯ ไปดำเนินการทบทวนแผนยุทธศาสตร์ รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติงาน ประจำปีของเงินทุน โดยในการทบทวนแผนยุทธศาสตร์ของเงินทุนหมุนเวียนฯ ในครั้งนี้ มีการวิเคราะห์ให้เห็น ถึงสถานภาพปัจจุบันของเงินทุนหมุนเวียนฯ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การกำหนดประเด็น ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานของเงินทุนหมุนเวียนฯ ในปัจจุบันให้บรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

7) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่าย (กรมปศุสัตว์) เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีน จำหน่ายตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2523 ตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ประจำปี 2524 ให้กรมปศุสัตว์นำเงินรายได้จากการจำหน่ายวัคซีนไปใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการขยาย การผลิตวัคซีนให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร เป็นกองทุนที่ดำเนินการสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้จ่าย ในการผลิตวัคซีนเพื่อจำหน่ายและใช้ควบคุม ป้องกันโรคระบาดสัตว์ในประเทศ ภายใต้กรมปศุสัตว์ โดยมีผู้แทน จากสำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์และผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารเงินทุน หมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่าย เพื่อกำหนดแนวทางการบริหาร หลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการใช้จ่ายเงินทุน ตลอดจนแนวทางการติดตามและประเมินผล เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ของเงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่าย เพื่อใช้จ่ายในการผลิตวัคซีนชนิด ต่าง ๆ สำหรับจำหน่ายใช้ป้องกันกำจัดโรคระบาดสัตว์และดำเนินการตามแผนการป้องกันและกำจัดโรคของ กรมปศุสัตว์

8) เงินทุนหมุนเวียนยางพารา (กรมวิชาการเกษตร) เงินทุนหมุนเวียนยางพารา กองการยาง กรมวิชาการเกษตร เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2495 ด้วยทุนเพียง 1,000,000 บาท โดยได้รับอนุมัติเงินจาก กระทรวงการคลัง ปี พ.ศ. 2498 จำนวน 1,000,000 บาท และในปี พ.ศ. 2503 ได้รับอนุมัติเงินเพิ่มเติมอีก 1,200,000 บาท รวมเป็นทุนทั้งสิ้น 3,200,000 บาท ดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน วัตถุประสงค์หลักของเงินทุน หมุนเวียนยางพารา เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรและผู้ประกอบการชาวสวนยางได้ปลูกยางพันธุ์ดี รวมทั้งยังสนับสนุนงานวิจัยของนักวิจัยในงานที่เกี่ยวข้องกับยางพาราและสนับสนุนปัจจัยที่ใช้ในการผลิตยางให้แก่ เกษตรกร ซึ่งเป็นการดำเนินงานโดยมิได้มุ่งผลกำไรแต่อย่างใด อาทิเช่น โครงการสนับสนุนสินเชื่อเป็นเงินทุน หมุนเวียนแก่สถาบันเกษตรกรเพื่อรวบรวมยางพารา ภายใต้แนวทางพัฒนายางพาราทั้งระบบ และโครงการ สนับสนุนสินเชื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนแก่ผู้ประกอบการไม้ยางและผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

9) เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตเชื้อไรโซเบียม (กรมวิชาการเกษตร) กรมวิชาการเกษตร ได้จัดตั้งเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตเชื้อไรโซเบียม เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2522 ตามพระราชบัญญัติงบประมาณ รายจ่ายประจำปี 2522 โดยมีวัตถุประสงค์การจัดตั้ง เพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตจำหน่าย และตรวจสอบคุณภาพเชื้อไรโซเบียมที่ได้ทำการผลิตขึ้นเอง เพื่อจำหน่ายให้แก่องค์กรตลาดเพื่อเกษตรกร และกรมส่งเสริมการเกษตรตาม โครงการผลิตและขยายพันธุ์พืช ภายใต้โครงการเงินกู้จากสหรัฐอเมริกา และหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และสถาบันอื่น ๆ ตลอดจนบริษัทห้างร้านของเอกชน และเกษตรกร เพื่อนำไปจำหน่ายและใช้เพิ่มผลผลิตให้แก่พืชตระกูลถั่ว เนื่องจาก ไรโซเบียมเป็นแบคทีเรียที่มีคุณสมบัติพิเศษ

สามารถเข้าสร้างปมที่รากพืชตระกูลถั่ว และตรึงไนโตรเจนจากอากาศมาสร้างเป็นสารประกอบไนโตรเจนที่นำไปใช้ในการเจริญเติบโตและเพิ่มผลผลิตได้ ดังนั้นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตเชื้อไรโซเบียม มีภารกิจดังนี้

(1) เพื่อบริหารเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตปุ๋ยชีวภาพไรโซเบียมให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด

(2) เพื่อผลิตปุ๋ยชีวภาพไรโซเบียมที่มีคุณภาพสูงให้กับเกษตรกร โดยส่งเสริมและสนับสนุน

ให้เกษตรกรใช้ทดแทนปุ๋ยเคมีไนโตรเจนในการผลิตพืชตระกูลถั่ว

10) กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช (กรมวิชาการเกษตร) กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มาตรา 54 ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งเรียกว่า “กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช” ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัย และการพัฒนาพันธุ์พืช ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินที่เกิดจากรายได้จากข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ตามมาตรา 52 เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับจากการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืช เงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย ดอกผลและผลประโยชน์อื่นใดที่เกิดจากกองทุน โดยมีกรมบัญชีกลางเป็นผู้ทำหน้าที่ประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนด้านต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการบริหารกองทุนหมุนเวียนประกาศกำหนด

นับตั้งแต่จัดตั้งกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช ในปีพ.ศ. 2542 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช มีรายได้ตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ 3 แหล่งดังนี้

(1) เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับจากการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืช จำนวน 5,751,000 บาท

(2) เงินและทรัพย์สินที่เกิดจากรายได้จากข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ตามมาตรา 52 จำนวน 41,895.25 บาท

(3) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย จำนวน 10,650 บาท

11) กองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กรมส่งเสริมสหกรณ์) ในปี พ.ศ. 2483 รัฐบาลได้ตั้งงบประมาณให้ไว้เป็นทุนช่วยเหลือสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ขายข้าวและพืชผลร้านสหกรณ์และสหกรณ์นิคม กสิกรรม เป็นต้น โดยมอบให้กรมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรธิการเป็นผู้พิจารณาจัดสรรให้สหกรณ์ประเภทต่าง ๆ วัตถุประสงค์เรียกว่า “ทุนส่งเสริมการสหกรณ์” โดยให้สหกรณ์ประเภทต่าง ๆ นอกจากสหกรณ์ประเภทหาทุนกู้ไปขยายกิจการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สหกรณ์ที่ได้รับความช่วยเหลือนี้ส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์ที่ดินและสหกรณ์พาณิชย์ ต่อมาการจัดตั้ง “เงินกองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กพส.)” ได้ตั้งขึ้นในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2542 โดยมีเงินทุนแรกตั้งจำนวน 2,286.350 ล้านบาท ซึ่งมีที่มาของเงินทุนจากแหล่งต่างๆ นอกจากนี้เงินกองทุนพัฒนาสหกรณ์ยังได้รับเงินบริจาคจากสหกรณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุนภายใต้โครงการเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างภาคเกษตร (Agricultural Sector Program Loan : ASPL) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 - 2554 รวมเป็นเงิน 484.322 ล้านบาท

กองทุนพัฒนาสหกรณ์ นับเป็นแหล่งเงินทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์ทุกประเภท ในการให้สินเชื่อแก่สหกรณ์ในการดำเนินธุรกิจ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการให้เงินกู้แก่สมาชิก การรวบรวมผลผลิต การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย เป็นเงินกู้ระยะสั้น 1 ปี การลงทุนในสินทรัพย์เป็นเงินกู้ระยะยาวไม่เกิน 15 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.5 - 5.5 ต่อปี ตามชั้นลูกหนี้ ซึ่งจะมีการจัดขึ้นทุกปี และโครงการพิเศษอื่นอีกในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี สหกรณ์ทุกประเภทสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

12) กองทุนปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือ ส.ป.ก.) กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนและใช้จ่ายในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จัดตั้งขึ้นในกระทรวงการคลัง ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 ประกอบด้วย เงินและทรัพย์สินตามมาตรา 10 ได้แก่ (1) เงินที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน (2) เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับจากรัฐบาลหรือจากแหล่งต่างๆ ภายในประเทศ หรือต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ หรือบุคคลอื่น (3) เงินที่ได้รับจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร และ (4) เงินดอกผลหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ ส.ป.ก. ได้รับเกี่ยวกับการดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยรายได้ที่ ส.ป.ก. ได้รับจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้นำส่งเข้าบัญชีกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินและการใช้จ่ายเงินให้กระทำได้เฉพาะ เพื่อการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามระเบียบรัฐมนตรีกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ให้กระทรวงการคลังเป็นผู้เก็บรักษาเงินและเบิกจ่ายเงินจากกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และตามมาตรา 19 กำหนดให้คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย มาตรการ ข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการปฏิรูปที่ดินของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ตลอดจนการควบคุมการบริหารงานของ ส.ป.ก.

13) กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) การที่รัฐบาลมีนโยบายเปิดการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) ทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี อาทิ เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีไทย จีน เขตการค้าเสรีไทย ออสเตรเลีย เขตการค้าเสรีไทย นิวซีแลนด์ เขตการค้าเสรีไทย ญี่ปุ่น เขตการค้าเสรีอาเซียน จีน เขตการค้าเสรีอาเซียน ญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งการเปิดเขตการค้าเสรีโดยรวมแล้วประเทศไทยได้รับประโยชน์ แต่จะมีสินค้าบางชนิดได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรบางกลุ่มของไทย อาทิ ปาล์มน้ำมัน มะพร้าวผล ข้าว ซากาแฟ โคนเนอ โคนม เป็นต้น ซึ่งระดับความรุนแรงของผลกระทบต่อสินค้าเกษตรแต่ละชนิดแตกต่างกันไปตามความสามารถในการแข่งขันของชนิดสินค้า ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรมีการปรับตัว โดยผลิตสินค้าที่มีศักยภาพมากขึ้น เพิ่มผลผลิตต่อหน่วย ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและเพิ่มมูลค่าจากสินค้านำเข้าสู่การผลิตสินค้ามูลค่าสูง รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด

ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2547 ให้จัดตั้งกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ ขึ้นที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้ดำเนินการปรับโครงสร้างสินค้าเกษตรและเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าทุกข้อตกลงเช่น องค์การการค้าโลก (WTO) เขตการค้าเสรี (FTA) เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เป็นต้น โดยสนับสนุนเงินทุนช่วยเหลือเกษตรกรให้ปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร ปฏิรูปผลิตผลทางการเกษตร เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพัฒนาคุณภาพ ตลอดจนการแปรรูป การสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรและอาหารและช่วยเหลือให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าที่ไม่มีศักยภาพสู่สินค้าที่มีศักยภาพ วัตถุประสงค์ (1) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร ปฏิรูปผลิตผลทางการเกษตร เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร (2) เพื่อแปรรูป สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและอาหาร และ (3) เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าเกษตรที่ไม่มีศักยภาพสู่สินค้าที่มีศักยภาพ

14) กองทุนเพื่อพัฒนาการผลิตถั่วเหลือง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) ประเทศไทยมีความต้องการใช้ถั่วเหลืองในอุตสาหกรรมการสกัดน้ำมันพืชการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารและเป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่การผลิตถั่วเหลืองของไทยผลิตได้ประมาณปีละ 40,000-45,000 ตัน และมีแนวโน้มลดลงจึงจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าประมาณร้อยละ 98 ของความต้องการใช้ในประเทศ ดังนั้นการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกถั่วเหลืองภายในประเทศ จึงมีความสำคัญเพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) ประกอบกับถั่วเหลืองที่ปลูกในประเทศไทยเป็นสายพันธุ์ธรรมชาติ (NonGMOs) เป็นที่ต้องการของตลาดอาหารปลอดภัย (Food Safety) คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2535 ให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการผลิตถั่วเหลือง ณ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตถั่วเหลืองลดต้นทุนการผลิต ปรับปรุงประสิทธิภาพการตลาดการแปรรูป การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม และเร่งรัดขยายการผลิตถั่วเหลืองเพิ่มขึ้น ให้เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ

15) กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร) ตามพระราชบัญญัติกองทุนกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 ได้มีข้อบัญญัติเกี่ยวกับกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร คณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร คณะกรรมการบริหารกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร คณะกรรมการจัดการหนี้ของเกษตรกร สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เลขาธิการสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ไว้ดังนี้ ตามมาตรา 5 ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่ง เรียกว่า “กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร” ให้กองทุนเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเกษตรกรของเกษตรกร

(3) พัฒนาความรู้ในด้านเกษตรกรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรเกษตรกร

(4) พัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกร

ในอดีตกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ถือกำเนิดมาตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 ภายใต้เหตุผลที่ว่า การพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมาเป็นการกำหนดนโยบายโดยทางราชการ ซึ่งมีได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่และการประกอบเกษตรกรรมของตนเอง จึงทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง ด้วยเหตุดังกล่าว จำเป็นต้องจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นอิสระโดยประสานความร่วมมือระหว่างข้าราชการในระดับกำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติ นักวิชาการ และเกษตรกรเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร และเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่ขาดปัจจัยในการประกอบอาชีพรวมตัวกันเป็นองค์กรเกษตรกร เพื่อทำแผนและโครงการในการขอรับการสนับสนุนจากกองทุน ซึ่งจะมีการจัดระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินการเพื่อให้การฟื้นฟูและพัฒนาสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของการจัดให้มีกองทุน จากเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของเกษตรกร ภายใต้แนวคิด ให้มีการจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในการพัฒนาเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นอิสระ โดยการรวมตัวกันเป็นองค์กรเกษตรกร ภายใต้วัตถุประสงค์ เพื่อทำแผนหรือโครงการและขอรับการสนับสนุนจากกองทุน ซึ่งแผนหรือโครงการจะมีการติดตามและประเมินผล

การดำเนินงาน การดำเนินงานส่งผลให้เกษตรกรได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาสภาพชีวิตและความเป็นอยู่อันเป็นจุดมุ่งหมายหลักของพระราชบัญญัติดังกล่าวสาระสำคัญตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 ประกอบกับ พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 จึงต้องทำการศึกษาในส่วนของเกษตรกรที่มีหนี้สิน ดังนี้

“หนี้” หมายความว่าหนี้อันเนื่องมาจากการประกอบเกษตรกรรมของเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรเกษตรกร

“หนี้ในระบบ” หมายความว่า

- (1) หนี้ที่เกิดขึ้นจากโครงการส่งเสริมของรัฐ
- (2) หนี้ที่เกิดขึ้นจากการกู้ยืมจากสถาบันการเงิน
- (3) หนี้ที่เกิดขึ้นจากการกู้ยืมจากสถาบันเกษตรกร

“โครงการส่งเสริมของรัฐ” หมายความว่า โครงการของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค หรือรัฐวิสาหกิจ

“สถาบันการเงิน” หมายความว่า

- (1) ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์
- (2) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- (3) นิติบุคคลตามที่คณะกรรมการกำหนด

“สถาบันเกษตรกร” หมายความว่า นิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

“เกษตรกรรม” หมายความว่า การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การจับสัตว์น้ำ การใช้และบำรุงรักษา ทรัพยากรจากที่ดิน น้ำ และป่าไม้อย่างยั่งยืน และให้หมายความรวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่ม การแปรรูป การจำหน่าย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การจับสัตว์ การใช้และบำรุงรักษาทรัพยากรจากที่ดิน น้ำ และป่าไม้อย่างยั่งยืน และการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

“เกษตรกร” หมายความว่า บุคคลธรรมดาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

“องค์กรเกษตรกร” หมายความว่า กลุ่มหรือคณะของเกษตรกรที่มารวมกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการประกอบเกษตรกรรมร่วมกัน โดยจะเป็นหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้และได้ขึ้นทะเบียนต่อสำนักงานหรือสำนักงานสาขา

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรนอกจากจะต้องศึกษาเกี่ยวกับคำนิยามตามมาตรา 3 ประกอบมาตรา 37/1 แห่งพระราชบัญญัตินี้แล้วยัง ต้องศึกษาเกี่ยวกับวิธีการที่ให้เกษตรกรจัดการตนเองโดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน ซึ่งในเบื้องต้นเกษตรกรจะต้องจัดทำแผนหรือโครงการเพื่อขอรับเงินสนับสนุนจากกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้ แบ่งออกเป็น 2 กรณี

(1) ในกรณีที่เกษตรกรซึ่งเป็นหนี้ในระบบตามโครงการส่งเสริมของรัฐ (อาทิ กองทุนหมู่บ้าน) โครงการใดที่คณะกรรมการเห็นว่าไม่ประสบความสำเร็จ โดยมีใช้ความผิดของเกษตรกร ให้พิจารณาช่วยเหลือโดยให้กองทุน รับภาระชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของเกษตรกรทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ โดยจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีก่อน ส่วนการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้ให้ชำระเป็นเงินสด พันธบัตรรัฐบาล หรือตัวเงินตาม หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้จัดสรรงบประมาณ

แผ่นดินเข้าสมทบกองทุนสำหรับการดำเนินการ ผลจากการดำเนินการดังกล่าว เกษตรกรจะได้รับการยกเลิกหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนจากคณะกรรมการ โดยเข้ากระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

(2) ในกรณีที่เกษตรกรซึ่งเป็นหนี้ในระบบตามที่มีใช้โครงการส่งเสริมของรัฐ (อาทิ หนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมกับธนาคารพาณิชย์) เมื่อคณะกรรมการจัดการหนี้ของเกษตรกรอนุมัติโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการให้มีอำนาจหน้าที่จัดการหนี้ของเกษตรกรรายใดแล้ว ให้คณะกรรมการจัดการหนี้ของเกษตรกรมีอำนาจชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของเกษตรกรทั้งหมดหรือบางส่วนได้โดยการจ่ายเป็นเงินสด พันธบัตรรัฐบาล หรือตัวเงิน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด เมื่อกองทุนรับภาระชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของเกษตรกร ผลคือ ให้ทรัพย์สินของเกษตรกรที่ใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ตกเป็นของกองทุน และเกษตรกรจะได้รับทรัพย์สินคืนไป จากกองทุนได้โดยการเข้าซื้อ หรือซื้อ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด และให้คณะกรรมการมีอำนาจผ่อนผันการชำระหนี้ลดหนี้ให้แก่เกษตรกรได้ โดนตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และรัฐพึงจัดสรรงบประมาณอุดหนุนในส่วนที่กองทุนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายนี้

หมายเหตุ กองทุนและเกษตรกรที่เกี่ยวข้องในกิจการใดที่กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนในอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามพระราชบัญญัตินี้ให้กองทุนและเกษตรกรได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมและภาษีอากรในการจดทะเบียนนั้น ไม่ว่าจะ เป็นในฐานะผู้โอนหรือผู้รับโอนก็ตาม การยกเว้นภาษีอากรให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามประมวลรัษฎากร โดยจะกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขไว้

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 ประกอบกับ พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 ยังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้สิน เกษตรกรได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้นในวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ.2560 จึงมีการประกาศคำสั่งหัวหน้า คณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 26/2560 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรสาเหตุที่ต้องประกาศคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 26/2560 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรอันเนื่องมาจากการที่กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรโดยการรับซื้อหนี้สินจากเกษตรกรนั้น ในขณะที่มีความจำเป็นต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะกรณีที่เป็นหนี้สินเร่งด่วนอันเกิดจากหนี้ที่เกษตรกรถูกฟ้องล้มละลาย หนี้ที่เกิดจากการปรับโครงสร้าง หนี้ และบังคับคดีและหนี้ที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดี แต่ด้วยเหตุที่การดำเนินการที่ผ่านมาของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรไม่อาจบริหารจัดการได้ อันเนื่องมาจากปัญหาความโปร่งใสในการบริหารจัดการกองทุน ความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ รวมไปถึงปัญหาการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ไม่อาจดำเนินการได้ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ปัญหาเหล่านี้ได้สะสมมาเป็นเวลานาน ทำให้การแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรของกองทุน ฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรหยุดชะงัก และไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างทันท่วงที เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจภาคการเกษตร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

การจะแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเข้าใจปัญหาที่เกษตรกรกำลังเผชิญอยู่เสียก่อน จากการทบทวนการศึกษาในอดีต พบว่า เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรที่ยากจนประสบกับปัญหา 3 ประการสำคัญ คือ

(1) เกษตรกรเข้าถึงไม่ถึงปัจจัยการผลิต เงินทุน ความรู้และทักษะด้านต่างๆ (lack of access) เช่น เกษตรกรยากจนเข้าถึงไม่ถึงสินเชื่อและไม่มีเงินออม จึงทำให้ไม่มีเงินทุนสำหรับลงทุนในการทำเกษตร ส่งผลทำให้ภาครัฐต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือด้วยการสนับสนุนสินเชื่อแก่เกษตรกร เช่น การปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น การที่ภาครัฐมักให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากมายาคติที่ว่าเกษตรกร (โดยเฉพาะเกษตรกรยากจน) เข้าไม่ถึงแหล่งสินเชื่อในระบบ จึงต้องกู้ยืมเงินจากนายทุนนอกระบบที่คิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมาก หรืออาจเป็นเหตุผลทางการเมืองเพื่อให้ได้คะแนนเสียงสนับสนุน เป็นต้น

(2) เกษตรกรขาดศักยภาพ (lack of capacity) ด้านต่างๆ เช่น ขาดความสามารถด้านการเพาะปลูก ด้านการจัดการความเสี่ยงภาคเกษตร เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เกษตรกรยากจนบางกลุ่มที่สามารถเข้าถึงสินเชื่อได้อยู่แล้วแต่กลับไม่สามารถชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยได้ ซึ่งอาจเกิดจากการที่เกษตรกรไม่มีความสามารถในการจัดการความเสี่ยงด้านต่างๆ เช่น ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่มีผลต่อปริมาณผลผลิต ความเสี่ยงด้านราคาผลผลิต เป็นต้น

(3) เกษตรกรขาดความพยายาม (lack of effort) เช่น เกษตรกรอยากรวยแต่ไม่ยอมทำงานหนัก โดยเกิดได้จากหลายสาเหตุ หนึ่ง การดำเนินมาตรการหรือนโยบายของรัฐที่ช่วยเหลือคนล้มเหลวตลอดมา ทำให้คนกลุ่มนี้มีความหวังและความเชื่อที่ภาครัฐจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือ ในอดีตที่ผ่านมา ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวทำให้ภาครัฐต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหา เช่น การดำเนินนโยบายรับจำนำข้าว การปล่อยสินเชื่อเพิ่มเติมแก่เกษตรกรโดยตรง หรือโดยอ้อมผ่านกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร รวมถึงการปรับโครงสร้างหนี้ทั้งในรูปของการพักชำระหนี้ การยืดเวลาในการชำระหนี้ การลดเงินต้นและ/หรือดอกเบี้ย เป็นต้น

16) รายงานสถานภาพและผลการดำเนินงานกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ไปพลางก่อน ณ สิ้นไตรมาสที่ 2 (1 ตุลาคม 2566 - 31 มีนาคม 2567)

ตารางที่ 2.1 สรุปรายงานการรับและจ่ายเงินของกองทุน/เงินทุนหมุนเวียน

หน่วย : ล้านบาท

กองทุน/เงินทุนหมุนเวียน	รายรับ*	รายจ่าย
1. กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร (สป.กษ.)	38.01	34.54
2. กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน (สป.กษ.)	139.34	161.96
3. เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช (กข.)	543.45	540.08
4. เงินทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทาน (ชป.)	1,213.30	928.96
5. กองทุนจัดรูปที่ดิน (ชป.)	2.32	21.51
6. เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตพันธุ์ปลา พันธุ์กุ้ง และพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆ (กป.)	37.80	31.30
7. เงินทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตวัคซีนจำหน่าย (ปศ.)	163.69	175.38
8. เงินทุนหมุนเวียนยางพารา (วก.)	8.35	8.19
9. เงินทุนหมุนเวียนในการผลิตเชื้อโรโซเปียม (วก.)	0.96	1.80
10. กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช (วก.)	0.43	-
11. กองทุนพัฒนาสหกรณ์ (กสส.)	1,977.59	1,768.16
12. กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)	192.60	209.38
13. กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ (สศก.)	17.51	10.75
14. กองทุนเพื่อพัฒนาการผลิตถั่วเหลือง (สศก.)	-	-
15. กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.)	7.69	211.11
รวม	4,343.04	4,103.13

ที่มา: ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ไปพลางก่อน (1 ต.ค. 2566 - 31 มี.ค. 2567)

หมายเหตุ: *ไม่รวมงบที่ได้รับจัดสรรประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

2.2.3 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันการเงินของรัฐในชุมชน

1) ความหมายของการมีส่วนร่วม

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมา และรัฐได้ใช้การมีส่วนร่วมนี้เป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของรัฐ โดยที่คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมีจำนวนมาก แต่ก็ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในแง่การเมืองการปกครองที่เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชนบท เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังสามารถเป็นการปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

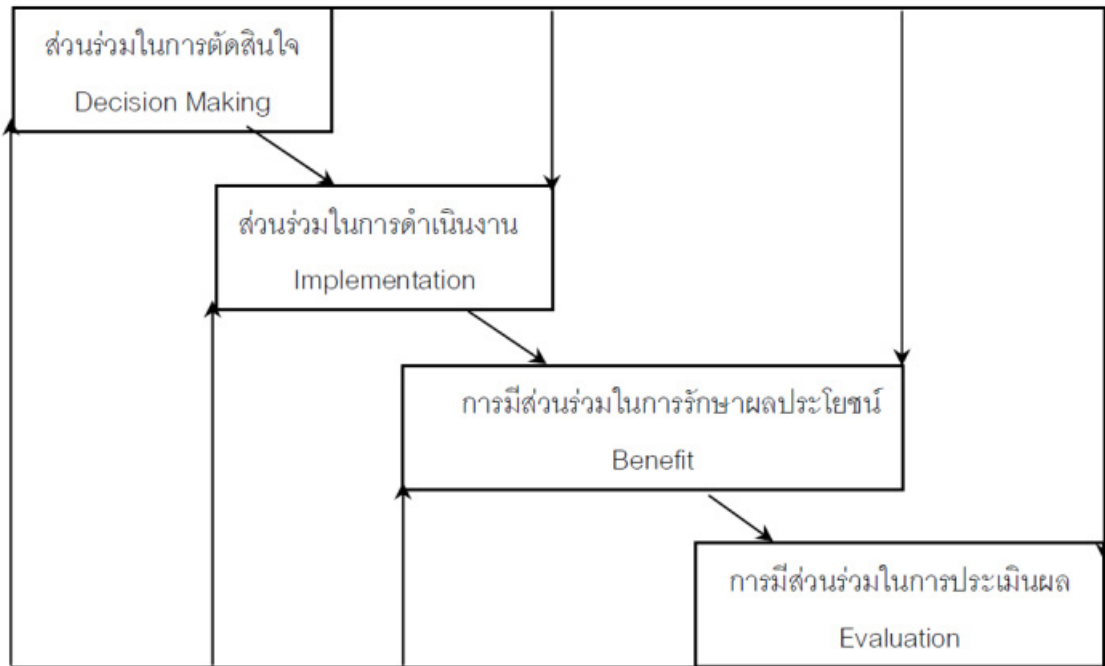
Creighton (2005) การมีส่วนร่วมของประชาชน จัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็น โดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ประการ คือ มีอิสรภาพ มีความเสมอภาค และมีความสามารถ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าประชาชน คือ ต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาคและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมีกิจกรรมเป้าหมายและต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ระบบชั้นและเครื่องมือของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ระดับชั้นของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ และนักวิชาการต่าง ๆ ได้กำหนดไว้หลากหลาย แต่ในสาระสำคัญมีความคล้ายกัน ซึ่งจะขอเสนอโดยสังเขป ดังนี้

Cohen and Uphoff (1981) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ

- (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
- (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
- (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
- (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ภาพที่ 2.1 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980)

2) ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

อรรถัย เกริกผล (2552) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าในหน่วยงานใดก็ตาม เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เพราะการมีส่วนร่วมมีคุณประโยชน์หลากหลายประการ อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่จะได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับความจริงใจและความจริงจังในการดำเนินการด้วย ประโยชน์โดยทั่วไป คือ

(1) เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นต่างๆ จะช่วยให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนรอบคอบมากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยให้เกิดทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะการตัดสินใจที่กระทบกับประชาชนโดยตรง

(2) ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น รับทราบข้อมูลคำอธิบายต่าง ๆ เห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ แน่ใจว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าใช้จ่ายและใช้ระยะเวลา แต่เมื่อประชาชนยอมรับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติจะรวดเร็วยิ่งขึ้น

(3) การสร้างฉันทามติ สำหรับสถานการณ์ปัจจุบันการสร้างฉันทามติ อาจเป็นเรื่องยาก สังคมเรากลายร่างเป็นพหุลักษณะและต้องยอมรับความหลากหลายแตกต่างทางความคิด กลไกที่จะช่วยให้ความแตกต่างได้มีการแลกเปลี่ยน คือ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน

(4) การสร้างความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อประสบความสำเร็จ จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

(5) ช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้ผู้บริหารและปฏิบัติงานในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชน ไม่ใช่เป็นของนักการเมืองเท่านั้น นอกจากนี้ ความใกล้ชิดผู้บริหารท้องถิ่นจะไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนัก ในการตอบสนองความกังวลของประชาชน

(6) ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

(7) ช่วยให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลัก ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

3) แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารสถาบันการเงินของรัฐในชุมชน

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) กล่าวว่า ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจ ประชาชนมีส่วนร่วม ประชาชนเป็นที่ปรึกษา ประชาชนแสดงความคิดเห็นประชาชนรับทราบ และรัฐบาลใช้อำนาจวิธีการแบ่งระดับชั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่ง เป็นสำคัญ การแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 7 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมที่จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน เรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

(1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการกับประชาชน

(2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับชั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่าง ๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น อนึ่ง การรับฟังความคิดเห็นนี้ จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก็ต่อเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง

(3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนเป็นการเจรจกันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบาย และผู้วางแผนโครงการ และประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตลอดจน การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น โดยใช้รูปแบบต่าง ๆ อาทิ การสนทนากลุ่ม และประชาเสวนา เป็นต้น

(4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับชั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่อง การมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีข้อโต้แย้งมาก

(5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับชั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือ เป็นขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันดำเนินตามหรือโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

(6) ร่วมติดตามตรวจสอบประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มี ประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้

(7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

2.2.4 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือน

1) ภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) ได้จัดทำการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาวะหนี้สิน และทรัพย์สินของครัวเรือน ตลอดจนลักษณะที่อยู่อาศัย โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกเดือน (มกราคม-ธันวาคม) จากครัวเรือนตัวอย่างในทุกจังหวัด และให้คำจำกัดความองค์ประกอบของภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือน ดังนี้

1.1) สถานภาพการทำงาน หมายถึง สถานะของบุคคลในการทำงานในเชิงเศรษฐกิจทุกประเภท ได้แก่

(1) นายจ้าง หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจของตนเอง (ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินงาน และมีความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับผลกำไรที่ทำ เพื่อหวังผลกำไรหรือส่วนแบ่ง และได้จ้างบุคคลตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป มาทำงานให้ธุรกิจในฐานะ "ลูกจ้าง" โดยเป็นการจ้างงานบนพื้นฐานของความต่อเนื่อง

(2) ทำธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง ผู้ประกอบธุรกิจของตนเอง (ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินงาน และมีความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับผลกำไรที่ทำ เพื่อหวังผลกำไรหรือส่วนแบ่ง และไม่มีลูกจ้าง "ลูกจ้าง" (ที่เป็นการจ้างงานบนพื้นฐานของความต่อเนื่อง) แต่อาจมีสมาชิกในครัวเรือนหรือผู้ฝึกงานมาช่วยทำงานโดย ไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนในลักษณะการจ้างทำงาน

(3) ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง หมายถึง ผู้ที่ช่วยทำธุรกิจหรือการเกษตรของสมาชิกในครัวเรือนเป็นประจำ โดยไม่ได้รับค่าจ้าง และไม่ได้อยู่ในฐานะ "หุ้นส่วน" หรืออาจจะได้รับค่าตอบแทนบ้างแต่ไม่ใช่ลักษณะของการจ้างทำงาน

(4) ลูกจ้าง หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยได้รับค่าจ้าง ที่เป็นการจ้างงานบนพื้นฐานของความต่อเนื่อง ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินงาน ค่าจ้างที่ได้รับอาจเป็น รายเดือน รายวัน รายชั่วโมง รายชิ้น หรือเหมาจ่าย ซึ่งอาจจะเป็นตัวเงินหรือสิ่งของก็ได้

(5) การรวมกลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนที่มาร่วมกันทำงานในเชิงเศรษฐกิจ (ผลิตสินค้าและบริการ) โดยสมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกันในการตัดสินใจดำเนินการทุกขั้นตอน ตลอดจนการแบ่งรายได้ให้แก่สมาชิกตามที่ตกลงกัน การรวมกลุ่มดังกล่าวอาจจะมีการ "จดทะเบียน จัดตั้งในรูปนิติบุคคล" หรือไม่ก็ได้

1.2) รายได้ของครัวเรือน หมายถึง "เงินหรือสิ่งของ" ที่ครัวเรือน ได้รับมาจากการทำงานหรือผลิตเอง หรือจากทรัพย์สินหรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

(1) รายได้ประจำ ได้แก่

(1.1) รายได้ที่เกิดจากการทำงานหรือผลิตเอง

- ค่าจ้างและเงินเดือน (รวมค่าตอบแทนอื่นๆ ที่ได้จากการทำงาน) (ก่อนหักภาษี/เงินสมทบกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ/เงินประกันสังคม เป็นต้น)

- รายได้จากการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม วิชาชีพ (ที่ไม่ใช่การเกษตร)
(รายรับเบื้องต้น บวก มูลค่าสินค้า/บริการของธุรกิจที่นำมาอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ลบ ค่าใช้จ่ายในการ
ดำเนินการ)

- รายได้จากการประกอบการเกษตร (มูลค่าผลผลิตการเกษตรทั้งหมด ลบ
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ)

(1.2) รายได้จากแหล่งอื่นๆ ไม่ใช่จากการทำงาน

- เงินบำเหน็จ/บำนาญ เงินประโยชน์ทดแทนต่างๆ (เกิดอุบัติเหตุ/
การเจ็บป่วยจากการทำงาน)

- เงินชดเชยการออกจากงาน

- เงินและสิ่งของที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคล นอกครัวเรือน/รัฐ/
องค์การต่าง ๆ

องค์การต่าง ๆ

- รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่า ที่ดิน บ้าน ค่าลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร

ดอกเบี้ย

- การลงทุน (ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน) เช่น การซื้อ/ขายหุ้น

การลงทุนแล้ว ได้รับเงินปันผล เป็นต้น รวม (ประเมิน) ค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เองหรือที่อยู่
อาศัยที่บุคคลอื่นให้อยู่ฟรี

(2) รายได้ไม่ประจำ ได้แก่ ได้แก่ เงินที่ได้รับเป็นเงินรางวัล เงินถูกสลากกิน

แบ่งเงินมรดกของขวัญ เงินได้รับการประกันสุขภาพ อุบัติเหตุ ไฟไหม้ หรือค่านายหน้า (ในกรณีที่ไม่ได้
ประกอบเป็นธุรกิจ)

1.3) ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน หมายถึง การใช้จ่ายเกี่ยวกับ "สิ่งของหรือการบริการ
ด้านต่างๆ" ที่จำเป็นต่อการครองชีพที่ครัวเรือนต้องขอ/จ่ายด้วยเงิน หรือได้มาโดยไม่ได้ซื้อ/จ่าย (ผลิตเอง ได้รับ
ความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น/รัฐเป็นสวัสดิการจากการทำงาน หรือเบิกได้จากนายจ้าง)

(1) ค่าใช้จ่ายสินค้าและบริการ ได้แก่

(1.1) ค่าใช้จ่ายอุปโภคและบริโภคของครัวเรือน

- ที่อยู่อาศัย

- เครื่องแต่งบ้าน เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด และการดำเนินการในครัวเรือน

- ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการแก่ครัวเรือน

- เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย รองเท้า ของใช้/บริการส่วนบุคคล

- เวชภัณฑ์และค่ารักษาพยาบาล

- การเดินทางและการสื่อสาร

- การศึกษา

- การบันเทิง การอ่าน และกิจกรรมทางศาสนา

(1.2) ค่าใช้จ่ายไม่เกี่ยวกับอุปโภคบริโภคของครัวเรือน

- ภาษี (ทุกประเภท) ค่าบริการทางการคืน ค่าปรับทางกฎหมาย

- ค่าสมาชิกกลุ่มอาชีพ

- เงิน/สิ่งของ ที่ส่งให้บุคคลนอกครัวเรือน

- เงินบริจาค เงินทำบุญ/ช่วยงาน

- เบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต (ไม่ใช่ประเภทสะสมทรัพย์)

- ชื่อสลากกินแบ่ง/หวย การพนัน
- ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยแชร์ และอื่น ๆ (ค่าขนย้ายบ้าน เป็นต้น)

(2) ค่าใช้จ่ายอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ได้แก่ อาหารทุกประเภท (อาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป เครื่องปรุงรส เป็นต้น) เครื่องดื่ม (มี/ไม่มี แอลกอฮอล์) และยาสูบ (ยาเส้น ยาสูบหมาก ยานัตถ์ เป็นต้น)

1.4) สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ในการเสนอผลของการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้จัดแบ่งครัวเรือนเป็นกลุ่มตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยพิจารณาจากแหล่งรายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือน สถานภาพการทำงาน ประเภทของกิจกรรมในเชิงเศรษฐกิจ และอาชีพเป็นหลัก

ครัวเรือนตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมแบ่งเป็น 10 กลุ่ม คือ

(1) ผู้ถือครองทำการเกษตร การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน

(2) ผู้ถือครองทำการเกษตร การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่วนใหญ่เช่าที่ดิน/ทำฟรี

(3) ผู้ทำการประมง ป่าไม้ ล่าสัตว์ หาของป่า และบริการทางการเกษตร

(4) ผู้ประกอบธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร

(5) ผู้จัดการ นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ

(6) คนงานเกษตร ป่าไม้ และประมง

(7) คนงานด้านการขนส่ง และงานพื้นฐาน

(8) เสมียน พนักงานขายและให้บริการ

(9) ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต ก่อสร้าง และเหมืองแร่

(10) ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ (เช่น บำเหน็จ บำนาญ เงินช่วยเหลือ รายได้จากทรัพย์สิน)

1.5) หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง เงินกู้ยืมที่ค้างชำระทั้งจากสถาบันการเงินและบุคคลอื่นนอกครัวเรือน รวมทั้งหนี้ที่เกิดจากการเช่าซื้อ การซื้อสินค้าเงินผ่อน การซื้อเชื่อสินค้าจากร้านค้า การจำนำ การจำนองและเงินส่งแชร์ตาย (แชร์ที่เปียร์แล้ว) เป็นต้น

1.6) หนี้สินในระบบ หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมจากธนาคาร สถาบันการเงิน สหกรณ์ออมทรัพย์ หรือเป็นสวัสดิการของสำนักงาน หรือดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ (เช่น กองทุนหมู่บ้าน) โดยมีอัตราดอกเบี้ยไม่เกินที่กฎหมายกำหนด

1.7) หนี้สินนอกระบบ หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมจากบุคคลธรรมดา เช่น นายทุนเงินกู้ พ่อค้าคนกลาง ญาติ เพื่อนบ้าน โดยมีอัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามที่ผู้ให้กูกำหนด

1.8) เงินออมของครัวเรือน หมายถึง รายได้หักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องใช้ในการยังชีพ แล้วรายได้ส่วนที่เหลืออยู่ซึ่งไม่ได้ถูกใช้สอยออกไปนี้ เรียกว่าเงินออม โดยรูปแบบการออมของครัวเรือนมีวิธีการออมหลายรูปแบบด้วยกัน ได้แก่ ออมไว้เองที่บ้านเป็นเงินสด ฝากธนาคาร หรือนำไปลงทุนหาผลประโยชน์ต่างๆ เช่น ซื้อพันธบัตร หุ้นกู้ สลากออมสิน/ธกส. ทอง อัญมณี เป็นต้น

2) ภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือนเกษตรกร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2566) เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการจัดทำและเสนอแนะนโยบายในการพัฒนาด้านการเกษตรของประเทศ ให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาการเกษตรบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ที่กำหนดไว้ในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้สูงขึ้น โดยการวิเคราะห์จากสถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้เงินสดทางการเกษตร เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ ซึ่งใช้วัดประสิทธิภาพของผลการดำเนินงานจากมาตรการและนโยบายด้านการเกษตรของรัฐบาล ทั้งนี้ในระดับพื้นฐาน ครัวเรือนเกษตรกรถือเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งเป็นฐานของทรัพยากรแรงงานที่สำคัญของประเทศ ดังนั้นข้อมูลภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตร จึงเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร รวมถึงประชากรในภาคชนบท นอกจากนี้สถานภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในรอบปีเพาะปลูกที่เป็นปัจจุบัน สามารถสะท้อนถึงปัญหาเศรษฐกิจของสังคมในชนบท เช่น ความยากจน ความเหลื่อมล้ำของรายได้ การมีหนี้สิน สภาพคล่องของครัวเรือน การเคลื่อนย้ายแรงงาน ตลอดจนการถือครองและการกระจายการถือครองทรัพยากรของครัวเรือน เป็นต้น คำจำกัดความและรายละเอียด ดังนี้

หมวดที่ 1 การถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ศึกษาลักษณะการถือครองที่ดินของที่ดินทุกแปลงของเกษตรกร ซึ่งอาจใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจกรรมการเกษตร ทั้งที่เป็นของตนเองที่เช่าผู้อื่นและที่ได้ทำฟรี โดยหมายรวมถึงที่ดินแปลงที่ครัวเรือนเกษตรกรถือครองสิทธิ์ทำกินแต่ไม่ได้ทำประโยชน์เองและไม่ได้ให้สิทธิ์ผู้อื่นทำประโยชน์เช่นกัน (ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์) และที่ใช้ประโยชน์นอกการเกษตรของครัวเรือน

หมวดที่ 2 การปลูกพืชและการกระจายผลผลิตทางพืช ศึกษาว่าในหนึ่งรอบปีครัวเรือนเกษตรกรมีผลผลิตทางพืชแต่ละชนิดทั้งที่ได้รับจากการผลิตเองและที่ได้รับมาฟรีจากที่อื่นรวมกันแล้วเป็นจำนวนเท่าใด แล้วจำนวนดังกล่าวถูกขายไปในปริมาณเท่าใด ราคาขายต่อหน่วยเป็นเท่าใด มีมูลค่ารวมเท่าใด และส่วนใหญ่มีลักษณะการขายอย่างไร นอกจากผลผลิตที่ถูกขายไปแล้ว ผลผลิตที่มียังถูกแบ่งไปใช้ประโยชน์ได้หลายทาง เช่น จ่ายเป็นค่าเช่า ใช้หนี้ให้แก่อื่น ใช้เลี้ยงสัตว์ ใช้บริโภคในครัวเรือน ใช้เพื่อแปรรูป ให้ฟรีแก่อื่น ทำพันธุ์ หรือเก็บไว้เพื่อเป็นสต็อกในปีถัดไปอีกเท่าใด

หมวดที่ 3 การเลี้ยงสัตว์และการกระจายผลผลิตทางสัตว์ ศึกษาว่าในหนึ่งรอบปีครัวเรือนเกษตรกรมีผลผลิตทางสัตว์แต่ละชนิด (ปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) ทั้งหมดเท่าใด ทั้งที่ผลิตได้เอง/ที่เกิดขึ้นใหม่ ที่ได้รับมาฟรีจากที่อื่น และที่ซื้อมาเพิ่ม และผลผลิตทางสัตว์ดังกล่าวถูกขายและกระจายไปในทางช่องทางใดบ้างและมีคงเหลือ ณ ปลายปีอยู่เท่าใด

หมวดที่ 4 รายจ่ายเงินสดเกษตรทางพืช ศึกษาค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดทั้งหมดที่จ่ายจริงในการผลิตผลผลิตทางพืช ทั้งในส่วนของค่าจ้างแรงงานและค่าวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรต่างๆ รวมทั้งศึกษาอัตราค่าจ้างแรงงานและชนิดของแรงงานที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมการผลิต เพื่อวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพในการผลิตผลผลิตทางพืชแต่ละชนิดต่อไป

หมวดที่ 5 รายจ่ายเงินสดเกษตรทางสัตว์ มีแนวทางการศึกษาเช่นเดียวกับรายจ่ายเงินสดเกษตรทางพืช เพียงแต่แยกศึกษาเฉพาะผลผลิตทางสัตว์ซึ่งก็คือ การเลี้ยงปศุสัตว์และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

หมวดที่ 6 รายได้เงินสดจากการเกษตรอื่นๆ และนอกการเกษตร ศึกษาว่านอกจากครัวเรือนเกษตรกรจะมีรายได้เงินสดที่ได้จากการผลิตผลผลิตทางพืชและสัตว์ที่ลงในหมวดที่ 2 และหมวดที่ 3 ตามลำดับแล้ว ครัวเรือนเกษตรกรหรือสมาชิกในครัวเรือนยังมีรายได้เงินสดจากช่องทางอื่นเท่าใด ทั้งรายได้จากการเกษตรอื่นๆ และรายได้นอกการเกษตร

หมวดที่ 7 รายจ่ายเงินสดเกษตรในฟาร์ม และรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ศึกษาว่านอกจากครัวเรือนเกษตรกรจะมีรายจ่ายเงินสดที่ใช้ในการผลิตผลผลิตทางพืชและสัตว์ที่ลงในหมวดที่ 4 และหมวดที่ 5 ตามลำดับแล้ว ครัวเรือนเกษตรกรหรือสมาชิกในครัวเรือนยังมีรายจ่ายทางการเกษตรที่เป็นเงินสดในช่องทางอื่นเท่าใด และรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเท่าใด

หมวดที่ 8 ภาวะหนี้สิน สินเชื่อ และการชำระคืนของครัวเรือนเกษตร ศึกษาว่าครัวเรือนเกษตรมีจำนวนหนี้สินอยู่เท่าไร ณ ต้นปีเพาะปลูก กู้ยืมมาจากแหล่งใดบ้าง กู้ยืมมาด้วยวัตถุประสงค์ใด และในระหว่างปีเพาะปลูกครัวเรือนได้กู้ยืมเพิ่มเติมหรือได้ชำระหนี้คืนหรือไม่อย่างไร และ ณ สิ้นปีเพาะปลูกครัวเรือนยังคงมีหนี้สินค้างชำระอยู่หรือไม่เท่าใด

หมวดที่ 9 ทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตร ศึกษาว่าครัวเรือนเกษตรมีมูลค่าทรัพย์สินที่ถือครองทั้งหมดเท่าใด โดยวัดจากมูลค่าทรัพย์สิน ณ สิ้นปีเพาะปลูก รวมถึงจำนวนเครื่องจักรกลการเกษตรที่ครัวเรือนเกษตรครอบครอง

หมวดที่ 10 ข้อมูลส่วนบุคคล การเคลื่อนย้ายและการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือนเกษตร ศึกษาจำนวนประชากรและแรงงานที่มีอยู่ในภาคเกษตร ข้อมูลส่วนบุคคล การเคลื่อนย้ายแรงงานและการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรแต่ละคน ศึกษาจากสมาชิกทั้งที่มีและไม่มีรายชื่ออยู่ใน สำมะโนครัว/ทะเบียนบ้านของครัวเรือนเกษตร โดยที่สมาชิกคนดังกล่าวอาจจะอยู่หรือไม่อยู่ในครัวเรือนตลอดช่วงปีเพาะปลูกก็ได้ อาจมีการย้ายเข้าหรือย้ายออกจากครัวเรือนระหว่างปีเพาะปลูกก็ได้ โดยให้ยึดการอาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือนและการมีภาระผูกพันร่วมกันกับครัวเรือนเป็นสำคัญ และให้ยึดเจตนาที่แท้จริงของสมาชิกเป็นสำคัญ

2.2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับมูลเหตุของการค้างชำระหนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับมูลเหตุของการค้างชำระหนี้ โดยชนินทร์ พิทยาวิธ (2534) ได้กล่าวว่า การค้างชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ถึงแม้ว่าได้รับการตรวจสอบคุณภาพสมบัติของผู้กู้แล้วก็ตาม แต่ยังมีปัจจัยที่ส่งผลให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามที่ระบุไว้ในสัญญา ซึ่งมูลเหตุการค้างชำระหนี้พอสรุปได้ดังนี้ (ศิริน ศรีอ่อน, 2554 อ้างอิงจาก ชนินทร์ พิทยาวิธ, 2534)

1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งหากปัจจัยดังกล่าวเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อตัวลูกหนี้ ได้แก่

1.1) ภาวะเศรษฐกิจ เป็นปัญหาที่สำคัญของการประกอบธุรกิจ หากภาวะเศรษฐกิจดีย่อมส่งผลให้การประกอบธุรกิจมีการขยายตัวและเจริญรุ่งเรือง และหากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือซบเซาย่อมส่งผลทำให้เกิดการชะลอตัวทำให้ทางธุรกิจและการจ้างงานน้อยลง รายได้ของบุคคลลดลงตาม ซึ่งในบางธุรกิจอาจจะประสบปัญหารุนแรงถึงขั้นล้มละลายได้

1.2) นโยบายของรัฐบาล การดำเนินธุรกิจย่อมต้องเป็นไปในขอบเขตแห่งกฎหมายธุรกิจ บางชนิดรัฐบาลอาจเห็นความจำเป็นต่อการครองชีพของประชาชนก็อาจจะกำหนดให้มีการควบคุมราคา เช่น ปูนซีเมนต์ น้ำตาล เป็นต้น การกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นผลดีต่อผู้บริโภค แต่ถ้ามีปัจจัยอื่นเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจะต้องพิจารณาปรับนโยบายให้เหมาะสม เช่น ถ้าต้นทุนของสินค้าที่ถูกควบคุม ราคาสูง ก็ต้องขยับราคาควบคุมให้สูงขึ้นบ้าง ถ้าผู้ประกอบการไม่มีกำไรอาจทำให้ไม่มีกำลังใจจะขยายการผลิต เพื่อผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นไว้รับความต้องการที่จะสูงขึ้นในอนาคตในด้านภาษีอากร ถ้ามีการปรับปรุงระบบภาษีอากรให้ทันต่อสภาวะการณ์ ก็จะเป็นการช่วยเหลือธุรกิจ เช่น การที่ตั้งกำแพง ภาษีเพื่อช่วยเหลืออุตสาหกรรมภายในประเทศ นโยบายมาตรการทางการเงินที่ช่วยเหลือ ผู้ประกอบการ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นต้น

1.3) เทคโนโลยีและค่านิยม เมื่อผู้บริโภคมีค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปหรือทางด้านเทคโนโลยี เช่น อุตสาหกรรมประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในราคาถูกลงและคุณภาพที่ดีขึ้น ก็อาจจะทำให้ธุรกิจบางประเภทเกิดปัญหาขึ้นได้ โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับแฟชั่น

1.4) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดหรือภัยธรรมชาติ เช่น อุบัติเหตุ ไฟไหม้ ภัยจากน้ำท่วม ซึ่งภัยที่เกิดขึ้นทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ

2) ปัจจัยภายใน ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในธนาคารที่เป็นผู้ปล่อยสินเชื่อเอง และสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงได้ ได้แก่

2.1) การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย อาจทำให้ผู้กู้รับภาระดอกเบี้ยที่เปลี่ยนไปด้วยหากอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ภาระดอกเบี้ยก็จะเพิ่มขึ้น ผู้กู้ต้องใช้เวลามากกว่าเดิมในการชำระหนี้ให้หมดไป ความเสี่ยงต่อการค้างชำระยิ่งสูงขึ้น

2.2) การประเมินราคาหลักทรัพย์ไม่เหมาะสม เช่น การประเมินราคาหลักประกันที่สูงเกินไป หลักทรัพย์ค้ำประกันไม่มีสภาพคล่อง ทำให้ผู้กู้ได้รับการอนุมัติวงเงินที่หลักทรัพย์ค้ำประกันไม่คุ้มกับมูลหนี้ เกิดความจำเป็นหรือเกินความสามารถในการชำระหนี้ ทำให้ผู้กู้ไม่คำนึงถึงการสูญเสียหลักทรัพย์ที่ค้ำประกันไว้

2.3) ระบบการติดตามและควบคุมหนี้ของธนาคารไม่มีประสิทธิภาพ

2.4) การอำนวยการสินเชื่อของธนาคารที่ไม่มีการกลั่นกรองที่ดี เช่น เจ้าหน้าที่ขาดประสบการณ์การดำเนินงานที่เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ

3) ปัจจัยที่เกิดจากตัวลูกหนี้ ได้แก่

3.1) การที่ผู้กู้นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม เช่น การนำไปแก่งำไรในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เมื่อภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง ผลประโยชน์หรือกำไรที่ผู้กู้แก่งำไรเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

3.2) การย้ายถิ่นที่อยู่ การเปลี่ยนงาน การถูกเลิกจ้างงาน ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ที่มีอยู่ได้

3.3) ผู้กู้ถึงแก่กรรมหรือเจ็บป่วยเรื้อรัง ทูพพลภาพ สภาพครอบครัวหย่าร้าง ทำให้ภาระการใช้จ่ายในการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงได้

3.4) ผู้กู้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และมีหนี้สินภายนอกมาก

3.5) ผู้กู้การค่าเกินตัว หรือหวังผลกำไรในธุรกิจมากเกินไป ภาระเงินงวดที่คาดไว้อาจเกินความสามารถในการชำระหนี้ได้

3.6) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร เป็นผลทำให้การดำเนินงานของธุรกิจหยุดชะงัก การตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ไม่รวดเร็ว

3.7) การทุจริตของผู้บริหารกิจการ คิดถึงผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมสภาพธุรกิจแท้จริงไม่เปิดเผย จึงยากต่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ทันเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

3.8) ลูกหนี้เจตนาบิดพลิ้วไม่ยอมชำระหนี้ หรือนำเงินไปชำระหนี้ภายนอกก่อนนำเงินไปชำระหนี้คืนธนาคาร

2.2.6 ทฤษฎีความพอใจสภาพคล่อง (Theory Liquidity Preference)

ทฤษฎีนี้ถูกเสนอขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์ คือ John Maynard Keynes เสนอว่าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดถูกกำหนดจากดุลยภาพระหว่างความต้องการในการถือเงินและอุปทานของเงิน (ซึ่งถูกกำหนดจากธนาคารกลาง) เคนส์ได้สรุปว่า ความต้องการในการถือเงินของบุคคล ประกอบด้วย (สำนักสถิติพยากรณ์และสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

1) การถือเงินเพื่อการจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน อาทิเช่น การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและสหันทนาการ เป็นต้น

2) การถือเงินเพื่อการใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายในยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือ ค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้วางแผนมาก่อน

3) การถือเงินเพื่อการเก็งกำไร อาทิเช่น การถือเงินเพื่อการลงทุน เพื่อแสวงหาส่วนต่างจาก ราคาพันธบัตร (Capital Gain) เป็นต้น โดยที่ความต้องการในการถือเงินเพื่อการใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันและ ความต้องการในการถือเงินจะขึ้นอยู่กับรายได้เพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉินขึ้นอยู่กับรายได้ ส่วนความต้องการในการถือเงินเพื่อการเก็งกำไรผูกผันกับอัตราดอกเบี้ยพื้นฐาน

แนวคิดข้างต้น บุคคลจะถือเงินโดยคำนึงถึงค่าเสียโอกาสของเงินด้วย กล่าวคือ หากบุคคล เลือกที่จะถือเงินสด เพื่อดำรงสภาพคล่องย่อมต้องเสียสละดอกเบี้ยซึ่งถือเป็นค่าเสียโอกาสหรือเป็นผลตอบแทนจากการถือสินทรัพย์อื่นที่มีใช้เงิน ดังนั้นอุปสงค์หรือความต้องการในการถือเงินจึงมีความผูกผันกับอัตราดอกเบี้ย

เหตุที่อัตราดอกเบี้ยมีความผูกผันกับความต้องการในการถือเงินเพราะหากอัตราดอกเบี้ยสูง ย่อมมีผลให้ค่าเสียโอกาสในการถือเงินสูงขึ้น บุคคลย่อมเลือกถือหลักทรัพย์ นอกจากราคาจะต่ำแล้ว ยังให้ผลตอบแทนสูงอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันหากอัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มลดต่ำลง ราคาหลักทรัพย์ย่อมมีแนวโน้มสูงขึ้น ผู้ถือหลักทรัพย์ย่อมได้ผลต่างของส่วนทุน (Capital Gains) โดยที่บุคคลจะเทขายหลักทรัพย์เพราะได้กำไร และหากอัตราดอกเบี้ยลดลงไปเรื่อย ๆ อีก และบุคคลไม่ยอมขายหลักทรัพย์ออกไปจะได้ผลตอบแทนลดลง ดังนั้น เมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลงบุคคลจะขายหลักทรัพย์และหันมาถือเงินสดมากขึ้นๆ

บทที่ 3 ข้อมูลทั่วไป

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พื้นที่ 7 จังหวัด (จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดบึงกาฬ) มีรายละเอียดข้อมูลทั่วไป 3 ด้าน ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ และข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษารายละเอียดดังนี้

3.1 ข้อมูลพื้นฐาน

3.1.1 เนื้อที่และการใช้ประโยชน์ที่ดิน

เนื้อที่และการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการสำรวจเนื้อที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินรายจังหวัด ในปี พ.ศ. 2565 โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า จังหวัดอุดรธานีมีพื้นที่มากที่สุด คือ 11,730.30 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,331,439 ไร่ รองลงมา คือ จังหวัดเลย (11,424.61 ตรม./7,140,382 ไร่) จังหวัดสกลนคร (9,605.76 ตรม./6,003,602 ไร่) จังหวัดนครพนม (5,512.67 ตรม./3,445,418 ไร่) จังหวัดบึงกาฬ (4,305 ตรม./2,690,625 ไร่) จังหวัดหนองบัวลำภู (3,859.09 ตรม./2,411,929 ไร่) และจังหวัดหนองคาย (3,027.28 ตรม./1,892,050 ไร่) ตามลำดับ ในส่วนของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรนั้น พบว่าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะปลูกนาข้าว ประมาณ 8,092,077 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 47.71 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 52.29 เป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ (ข้าวโพด อ้อย ยางพารา) สวนไม้ผล/ไม้ยืนต้น สวนผัก/ไม้ดอกไม้ประดับและการเกษตรอื่นๆ เป็นต้น

ภาพที่ 3.1 พื้นที่จังหวัดอุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม

ตารางที่ 3.1 เนื้อที่และการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ปี พ.ศ. 2565

ประเทศ/ภาค/ จังหวัด	เนื้อที่ทั้งหมด	เนื้อที่ ประโยชน์ทาง การเกษตร	เนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร (ไร่)				
			นาข้าว	พืชไร่	สวนไม้ผล/ไม้ ยืนต้น	สวนผัก/ไม้ ดอก/ไม้ ประดับ	การเกษตร อื่นๆ
ทั่วประเทศ	320,696,888	147,727,451	64,076,157	29,623,668	40,069,113	1,083,744	12,874,769
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	105,533,963	64,291,805	39,160,782	12,443,904	7,399,016	160,907	5,127,196
อุดรธานี	7,331,439	4,438,844	2,069,646	1,134,425	695,751	7,513	531,509
เลย	7,140,382	2,654,793	436,087	1,005,877	1,059,076	4,677	149,076
หนองคาย	1,892,050	1,300,224	607,751	130,707	410,849	8,935	141,982
หนองบัวลำภู	2,411,929	1,454,074	761,529	453,675	161,424	1,392	76,054
บึงกาฬ	2,690,625	1,638,847	545,429	16,699	975,184	2,933	98,602
สกลนคร	6,003,602	3,279,379	2,182,588	266,656	491,860	12,442	325,833
นครพนม	3,445,418	2,193,598	1,489,047	75,563	401,729	9,893	217,366
ภาพรวม 7 จังหวัด	30,915,445	16,959,759	8,092,077	3,083,602	4,195,873	47,785	1,540,422
สัดส่วน (ร้อยละ)	100.00	54.89					
สัดส่วน (ร้อยละ)		100.00	47.71	18.18	24.74	0.28	9.08

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2567

การใช้ประโยชน์ที่ดินของ 7 จังหวัด ประกอบด้วย การใช้เพื่อการเกษตรร้อยละ 54.86 การใช้ประโยชน์ที่ดินในภาคการเกษตรเป็นนาข้าวสูงสุด ร้อยละ 47.71 สวนไม้ผล ไม้ยืนต้น ร้อยละ 24.74 และพืชไร่ร้อยละ 18.18 เป็นต้น

3.1.2 ข้อมูลเศรษฐกิจระดับจังหวัด

1) ผลผลิตทั้งหมดรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี

ในปี พ.ศ. 2565 (p) ผลผลิตทั้งหมดรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี จังหวัดอุดรธานี มีผลผลิตทั้งหมดรวมสูงสุด จำนวน 120,539 ล้านบาท มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 5.2 รองลงมา คือ จังหวัดสกลนคร (70,457 ล้านบาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 6.4 จังหวัดเลย (61,176 ล้านบาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 7.4 จังหวัดนครพนม (50,217 ล้านบาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 5.2 จังหวัดหนองคาย (47,315 ล้านบาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 6.9 จังหวัดบึงกาฬ (31,755 ล้านบาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 10.4 และจังหวัดหนองบัวลำภู (31,696 ล้านบาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 4.1 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ผลผลิตทั้งหมดรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี

ประเทศ/ภาค/ จังหวัด	มูลค่า (ล้านบาท)					อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	
	2561	2562	2563	2564(r)	2565(p)	2564	2565
ประเทศ	16,373,340	16,889,169	15,661,294	16,188,611	17,378,017	3.4	7.3
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,568,619	1,580,912	1,606,451	1,681,323	1,755,393	4.7	4.4
อุดรธานี	109,689	111,792	109,491	114,596	120,539	4.7	5.2
เลย	55,097	54,612	52,922	56,960	61,176	7.6	7.4
หนองคาย	39,573	41,402	41,794	44,262	47,315	5.9	6.9
หนองบัวลำภู	29,097	28,662	28,243	30,444	31,696	7.8	4.1
บึงกาฬ	24,287	25,678	25,534	28,755	31,755	12.6	10.4
สกลนคร	59,502	60,481	64,481	66,195	70,457	2.7	6.4
นครพนม	42,247	44,242	45,698	47,732	50,217	4.5	5.2

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2567

จังหวัดอุดรธานี แนวโน้มผลผลิตทั้งหมดรวม ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดอุดรธานี พบว่า สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง เป็นสาขาการผลิตหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 18.4 ส่วนสาขาการขนส่งขายปลีกฯ มีสัดส่วน ร้อยละ 13.9 รองลงมา คือ สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอุตสาหกรรม มีสัดส่วนร้อยละ 13.5 สาขาการศึกษา มีสัดส่วนร้อยละ 11.9 สาขาการเงินและการประกันภัย มีสัดส่วน ร้อยละ 8.9 สาขาการบริหารราชการฯ มีสัดส่วน ร้อยละ 6.1 และสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนรวมกัน ร้อยละ 27.3

จังหวัดเลย แนวโน้มผลผลิตทั้งหมดรวม ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดเลย พบว่า สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง เป็นสาขาการผลิตหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 27.6 รองลงมา คือ สาขาอุตสาหกรรม มีสัดส่วน ร้อยละ 19.6 สาขาการขนส่งขายปลีกฯ มีสัดส่วน ร้อยละ 12.1 สาขาการศึกษา มีสัดส่วน ร้อยละ 12.0 สาขาการเงินและการประกันภัย มีสัดส่วน ร้อยละ 6.3 และสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนรวมกัน ร้อยละ 22.4

จังหวัดหนองคาย แนวโน้มผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดหนองคาย พบว่า สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง เป็นสาขาการผลิตหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 26.0 รองลงมา คือ อุตสาหกรรมมีสัดส่วน ร้อยละ 16.6 สาขาการศึกษา มีสัดส่วน ร้อยละ 13.4 การขายส่งและการขายปลีก มีสัดส่วน ร้อยละ 10.8 สาขาการเงินและการประกันภัย มีสัดส่วน ร้อยละ 7.0 และสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนรวมกัน ร้อยละ 26.2

จังหวัดหนองบัวลำภู แนวโน้มผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 21.9 ส่วนสาขา อุตสาหกรรม เป็นสาขาการผลิตหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด มีสัดส่วน ร้อยละ 22.5 รองลงมา คือ สาขาการขายส่งขายปลีก มีสัดส่วน ร้อยละ 13.6 สาขาการศึกษา มีสัดส่วน ร้อยละ 11.8 สาขาการเงิน และการประกันภัย มีสัดส่วน ร้อยละ 7.5 และสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนรวมกัน ร้อยละ 22.7

จังหวัดบึงกาฬ แนวโน้มผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดบึงกาฬ พบว่า สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง เป็นสาขาการผลิตหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 35.9 รองลงมา คือ สาขาอุตสาหกรรม มีสัดส่วน ร้อยละ 20.0 สาขาการขายส่งขายปลีก มีสัดส่วน ร้อยละ 11.7 สาขาการศึกษา มีสัดส่วน ร้อยละ 9.1 และสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนรวมกัน ร้อยละ 23.3

จังหวัดสกลนคร แนวโน้มผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดสกลนคร พบว่า สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง เป็นสาขาการผลิตหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 26.6 รองลงมา คือ สาขาการศึกษา มีสัดส่วน ร้อยละ 16.7 สาขาการขายส่งขายปลีก มีสัดส่วน ร้อยละ 12.6 การผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ร้อยละ 10.5 สาขาการเงินและการประกันภัย มีสัดส่วน ร้อยละ 8.6 และสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนรวมกัน ร้อยละ 25.0

จังหวัดนครพนม แนวโน้มผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี ของจังหวัดนครพนม พบว่า สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง เป็นสาขาการผลิตหลัก ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 31.8 รองลงมา คือ สาขาการศึกษา มีสัดส่วน ร้อยละ 16.2 สาขาการขายส่งขายปลีก มีสัดส่วน ร้อยละ 11.3 สาขาการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม มีสัดส่วน ร้อยละ 7.1 และสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนรวมกัน ร้อยละ 33.6

2) ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อประชากร (GPP per Capita) ในปี พ.ศ. 2565 (p) จังหวัดเลย มีผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อประชากร (GPP per Capita) หรือรายได้ต่อปีสูงสุด จำนวน 114,156 บาท มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 7.8 รองลงมา คือ จังหวัดหนองคาย (104,175 บาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 7.0 จังหวัดอุดรธานี (96,546 บาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 5.6 จังหวัดนครพนม (92,347 บาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 6.0 จังหวัดบึงกาฬ (89,033 บาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 10.7 จังหวัดสกลนคร (77,408 บาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 6.9 และจังหวัดหนองบัวลำภู (67,363 บาท) มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 4.5 ดังแสดงในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ผลผลิตภัณฑัวมลรวมต่อประชากร (GPP per Capita)

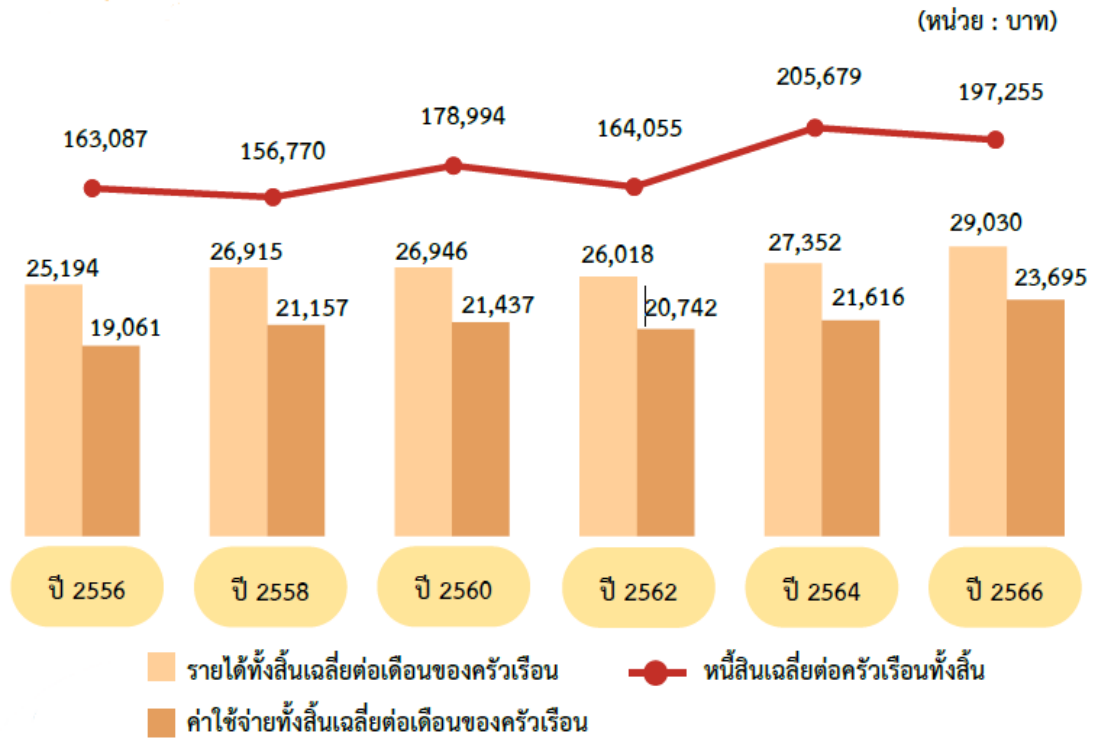
ประเทศ/ภาค/ จังหวัด	มูลค่าผลผลิตภัณฑัวมลรวมต่อหัว (บาทต่อปี)					อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	
	2561	2562	2563	2564(r)	2565(p)	2564	2565
ประเทศ	236,927	243,658	225,313	232,302	248,789	3.1	7.1
ภาคตะวันออก							
เชียงใหม่	84,359	85,351	87,077	91,510	95,948	5.1	4.8
อุตรธานี	86,656	88,608	87,078	91,456	96,546	5.0	5.6
เลย	101,400	100,839	98,051	105,903	114,156	8.0	7.8
หนองคาย	86,721	90,820	91,782	97,321	104,175	6.0	7.0
หนองบัวลำภู	60,867	60,185	59,538	64,435	67,363	8.2	4.5
บึงกาฬ	67,383	71,417	71,199	80,398	89,033	12.9	10.7
สกลนคร	64,305	65,622	70,247	72,415	77,408	3.1	6.9
นครพนม	75,348	79,499	82,741	87,092	92,347	5.3	6.0

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2567

3) ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน

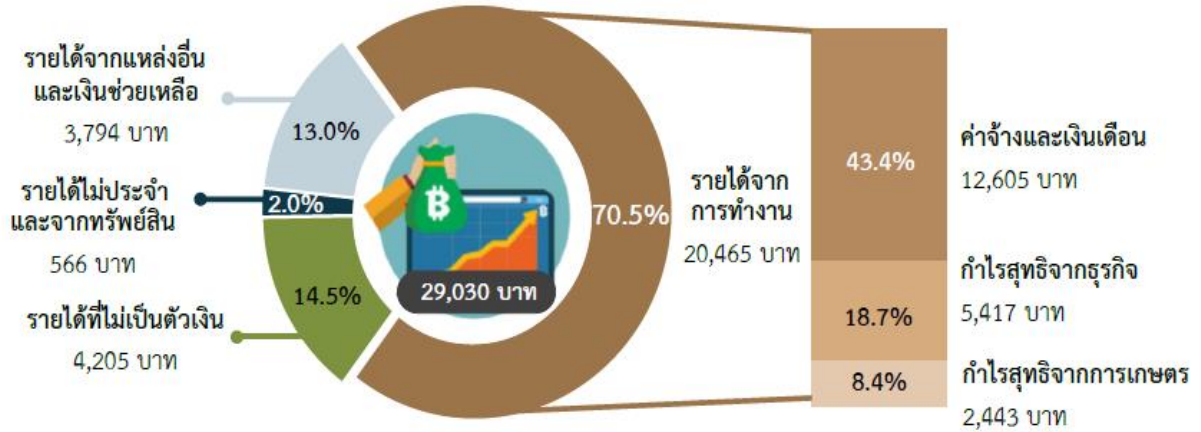
3.1) แนวโน้มของรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทย

(1) รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือน ในประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2556 ถึงปี 2566 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2567) พบว่า ครัวเรือนทั่วประเทศ มีรายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 25,194 บาท ในปี 2556 เป็น 29,030 บาท ในปี 2566 เช่นเดียวกันกับค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 19,061 บาท ในปี 2556 เป็น 23,695 บาท ในปี 2566 ส่วนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น ในช่วงปี 2556 จนถึง 2564 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มจาก 163,087 บาท ในปี 2556 เป็น 205,679 บาท ในปี 2564 และลดลงเป็น 197,255 บาท ในปี 2566 โดยค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องใช้ในการยังชีพ โดยไม่รวมค่าใช้จ่ายประเภทสะสมทุน เช่น การซื้อบ้าน/ที่ดิน และเงินออม เป็นต้น และหนี้สินที่ยังมีอยู่ (ณ ปัจจุบัน)

แผนภูมิที่ 3.1 รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือนทั่วประเทศ ปี 2556 – 2566
(ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

(2) แหล่งรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทย ในปี 2566 ครัวเรือนทั่วประเทศ มีรายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยเดือนละ 29,030 บาท ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการทำงาน 20,465 บาท ซึ่งได้แก่ ค่าจ้าง และเงินเดือน 12,605 บาท กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ 5,417 บาท และกำไรสุทธิจากการทำการเกษตร 2,443 บาท ส่วนรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินซึ่งอยู่ในรูปสวัสดิการ/สินค้าบริการต่าง ๆ ที่ได้รับมา ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่ม สินค้าและบริการ โดยไม่ต้องซื้อ (รวมประเมินค่าเช่าบ้าน/บ้านของตนเอง) 4,205 บาท รายได้ที่ไม่ได้เกิดจากการทำงาน ได้แก่ บำเหน็จ/บำนาญ เงินชดเชยการออกจากงานเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน เงินช่วยเหลือจากรัฐ 3,794 บาท และส่วนรายได้ไม่ประจำและจากทรัพย์สิน 566 บาท

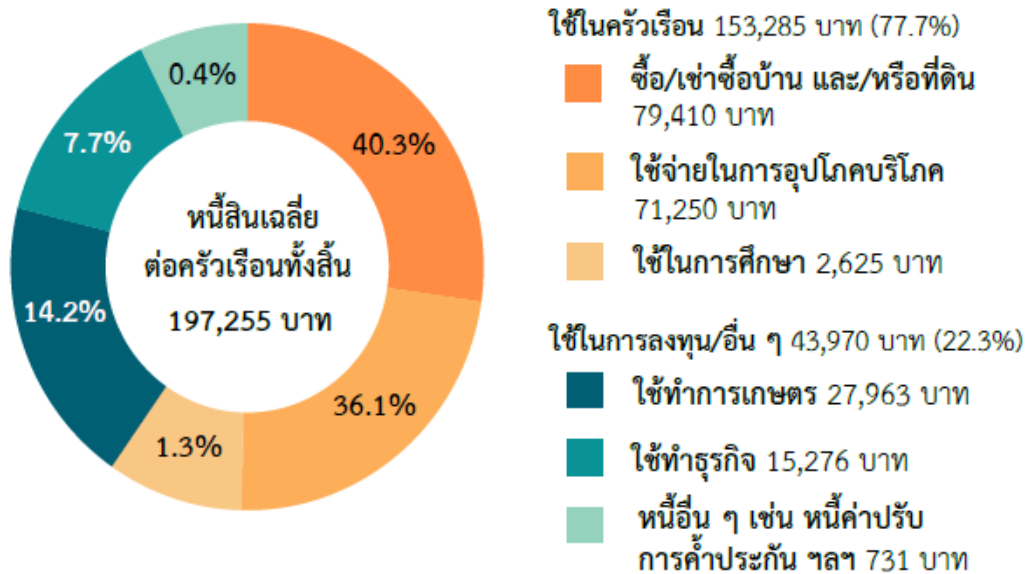
แผนภูมิที่ 3.2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนทั่วประเทศ จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ ปี 2566 (ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

(3) แหล่งค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในประเทศไทย ในปี 2566 ครัวเรือนทั่วประเทศ มีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเฉลี่ยเดือนละ 23,695 บาท โดยเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค 20,645 บาท ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายหมวดอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ สูงสุดถึง 8,371 บาท รองลงมา เป็นค่าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ ภายในบ้าน 5,185 บาท ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและการเดินทาง 3,803 บาท ตามลำดับ ส่วนค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค (เช่น ค่าภาษี ของขวัญ เบี้ยประกันภัย ซ้อสลากกินแบ่ง/หวย ดอกเบี้ย เป็นต้น) 3,050 บาท

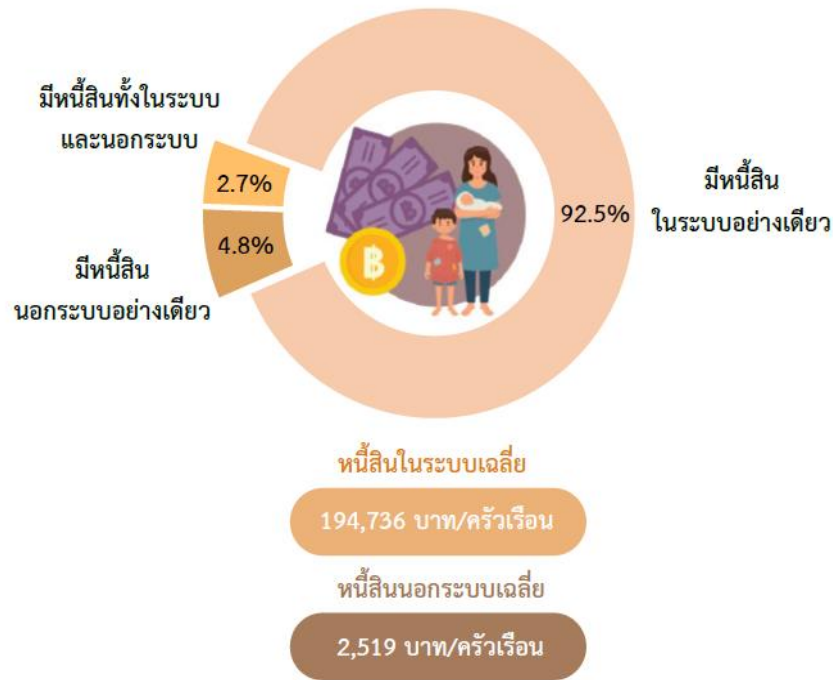
แผนภูมิที่ 3.3 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนทั่วประเทศ จำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย ปี 2566 (ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

(4) แหล่งหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทย ในปี 2566 พบว่า มีครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินร้อยละ 52.1 และครัวเรือนที่มีหนี้สินร้อยละ 47.9 โดยมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้นอยู่ที่ครัวเรือนละ 197,255 บาท ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินที่ใช้ในครัวเรือน 153,285 บาท ได้แก่ หนี้สินเพื่อซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดิน เพื่อใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค และเพื่อใช้ในการศึกษา ส่วนหนี้สินที่ใช้ในการลงทุน และอื่น ๆ 43,970 บาท ได้แก่ หนี้สินที่ใช้ทำการเกษตร ใช้ในการทำธุรกิจ และเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ

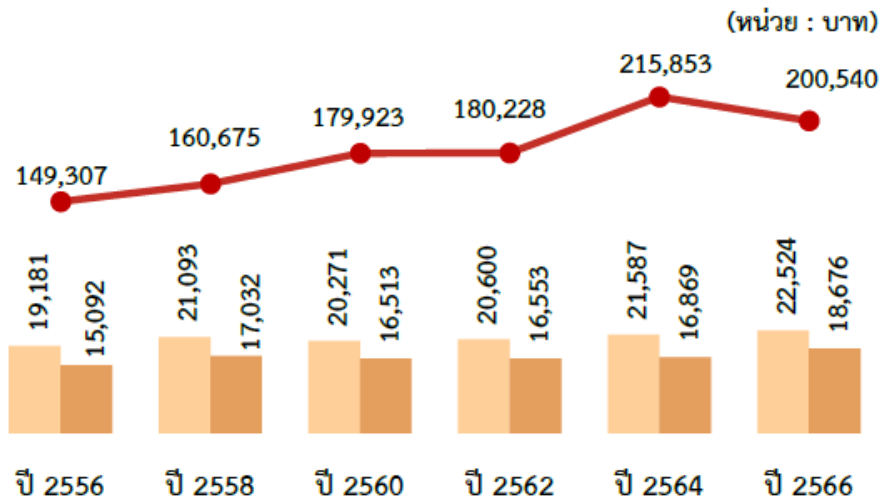
แผนภูมิที่ 3.4 หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น จำแนกตามวัตถุประสงค์ของหนี้ ปี 2566
(ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

(5) ประเภทของหนี้สินครัวเรือน ในปี 2566 ครัวเรือนที่มีหนี้สิน ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่มีหนี้สินในระบบอย่างเดียว ร้อยละ 92.5 ขณะที่ครัวเรือนที่มีหนี้สินนอกระบบอย่างเดียวมีร้อยละ 4.8 ส่วนครัวเรือนที่มีทั้งหนี้สินในระบบและหนี้สินนอกระบบ มีเพียงร้อยละ 2.7 และพบว่าหนี้สินในระบบสูงกว่าหนี้สินนอกระบบถึง 77.3 เท่า (194,736 บาท และ 2,519 บาท ตามลำดับ)

แผนภูมิที่ 3.5 ร้อยละของครัวเรือนที่มีทั้งสิน และทั้งสินเฉลี่ยต่อครัวเรือน
จำแนกตามประเภทของทั้งสิน ปี 2566
(ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

3.2) แนวโน้มของรายได้ ค่าใช้จ่าย และทั้งสินของครัวเรือน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รายได้ ค่าใช้จ่าย และทั้งสินของครัวเรือน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่ปี 2556 ถึงปี 2566 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้ทั้งสินเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 19,181 บาท ในปี 2556 เป็น 22,524 บาท ในปี 2566 เช่นเดียวกันกับค่าใช้จ่ายทั้งสินเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 15,092 บาท ในปี 2556 เป็น 18,676 บาท ในปี 2566 ส่วนทั้งสินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น ในช่วงปี 2556 จนถึง 2564 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มจาก 149,307 บาท ในปี 2556 เป็น 215,853 บาท ในปี 2564 และลดลงเป็น 200,540 บาท ในปี 2566

แผนภูมิที่ 3.6 รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครุเรือ่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2556 – 2566
(ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

3.3) แนวโน้มของรายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครุเรือ่น 7 จังหวัด

รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครุเรือ่น 7 จังหวัด พบว่า

(1) ในปี 2566 จังหวัดหนองคาย มีรายได้เฉลี่ยต่อครุเรือ่นสูงสุด เท่ากับ 26,201 บาท รองลงมา คือ จังหวัดบึงกาฬ (25,137 บาท) จังหวัดหนองบัวลำภู (24,491 บาท) จังหวัดเลย (23,766 บาท) จังหวัดนครพนม (22,099 บาท) จังหวัดอุดรธานี (21,212 บาท) และจังหวัดสกลนคร (20,652 บาท) ตามลำดับ

(2) ในปี 2566 จังหวัดบึงกาฬ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครุเรือ่นสูงสุด เท่ากับ 23,541 บาท รองลงมา คือ จังหวัดหนองคาย (22,691 บาท) จังหวัดนครพนม (20,287 บาท) จังหวัดหนองบัวลำภู (19,529 บาท) จังหวัดเลย (19,278 บาท) จังหวัดอุดรธานี (17,489 บาท) และจังหวัดสกลนคร (17,171 บาท) ตามลำดับ

(3) ในปี 2566 จังหวัดหนองบัวลำภู มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครุเรือ่นสูงสุด เท่ากับ 260,061 บาท รองลงมา คือ จังหวัดเลย (257,883 บาท) จังหวัดสกลนคร (221,537 บาท) จังหวัดนครพนม (193,929 บาท) จังหวัดหนองคาย (193,443 บาท) จังหวัดบึงกาฬ (189,019 บาท) และจังหวัดอุดรธานี (105,266 บาท) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 รายได้ ค่าใช้จ่าย และหนี้สินของครัวเรือน 7 จังหวัด ปี 2556 - 2566

หน่วย : บาท

ประเทศ/ภาค/จังหวัด	2556	2558	2560	2562	2564	2566
รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน						
ทั่วราชอาณาจักร	25,194	26,915	26,946	26,018	27,352	29,030
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	19,181	21,094	20,271	20,600	21,587	22,524
อุดรธานี	25,966	22,817	20,718	25,767	22,607	21,212
เลย	16,338	20,990	21,077	25,422	26,532	23,766
หนองคาย	18,058	21,207	21,175	20,580	21,575	26,201
หนองบัวลำภู	15,390	22,553	22,648	18,745	23,867	24,491
บึงกาฬ	20,207	23,767	22,668	22,787	24,345	25,137
สกลนคร	16,854	19,281	17,820	18,452	22,508	20,652
นครพนม	14,310	15,804	15,834	23,431	18,525	22,099
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน						
ทั่วราชอาณาจักร	19,061	21,157	21,437	20,742	21,616	23,695
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	15,092	17,032	16,513	16,553	16,869	18,676
อุดรธานี	21,439	22,535	20,015	22,577	19,747	17,489
เลย	14,916	16,232	19,103	19,220	21,013	19,278
หนองคาย	15,670	19,278	18,815	19,104	17,903	22,691
หนองบัวลำภู	13,664	18,761	19,043	16,008	17,841	19,529
บึงกาฬ	20,283	23,697	19,662	22,225	19,540	23,541
สกลนคร	13,021	14,549	15,159	14,841	16,758	17,171
นครพนม	11,447	13,973	13,325	16,234	15,605	20,287
หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน						
ทั่วราชอาณาจักร	163,087	156,770	178,994	164,055	205,679	197,255
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	149,307	160,675	179,923	180,228	215,853	200,540
อุดรธานี	167,665	197,757	171,114	238,094	259,888	105,266
เลย	103,670	169,523	148,124	244,140	261,667	257,883
หนองคาย	80,636	107,736	98,463	77,924	89,741	193,443
หนองบัวลำภู	96,118	140,079	187,626	143,822	292,898	260,061
บึงกาฬ	69,432	257,989	212,781	220,843	197,869	189,019
สกลนคร	157,855	164,190	197,078	174,896	295,867	221,537
นครพนม	90,411	102,816	192,868	234,936	204,805	193,929

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567

4) เศรษฐกิจสังคมและครัวเรือนเกษตร

4.1) ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตร

ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตร 7 จังหวัด พบว่า

(1) ในปีเพาะปลูก 2563/2564 จังหวัดอุดรธานี มีจำนวนครัวเรือนเกษตรสูงสุด เท่ากับ 228,118 ครัวเรือน รองลงมา คือ จังหวัดสกลนคร (219,368 ครัวเรือน) จังหวัดนครพนม (136,166 ครัวเรือน) จังหวัดเลย (115,455 ครัวเรือน) จังหวัดหนองบัวลำภู (81,055 ครัวเรือน) จังหวัดหนองคาย (75,057 ครัวเรือน) และจังหวัดบึงกาฬ (72,916 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) ในปีเพาะปลูก 2563/2564 จังหวัดบึงกาฬ มีขนาดครัวเรือนเกษตรสูงสุด เท่ากับ 4.34 คนต่อครัวเรือน รองลงมา คือ จังหวัดเลย (4.32 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดหนองบัวลำภู (4.24 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดอุดรธานี (4.03 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดนครพนม (3.98 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดสกลนคร (3.87 คนต่อครัวเรือน) และจังหวัดหนองคาย (3.72 คนต่อครัวเรือน) ตามลำดับ

(3) ในปีเพาะปลูก 2563/2564 จังหวัดอุดรธานี มีจำนวนประชากรเกษตรสูงสุด เท่ากับ 918,669 คน รองลงมา คือ จังหวัดสกลนคร (848,546 คน) จังหวัดนครพนม (542,340 คน) จังหวัดเลย (499,084 คน) จังหวัดหนองบัวลำภู (343,942 คน) จังหวัดบึงกาฬ (316,169 คน) และจังหวัดหนองคาย (279,324 คน) ตามลำดับ

(4) ในปีเพาะปลูก 2563/2564 จังหวัดอุดรธานี มีจำนวนแรงงานเกษตร อายุระหว่าง 15-64 ปี สูงสุด เท่ากับ 653,484 คน รองลงมา คือ จังหวัดสกลนคร (612,716 คน) จังหวัดนครพนม (447,774 คน) จังหวัดเลย (371,657 คน) จังหวัดหนองบัวลำภู (244,197 คน) จังหวัดหนองคาย (206,096 คน) และจังหวัดบึงกาฬ (203,131 คน) ตามลำดับ

(5) ในปีเพาะปลูก 2563/2564 จังหวัดนครพนม มีแรงงานเกษตรสูงสุด เท่ากับ 3.29 คนต่อครัวเรือน รองลงมา คือ จังหวัดเลย (3.22 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดหนองบัวลำภู (3.01 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดอุดรธานี (2.86 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดสกลนคร (2.79 คนต่อครัวเรือน) จังหวัดบึงกาฬ (2.79 คนต่อครัวเรือน) และจังหวัดหนองคาย (2.75 คนต่อครัวเรือน) ตามลำดับ

(6) ในปีเพาะปลูก 2563/2564 จังหวัดเลย มีการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน สูงสุด เท่ากับ 32.06 ไร่ต่อครัวเรือน รองลงมา คือ จังหวัดบึงกาฬ (31.96 ไร่ต่อครัวเรือน) จังหวัดหนองคาย (24.75 ไร่ต่อครัวเรือน) จังหวัดอุดรธานี (21.08 ไร่ต่อครัวเรือน) จังหวัดสกลนคร (18.97 ไร่ต่อครัวเรือน) และจังหวัดนครพนม (16.04 ไร่ต่อครัวเรือน) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตร ข้อมูลปีเพาะปลูก 2563/64

ประเทศ/ภาค/ จังหวัด	จำนวน ครัวเรือนเกษตร (ครัวเรือน)	ขนาด ครัวเรือนเกษตร (คนต่อครัวเรือน)	จำนวน ประชากรเกษตร (คน)	แรงงาน เกษตร อายุ 15-64 ปี (คน)	ขนาด แรงงานเกษตร (คนต่อ ครัวเรือน)	การถือครอง และการใช้ ประโยชน์ที่ดิน (ไร่ต่อครัวเรือน)
ระดับประเทศ	8,105,156	3.88	31,089,679	20,980,890	2.57	22.49
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3,759,128	3.88	14,492,338	9,661,760	2.57	19.96
อุดรธานี	228,118	4.03	918,669	653,484	2.86	21.08
เลย	115,455	4.32	499,084	371,657	3.22	32.06
หนองคาย	75,057	3.72	279,324	206,096	2.75	24.75
หนองบัวลำภู	81,055	4.24	343,942	244,197	3.01	22.03
บึงกาฬ	72,916	4.34	316,169	203,131	2.79	31.96
สกลนคร	219,368	3.87	848,546	612,716	2.79	18.97
นครพนม	136,166	3.98	542,340	447,774	3.29	16.04

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

4.2) ข้อมูลรายได้-รายจ่าย หนี้สิน และทรัพย์สิน

(1) ในปีเพาะปลูก 2564/2565 จังหวัดเลยมีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 342,207 บาท รองลงมา คือ จังหวัดหนองคาย (265,443 บาท) จังหวัดบึงกาฬ (253,798 บาท) จังหวัดหนองบัวลำภู (246,730 บาท) จังหวัดอุดรธานี (219,995 บาท) จังหวัดนครพนม (209,777 บาท) และจังหวัดสกลนคร (203,747 บาท) ตามลำดับ

(2) ในปีเพาะปลูก 2564/2565 จังหวัดหนองคายมีรายจ่ายสุทธิครัวเรือนสูงสุดเท่ากับ 176,217 บาท รองลงมา คือ จังหวัดเลย (163,322 บาท) จังหวัดอุดรธานี (134,626 บาท) จังหวัดสกลนคร (129,622 บาท) จังหวัดหนองบัวลำภู (128,598 บาท) จังหวัดบึงกาฬ (117,223 บาท) และจังหวัดนครพนม (111,437 บาท) ตามลำดับ

(3) ในปีเพาะปลูก 2564/2565 จังหวัดเลยมีเงินสดคงเหลือก่อนหักชำระหนี้สูงสุดเท่ากับ 178,885 บาท รองลงมา คือ จังหวัดบึงกาฬ (136,575 บาท) จังหวัดหนองบัวลำภู (118,132 บาท) จังหวัดนครพนม (98,340 บาท) จังหวัดหนองคาย (89,216 บาท) จังหวัดอุดรธานี (85,369 บาท) และจังหวัดสกลนคร (74,125 บาท) ตามลำดับ

(4) ในปีเพาะปลูก 2564/2565 จังหวัดหนองบัวลำภูมีหนี้สินปลายปีสูงสุดเท่ากับ 346,724 บาท รองลงมา คือ จังหวัดหนองคาย (261,331 บาท) จังหวัดเลย (219,213 บาท) จังหวัดอุดรธานี (209,729 บาท) จังหวัดสกลนคร (205,507 บาท) จังหวัดบึงกาฬ (204,899 บาท) และจังหวัดนครพนม (163,278 บาท) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.6

(5) ในปีเพาะปลูก 2564/2565 จังหวัดสกลนครมีทรัพย์สินปลายปีสูงสุดเท่ากับ 279,196 บาท รองลงมา คือ จังหวัดหนองบัวลำภู (254,302 บาท) จังหวัดนครพนม (225,857 บาท) จังหวัดหนองคาย (213,823 บาท) จังหวัดอุดรธานี (213,740 บาท) จังหวัดเลย (205,522 บาท) และจังหวัดบึงกาฬ (132,150 บาท) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 ข้อมูลรายได้-รายจ่าย หนี้สิน และทรัพย์สิน ปีเพาะปลูก 2564/65

รายการ	ระดับประเทศ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	อุดรธานี	เลย	หนองคาย	หนองบัวลำภู	บึงกาฬ	สกลนคร	นครพนม
1. รายได้เงินสดทางการเกษตร	191,011	94,159	104,508	213,120	145,455	100,575	170,514	60,552	77,574
พืช	131,334	71,349	89,881	199,331	119,462	82,400	160,118	46,297	60,834
ข้าว	36,578	21,714	12,992	9,043	27,700	22,749	21,216	13,231	18,520
พืชไร่	28,941	26,013	42,185	85,802	6,925	40,724	1,217	11,774	2,666
พืชผักสมุนไพร/ไม้ดอกไม้ประดับ	9,240	4,052	3,713	7,479	13,050	3,679	0	0	4,186
ไม้ผลและไม้ยืนต้น	55,533	18,964	30,991	97,007	65,475	15,248	137,685	21,292	30,791
พืชอื่น	1,042	606	0	0	6,312	0	0	0	4,671
ปศุสัตว์และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	55,308	20,729	13,502	13,564	25,560	13,012	10,284	13,423	14,664
ปศุสัตว์	45,301	18,768	10,891	11,304	16,114	12,658	8,176	11,798	13,224
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	10,007	1,961	2,611	2,260	9,446	354	2,108	1,625	1,440
รายได้เงินสดทางการเกษตรอื่น	4,369	2,081	1,125	225	433	5,163	112	832	2,076
2. รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	133,131	63,411	71,504	97,075	79,570	71,979	103,179	48,972	58,716
พืช	78,863	46,713	55,515	75,315	64,800	54,858	95,740	30,157	40,941
ข้าว	32,916	26,718	20,070	6,343	29,337	29,824	22,311	20,091	31,413
พืชไร่	17,000	12,679	27,656	44,078	3,927	19,831	375	4,389	1,088
พืชผักสมุนไพร/ไม้ดอกไม้ประดับ	3,988	1,069	894	1,895	3,418	707	0	0	742
ไม้ผลและไม้ยืนต้น	24,579	6,125	6,895	22,999	26,968	4,496	73,054	5,677	6,647
พืชอื่น	380	122	0	0	1,150	0	0	0	1,051
ปศุสัตว์และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	40,123	7,611	6,674	4,734	7,587	3,540	5,546	6,550	8,100
ปศุสัตว์	33,386	6,588	5,050	3,332	4,810	3,297	4,232	5,473	7,567
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	6,737	1,023	1,624	1,402	2,777	243	1,314	1,077	533
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตรอื่น	14,145	9,087	9,315	17,026	7,183	13,581	1,893	12,265	9,675
3. รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร	57,880	30,748	33,004	116,045	65,885	28,596	67,335	11,580	18,858
4. รายได้เงินสดนอกการเกษตร	219,493	188,627	186,991	226,162	199,548	218,134	186,463	192,167	190,919
5. รายได้เงินสดสุทธิครัวเรือน	277,373	219,375	219,995	342,207	265,433	246,730	253,798	203,747	209,777
6. รายจ่ายเงินสดนอกการเกษตร	175,864	133,175	134,626	163,322	176,217	128,598	117,223	129,622	111,437
การบริโภค	61,623	45,347	59,085	76,536	43,321	65,242	29,918	56,230	50,304
การอุปโภค และอื่นๆ	114,241	87,828	75,541	86,786	132,896	63,356	87,305	73,392	61,133
7. เงินสดคงเหลือก่อนหักชำระหนี้	101,509	86,200	85,369	178,885	89,216	118,132	136,575	74,125	98,340
8. ทรัพย์สินปลายปี (ดำเนินงาน+หมุนเวียน)	200,040	219,747	213,740	205,522	213,823	254,302	132,150	279,196	225,857
ทรัพย์สินดำเนินงานปลายปี	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ทรัพย์สินหมุนเวียนปลายปี	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9. หนี้สินปลายปี	234,431	213,388	209,729	219,213	261,331	346,724	204,899	205,507	163,278

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

3.3.4 แหล่งน้ำและการชลประทาน (ข้อมูลรายจังหวัดและภาพรวม)

(1) แหล่งน้ำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ 3 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำมูล ครอบคลุมพื้นที่ 110.371 ล้านไร่ ลำน้ำหลักที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ลำน้ำมูล มีความยาวประมาณ 641 กิโลเมตร และลำน้ำชี มีความยาวประมาณ 765 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่ยาวที่สุดในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีลำน้ำสาขาย่อย ได้แก่ ลำน้ำปาว ลำน้ำอูน ลำน้ำสงคราม ลำน้ำเสียว ลำน้ำเลย ลำน้ำพอง และลำตะคอง รวมทั้งบึงขนาดใหญ่ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติหลักของภาคลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีแหล่งน้ำสำคัญ ดังนี้

ลำน้ำเลย ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเลย เนื่องจากในปัจจุบันภัยธรรมชาติที่เกี่ยวกับน้ำนวัน จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำเลย ซึ่งประสบปัญหาทั้งภัยแล้งและอุทกภัย กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานหลักแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการศึกษาความเหมาะสม ออกแบบรายละเอียดประตูระบายน้ำศรีสองรัก อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำเลย อย่างยั่งยืนตลอดไป

จากสภาพปัญหาทั้งภัยแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเลย โดยเฉพาะลุ่มน้ำเลย ซึ่งมีแม่น้ำเลยไหลผ่านตัวเมืองด้วยแล้วนั้น พบว่า ยังไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ในพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งถ้ามีจะช่วยบรรเทาปัญหาทั้งสองในระดับหนึ่ง กรมชลประทานได้พิจารณาดำเนินการศึกษาความเหมาะสมและสำรวจออกแบบโครงการประตูระบายน้ำศรีสองรัก จังหวัดเลย เป็นการเร่งด่วน เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเลย

ลุ่มน้ำห้วยหลวง ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู และหนองคาย โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ของลุ่มน้ำอยู่ในจังหวัดอุดรธานี เป็นเขื่อนดิน สูง 12.50 เมตร สันเขื่อนยาว 4.9 กิโลเมตร เก็บน้ำได้ 128 ล้านลูกบาศก์เมตร มีปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเฉลี่ยปีละ 161 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถส่งน้ำให้แก่พื้นที่ชลประทานจำนวน 94,830 ไร่ ในฤดูฝน และ 30,000 ไร่ ในฤดูแล้งและยังเป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับใช้ผลิตน้ำประปาในจังหวัดอุดรธานี

แหล่งน้ำหนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่กว้างถึง 22,500 ไร่ อยู่บริเวณตอนเหนือของอำเภอกุมภวาปี มีลำห้วยไหลลงสู่หนองหาน 6 สาย และหนองหานยังเป็นต้นกำเนิดสำคัญของลำน้ำปาวไหลผ่านอำเภอกุมภวาปีไปทางทิศใต้แล้วผ่าน จังหวัดกาฬสินธุ์ เลย ไปลงแม่น้ำชี ปัจจุบันหนองหาน ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ โดยมีการทำคันดิน ขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 80 กิโลเมตร ล้อมรอบหนองหานและสร้างฝายกั้นลำปาว บริเวณบ้านท่าม่วง ตำบลเวียงคำ อำเภอกุมภวาปี และได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย

หนองหาน นอกจากจะเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ปลา พันธุ์นก และพืชน้ำ นานาชนิดจำนวนมาก ซึ่งนอกจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบหนองหานได้พึ่งพาเป็นแหล่งอาหารแล้วยังมีระบบนิเวศที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเป็นที่สนใจของนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศได้มาศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง

ลุ่มน้ำโงม ซึ่งเป็นลุ่มน้ำสาขาของน้ำโขง พบว่า มีพื้นที่ 1,685,789 ไร่ (2,697.29 ตร.กม.) ครอบคลุม 4 จังหวัด คือ ต้นน้ำโงมเกิดจากภูเขาในเขตอำเภอนาดัง จังหวัดเลย บริเวณภูเขาใหญ่และภูเขาในเขตอำเภอสวรรณคูหา และอำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ลำน้ำสายหลัก คือ ลำน้ำบน ห้วยโคโล่ ห้วยโงม ห้วยคะน่าน รวมตัวกันเป็นน้ำโงมบริเวณสันเขาภูพาน ทิศทางน้ำไหลจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก แล้วเบี่ยงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเขตอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ผ่านอำเภอโพธิ์ตาก แล้วไหล

ลงสู่น้ำโขงเหนือตัวอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีปริมาณน้ำท่า 774 ล้านลูกบาศก์เมตร (ร้อยละ 3 ของปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติทั้งหมดของกลุ่มน้ำอีสาน)

ลุ่มน้ำลำพะเนียง เป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอนาดัว จังหวัดเลย ก่อนจะไหลผ่านที่ราบกลางหุบเขาไปบรรจบกับลำน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ไหลจากทิศเหนือของจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ไหลผ่านอำเภอนาวัง อำเภอกลาง อำเภอเมือง อำเภอโนนสังและอำเภอศรีบุญเรือง แล้วไหลลงสู่เขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 1,847 ตร.กม. ประกอบด้วยลำห้วย 116 ลำห้วย ระยะทาง 879.50 กม. และเป็นดั่งเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตเกษตรกร และชาวประมงพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ริมฝั่งน้ำ

บึงโขงหลง ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีนกน้ำและสัตว์น้ำอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก กรมป่าไม้ได้เข้ามาสำรวจและจัดตั้งเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ในปี พ.ศ. 2525 อยู่ในเขตรอยต่อระหว่าง 2 อำเภอ คือ อำเภอเซกา และอำเภอบึงโขงหลง และในปัจจุบันบึงโขงหลง ได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำโลก ลำดับที่ 1098 จากคณะกรรมการพื้นที่ชุ่มน้ำโลก ดังนั้น บึงโขงหลงจึงเป็นทั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่า และพื้นที่ชุ่มน้ำโลกในพื้นที่เดียวกัน บึงโขงหลงเป็นแหล่งน้ำจืดปิดรูปเขาวัวแคบๆ เกิดขึ้นจากคลองและลำธารหลายสายไหลมารวมกัน บึงมีความยาวประมาณ 13 กิโลเมตร มีความลึกเฉลี่ย 50-100 เซนติเมตร มีพื้นที่ 18.97 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นพื้นที่ 11,858 ไร่ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบแม่น้ำสงคราม ซึ่งเป็นบริเวณที่น้ำไหลออกจากบึงก่อนไหลลงสู่แม่น้ำโขง ในบึงมีเกาะแก่งอยู่มากมาย เป็นป่าดิบแล้งที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่โดยรอบส่วนใหญ่เป็นที่ราบ

แม่น้ำโขง จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร มีแหล่งกำเนิดจากประเทศจีนเป็นเส้นกันเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยถือร่องน้ำลึกเป็นแนวเขตเป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ที่มีความลึกและยาวมาก มีปริมาณน้ำไหลมากตลอดปีไหลผ่านของจังหวัดนครพนมในอำเภอบ้านแพง อำเภอท่าอุเทน อำเภอเมือง และอำเภอธาตุพนม และจังหวัดนครพนมผ่านอำเภอหัวไร่ใหญ่ อำเภอเมือง และอำเภอดอนตาล เป็นระยะทางประมาณ 229 กิโลเมตร แล้วไหลลงใต้ผ่านจังหวัดอุบลราชธานี เข้าสู่ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาและออกสู่ทะเลที่ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม จึงนับได้ว่าเป็นแม่น้ำสำคัญทั้งทางเกษตร เศรษฐกิจและการเมืองของจังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร

แม่น้ำสงคราม มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานเขตอำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 420 กิโลเมตรที่เกิดจากการรวมตัวของลำน้ำสาขาหลายสายจากป่าดงพญาไฟ-ป่าดงพระเจ้า อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร รวมถึงฝั่งตะวันตกของตาดภูวงบริเวณเขาลาดต่ำ ขอบภูพานแม่น้ำสงครามจะไหลขึ้นทิศเหนือ ผ่านอำเภอนองหาน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี และเฉียดเข้าไปในเขตอำเภอบ้านม่วง อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร จากนั้นเปลี่ยนทิศทางไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านอำเภอพรเจริญ อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย แล้ววกไปทางทิศตะวันออกเข้าเขตอำเภอศรีสงคราม ผ่านตำบลสามผง ตำบลท่าบ่อสงคราม และตำบลนาเตือ ไปออกแม่น้ำโขงไหลตลอดปี จึงมีความสำคัญไม่น้อยในด้านการเพาะปลูกและน้ำกินน้ำใช้ของชาวนครพนม นอกจากนี้แม่น้ำสงครามยังมีลำน้ำสาขาสายหลักหลายสาย เช่น ลำน้ำหาม ลำน้ำอูน ลำน้ำเมมา ลำน้ำซาง โดยมีภูทอกภูสิงห์ภูลังกาและเทือกเขาภูพานด้านทิศเหนือเป็นแนวบังคับ ซึ่งขยายออกมาเป็น ลำน้ำสงคราม เป็นลำน้ำค่อนข้างใหญ่มีปริมาณน้ำมากต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานในเขตอำเภอส่องดาว ไหลผ่านอำเภอสว่างแดนดิน อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ไปบรรจบลำน้ำโขง ที่อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม มีความยาวประมาณ 180 กิโลเมตร

ลำน้ำพุง ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพาน ในเขตอำเภอกุดบาก ช่วงตอนต้นน้ำพื้นที่ค่อนข้างชันทำให้มีน้ำตกอยู่หลายแห่ง ลำน้ำพุงไหลผ่าน ท้องที่อำเภอกุดบาก ลงสู่เขื่อนน้ำพุงของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

แห่งประเทศไทย ความจุ 165 ล้านลูกบาศก์เมตร ไหลผ่าน อำเภอภูพาน อำเภอเต่างอย อำเภอโคกศรีสุพรรณ แล้วไหลลงสู่หนองหาน ที่บ้านดอนยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีความยาว ประมาณ 90 กิโลเมตร

ลำน้ำยาม จังหวัดสกลนครเป็นลำน้ำขนาดเล็ก ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพานในเขตอำเภอวาริชภูมิ ไหลผ่านอำเภอส่องดาว อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอเจริญศิลป์ อำเภอดงเจริญ อำเภอพรหมนิคม และอำเภออากาศอำนวย แล้วไหลไปบรรจบลำน้ำสงคราม มีความยาว ประมาณ 70 กิโลเมตร

จังหวัดนครพนมมีต้นกำเนิดที่จังหวัดสกลนคร ไหลผ่านอำเภอศรีสงครามมาบรรจบกับลำน้ำสงครามที่บ้านปากยาม ตำบลสามผง อำเภอธาตุพนม และยังมีลำห้วย และหนองบึงต่าง ๆ ที่สำคัญสามารถพัฒนาแหล่งน้ำเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ได้ เช่น

(1) หนองญาติ เป็นหนองน้ำประวัตินาศาสตร์ หรือหนองหาน 2 เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ อยู่ริมถนนคนละฟากกับหนองญาติ บนถนนสายนครพนม - นาแก ห่างจากตัวจังหวัดเพียง 6 กิโลเมตร

(2) ห้วยบังกอ มีต้นกำเนิดในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ท้องที่ตำบลกรูคู ไหลผ่านตำบลกรูคู บ้านฝั่งหนองญาติ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่ตำบลท่าค้อ มีความยาวประมาณ 50 กิโลเมตร

(3) ห้วยบัวฮวก มีต้นน้ำกำเนิดในเขตจังหวัดนครพนม ตำบลปลาปาก อำเภอปลาปาก ไหลผ่านตำบล คำเตย ตำบลบ้านกลาง มีความยาวประมาณ 32 กิโลเมตร

(4) ห้วยบังขันธ์ ต้นกำเนิดจากห้วยหินชะแนนในเขตอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ฤดูแล้งน้ำจะลดลงมาก บางตอนจะแห้งเหือด ฤดูฝนน้ำจะไหลเชี่ยวลงสู่ลำน้ำที่บ้านปากบัง ตำบลพิฆาน อำเภอ นาแก และยังมีลำน้ำยมห้วยลังกาห้วยทวยห้วยบ่อห้วยหนองเขา ห้วยกระเบา หนองไชยวาน หนองสาหร่าย ลำน้ำเมา ห้วยเซกาใหญ่ เป็นต้นแหล่งน้ำดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชน ในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

ลำน้ำห้วยปลาหาง เป็นลำน้ำขนาดเล็กต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอวาริชภูมิ ไหลผ่านอำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพังโคน และไปบรรจบลำน้ำอูน ในเขตอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มีความยาว ประมาณ 65 กิโลเมตร

ลำน้ำอูน จังหวัดสกลนครเป็นลำน้ำขนาดกลาง ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาภูพาน ในเขตอำเภอกุดบาก และอำเภอนิคมน้ำอูน ไหลลงสู่เขื่อนน้ำอูน ซึ่งเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดสกลนคร สามารถเก็บกักน้ำได้ 520 ล้านลูกบาศก์เมตร แล้วไหลผ่าน อำเภอวาริชภูมิ อำเภอพังโคน อำเภอพรรณานิคม อำเภอเมือง ไปบรรจบลำน้ำสงครามในเขตอำเภอกุสุมาลย์ และมีบางส่วนที่เป็นสาขาไหลลงสู่หนองหาร เป็นลำน้ำที่ได้พัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเกษตรมากที่สุด เนื่องจากมีปริมาณน้ำมากไหลผ่านพื้นที่ราบ ซึ่งเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดสกลนครได้มีการพัฒนาให้มีการกระจายน้ำชลประทานในระดับแปลงนา การจัดรูปที่ดินพื้นที่ประมาณ 164,574 ไร่ เขตพื้นที่อำเภอพังโคน อำเภอพรรณานิคม และอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร นอกจากนี้จะมีการส่งเสริมให้เกษตรกรทำนาตามฤดูกาลแล้ว ยังมีการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืช ในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดสกลนคร ทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดสกลนครมีมูลค่าสูงมาก

ลำน้ำก่ำ จังหวัดสกลนครเป็นลำน้ำขนาดเล็ก ต้นน้ำเกิดจากหนองหาร ไหลไปทางด้านทิศ ตะวันออกของหนองหาร ผ่านอำเภอโพนนาแก้ว อำเภอเมืองฯ อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอนาแก แล้วไปบรรจบลำน้ำโขง ที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มีความยาวประมาณ 80 กิโลเมตร

จังหวัดนครพนมมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานในเขตจังหวัดสกลนคร ไหลไปทางทิศ ตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเข้าจังหวัดนครพนม ผ่านอำเภอนาแก อำเภอปลาปาก อำเภอเรณูนครเป็นระยะทางยาว ประมาณ 60 กิโลเมตร แล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงทางตอนใต้ที่บ้านน้ำก่ำ อำเภอธาตุพนม

(2) **พื้นที่ชลประทาน** พื้นที่ชลประทาน (ตั้งแต่ต้นปี 2562 จนถึงสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 แบ่งเป็นรายจังหวัด) เป็นพื้นที่บริหารของกรมชลประทาน (โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า และโครงการแก้มลิง) ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2562 – 2566 โดยที่ผู้ใช้นำไปใช้เพื่อการปลูกพืช การประมง ปศุสัตว์ และการอุปโภคบริโภค กิจกรรมประปา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การป้องกัน และบรรเทาภัยที่เกิดจากน้ำหลาก น้ำเสีย และกิจกรรมอื่น ๆ

ในปีงบประมาณ 2566 จังหวัดสกลนครมีพื้นที่ชลประทานสูงสุด เท่ากับ 440,565 ไร่ รองลงมา คือ จังหวัดนครพนม (427,703 ไร่) จังหวัดอุดรธานี (188,746 ไร่) จังหวัดหนองคาย (112,628 ไร่) จังหวัดเลย (87,310 ไร่) จังหวัดหนองบัวลำภู (24,629 ไร่) และจังหวัดบึงกาฬ (17,341 ไร่) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 พื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จ (ปีงบประมาณ 2562-2566)

จังหวัด	หน่วย: ไร่				
	2562	2563	2564	2565	2566
อุดรธานี	187,387	186,997	182,956	185,147	188,746
เลย	48,038	68,965	74,455	86,810	87,310
หนองคาย	99,818	101,724	102,774	112,628	112,628
หนองบัวลำภู	21,051	21,229	21,229	23,629	24,629
บึงกาฬ	11,784	12,259	15,629	17,341	17,341
สกลนคร	547,220	491,255	450,094	433,265	440,565
นครพนม	213,785	462,697	391,182	413,703	427,703

ที่มา : กรมชลประทาน, 2567

3.2 ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ

3.2.1 สถานการณ์การผลิตข้าวของพื้นที่ที่ทำการศึกษ

1) ข้าวนาปี พบว่า ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 7,856,130 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 7,603,519 ไร่ และผลผลิต 2,607,225 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 7,706,137 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 7,392,532 ไร่ และผลผลิต 2,533,006 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.27 0.50 และ 0.59 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 2,006,460 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 1,956,392 ไร่ และผลผลิต 700,277 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 1,932,381 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 1,869,622 ไร่ และผลผลิต 667,337 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.58 0.84 และ 0.93 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 430,210 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 415,203 ไร่ และผลผลิต 141,283 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกลดลงจาก 427,153 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.05 ต่อปี ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 402,680 ไร่ และ 135,705 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.44 และ 0.62 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 597,460 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 585,604 ไร่ และผลผลิต 207,681 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 565,535 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 528,358 ไร่ และผลผลิต 185,231 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.16 2.02 และ 2.37 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 717,190 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 676,065 ไร่ และผลผลิต 229,652 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 678,756 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 636,631 ไร่ และผลผลิต 212,379 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.47 1.13 และ 1.79 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 480,130 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 461,003 ไร่ และผลผลิต 144,055 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกลดลงจาก 488,144 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.53 ต่อปี ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 454,161 ไร่ และ 141,353 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.41 และ 0.49 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 2,151,670 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 2,087,549 ไร่ และผลผลิต 697,481 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวลดลงจาก 2,160,571 ไร่ และ 2,059,417 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.42 และ 0.03 ต่อปี ตามลำดับ ขณะที่ผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 686,235 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.21 ต่อปี

นครพนม ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 1,473,010 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 1,421,703 ไร่ และผลผลิต 486,796 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นจาก 1,453,597 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.33 ต่อปี ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตลดลงจาก 1,441,663 ไร่ และ 504,766 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.02 และ 0.43 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.8

ตารางที่ 3.8 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 ของพื้นที่ทำการศึกษา

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)	ผลผลิต (ตัน)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67		2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67		2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	
อุดรธานี	1,932,381	2,063,727	2,068,940	2,027,391	2,006,460	0.58	1,869,622	2,017,790	2,036,022	2,004,376	1,956,392	0.84	667,337	735,611	749,650	732,991	700,277	0.93
เลย	427,153	445,531	436,459	436,985	430,210	-0.05	402,680	439,606	431,224	431,866	415,203	0.44	135,705	156,356	155,507	153,387	141,283	0.62
หนองคาย	565,535	597,618	605,715	601,167	597,460	1.16	528,358	594,468	602,435	591,126	585,604	2.02	185,231	217,129	222,565	218,316	207,681	2.37
หนองบัวลำภู	678,756	721,169	730,844	747,136	717,190	1.47	636,631	711,508	723,833	705,971	676,065	1.13	212,379	247,500	261,424	252,804	229,652	1.79
บึงกาฬ	488,144	491,071	488,370	481,427	480,130	-0.53	454,161	473,318	485,152	478,723	461,003	0.41	141,353	151,079	156,476	152,733	144,055	0.49
สกลนคร	2,160,571	2,236,939	2,186,246	2,162,686	2,151,670	-0.42	2,059,417	2,210,028	2,171,538	2,143,595	2,087,549	-0.03	686,235	756,201	755,038	740,802	697,481	0.12
นครพนม	1,453,597	1,474,372	1,479,789	1,483,507	1,473,010	0.33	1,441,663	1,440,193	1,473,189	1,477,249	1,421,703	-0.02	504,766	503,819	524,374	518,629	486,796	-0.43
รวม	7,706,137	8,030,427	7,996,363	7,940,299	7,856,130	0.27	7,392,532	7,886,911	7,923,393	7,832,906	7,603,519	0.50	2,533,006	2,767,695	2,825,034	2,769,662	2,607,225	0.59

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

2) ข้าวนาปรัง พบว่า ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 302,971 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 300,374 ไร่ และผลผลิต 153,170 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 311,470 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 307,887 ไร่ และผลผลิต 157,159 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 2.31 2.23 และ 2.38 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 39,974 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 43,986 ไร่ และผลผลิต 21,078 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 44,035 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 43,986 ไร่ และผลผลิต 22,390 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.37 3.46 และ 2.71 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 431 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 431 ไร่ และผลผลิต 173 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นจาก 310 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 310 ไร่ และผลผลิต 125 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.03 1.03 และ 0.88 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 85,917 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 85,416 ไร่ และผลผลิต 44,923 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 93,113 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 91,293 ไร่ และผลผลิต 47,901 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.32 3.00 และ 3.10 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 14,457 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 14,229 ไร่ และผลผลิต 7,263 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 9,495 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 9,323 ไร่ และผลผลิต 4,101 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.83 2.89 และ 6.23 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 13,216 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 13,089 ไร่ และผลผลิต 6,865 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 16,312 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 16,140 ไร่ และผลผลิต 8,123 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4.73 4.68 และ 3.85 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 85,158 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 84,077 ไร่ และผลผลิต 40,139 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 74,955 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 74,109 ไร่ และผลผลิต 35,853 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.70 2.68 และ 2.31 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 63,818 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 63,355 ไร่ และผลผลิต 32,729 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 73,250 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 72,726 ไร่ และผลผลิต 38,666 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 2.31 2.23 และ 2.38 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.9 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตข้าวนาปรัง ปีเพาะปลูก 2563 - 2567 ของพื้นที่ทำการศึกษา

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)	ผลผลิต (ตัน)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)
	2563	2564	2565	2566	2567		2563	2564	2565	2566	2567		2563	2564	2565	2566	2567	
อุดรธานี	44,035	47,147	45,149	40,603	39,974	-3.37	43,986	47,048	45,041	40,459	39,777	-3.46	22,390	24,629	23,252	21,109	21,078	-2.71
เลย	310	1,260	703	588	431	-1.03	310	1,260	703	588	431	-1.03	125	500	278	239	173	-0.88
หนองคาย	93,113	103,190	89,712	86,457	85,917	-3.32	91,293	102,064	88,909	85,980	85,416	-3.00	47,901	53,943	46,557	44,758	44,923	-3.10
หนองบัวลำภู	9,495	27,542	24,800	15,701	14,457	2.83	9,323	27,119	24,519	15,483	14,229	2.89	4,101	13,649	12,451	7,962	7,263	6.23
บึงกาฬ	16,312	15,509	14,692	14,559	13,216	-4.73	16,140	15,376	14,582	14,479	13,089	-4.68	8,123	7,935	7,520	7,504	6,865	-3.85
สกลนคร	74,955	65,198	63,844	65,935	85,158	2.70	74,109	64,431	63,243	65,230	84,077	2.68	35,853	30,723	29,930	30,792	40,139	2.31
นครพนม	73,250	87,402	70,823	66,641	63,818	-5.32	72,726	86,900	70,376	66,376	63,355	-5.31	38,666	45,456	36,385	34,007	32,729	-6.05
รวม	311,470	347,248	309,723	290,484	302,971	-2.31	307,887	344,198	307,373	288,595	300,374	-2.23	157,159	176,835	156,373	146,371	153,170	-2.38

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

3.2.2 สถานการณ์การผลิตพืชไร่ของพื้นที่ทำการศึกษา

1) อ้อยโรงงาน พบว่า ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 1,554,715 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 1,461,345 ไร่ และผลผลิต 14,451,853 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 1,587,212 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 1,333,259 ไร่ และผลผลิต 12,101,098 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.39 2.99 และ 7.22 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 709,198 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 673,029 ไร่ และผลผลิต 6,453,702 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกลดลงจาก 748,540 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.53 ต่อปี ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 628,774 ไร่ และ 5,564,289 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.13 และ 6.57 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 324,442 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 303,873 ไร่ และผลผลิต 3,082,199 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 314,937 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 264,547 ไร่ และผลผลิต 3,082,199 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.73 4.34 และ 8.26 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 70,194 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 65,138 ไร่ และผลผลิต 663,333 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 71,728 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 60,252 ไร่ และผลผลิต 565,039 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.31 3.02 และ 5.90 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 332,343 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 309,079 ไร่ และผลผลิต 3,157,259 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกลดลงจาก 348,254 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.12 ต่อปี ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 292,533 ไร่ และ 2,759,805 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.28 และ 6.08 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 4,380 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 4,025 ไร่ และผลผลิต 40,269 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 4,484 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 3,767 ไร่ และผลผลิต 33,630 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.82 2.93 และ 7.95 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 98,034 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 91,270 ไร่ และผลผลิต 901,913 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 89,534 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 75,209 ไร่ และผลผลิต 620,877 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.15 5.82 และ 12.26 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 16,124 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 14,931 ไร่ และผลผลิต 153,178 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 9,735 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 8,177 ไร่ และผลผลิต 78,412 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 15.02 18.17 และ 21.65 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.10

ตารางที่ 3.10 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตอ้อยโรงงาน ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 ของพื้นที่ทำการศึกษ

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	ผลผลิต (ตัน)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67		2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67		2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	
อุดรธานี	748,540	699,332	706,403	738,696	709,198	-0.53	628,774	576,283	646,393	620,886	673,029	2.13	5,564,289	5,641,409	7,551,448	7,926,208	6,453,702	6.57
เลย	314,937	302,132	307,850	337,960	324,442	1.73	264,547	247,924	282,169	287,469	303,873	4.34	2,479,046	2,534,998	3,352,487	3,626,311	3,082,199	8.26
หนองคาย	71,728	67,894	69,240	73,125	70,194	0.31	60,252	54,445	63,141	62,739	65,138	3.02	565,039	613,760	747,792	789,750	663,333	5.90
หนองบัวลำภู	348,254	319,214	324,929	346,188	332,343	-0.12	292,533	262,260	297,824	294,381	309,079	2.28	2,759,805	2,713,103	3,544,975	3,738,830	3,157,259	6.08
บึงกาฬ	4,484	4,016	4,153	4,568	4,380	0.82	3,767	3,317	3,804	3,878	4,025	2.93	33,630	32,931	45,060	49,334	40,269	7.95
สกลนคร	89,534	89,794	100,316	102,119	98,034	3.15	75,209	72,705	92,089	86,903	91,270	5.82	620,877	718,724	1,078,397	1,082,461	901,913	12.26
นครพนม	9,735	11,372	14,853	16,796	16,124	15.02	8,177	9,030	13,576	14,377	14,931	18.17	78,412	97,109	161,749	180,557	153,178	21.65
รวม	1,587,212	1,493,754	1,527,744	1,619,452	1,554,715	0.39	1,333,259	1,225,964	1,398,996	1,370,633	1,461,345	2.99	12,101,098	12,352,034	16,481,908	17,393,451	14,451,853	7.22

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย, 2566

2) มันสำปะหลัง พบว่า ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 927,235 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 917,483 ไร่ และผลผลิต 2,955,860 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 848,503 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 833,873 ไร่ และผลผลิต 2,650,096 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.83 1.93 และ 2.36 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 369,804 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 367,805 ไร่ และผลผลิต 1,260,468 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 314,431 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 308,577 ไร่ และผลผลิต 1,078,278 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.37 3.59 และ 3.35 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 266,954 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 264,510 ไร่ และผลผลิต 814,691 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 303,661 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 299,470 ไร่ และผลผลิต 880,288 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 2.94 2.86 และ 1.66 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 16,900 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 16,264 ไร่ และผลผลิต 48,711 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 10,554 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 10,494 ไร่ และผลผลิต 31,428 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10.00 9.18 และ 9.25 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 86,740 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 84,805 ไร่ และผลผลิต 272,733 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 63,242 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 61,308 ไร่ และผลผลิต 191,754 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.87 6.90 และ 7.60 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 8,123 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 7,798 ไร่ และผลผลิต 22,014 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 6,318 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 6,318 ไร่ และผลผลิต 18,076 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.99 5.11 และ 4.77 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 150,044 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 147,893 ไร่ และผลผลิต 457,729 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 126,658 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 124,520 ไร่ และผลผลิต 388,089 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.89 3.92 และ 3.60 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปีเพาะปลูก 2567 มีเนื้อที่เพาะปลูก 28,670 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 28,408 ไร่ และผลผลิต 79,514 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 23,639 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 23,186 ไร่ และผลผลิต 62,183 ตัน ในปีเพาะปลูก 2563 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.25 5.48 และ 6.79 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.11

ตารางที่ 3.11 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตมันสำปะหลัง ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 ของพื้นที่ทำการศึกษา

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	ผลผลิต (ตัน)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67		2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67		2562/63	2563/64	2564/65	2565/66	2566/67	
อุดรธานี	314,431	420,844	422,893	423,695	369,804	3.37	308,577	418,325	420,084	418,971	367,805	3.59	1,078,278	1,484,884	1,565,283	1,510,367	1,260,468	3.35
เลย	303,661	316,987	309,165	304,348	266,954	-2.94	299,470	314,642	306,249	301,664	264,510	-2.86	880,288	958,704	996,723	947,159	814,691	-1.66
หนองคาย	10,554	20,714	20,144	20,945	16,900	10.00	10,494	20,629	20,010	20,662	16,264	9.18	31,428	65,870	66,655	66,430	48,711	9.25
หนองบัวลำภู	63,242	97,413	104,462	100,660	86,740	6.87	61,308	96,391	103,054	98,198	84,805	6.90	191,754	319,147	356,828	328,061	272,733	7.60
บึงกาฬ	6,318	7,161	7,601	7,752	8,123	5.99	6,318	7,161	7,587	7,736	7,798	5.11	18,076	20,573	22,019	22,107	22,014	4.77
สกลนคร	126,658	158,490	165,914	165,409	150,044	3.89	124,520	156,343	162,157	162,752	147,893	3.92	388,089	501,954	530,156	514,072	457,729	3.60
นครพนม	23,639	24,631	27,356	27,938	28,670	5.25	23,186	24,430	27,036	27,735	28,408	5.48	62,183	70,658	82,991	83,339	79,514	6.79
รวม	848,503	1,046,240	1,057,535	1,050,747	927,235	1.83	833,873	1,037,921	1,046,177	1,037,718	917,483	1.93	2,650,096	3,421,790	3,620,655	3,471,535	2,955,860	2.36

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

3) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พบว่า ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 368,268 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 365,848 ไร่ และผลผลิต 233,223 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 496,163 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 488,121 ไร่ และผลผลิต 309,654 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 7.80 3.61 และ 7.69 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 2,194 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 2,153 ไร่ และผลผลิต 1,458 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 2,442 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 2,442 ไร่ และผลผลิต 1,542 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 7.42 7.96 และ 6.59 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 347,111 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 344,927 ไร่ และผลผลิต 219,864 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 470,240 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 462,775 ไร่ และผลผลิต 293,854 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 7.66 3.29 และ 7.61 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 18,963 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 18,768 ไร่ และผลผลิต 11,901 ตัน โดยลดลงจากเนื้อที่เพาะปลูก 23,481 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 22,904 ไร่ และผลผลิต 14,258 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 9.79 9.43 และ 8.81 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.12

ตารางที่ 3.12 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รวมรุ่น 1 และรุ่น 2 ปีเพาะปลูก 2562 - 2566 ของพื้นที่ทำการศึกษา

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)					เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)					ผลผลิต (ตัน)									
	2562	2563	2564	2565	2566	อัตราเพิ่ม					2562	2563	2564	2565	2566	อัตราเพิ่ม				
						เฉลี่ย	2562	2563	2564	2565						2566	เฉลี่ย	2562	2563	2564
(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
อุดรธานี	2,442	2,946	2,401	1,689	2,194	-7.42	2,442	2,931	2,393	1,645	2,153	-7.96	1,542	1,938	1,633	1,096	1,458	-6.59		
เลย	470,240	396,920	367,125	328,232	347,111	-7.66	462,775	393,998	365,746	507,344	344,927	-3.29	293,854	258,538	242,995	209,289	219,864	-7.61		
หนองบัวลำภู	23,481	29,769	24,059	16,298	18,963	-9.79	22,904	29,375	23,815	16,240	18,768	-9.43	14,258	18,382	15,297	10,491	11,901	-8.81		
รวม	496,163	429,635	393,585	346,219	368,268	-7.80	488,121	426,304	391,954	525,229	365,848	-3.61	309,654	278,858	259,925	220,876	233,223	-7.69		

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

3.2.3 สถานการณ์การผลิตไม้ยืนต้นของพื้นที่ทำการศึกษา

1) ยางพารา พบว่า ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 3,616,202 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 3,433,535 ไร่ และผลผลิต 783,117 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 3,603,641 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 3,285,736 ไร่ และผลผลิต 730,095 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.11 1.01 และ 1.78 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 581,288 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 565,813 ไร่ และผลผลิต 126,176 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกลดลงจาก 582,793 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.08 ต่อปี ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 553,403 ไร่ และ 119,764 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.48 และ 1.41 ต่อปี

เลย ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 934,539 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 860,665 ไร่ และผลผลิต 193,650 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 927,599 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 762,071 ไร่ และผลผลิต 172,693 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.19 2.91 และ 2.74 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 340,859 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 318,838 ไร่ และผลผลิต 71,420 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 334,642 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 300,673 ไร่ และผลผลิต 65,694 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.54 1.33 และ 2.28 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 113,886 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 109,513 ไร่ และผลผลิต 22,669 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 113,280 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 104,693 ไร่ และผลผลิต 20,958 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.13 1.01 และ 2.62 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 880,462 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 844,314 ไร่ และผลผลิต 206,857 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกและผลผลิตเพิ่มขึ้น จาก 877,717 ไร่ และ 197,406 ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.06 และ 1.01 ต่อปี ตามลำดับ ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวลดลง จาก 845,773 ไร่ หรือลดลงร้อยละ 0.07 ต่อปี

สกลนคร ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 401,054 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 378,183 ไร่ และผลผลิต 84,335 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 400,339 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 356,068 ไร่ และผลผลิต 79,111 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.02 1.27 และ 1.72 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 367,614 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 356,209 ไร่ และผลผลิต 78,010 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกและผลผลิตเพิ่มขึ้น จาก 367,271 ไร่ และ 74,469 ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.01 และ 1.53 ต่อปี ตามลำดับ ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวลดลง จาก 363,055 ไร่ หรือลดลงร้อยละ 0.38 ต่อปี ดังแสดงในตารางที่ 3.13

ตารางที่ 3.13 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตยางพารา ปีเพาะปลูก 2562 - 2566 ของพื้นที่ทำการศึกษา

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)	ผลผลิต (ตัน)					อัตราเพิ่ม เฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562	2563	2564	2565	2566		2562	2563	2564	2565	2566		2562	2563	2564	2565	2566	
อุดรธานี	582,793	582,669	581,780	581,088	581,288	-0.08	553,403	561,730	564,199	563,886	565,813	0.48	119,764	124,864	128,031	129,372	126,176	1.41
เลย	927,599	927,596	926,453	932,539	934,039	0.19	762,071	817,491	826,443	853,798	860,665	2.91	172,693	186,257	193,149	194,127	193,650	2.74
หนองคาย	334,642	334,560	335,196	340,359	340,859	0.54	300,673	313,294	315,232	318,096	318,838	1.33	65,694	69,588	71,801	73,801	71,420	2.28
หนองบัวลำภู	113,280	113,259	113,294	113,486	113,886	0.13	104,693	108,063	109,065	109,176	109,513	1.01	20,958	20,814	21,890	23,036	22,669	2.62
บึงกาฬ	877,717	876,734	876,355	876,462	880,462	0.06	845,773	841,929	840,051	838,911	844,314	-0.07	197,406	206,556	208,058	208,035	206,857	1.01
สกลนคร	400,339	399,728	400,199	398,954	401,054	0.02	356,068	373,162	373,882	375,183	378,183	1.27	79,111	82,051	84,697	85,646	84,335	1.72
นครพนม	367,271	367,308	367,178	367,114	367,614	0.01	363,055	356,284	356,549	356,143	356,209	-0.38	74,469	75,662	78,232	80,220	78,010	1.53
รวม 7 จังหวัด	3,603,641	3,601,854	3,600,455	3,610,002	3,619,202	0.11	3,285,736	3,371,953	3,385,421	3,415,193	3,433,535	1.01	730,095	765,792	785,858	794,237	783,117	1.78

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

2) ปาล์มน้ำมัน พบว่า ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 504,387 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 161,585 ไร่ และผลผลิต 243,186 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 155,492 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 131,214 ไร่ และผลผลิต 186,439 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 26.86 5.59 และ 7.91 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 32,444 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 31,832 ไร่ และผลผลิต 43,514 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 31,315 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 25,081 ไร่ และผลผลิต 31,982 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.84 7.09 และ 9.56 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 25,299 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 24,828 ไร่ และผลผลิต 42,133 ตัน โดยเนื้อที่เพาะปลูกลดลงจาก 25,529 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.40 ต่อปี ขณะที่เนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 24,011 ไร่ และ 42,077 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.88 และ 0.95 ต่อปี

หนองคาย ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 24,617 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 23,195 ไร่ และผลผลิต 37,599 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 22,309 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 19,221 ไร่ และผลผลิต 29,830 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.25 4.79 และ 6.80 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 7,648 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 7,510 ไร่ และผลผลิต 7,435 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 7,553 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 6,555 ไร่ และผลผลิต 5,874 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.29 4.05 และ 7.86 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 37,524 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 34,795 ไร่ และผลผลิต 68,790 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 32,061 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 24,819 ไร่ และผลผลิต 44,801 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.79 9.53 และ 12.39 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 30,643 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 29,858 ไร่ และผลผลิต 32,904 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 28,049 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 24,220 ไร่ และผลผลิต 23,973 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.13 4.84 และ 8.73 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปีเพาะปลูก 2566 มีเนื้อที่เพาะปลูก 10,212 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 9,567 ไร่ และผลผลิต 10,811 ตัน โดยเพิ่มขึ้นจากเนื้อที่เพาะปลูก 8,676 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 7,307 ไร่ และผลผลิต 7,902 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.05 6.88 และ 9.18 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.14

ตารางที่ 3.14 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตปาล์มน้ำมัน ปีเพาะปลูก 2562 - 2566 ของพื้นที่ทำการศึกษา

จังหวัด	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)					เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)					ผลผลิต (ตัน)									
	2562	2563	2564	2565	2566	อัตราเพิ่ม					2562	2563	2564	2565	2566	อัตราเพิ่ม				
						เฉลี่ย	2562	2563	2564	2565						2566	เฉลี่ย	2562	2563	2564
อุดรธานี	31,315	31,682	31,966	32,087	32,444	0.84	25,081	25,568	31,247	31,480	31,832	7.09	31,982	33,217	410,069	44,728	43,514	9.56		
เลย	25,529	25,868	25,707	25,308	25,299	-0.40	24,011	24,253	25,257	24,769	24,828	0.88	42,077	39,737	42,091	43,564	42,133	0.95		
หนองคาย	22,309	23,241	23,270	23,844	24,617	2.25	19,221	20,995	22,100	23,029	23,195	4.79	29,830	32,026	34,722	38,916	37,599	6.80		
หนองบัวลำภู	7,553	7,562	7,557	7,590	7,648	0.29	6,555	6,650	7,477	7,537	7,510	4.05	5,874	5,912	7,123	7,865	7,435	7.86		
บึงกาฬ	32,061	33,978	34,807	35,979	37,524	3.79	24,819	26,846	32,040	33,956	34,795	9.53	44,801	48,171	57,989	65,690	68,790	12.39		
สกลนคร	28,049	29,174	29,864	30,170	30,643	2.13	24,220	27,610	27,986	29,140	29,858	4.84	23,973	27,533	29,168	33,738	32,904	8.73		
นครพนม	8,676	9,240	9,572	9,918	10,212	4.05	7,307	8,114	8,647	9,206	9,567	6.88	7,902	8,257	9,209	10,619	10,811	9.18		
รวม 7 จังหวัด	155,492	160,745	162,743	164,896	168,387	1.87	131,214	140,036	154,754	159,117	161,585	5.59	186,439	194,853	590,371	245,120	243,186	7.91		

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

3.2.4 สถานการณ์การผลิตปศุสัตว์ของพื้นที่ทำการศึกษา

1) สุกร พบว่า ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 690,849 ตัว และปริมาณการผลิต 1,149,641 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนสุกร 535,016 ตัว และปริมาณการผลิต 782,780 ตัว ในปีเพาะปลูก 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.39 และ 9.83 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 200,431 ตัว และปริมาณการผลิต 192,354 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนสุกร 185,155 ตัว และปริมาณการผลิต 192,354 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.50 และ 9.18 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 75,052 ตัว และปริมาณการผลิต 137,057 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนสุกร 44,918 ตัว และปริมาณการผลิต 88,083 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 12.81 และ 9.42 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 122,675 ตัว และปริมาณการผลิต 212,745 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนสุกร 74,200 ตัว และปริมาณการผลิต 78,818 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 21.56 และ 34.44 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 47,089 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนสุกร 37,432 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 5.54 ต่อปี ขณะที่ปริมาณการผลิตลดลง 79,779 จากจำนวนสุกร 74,161 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.72 ต่อปี

บึงกาฬ ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 25,094 ตัว และปริมาณการผลิต 36,821 ตัว โดยลดลงจากจำนวนสุกร 26,002 ตัว และปริมาณการผลิต 38,059 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4.20 และ 7.81 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 103,067 ตัว และปริมาณการผลิต 157,513 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนสุกร 66,057 ตัว และปริมาณการผลิต 90,309 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 13.39 และ 15.19 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปี 2566 มีจำนวนสุกร 117,441 ตัว และปริมาณการผลิต 188,198 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนสุกร 101,252 ตัว และปริมาณการผลิต 158,583 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.78 และ 2.51 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.15

ตารางที่ 3.15 จำนวน และปริมาณการผลิตสุกร ปี 2562 - 2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

จังหวัด	จำนวน (ตัว)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	ปริมาณการผลิต (ตัว)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562	2563	2564	2565	2566		2562	2563	2564	2565	2566	
อุดรธานี	185,155	192,534	188,525	190,617	200,431	1.50	192,354	331,906	260,751	259,361	337,528	9.18
เลย	44,918	58,064	63,770	69,402	75,052	12.81	88,083	99,563	88,093	101,214	137,057	9.42
หนองคาย	74,200	42,549	56,602	109,701	122,675	21.56	78,818	62,727	78,821	166,054	212,745	34.44
หนองบัวลำภู	37,432	40,244	51,370	43,600	47,089	5.54	74,161	74,786	74,156	60,096	79,779	-0.72
บึงกาฬ	26,002	29,832	42,554	20,846	25,094	-4.20	46,472	38,059	46,475	26,885	36,821	-7.81
สกลนคร	66,057	62,230	77,996	89,853	103,067	13.39	90,309	85,424	90,310	115,447	157,513	15.19
นครพนม	101,252	93,774	122,979	111,131	117,441	4.78	158,583	155,936	158,586	141,916	188,198	2.51
รวม 7 จังหวัด	535,016	519,227	603,796	635,150	690,849	7.39	728,780	848,401	797,192	870,973	1,149,641	9.83

ที่มา: กรมปศุสัตว์, 2566

2) โคเนื้อ พบว่า ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 862,699 ตัว และปริมาณการผลิต 115,928 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 501,393 ตัว และปริมาณการผลิต 102,458 ตัว ใน 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 17.25 และ 4.31 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 190,044 ตัว และปริมาณการผลิต 25,538 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 85,294 ตัว และปริมาณการผลิต 17,430 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 25.71 และ 10.42 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 50,910 ตัว และปริมาณการผลิต 6,841 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 31,336 ตัว และปริมาณการผลิต 6,403 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 14.96 และ 1.70 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 61,450 ตัว และปริมาณการผลิต 8,258 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 28,818 ตัว และปริมาณการผลิต 5,889 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 25.52 และ 12.94 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 62,676 ตัว และปริมาณการผลิต 8,422 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 28,802 ตัว และปริมาณการผลิต 5,886 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 24.29 และ 9.47 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 49,621 ตัว และปริมาณการผลิต 6,668 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 26,206 ตัว และปริมาณการผลิต 5,355 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 19.74 และ 7.03 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 293,517 ตัว และปริมาณการผลิต 39,442 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 193,177 ตัว และปริมาณการผลิต 39,475 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 13.03 และ 0.93 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปี 2566 มีจำนวนโคเนื้อ 154,481 ตัว และปริมาณการผลิต 20,759 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนโคเนื้อ 107,760 ตัว และปริมาณการผลิต 22,020 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 17.25 และ 4.31 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.16

ตารางที่ 3.16 จำนวน และปริมาณการผลิตโคเนื้อ ปี 2562 - 2566 ของพื้นที่ทำการศึกษ

จังหวัด	จำนวน (ตัว)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	ปริมาณการผลิต (ตัว)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562	2563	2564	2565	2566		2562	2563	2564	2565	2566	
อุดรธานี	85,294	93,588	127,086	185,797	190,044	25.71	17,430	21,639	21,134	27,163	25,538	10.42
เลย	31,336	32,061	42,686	48,979	50,910	14.96	6,403	6,906	7,275	7,160	6,841	1.70
หนองคาย	28,818	27,034	42,031	57,729	61,450	25.52	5,889	4,915	5,887	8,440	8,258	12.94
หนองบัวลำภู	28,802	32,006	44,657	59,448	62,676	24.29	5,886	7,197	7,785	8,691	8,422	9.47
บึงกาฬ	26,206	27,772	36,034	46,934	49,621	19.74	5,355	5,395	5,841	6,861	6,668	7.03
สกลนคร	193,177	196,281	219,512	289,400	293,517	13.03	39,475	38,496	39,099	42,309	39,442	0.93
นครพนม	107,760	98,911	129,949	153,676	154,481	12.31	22,020	18,837	19,595	22,467	20,759	0.58
รวม 7 จังหวัด	501,393	507,653	641,955	841,963	862,699	17.25	102,458	103,385	106,616	123,091	115,928	4.31

ที่มา: กรมปศุสัตว์, 2566

3) ไก่เนื้อ พบว่า ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 1,005,932 ตัว โดยลดลงจากจำนวนไก่เนื้อ 1,047,752 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ย 0.62 ต่อปี ขณะที่ปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้น 6,230,268 จากจำนวนไก่เนื้อ 6,203,508 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.16 ต่อปี โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 204,253 ตัว และปริมาณการผลิต 1,265,047 ตัว โดยลดลงจากจำนวนไก่เนื้อ 344,114 ตัว และปริมาณการผลิต 2,036,403 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 11.51 และ 9.24 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 192,338 ตัว โดยลดลงจากจำนวนไก่เนื้อ 198,658 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ย 0.78 ต่อปี ขณะที่ปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้น 1,191,251 จากจำนวนไก่เนื้อ 1,117,725 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.81 ต่อปี

หนองคาย ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 14,858 ตัว และปริมาณการผลิต 92,023 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนไก่เนื้อ 4,278 ตัว และปริมาณการผลิต 23,370 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 66.63 และ 72.66 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 366,882 ตัว และปริมาณการผลิต 2,272,294 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนไก่เนื้อ 310,466 ตัว และปริมาณการผลิต 1,840,979 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 5.29 และ 5.44 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 23,392 ตัว และปริมาณการผลิต 144,879 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนไก่เนื้อ 13,206 ตัว และปริมาณการผลิต 77,606 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 26.01 และ 19.06 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 189,241 ตัว และปริมาณการผลิต 1,172,069 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนไก่เนื้อ 164,642 ตัว และปริมาณการผลิต 975,126 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 2.21 และ 6.24 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปี 2566 มีจำนวนไก่เนื้อ 14,968 ตัว และปริมาณการผลิต 92,705 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนไก่เนื้อ 12,388 ตัว และปริมาณการผลิต 72,299 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 7.37 และ 9.51 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.17

ตารางที่ 3.17 จำนวน และปริมาณการผลิตไก่เนื้อ ปี 2562 - 2566 ของพื้นที่ทำการศึกษ

จังหวัด	จำนวน (ตัว)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	ปริมาณการผลิต (ตัว)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562	2563	2564	2565	2566		2562	2563	2564	2565	2566	
อุดรธานี	344,114	355,185	321,702	296,943	204,253	-11.51	2,036,403	1,938,235	1,791,432	1,905,631	1,265,047	-9.24
เลย	198,658	196,191	200,934	193,466	192,338	-0.78	1,177,725	1,172,040	1,164,852	1,241,568	1,191,251	0.81
หนองคาย	4,278	977	6,843	13,369	14,858	66.63	23,370	5,650	34,037	85,796	92,023	72.66
หนองบัวลำภู	310,466	300,235	348,759	359,839	366,882	5.29	1,840,979	1,814,624	2,023,612	2,023,612	2,272,294	5.44
บึงกาฬ	13,206	7,474	22,316	24,044	23,392	26.01	77,606	93,929	125,946	154,302	144,879	19.06
สกลนคร	164,642	203,333	168,106	191,597	189,241	2.21	975,126	969,617	924,672	1,229,574	1,172,069	6.24
นครพนม	12,388	12,079	17,543	16,848	14,968	7.37	72,299	71,652	89,765	108,122	92,705	9.51
รวม 7 จังหวัด	1,047,752	1,075,474	1,086,203	1,096,106	1,005,932	-0.62	6,203,508	6,065,747	6,154,316	6,748,605	6,230,268	1.16

ที่มา: กรมปศุสัตว์, 2566

3.2.5 สถานการณ์การผลิตประมงของพื้นที่ทำการศึกษ

1) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด พบว่า ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 1,917,810 ตัว และปริมาณการผลิต 25,070 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 25,070 ตัว และปริมาณการผลิต 1,519,963 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.45 และ 5.65 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 6,573 ตัว และปริมาณการผลิต 352,311 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 5,438 ตัว และปริมาณการผลิต 28,255 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.46 และ 4.70 ต่อปี ตามลำดับ

เลย ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 2,388 ตัว และปริมาณการผลิต 168,583 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 1,989 ตัว และปริมาณการผลิต 137,205 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.89 และ 6.18 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 10,844 ตัว และปริมาณการผลิต 611,208 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 6,808 ตัว และปริมาณการผลิต 395,089 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10.03 และ 8.57 ต่อปี ตามลำดับ

หนองบัวลำภู ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 1,000 ตัว และปริมาณการผลิต 59,861 ตัว โดยลดลงจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 1,204 ตัว และปริมาณการผลิต 67,377 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.01 และ 0.95 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 1,890 ตัว และปริมาณการผลิต 124,965 ตัว โดยลดลงจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 2,398 ตัว และปริมาณการผลิต 164,081 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4.60 และ 4.38 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 4,684 ตัว และปริมาณการผลิต 307,438 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 3,904 ตัว และปริมาณการผลิต 248,965 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.94 และ 6.02 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปี 2566 มีจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 3,660 ตัว และปริมาณการผลิต 293,444 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด 3,329 ตัว และปริมาณการผลิต 224,991 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4.90 และ 10.02 ต่อปี ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3.18

ตารางที่ 3.18 ปริมาณและมูลค่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ปี 2562 - 2566 ของพื้นที่ทำการศึกษ

จังหวัด	ปริมาณ (ตัน)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	มูลค่า (พันบาท)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562	2563	2564	2565	2566		2562	2563	2564	2565	2566	
อุดรธานี	5,438	6,241	7,328	6,611	6,573	4.46	282,255	340,216	390,366	345,799	352,311	4.70
เลย	1,989	2,055	2,088	2,298	2,388	4.89	137,205	129,482	129,317	156,211	168,583	6.18
หนองคาย	6,808	10,666	11,093	10,931	10,844	10.03	395,089	641,286	630,226	609,599	611,208	8.57
หนองบัวลำภู	1,204	905	842	966	1,000	-3.01	67,377	53,040	50,566	61,090	59,861	-0.95
บึงกาฬ	2,398	1,938	1,911	1,948	1,890	-4.60	164,081	123,165	127,214	135,692	124,965	-4.38
สกลนคร	3,904	3,137	3,789	4,263	4,684	6.94	248,965	218,709	227,126	257,264	307,438	6.02
นครพนม	3,329	2,846	3,990	3,798	3,660	4.90	224,991	165,263	260,994	252,343	293,444	10.02
รวม 7 จังหวัด	25,070	27,788	31,041	30,815	31,039	5.45	1,519,963	1,671,161	1,815,809	1,817,998	1,917,810	5.65

ที่มา: กรมประมง, 2566

2) การจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ พบว่า ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 18,912 ตัว และปริมาณการผลิต 1,347,827 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 15,478 ตัว และปริมาณการผลิต 1,191,158 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.48 และ 2.55 ต่อปี ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดระดับจังหวัด ดังนี้

อุดรธานี ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 3,712 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 2,719 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 8.42 ต่อปี ขณะที่ปริมาณการผลิตลดลง 169,677 จากจำนวนไก่เนื้อ 217,076 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.90 ต่อปี

เลย ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 908 ตัว และปริมาณการผลิต 82,992 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 676 ตัว และปริมาณการผลิต 47,111 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.00 และ 13.91 ต่อปี ตามลำดับ

หนองคาย ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 2,834 ตัว โดยลดลงจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 2,875 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ย 2.47 ต่อปี ขณะที่ปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้น 274,158 จากจำนวนไก่เนื้อ 248,633 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.76 ต่อปี

หนองบัวลำภู ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 3,545 ตัว และปริมาณการผลิต 214,614 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 2,018 ตัว และปริมาณการผลิต 117,079 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 11.13 และ 11.90 ต่อปี ตามลำดับ

บึงกาฬ ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 3,186 ตัว และปริมาณการผลิต 258,478 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 3,040 ตัว และปริมาณการผลิต 278,024 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5.23 และ 5.37 ต่อปี ตามลำดับ

สกลนคร ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 2,599 ตัว และปริมาณการผลิต 197,712 ตัว โดยเพิ่มขึ้นจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 1,258 ตัว และปริมาณการผลิต 94,072 ตัว ในปี 2562 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 8.10 และ 7.97 ต่อปี ตามลำดับ

นครพนม ในปี 2566 มีจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 2,127 ตัว และปริมาณการผลิต 150,197 ตัว โดยลดลงจากจำนวนการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ 2,891 ตัว และปริมาณการผลิต 189,162 ตัว ในปี 2562 หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 7.81 และ 5.57 ต่อปี ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 3.19

ตารางที่ 3.19 ปริมาณและมูลค่าการจับสัตว์น้ำจืดตามธรรมชาติ ปี 2562 - 2566 ของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

จังหวัด	ปริมาณ (ตัน)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)	มูลค่า (พันบาท)					อัตราเพิ่มเฉลี่ย (ร้อยละ)
	2562	2563	2564	2565	2566		2562	2563	2564	2565	2566	
อุดรธานี	2,719	2,592	3,247	3,122	3,712	8.42	217,076	156,731	194,226	172,299	169,677	-3.90
เลย	676	839	780	832	908	6.00	47,111	58,819	65,344	69,725	82,992	13.91
หนองคาย	2,875	4,283	3,198	3,431	2,834	-2.47	248,633	384,066	330,432	340,869	274,158	0.76
หนองบัวลำภู	2,018	2,883	2,601	2,686	3,545	11.13	117,079	176,267	155,390	161,420	214,614	11.90
บึงกาฬ	3,040	2,574	2,140	3,902	3,186	5.23	278,024	192,264	145,872	375,334	258,478	5.37
สกลนคร	1,258	2,704	1,881	1,382	2,599	8.10	94,072	241,483	163,984	117,670	197,712	7.97
นครพนม	2,891	3,028	3,584	2,480	2,127	-7.81	189,162	193,023	200,663	172,585	150,197	-5.57
รวม 7 จังหวัด	15,478	18,903	17,432	17,835	18,912	3.48	1,191,158	1,402,653	1,255,911	1,409,900	1,347,827	2.55

ที่มา: กรมประมง, 2566

3.3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

3.3.1 จังหวัดอุดรธานี

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 43.00 รองลงมา คือ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 34.00 และอยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 23.00 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 15.03 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 65.00 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 46.00 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.62 คนต่อครัวเรือน โดยมีสมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 3.95 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.33 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.86 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.46 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 31.33 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 23.18 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 13.73 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 12.02 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 10.73 และอายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 9.01 ตามลำดับ โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 51.94 ปี

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 61.80 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 25.75 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 6.87 ปริญญาตรี ร้อยละ 3.86 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 1.29 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 0.43 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 98.00 และเช่า ร้อยละ 8.00 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 14.38 ไร่ต่อครัวเรือน และขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.75 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 55.00 ทำนา รองลงมา คือ กิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 44.00 และไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 12.73 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 99 ครัวเรือน) รองลงมา คือ ปลูกยางพาราเฉลี่ย 9.88 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 8 ครัวเรือน) ปลูกผักหรือไม้ดอกไม้ประดับเฉลี่ย 4.21 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 6 ครัวเรือน) ปลูกอ้อยโรงงานเฉลี่ย 6.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 5 ครัวเรือน) ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 13.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน) ปลูกไม้ผล 7.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน) เลี้ยงปศุสัตว์เฉลี่ย 2.26 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 19 ครัวเรือน) และทำประมงเฉลี่ย 1.29 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 18 ครัวเรือน) ตามลำดับ

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 83.00 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 17.00

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 99.00 รองลงมา คือ บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 55.00 น้ำชลประทาน ร้อยละ 16.00 สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 13.00 และซื้อจากผู้ให้บริการ ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 92.00 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 8.00

ดังแสดงในตารางที่ 3.20

ตารางที่ 3.20 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	34	34.00
10.01 – 20.00 ไร่	43	43.00
20.01 – 30.00 ไร่	23	23.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด	15.03 ไร่ต่อครัวเรือน	
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	100	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	65	65.00
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	46	46.00
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.62 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	3.95 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.33 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=65)	1.86 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=46)	1.46 คนต่อครัวเรือน	
อายุแรงงานเกษตร (จากจำนวนทั้งหมด 233 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	10.73
30 – 40 ปี	-	13.73
41 – 50 ปี	-	12.02
51 – 60 ปี	-	31.33
61 – 70 ปี	-	23.18
มากกว่า 70 ปี	-	9.01
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร	51.94 ปี	
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร (จำนวนทั้งหมด 233 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	1.29
ประถมศึกษา	-	61.80
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	25.75
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	6.87
ปริญญาตรี	-	3.86
สูงกว่าปริญญาตรี	-	0.43
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	98	98.00
เช่า	8	8.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=98)	14.38 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=8)	11.75 ไร่ต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.20 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำนาอย่างเดียว	55	55.00
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	44	44.00
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	1	1.00
พืชนา (n=99)	12.73	ไร่ต่อครัวเรือน
ยางพารา (n=8)	9.88	ไร่ต่อครัวเรือน
พืชผัก/ไม้ดอกไม้ประดับ (n=6)	4.21	ไร่ต่อครัวเรือน
อ้อยโรงงาน (n=5)	6.00	ไร่ต่อครัวเรือน
มันสำปะหลัง (n=2)	13.00	ไร่ต่อครัวเรือน
ไม้ผล (n=1)	7.00	ไร่ต่อครัวเรือน
ปศุสัตว์ (n=19)	2.26	ไร่ต่อครัวเรือน
ประมง (n=18)	1.29	ไร่ต่อครัวเรือน
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	83	83.00
ในเขตชลประทาน	17	17.00
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	99	99.00
น้ำชลประทาน	16	16.00
ซื้อจากผู้ให้บริการ	2	2.00
สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	13	13.00
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	55	55.00
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	92	92.00
ทำ	8	8.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.2 จังหวัดเลย

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 53.00 รองลงมา คือ อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 25.00 และอยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 22.00 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 12.95 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 64.00 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 33.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.65 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 4.20 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.77 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.85 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.36 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 24.72 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 22.81 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 18.25 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 16.35 มีอายุ

ต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 10.65 และอายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 7.22 ตามลำดับ โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 50.76 ปี

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 57.41 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 27.38 ปริญญาตรี ร้อยละ 8.37 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 6.46 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 0.38 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 98.00 และเช่า ร้อยละ 6.00 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 12.67 ไร่ต่อครัวเรือน และขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 9.00 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 56.00 รองลงมา คือ ทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 30.00 และไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 14.00 ตามลำดับ

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 9.26 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 86 ครัวเรือน) ปลูกอ้อยโรงงานเฉลี่ย 9.74 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 40 ครัวเรือน) ปลูกยางพาราเฉลี่ย 11.08 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 38 ครัวเรือน) ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 10.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 3 ครัวเรือน) ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 3.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน) และทำประมงเฉลี่ย 1.50 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 4 ครัวเรือน)

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 89.00 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 11.00

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 98.00 รองลงมา คือ บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 12.00 น้ำชลประทาน ร้อยละ 11.00 และสูบน้ำจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 11.00 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 94.00 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 6.00

ดังแสดงในตารางที่ 3.21

ตารางที่ 3.21 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดเลย

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	53	53.00
10.01 – 20.00 ไร่	25	25.00
20.01 – 30.00 ไร่	22	22.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตร	12.95 ไร่ต่อครัวเรือน	
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	100	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	64	64.00
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	33	33.00
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.65 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	4.20 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.77 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=64)	1.85 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=33)	1.36 คนต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.21 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
อายุแรงงานเกษตร (จากจำนวนทั้งหมด 263 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	10.65
30 - 40 ปี	-	16.35
41 - 50 ปี	-	18.25
51 - 60 ปี	-	22.81
61 - 70 ปี	-	24.72
มากกว่า 70 ปี	-	7.22
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร		50.76 ปี
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร (จำนวนทั้งหมด 263 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	-
ประถมศึกษา	-	57.41
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	27.38
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	6.46
ปริญญาตรี	-	8.37
สูงกว่าปริญญาตรี	-	0.38
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	98	98.00
เช่า	6	6.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=98)		12.67 ไร่ต่อครัวเรือน
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=6)		9.00 ไร่ต่อครัวเรือน
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำนาอย่างเดียว	30	30.00
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	56	56.00
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	14	14.00
ที่นา (n=86)		9.26 ไร่ต่อครัวเรือน
อ้อยโรงงาน (n=40)		9.74 ไร่ต่อครัวเรือน
ยางพารา (n=38)		11.08 ไร่ต่อครัวเรือน
มันสำปะหลัง (n=3)		10.00 ไร่ต่อครัวเรือน
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (n=1)		3.00 ไร่ต่อครัวเรือน
ประมง (n=4)		1.50 ไร่ต่อครัวเรือน
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	89	89.00
ในเขตชลประทาน	11	11.00

ตารางที่ 3.21 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	98	98.00
น้ำชลประทาน	11	11.00
สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	11	11.00
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	12	11.00
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	94	94.00
ทำ	6	6.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.3 จังหวัดหนองคาย

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 38.00 รองลงมา คือ อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 31.00 และอยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 31.00 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 15.78 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 62.00 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 35.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.18 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 3.58 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.35 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.85 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.40 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 29.79รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 24.25 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 18.30 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 11.91 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 10.64 และอายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 5.11 ตามลำดับ โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 51.43 ปี

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 58.72 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 34.47 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 4.25 และปริญญาตรี ร้อยละ 2.13 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 97.00 และเช่า ร้อยละ 8.00 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 15.36 ไร่ต่อครัวเรือน และขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 11.00 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 47.00 รองลงมา คือ ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 43.00 และไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 10.00 ตามลำดับ

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 10.73 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 90 ครัวเรือน) ปลูกยางพาราเฉลี่ย 11.96 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 45 ครัวเรือน) ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 3.20 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 5 ครัวเรือน) ปลูกดอกกระเจียวเฉลี่ย 2.75 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 4 ครัวเรือน) ปลูกอ้อยโรงงานเฉลี่ย 2.67 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 3 ครัวเรือน) ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 17.50 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน) เลี้ยงปศุสัตว์เฉลี่ย 0.75 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน) และทำประมงเฉลี่ย 1.25 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน)

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 96.00 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 4.00

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 99.00 รองลงมา คือ บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 22.00 สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 14.00 และน้ำชลประทาน ร้อยละ 4.00 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 97.00 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 3.00

ดังแสดงในตารางที่ 3.22

ตารางที่ 3.22 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	38	38.00
10.01 – 20.00 ไร่	31	31.00
20.01 – 30.00 ไร่	31	31.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตร	15.78 ไร่ต่อครัวเรือน	
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	100	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	62	62.00
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	35	35.00
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.18 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	3.58 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.35 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=62)	1.85 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=35)	1.40 คนต่อครัวเรือน	
อายุแรงงานเกษตร (จากจำนวนทั้งหมด 235 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	10.64
30 – 40 ปี	-	11.91
41 – 50 ปี	-	18.30
51 – 60 ปี	-	29.79
61 – 70 ปี	-	24.25
มากกว่า 70 ปี	-	5.11
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร	51.43 ปี	
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร (จำนวนทั้งหมด 235 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	-
ประถมศึกษา	-	58.72
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	34.47
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	4.25
ปริญญาตรี	-	2.13
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-

ตารางที่ 3.22 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	97	97.00
เช่า	8	8.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=97)	15.36 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=8)	11.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำนออย่างเดียว	47	47.00
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	43	43.00
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	10	10.00
พืชนา (n=90)	10.73 ไร่ต่อครัวเรือน	
ยางพารา (n=45)	11.96 ไร่ต่อครัวเรือน	
ปาล์มน้ำมัน (n=5)	3.20 ไร่ต่อครัวเรือน	
ดอกกระเจียว (n=4)	2.75 ไร่ต่อครัวเรือน	
อ้อยโรงงาน (n=3)	2.67 ไร่ต่อครัวเรือน	
มันสำปะหลัง (n=2)	17.50 ไร่ต่อครัวเรือน	
ปศุสัตว์ (n=2)	0.75 ไร่ต่อครัวเรือน	
ประมง (n=2)	1.25 ไร่ต่อครัวเรือน	
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	96	96.00
ในเขตชลประทาน	4	4.00
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	99	99.00
น้ำชลประทาน	4	4.00
สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	14	14.00
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	22	22.00
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	97	97.00
ทำ	3	3.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.4 จังหวัดหนองบัวลำภู

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 35.00 รองลงมา คือ อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 33 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 32.00 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 16.10 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 65.00 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 35.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.38 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 3.67 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.58 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.85 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.65 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 36.40 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 18.80 มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 16.40 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 11.20 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 8.80 และอายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 8.40 ตามลำดับ โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 51.90 ปี

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 64.40 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 27.20 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 4.40 ปริญญาตรี ร้อยละ 2.00 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 1.20 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 0.80 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 95.00เช่า ร้อยละ 7.00 ได้มาฟรี ร้อยละ 1.00 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 16.43 ไร่ต่อครัวเรือน ขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 6.34 ไร่ต่อครัวเรือน และได้มาฟรี 5.00 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 48.00 และส่วนใหญ่ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 48.00 และไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 4.00

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 10.74 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 96 ครัวเรือน) ปลูกอ้อยโรงงานเฉลี่ย 10.27 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 22 ครัวเรือน) ปลูกยางพาราเฉลี่ย 9.88 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 21 ครัวเรือน) ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 7.62 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 13 ครัวเรือน) ปลูกไม้ผลเฉลี่ย 4.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 3 ครัวเรือน) ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 6.50 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน) เลี้ยงปศุสัตว์เฉลี่ย 6.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 3 ครัวเรือน) และทำประมงเฉลี่ย 3.07 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน)

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 98.00 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 2.00

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 99.00 รองลงมา คือ บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 45 สืบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 7.00 และน้ำชลประทาน ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 96.00 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 4.00

ดังแสดงในตารางที่ 3.23

ตารางที่ 3.23 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	32	32.00
10.01 – 20.00 ไร่	33	33.00
20.01 – 30.00 ไร่	35	35.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตร	16.10 ไร่ต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.23 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	100	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	65	65.00
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	35	35.00
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.38 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	3.67 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.58 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=65)	1.85 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=35)	1.65 คนต่อครัวเรือน	
อายุแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 250 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	8.80
30 - 40 ปี	-	11.20
41 - 50 ปี	-	18.80
51 - 60 ปี	-	36.40
61 - 70 ปี	-	16.40
มากกว่า 70 ปี	-	8.40
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร	51.90 ปี	
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 250 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	1.20
ประถมศึกษา	-	64.40
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	27.20
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	4.40
ปริญญาตรี	-	2.00
สูงกว่าปริญญาตรี	-	0.80
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	95	98.00
เช่า	7	7.00
ได้ฟรี	1	1.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=95)	16.43 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=7)	6.34 ไร่ต่อครัวเรือน	
ได้ฟรี (n=1)	5.00 ไร่ต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.23 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำนาอย่างเดียว	48	48.00
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	48	48.00
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	4	4.00
พืชนา (n=96)	10.74	ไร่ต่อครัวเรือน
อ้อยโรงงาน (n=22)	10.27	ไร่ต่อครัวเรือน
ยางพารา (n=21)	9.88	ไร่ต่อครัวเรือน
มันสำปะหลัง (n=13)	7.62	ไร่ต่อครัวเรือน
ไม้ผล (n=3)	4.00	ไร่ต่อครัวเรือน
ปาล์มน้ำมัน (n=2)	6.50	ไร่ต่อครัวเรือน
ปศุสัตว์ (n=3)	6.00	ไร่ต่อครัวเรือน
ประมง (n=2)	3.07	ไร่ต่อครัวเรือน
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	98	98.00
ในเขตชลประทาน	2	2.00
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	99	99.00
น้ำชลประทาน	2	2.00
สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	7	7.00
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	45	45.00
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	96	96.00
ทำ	4	4.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.5 จังหวัดบึงกาฬ

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 45.00 รองลงมา คือ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 30.00 และอยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 25.00 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 15.89 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 62.00 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 35.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.43 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 3.86 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.61 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.85 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.63 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 28.35 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 20.69 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 16.09 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 14.95 มีอายุ

ต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 13.41 และอายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 6.51 โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 49.55 ปี ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 57.86 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 30.27 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 6.51 ปริญญาตรี ร้อยละ 4.98 และไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 0.38 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 99.00 และเช่า ร้อยละ 2.00 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 15.88 ไร่ต่อครัวเรือน และขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 6.00 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ทำนาและกิจการทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 71.00 ไม่ทำนา แต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 15.00 และทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 14.00

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 8.24 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 85 ครัวเรือน) ปลูกยางพาราเฉลี่ย 10.06 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 81 ครัวเรือน) ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 7.50 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน) ปลูกมันเทศเฉลี่ย 3.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน) ปลูกมันสำปะหลัง 30.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน) ปลูกไผ่ 20.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน) และทำประมง 1.25 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน)

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 99.00 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 1.00

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 95.00 รองลงมา คือ บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 22.00 สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 20.00 น้ำชลประทาน ร้อยละ 1.00 และประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 97.00 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 3.00

ดังแสดงในตารางที่ 3.24

ตารางที่ 3.24 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	30	30.00
10.01 – 20.00 ไร่	45	45.00
20.01 – 30.00 ไร่	25	25.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตร	15.89 ไร่ต่อครัวเรือน	
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	100	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	62	62.00
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	35	35.00
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.43 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	3.86 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.61 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=62)	1.85 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=35)	1.63 คนต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.24 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
อายุแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 261 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	13.41
30 - 40 ปี	-	16.09
41 - 50 ปี	-	14.95
51 - 60 ปี	-	28.35
61 - 70 ปี	-	20.69
มากกว่า 70 ปี	-	6.51
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร	49.55 ปี	
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 261 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	0.38
ประถมศึกษา	-	57.86
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	30.27
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	6.51
ปริญญาตรี	-	4.98
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	99	99.00
เช่า	2	2.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=99)	15.88 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=2)	6.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำอย่างเดียว	14	14.00
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	71	71.00
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	15	15.00
ที่นา (n=85)	8.24 ไร่ต่อครัวเรือน	
ยางพารา (n=81)	10.06 ไร่ต่อครัวเรือน	
ปาล์มน้ำมัน (n=2)	7.50 ไร่ต่อครัวเรือน	
มันเทศ (n=2)	3.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
มันสำปะหลัง (n=1)	30 ไร่ต่อครัวเรือน	
ไผ่ (n=1)	20 ไร่ต่อครัวเรือน	
ประมง (n=1)	1.25 ไร่ต่อครัวเรือน	
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	99	99.00
ในเขตชลประทาน	1	1.00

ตารางที่ 3.24 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	95	95.00
น้ำชลประทาน	1	1.00
สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	20	20.00
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	22	22.00
ประปาหมู่บ้าน	1	1.00
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	97	97.00
ทำ	3	3.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.6 จังหวัดสกลนคร

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 47.00 รองลงมา คือ อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 34.00 และอยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 19.00 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 12.84 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 55.00 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 46.00

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.05 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 3.37 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.31 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.85 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.48 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 25.11 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 24.24 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 17.75 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 16.02 อายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 9.09 และมีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 7.79 โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 52.00 ปี ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 65.80 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 25.55 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 4.33 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 2.16 และปริญญาตรี ร้อยละ 2.16 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 96.00 เช่า ร้อยละ 15.00 และได้ฟรี ร้อยละ 3.00 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 11.80 ไร่ต่อครัวเรือน ขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 8.00 ไร่ต่อครัวเรือน และได้ฟรีเฉลี่ย 10.33 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 62.00 ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 38 ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 10.73 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 100 ครัวเรือน) ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 8.05 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 10 ครัวเรือน) ปลูกยางพาราเฉลี่ย 8.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 10 ครัวเรือน) ปลูกทุเรียนเฉลี่ย 4.50 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน) ปลูกยูคาลิปตัส 4.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน) ปลูกพืชผักเฉลี่ย 1.25 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 6 ครัวเรือน) เลี้ยงปศุสัตว์เฉลี่ย 2.77 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 10 ครัวเรือน) และทำประมงเฉลี่ย 1.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 2 ครัวเรือน)

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 94.00 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 6.00

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 39.00 สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 10.00 น้ำชลประทาน ร้อยละ 4.00 ซื้อจากผู้ให้บริการ ร้อยละ 2.00 และประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 96.00 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 4.00

ดังแสดงในตารางที่ 3.25

ตารางที่ 3.25 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	47	47.00
10.01 – 20.00 ไร่	34	34.00
20.01 – 30.00 ไร่	19	19.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตร	12.84 ไร่ต่อครัวเรือน	
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	100	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	55	55.00
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	46	46.00
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.05 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	3.37 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.31 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=55)	1.85 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=46)	1.48 คนต่อครัวเรือน	
อายุแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 231 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	7.79
30 – 40 ปี	-	17.75
41 – 50 ปี	-	16.02
51 – 60 ปี	-	25.11
61 – 70 ปี	-	24.24
มากกว่า 70 ปี	-	9.09
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร	52.00 ปี	
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 231 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	2.16
ประถมศึกษา	-	65.80
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	25.55
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	4.33
ปริญญาตรี	-	2.16
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-

ตารางที่ 3.25 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	96	96.00
เช่า	15	15.00
ได้ฟรี	3	3.00
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=96)	11.8 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=15)	8.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
ได้ฟรี (n=3)	10.33 ไร่ต่อครัวเรือน	
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำนาอย่างเดียว	62	62.00
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	38	38.00
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	-	-
ที่นา (n=100)	10.73 ไร่ต่อครัวเรือน	
มันสำปะหลัง (n=10)	8.05 ไร่ต่อครัวเรือน	
ยางพารา (n=10)	8.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
ทุเรียน (n=2)	4.50 ไร่ต่อครัวเรือน	
ยูคาลิปตัส (n=1)	4.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
พืชผัก (n=6)	1.25 ไร่ต่อครัวเรือน	
ปศุสัตว์ (n=10)	2.77 ไร่ต่อครัวเรือน	
ประมง (n=2)	1.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	94	94.00
ในเขตชลประทาน	6	6.00
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	100	100.00
น้ำชลประทาน	4	4.00
ซื้อจากผู้ให้บริการ	2	2.00
สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	10	10.00
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	39	39.00
ประปาหมู่บ้าน	2	2.00
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	96	96.00
ทำ	4	4.00

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.7 จังหวัดนครพนม

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 57.58 รองลงมา คือ อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 34.84 และอยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 7.58 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 10.57 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 62.12 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 51.52

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.17 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 3.47 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.47 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.73 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.35 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 27.50 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 24.38 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 17.50 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 12.50 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 11.88 และอายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 6.24 โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 50.36 ปี ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 55.00 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 26.88 ปริญญาตรี ร้อยละ 7.50 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 6.24 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 2.50 และไม่ได้รับการศึกษา 1.88 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 93.64 ได้ฟรี ร้อยละ 12.12 และเช่า ร้อยละ 6.06 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 9.68 ไร่ต่อครัวเรือน ขนาดที่ดินได้ฟรี 7.06 ไร่ต่อครัวเรือน และขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 10.25 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ทำนาและกิจการทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 62.12 และทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 37.88

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 8.03 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 66 ครัวเรือน) ปลูกยางพาราเฉลี่ย 6.34 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 17 ครัวเรือน) ปลูกพืชผักเฉลี่ย 1.47 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 9 ครัวเรือน) ปลูกมันสำปะหลัง 15.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน) ปลูกไม้ผล 1.00 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 1 ครัวเรือน) ปลูกพืชอื่นๆ ได้แก่ ยูคาลิปตัสและไม้ เฉลี่ย 2.33 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 3 ครัวเรือน) เลี้ยงปศุสัตว์เฉลี่ย 2.59 ไร่ (จำนวน 6 ครัวเรือน) และทำประมงเฉลี่ย 0.83 ไร่ต่อครัวเรือน (จำนวน 4 ครัวเรือน)

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 77.27 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 22.73

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 98.48 รองลงมา คือ น้ำชลประทาน ร้อยละ 43.94 บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 24.24 น้ำบาดาล ร้อยละ 12.12 สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 9.09 และซื้อจากผู้ให้บริการ ร้อยละ 1.52 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 96.67 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 3.03

ดังแสดงในตารางที่ 3.26

ตารางที่ 3.26 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	38	57.58
10.01 – 20.00 ไร่	23	34.84
20.01 – 30.00 ไร่	5	7.58
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตร	10.57 ไร่ต่อครัวเรือน	
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	66	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	41	62.12
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	34	51.52
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.17 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	3.47 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.47 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=41)	1.73 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=34)	1.35 คนต่อครัวเรือน	
อายุแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 250 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	11.88
30 – 40 ปี	-	17.50
41 – 50 ปี	-	12.50
51 – 60 ปี	-	27.50
61 – 70 ปี	-	24.38
มากกว่า 70 ปี	-	6.24
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร	50.36 ปี	
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 250 คน จาก 100 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	1.88
ประถมศึกษา	-	55.00
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	26.88
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	6.24
ปริญญาตรี	-	7.50
สูงกว่าปริญญาตรี	-	2.50
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	62	93.94
เช่า	4	6.06
ได้ฟรี	8	12.12
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=62)	9.68 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=4)	10.25 ไร่ต่อครัวเรือน	
ได้ฟรี (n=8)	7.06 ไร่ต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.26 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำนาอย่างเดียว	25	37.88
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	41	62.12
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	-	-
พืชนา (n=66)	8.03 ไร่ต่อครัวเรือน	
ยางพารา (n=17)	6.34 ไร่ต่อครัวเรือน	
พืชผัก (n=9)	1.47 ไร่ต่อครัวเรือน	
มันสำปะหลัง (n=1)	15.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
ไม้ผล (n=1)	1.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
อื่นๆ ได้แก่ ยูคาลิปตัสและไม้ (n=3)	2.33 ไร่ต่อครัวเรือน	
ปศุสัตว์ (n=6)	2.59 ไร่ต่อครัวเรือน	
ประมง (n=10)	0.83 ไร่ต่อครัวเรือน	
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	51	77.27
ในเขตชลประทาน	15	22.73
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	65	98.48
น้ำชลประทาน	29	43.94
ซื้อจากผู้ให้บริการ	1	1.52
สูบน้ำจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	6	9.09
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	16	24.24
น้ำบาดาล	8	12.12
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	64	96.97
ทำ	2	3.03

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.8 ภาพรวมในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (7 จังหวัด)

ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตรของครัวเรือน ส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่ ร้อยละ 40.84 รองลงมา คือ อยู่ระหว่าง 10.01- 20.00 ไร่ ร้อยละ 35.14 และอยู่ระหว่าง 20.01- 30.00 ไร่ ร้อยละ 24.02 ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตรทั้งหมด 14.35 ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

สมาชิกในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานเกษตร ร้อยละ 100.00 เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ ร้อยละ 62.16 และเป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น ร้อยละ 39.64

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.38 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่อยู่ประจำเฉลี่ย 3.76 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรเฉลี่ย 2.33 คนต่อครัวเรือน สมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเฉลี่ย 1.84 คนต่อครัวเรือน และสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นเฉลี่ย 1.46 คนต่อครัวเรือน

อายุแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 28.78 รองลงมา คือ มีอายุระหว่าง 61-70 ปี ร้อยละ 22.41 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 16.04 มีอายุระหว่าง 30-40 ปี ร้อยละ 14.82 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 10.53 และอายุมากกว่า 70 ปี ร้อยละ 7.41 โดยแรงงานเกษตรในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 51.24 ปี ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 56.83 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 23.94 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 9.43 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 5.27 ปริญญาตรี ร้อยละ 4.04 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 0.49 ตามลำดับ

ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 96.85 และเช่า ร้อยละ 7.51 และได้ฟรี ร้อยละ 1.80 โดยขนาดที่ดินของตนเองเฉลี่ย 13.96 ไร่ต่อครัวเรือน ขนาดที่ดินเช่าเฉลี่ย 9.07 ไร่ต่อครัวเรือน และได้ฟรีเฉลี่ย 7.71 ไร่ต่อครัวเรือน

กิจกรรมทางการเกษตร ส่วนใหญ่ ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 51.20 ทำนาอย่างเดียว ร้อยละ 42.19 และไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ร้อยละ 6.61

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำนามีพื้นที่เฉลี่ย 10.22 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกยางพาราเฉลี่ย 10.21 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกอ้อยโรงงานเฉลี่ย 9.72 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 9.86 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4.89 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 3.00 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกผักหรือไม้ดอกไม้ประดับเฉลี่ย 2.33 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกไม้ผลเฉลี่ย 4.14 ไร่ต่อครัวเรือน กิจกรรมอื่นๆ เช่น ปลูกยูคาลิปตัสหรือไผ่ เป็นต้น เฉลี่ย 6.20 ไร่ต่อครัวเรือน เลี้ยงปศุสัตว์เฉลี่ย 2.56 ไร่ต่อครัวเรือน และทำประมงเฉลี่ย 1.31 ไร่ต่อครัวเรือน

แหล่งน้ำในเขตชลประทาน ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน ร้อยละ 91.59 และอยู่ในเขตชลประทาน ร้อยละ 8.41

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 98.35 รองลงมา คือ บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง ร้อยละ 31.53 สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ร้อยละ 12.16 น้ำชลประทาน ร้อยละ 10.06 บ่อน้ำบาดาลหรือประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 1.65 และซื้อจากผู้ให้บริการ ร้อยละ 0.75 ตามลำดับ

การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่ทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 95.50 และทำรายรับและรายจ่ายครัวเรือน ร้อยละ 4.50

ดังแสดงในตารางที่ 3.27

ตารางที่ 3.27 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ขนาดที่ดินถือครองทางการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10.00 ไร่	272	40.84
10.01 – 20.00 ไร่	234	35.14
20.01 – 30.00 ไร่	160	24.02
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินทางการเกษตร	14.35 ไร่ต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.27 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
สมาชิกในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นแรงงานเกษตร	666	100.00
เป็นสมาชิกไม่ประกอบอาชีพ	414	62.16
เป็นสมาชิกทำงานต่างถิ่น	264	39.64
ค่าเฉลี่ยสมาชิกทั้งหมด	4.38 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่อยู่ประจำ	3.76 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตร	2.33 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (n=414)	1.84 คนต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยสมาชิกที่ทำงานต่างถิ่น (n=264)	1.46 คนต่อครัวเรือน	
อายุแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 1,663 คน จาก 666 ครัวเรือน)		
ต่ำกว่า 30 ปี	-	10.53
30 - 40 ปี	-	14.83
41 - 50 ปี	-	16.04
51 - 60 ปี	-	28.78
61 - 70 ปี	-	22.41
มากกว่า 70 ปี	-	7.41
ค่าเฉลี่ยอายุแรงงานเกษตร	51.24 ปี	
ระดับการศึกษาของแรงงานเกษตร		
(จำนวนทั้งหมด 1663 คน จาก 666 ครัวเรือน)		
ไม่ได้รับการศึกษา	-	9.43
ประถมศึกษา	-	56.83
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	-	23.94
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	-	5.27
ปริญญาตรี	-	4.04
สูงกว่าปริญญาตรี	-	0.49
ประเภทที่ดินถือครองทางการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ของตนเอง	645	96.85
เช่า	50	7.51
ได้ฟรี	12	1.80
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินของตนเอง (n=645)	13.96 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินเช่า (n=50)	9.07 ไร่ต่อครัวเรือน	
ค่าเฉลี่ยขนาดที่ดินได้ฟรี (n=12)	7.71 ไร่ต่อครัวเรือน	

ตารางที่ 3.27 (ต่อ)

รายการ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
กิจกรรมทางการเกษตร		
ทำนาอย่างเดียว	281	42.19
ทำนาและกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	341	51.20
ไม่ทำนาแต่ทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ	44	6.61
ที่นา (n=622)	10.22 ไร่ต่อครัวเรือน	
ยางพารา (n=220)	10.21 ไร่ต่อครัวเรือน	
อ้อยโรงงาน (n=70)	9.72 ไร่ต่อครัวเรือน	
มันสำปะหลัง (n=32)	9.86 ไร่ต่อครัวเรือน	
ปาล์มน้ำมัน (n=9)	4.89 ไร่ต่อครัวเรือน	
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (n=1)	3.00 ไร่ต่อครัวเรือน	
พืชผัก/ไม้ดอกไม้ประดับ (n=27)	2.33 ไร่ต่อครัวเรือน	
ไม้ผล (n=7)	4.14 ไร่ต่อครัวเรือน	
อื่นๆ ยุคาลิปตัส ฝ้าย มันเทศ (n=5)	6.20 ไร่ต่อครัวเรือน	
ปศุสัตว์ (n=40)	2.56 ไร่ต่อครัวเรือน	
ประมง (n=39)	1.31 ไร่ต่อครัวเรือน	
ทำเลที่ตั้ง		
นอกเขตชลประทาน	610	91.59
ในเขตชลประทาน	56	8.41
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
น้ำฝน	655	98.35
น้ำชลประทาน	67	10.06
ซื้อจากผู้ให้บริการ	5	0.75
สูบจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	81	12.16
บ่อหรือสระบนที่ดินของตนเอง	210	31.53
บ่อน้ำบาดาล/ประปาหมู่บ้าน	11	1.65
การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน		
ไม่ทำ	636	95.50
ทำ	30	4.50

ที่มา : จากการสำรวจ

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายย่อย รวมทั้งมีการระดมความคิดเห็น (Focus Group) จากเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

4.1 รูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย

4.1.1 จังหวัดอุดรธานี

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 100 ครั้วเรือน รองลงมา คือ รายได้ประจำจากการทำงาน (94 ครั้วเรือน) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน (8 ครั้วเรือน) และรายได้ไม่ประจำ (8 ครั้วเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 70 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (56 ครั้วเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (27 ครั้วเรือน) และการทำธุรกิจ (17 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 98 ครั้วเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (77 ครั้วเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (48 ครั้วเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน (9 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (7 ครั้วเรือน) รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่น (2 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ ส่วนใหญ่มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 12 ครั้วเรือน รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (2 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

2) รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 262,101 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 190,498 บาท หรือร้อยละ 72.68 ของรายได้รวม รองลงมา คือ รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 80,350 บาท หรือร้อยละ 30.66 ของรายได้รวม ด้านรายได้ประจำจากทรัพย์สิน จำนวน 11,037 บาท หรือร้อยละ 4.21 ของรายได้รวม และรายได้ไม่ประจำ จำนวน 4,037 บาท หรือร้อยละ 1.54 ของรายได้รวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า รายได้จากการทำงานมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 246,706 บาท รองลงมา คือ เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (143,807 บาท) ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (121,339 บาท) และการทำเกษตร (43,358 บาท) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 104,894 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน (30,111 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (19,262 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (12,713 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่นมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,000 บาท รองลงมา คือ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (899 บาท) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากรายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 19,325 บาท รองลงมา คือ รายได้จากเงินทุนการศึกษา (2,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	100	262,101	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	94	190,498	72.68
1. การทำเกษตร (ทำนา พืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	70	43,358	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	17	246,706	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	27	143,807	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	56	121,339	
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	100	80,350	30.66
5. บ้านญาติ/บ้านเช่า และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	77	19,262	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	48	104,894	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	9	30,111	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	98	12,713	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	8	11,037	4.21
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	2	13,000	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	7	899	
11. ดอกเบี้ยแชร์และการให้กู้ยืมเงิน	-	-	
รายได้ไม่ประจำ	8	4,037	1.54
12. เงินทุนการศึกษา	2	2,000	
13. มรดก พินัยกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	-	-	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	12	19,325	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 99 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักร (95 ครั้วเรือน) ค่าภาษีที่ดิน (90 ครั้วเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (31 ครั้วเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (20 ครั้วเรือน) อื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (14 ครั้วเรือน) และค่าเช่าที่ดิน (6 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ที่อยู่อาศัย รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ จำนวน 100 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (99 ครั้วเรือน) การเดินทางและการสื่อสาร (97 ครั้วเรือน) รายจ่ายอื่น ๆ (60 ครั้วเรือน) เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (50 ครั้วเรือน) และการศึกษา (39 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

4) รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 207,192 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 182,329 บาท หรือร้อยละ 88.00 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 24,863 บาท หรือร้อยละ 12.00 ของรายจ่ายรวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าเครื่องจักรมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,348 บาท รองลงมา คือ ค่าจ้างแรงงาน (8,068 บาท) ค่าปัจจัยการผลิต (7,943 บาท) ค่าเช่าที่ดิน (6,088 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (4,264 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (1,873 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (57 บาท) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 59,238 บาท หรือร้อยละ 28.59 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (49,852 บาท) การศึกษา (37,272 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ (36,036 บาท) รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (16,259 บาท) ที่อยู่อาศัย (12,636 บาท) ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (9,451 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (3,944 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครั้วเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครั้วเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	100	207,192	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	99	24,863	12.00
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	99	7,943	
2. ค่าจ้างแรงงาน	31	8,068	
3. ค่าเครื่องจักร	95	13,348	
4. ค่าเช่าที่ดิน	6	6,088	
5. ค่าภาษีที่ดิน	90	57	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ	20	1,873	
7. อื่น ๆ	14	4,264	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	100	182,329	88.00
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	100	59,238	28.59
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษามัธยมศึกษา)	93	53,960	
10. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	32	10,874	
11. ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน	93	4,722	
ที่อยู่อาศัย	100	12,636	6.10
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	1	18,000	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	5	20,900	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	7	14,857	
15. ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน	100	8,540	
16. ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน	87	2,104	
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	99	9,451	4.56
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	99	8,245	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	52	2,296	
การเดินทางและการสื่อสาร	97	49,852	24.06
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	1	120,000	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	29	80,513	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยาน ยนต์	87	20,699	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	88	6,590	
การศึกษา	39	37,272	17.99
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหาร กลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	39	37,272	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	50	3,944	1.90
24. ค่ารักษาพยาบาล	28	5,628	
25. ยา และเวชภัณฑ์	26	1,523	
รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ	100	16,259	7.85
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	99	12,628	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	7	2,929	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	41	8,663	
รายจ่ายอื่นๆ	60	36,036	17.39
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	58	15,498	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	7	743	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ	7	12,071	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	10	117,360	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสวดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 51.00 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 49.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากภาระรายจ่ายมาก ร้อยละ 33.00 รองลงมา คือ ภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 12.00 และอื่น ๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 11.00 ตามลำดับ

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากธนาคารของรัฐ ร้อยละ 41.18 รองลงมา คือ ธ.ก.ส. ร้อยละ 39.22 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 21.57 กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 11.76 กลุ่มออมทรัพย์ 9.80 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ร้อยละ 5.88 และสหกรณ์ ร้อยละ 1.96 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 17.65 และเป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 7.87 ตามลำดับ
ดังแสดงในตารางที่ 4.3

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรรมมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 156,078 บาท โดยมาจาก ธ.ก.ส. มากที่สุด จำนวน 184,450 บาท รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ (142,310 บาท) กลุ่มออมทรัพย์ (90,700 บาท) ธนาคารพาณิชย์ (53,182 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (29,733 บาท) สหกรณ์ (12,000 บาท) และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (11,467 บาท) ตามลำดับ
ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.3 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรมรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก	100	100
มีเงินออมหรือเงินฝาก	51	51.00
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	49	49.00
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=49)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	33	33.00
ภาระหนี้สินมาก	12	12.00
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	11	11.00
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=51) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	20	39.22
กองทุนหมู่บ้าน	6	11.76
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	3	5.88
สหกรณ์	1	1.96
กลุ่มออมทรัพย์	5	9.80
ธนาคารของรัฐ	21	41.18
ธนาคารพาณิชย์	11	21.57
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=51)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	51	100.00
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	9	17.65
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	4	7.84

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.4 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	51	156,078
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	20	184,450
กองทุนหมู่บ้าน	6	29,733
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	3	11,467
สหกรณ์	1	12,000
กลุ่มออมทรัพย์	5	90,700
ธนาคารของรัฐ	21	142,310
ธนาคารพาณิชย์	11	53,182

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่าง มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 97.0 และไม่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 3.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 55.67 รองลงมา คือ มีใช้ได้นาน 2 เดือน ร้อยละ 19.59 มีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 11.34 มีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 9.28 และมีใช้ได้นาน 12 เดือน ร้อยละ 4.12 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 41.24 รับจ้าง ร้อยละ 28.87 รายได้ประจำ ร้อยละ 11.34 ค่าขาย ร้อยละ 11.34 เงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 10.31 การทำเกษตร ร้อยละ 6.19 เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ร้อยละ 1.03 และเงินจากการขายที่ดิน ร้อยละ 1.03

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 64.95 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 35.05 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้	100	100
มีเงินสดพร้อมใช้	97	97.00
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	3	3.00
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=97)		
1 เดือน	54	55.67
2 เดือน	19	19.59
3 เดือน	9	9.28
5 เดือน	11	11.34
12 เดือน	4	4.12

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=97) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	40	41.24
รับจ้าง	28	28.87
รายได้ประจำ	11	11.34
ค้าขาย	11	11.34
เงินออมหรือเงินฝาก	10	10.31
การทำเกษตร	6	6.19
เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ	1	1.03
เงินจากการขายที่ดิน	1	1.03
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=97)		
เพียงพอ	63	64.95
ไม่เพียงพอ	34	35.05

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้ การทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 90.00 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 71.43 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 60.00 บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 22.86 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 15.71 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 11.43 ซื้อยานพาหนะและค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 1.43 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 47.37 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 28.95 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 22.37 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 21.05 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 13.16 ค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 7.89 และซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 3.85 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 85.42 รองลงมา คือ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 66.67 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 33.33 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 20.83 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 14.58 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 4.17 และซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 2.08 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.6

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้ทำการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 60.00 และเพียงพอ ร้อยละ 40.00 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 90.48 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 40.48 หางานทำ ร้อยละ 30.95 และขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 2.38 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 57.89 และเพียงพอ ร้อยละ 42.11 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 61.36 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 38.64 หางานทำ ร้อยละ 34.09 และขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 2.27 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 66.67 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 33.33 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 18.75 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 12.50 ตามลำดับ
 ตั้งแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.6 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษา ของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุ ฉุกเฉินและ จำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้าง หรือรวมหนี้เป็น ก้อนเดียว
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=70)	-	1.43	60.00	90.00	71.43	1.43	11.43	22.86	15.71
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจ ส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=76)	-	3.95	22.37	47.37	100.00	7.89	21.05	28.95	13.16
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่าง ถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=48)	-	2.08	14.58	33.33	85.42	-	20.83	66.67	4.17

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.7 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)			วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)			
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=70)	28 (40.00)	42 (60.00)	40.48	2.38	90.48	30.95	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ ค่าจ้าง) (n=76)	32 (42.11)	44 (57.89)	38.64	2.27	61.36	34.09	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=48)	32 (66.67)	16 (33.33)	12.50	-	100.00	18.75	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 66.00 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 34.00

(2.2) แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 75.76 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 22.73 ญาติ/เพื่อน ร้อยละ 4.55 ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 4.55 สหกรณ์ ร้อยละ 3.03 นายทุนนอกระบบ ร้อยละ 3.03 และธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 1.52 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	100	100.00
มี	66	66.00
ไม่มี	34	34.00
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (n=66)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	50	75.76
กองทุนหมู่บ้าน	15	22.73
สหกรณ์	2	3.03
ญาติ/เพื่อน	3	4.55
ธนาคารของรัฐ	3	4.55
ธนาคารพาณิชย์	1	1.52
นายทุนนอกระบบ	2	3.03

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 258,642 บาท โดยมาจากธนาคารของรัฐ มากที่สุด จำนวน 416,667 บาท รองลงมา คือ ธนาคารพาณิชย์ (300,000 บาท) ธ.ก.ส. (287,960 บาท) สหกรณ์ (165,000 บาท) นายทุนนอกระบบ (130,000 บาท) ญาติหรือเพื่อน (35,000 บาท) และกองทุนหมู่บ้าน (27,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระ (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	66	258,642
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	50	287,960
กองทุนหมู่บ้าน	15	27,000
สหกรณ์	2	165,000
ญาติ/เพื่อน	3	35,000
ธนาคารของรัฐ	3	416,667
ธนาคารพาณิชย์	1	300,000
นายทุนนอกระบบ	2	130,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- แหล่งเงินกู้และหนี้สินจาก ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 46.00 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 44.0 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 36.00 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 18.00 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 14.00 การศึกษา ของลูกหลาน ร้อยละ 10.00 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน ร้อยละ 4.00 ซ่อมยานพาหนะและค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 53.33 รองลงมา คือ บรรเทา เหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 46.67 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 20.00 เงินทุนทำ เกษตร ร้อยละ 13.33 และซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 6.67 ตามลำดับ

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 100.00 และบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 50.00

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 100.00 และซื้อปัจจัยการผลิต เงินทุนทำเกษตร ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 50.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ใช้จ่ายประจำวัน และลดหนี้สินคง ค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 50.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 10.00

- นายทุนกู้นอกระบบ ส่วนใหญ่เพื่อบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 100.00 และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 50.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.10

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 70.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 30.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 60.00

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 86.67 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 13.33 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และหางานทำ ร้อยละ 50.00

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 50.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 50.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน กู้เงินหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 100.00

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 66.67 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 33.33 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 100.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- นายทุนเงินกู้นอกระบบ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 50.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 50.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้เงินหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.10 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)									
	ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อยานพาหนะ	ซื้อปัจจัยการผลิต	เงินทุนทำเกษตร	ใช้จ่ายประจำวัน	ค่ารักษาพยาบาล	การศึกษาของลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว	
ธ.ก.ส. (n=50)	4.00	2.00	18.00	46.00	44.00	2.00	10.00	14.00	36.00	
กองทุนหมู่บ้าน (n=15)	-	-	6.67	13.33	53.33	-	-	46.67	20.00	
สหกรณ์ (n=2)	-	100.00	-	-	-	-	-	50.00	-	
ญาติ/เพื่อน (n=3)	-	-	50.00	50.00	50.00	-	-	100.00	-	
ธนาคารของรัฐ (n=3)	-	-	-	50.00	50.00	-	-	-	50.00	
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	-	100.00	-	-	-	-	-	-	-	
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=2)	-	-	-	-	50.00	-	-	100.00	-	

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.11 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)			วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)			
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
ธ.ก.ส. (n=50)	35 (70.00)	15 (30.00)	53.33	6.67	26.67	60.00	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=15)	13 (86.67)	2 (13.33)	50.00	-	-	50.00	-
สหกรณ์ (n=2)	1 (50.00)	1 (50.00)	-	100.00	100.00	100.00	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	2 (66.67)	1 (33.33)	-	-	-	100.00	-
ธนาคารของรัฐ (n=3)	3 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=2)	1 (50.00)	1 (50.00)	-	-	100.00	100.00	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 66.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 30.00 ผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 60.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 33.33 ผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 6.67 ตามลำดับ

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00

- ญาติหรือเพื่อน ธนาคารของรัฐ ธนาคารพาณิชย์ และนายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=50)	66.00	30.00	2.00	2.00	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=15)	60.00	33.33	6.67	-	-
สหกรณ์ (n=2)	-	100.00	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	100.00	-	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=3)	100.00	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	100.00	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้ยืมในระบบ (n=2)	100.00	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 83.00 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 17.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 83.13 ผลผลิตตกต่ำและขาดทุน ร้อยละ 62.65 ประสบปัญหาค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายสูง ร้อยละ 61.45 ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 59.04 ต้นทุนการผลิตสูง ร้อยละ 57.83 ภาระหนี้สินมีมากกว่ารายได้จากการทำการเกษตร ร้อยละ 53.01 ครัวเรือนต้องอาศัยรายได้จากนอกภาคเกษตร ร้อยละ 38.55 ภัยธรรมชาติ ร้อยละ 37.35 และขาดแคลนแรงงานเกษตร ร้อยละ 14.46

ดังแสดงในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน
จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน	100	100
ได้	17	17.00
ไม่ได้	83	83.00
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ (n=83)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้	69	83.13
ผลผลิตตกต่ำและขาดทุน	52	62.65
ปัญหาค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายสูง	51	61.45
ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ	49	59.04
ต้นทุนการผลิตสูง	48	57.83
ภาระหนี้สินมีมากกว่ารายได้จากการทำการเกษตร	44	53.01
ต้องอาศัยรายได้จากนอกภาคเกษตร	32	38.55
ภัยธรรมชาติ	31	37.35
ขาดแคลนแรงงานเกษตร	12	14.46

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.37 รองลงมา คือ ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 4.12) ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน (ค่าคะแนน 3.73) และภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 3.62) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร (ค่าคะแนน 2.97) และขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น (ค่าคะแนน 2.42) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือน มากเกินรายได้ มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.19 รองลงมา คือ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น (ค่าคะแนน 3.57) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 3.29) มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก (ค่าคะแนน 2.86) ชราภาพ เจ็บป่วย (ค่าคะแนน 2.76) วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 2.66) มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 2.62) ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.55) และขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน เงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 2.44) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร		
1. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.37	มาก
2. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	4.12	มาก
3. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	3.73	มาก
4. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.62	มาก
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	2.97	ปานกลาง
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	2.42	ปานกลาง
นอกภาคเกษตร		
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป	4.19	มาก
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.57	มาก
3. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	3.29	ปานกลาง
4. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	2.86	ปานกลาง
5. สุขภาพ เจ็บป่วย	2.76	ปานกลาง
6. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงินจากสถาบันไม่เพียงพอ	2.66	ปานกลาง
7. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	2.62	ปานกลาง
8. ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.55	ปานกลาง
9. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	2.44	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 55.00 และต้องการ ร้อยละ 45.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจากไม่ต้องการเป็นหนี้หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 50.91 รองลงมา คือ มีหนี้สินอยู่แล้ว หากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ตรงตามเวลา ร้อยละ 20.00 ขาดแรงงาน ร้อยละ 10.91 เกษตรกรสูงอายุ ร้อยละ 7.27 เมื่อได้รับเงินทุนหมุนเวียนไม่สามารถบริหารจัดการได้ ร้อยละ 3.64 ลูกส่งเงินมาให้ ร้อยละ 3.64 รายได้เพียงพอหรือมีเงินออม ร้อยละ 3.64 สุขภาพไม่ดี ร้อยละ 1.82 และเศรษฐกิจไม่ดี ร้อยละ 1.82 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน	100	100
ต้องการ	45	45.00
ไม่ต้องการ	55	55.00
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=55)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่ต้องการ เป็นหนี้ หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น	28	50.91
มีหนี้สินอยู่แล้ว หากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ตรงตามเวลา	11	20.00
ขาดแรงงาน	6	10.91
สูงอายุ	4	7.27
เมื่อได้รับเงินทุนหมุนเวียนไม่สามารถบริหารจัดการได้	2	3.64
ลูกส่งเงินมาให้	2	3.64
รายได้เพียงพอหรือมีเงินออม	2	3.64
สุขภาพไม่ดี	1	1.82
เศรษฐกิจไม่ดี	1	1.82

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 3,355 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 91,107 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		
		เขตแดนความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตแดนความต้องการ สูงสุด	ค่าเฉลี่ย
ต้องการสำหรับการผลิตในภาคเกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	31	500	12,000	3,355
ต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตร (บาทต่อปีต่อครัวเรือน)	28	10,000	500,000	91,107

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี ในปี 2566 พบว่า มีรายได้จำนวน 262,201 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 207,192 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้จำนวน 54,909 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 156,078 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปีจำนวน 258,642 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (บาท/ครัวเรือน/ปี)
รายได้	100	262,101
รายจ่าย	100	207,192
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	100	54,909
เงินออม/เงินฝาก	51	156,078
หนี้สิน	66	258,642

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.2 จังหวัดเลย

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 99 ครัวเรือน รองลงมา คือ รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ (94 ครัวเรือน) รายได้รายได้ไม่ประจำ (8 ครัวเรือน) และประจำจากทรัพย์สิน (8 ครัวเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 82 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (48 ครัวเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (24 ครัวเรือน) และการทำธุรกิจ (19 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 88 ครัวเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (79 ครัวเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (19 ครัวเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน (14 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (4 ครัวเรือน) รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่น (2 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 16 ครัวเรือน

2) รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 291,045 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 250,374 บาท หรือร้อยละ 86.03 ของรายได้รวม รองลงมา คือ รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 46,256 บาท หรือร้อยละ 15.89 ของรายได้รวม รายได้ไม่ประจำจำนวน 11,719 บาท หรือร้อยละ 4.03 ของรายได้รวม และ รายได้ประจำจากทรัพย์สิน จำนวน 5,367 บาท หรือร้อยละ 1.84 ของรายได้รวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 191,458 บาท รองลงมา คือ รายได้จากการทำธุรกิจ (167,789) บาท การทำเกษตร (138,230 บาท) และค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (112,892 บาท) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 97,368 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน (29,643 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (19,898 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (6,532 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่นมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,500 บาท รองลงมา คือ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (1,300 บาท) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากรายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 11,719 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	100	291,045	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	99	250,374	86.03
1. การทำเกษตร (ทำนา พืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	82	138,230	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	19	167,789	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	24	191,458	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	48	112,892	
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	94	46,256	15.89
5. บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	76	19,898	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	19	97,368	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	14	29,643	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	88	6,532	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	6	5,367	1.84
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	2	13,500	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	4	1,300	
11. ดอกเบี้ยแชร์และการให้กู้ยืมเงิน	-	-	
รายได้ไม่ประจำ	16	11,719	4.03
12. เงินทุนการศึกษา	-	-	
13. มรดก พินัยกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	-	-	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	16	11,719	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 100 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ค่าภาษีที่ดิน (96 ครั้วเรือน) ค่าเครื่องจักร (88 ครั้วเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (46 ครั้วเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (44 ครั้วเรือน) ค่าเช่าที่ดิน (6 ครั้วเรือน) และอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (3 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ที่อยู่อาศัย ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว การเดินทางและการสื่อสาร รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ จำนวน 100 ครั้วเรือน รองลงมา คือ รายจ่ายอื่น ๆ (97 ครั้วเรือน) เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (41 ครั้วเรือน) และการศึกษา (40 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

4) รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 243,219 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 202,703 บาท หรือร้อยละ 83.34 และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 40,516 บาท หรือร้อยละ 16.66 ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า) ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 23,644 บาท รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักร (12,543 บาท) ค่าเช่าที่ดิน (11,383 บาท) ค่าจ้างแรงงาน (11,055 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (2,351 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (1,667 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (84 บาท) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 90,847 บาท หรือร้อยละ 37.35 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (43,129 บาท) การศึกษา (25,313 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ (19,473 บาท) รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (15,580 บาท) ที่อยู่อาศัย (13,011 บาท) ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (10,342 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (4,387 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครั้วเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครั้วเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	100	243,219	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	100	40,516	16.66
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	100	23,644	
2. ค่าจ้างแรงงาน	44	11,055	
3. ค่าเครื่องจักร	88	12,543	
4. ค่าเช่าที่ดิน	6	11,383	
5. ค่าภาษีที่ดิน	96	84	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่นๆ	46	2,351	
7. อื่นๆ (ค่าอาหารสำหรับแรงงาน)	3	1,667	

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	100	202,703	83.34
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	100	90,847	37.35
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษานูตรหลาน)	100	80,840	
10. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	44	11,612	
11. ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน	94	5,210	
ที่อยู่อาศัย	100	13,011	5.35
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	0	-	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	3	14,000	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	5	14,200	
15. ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน	97	9,591	
16. ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน	99	2,603	
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	100	10,342	4.25
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	100	7,976	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	88	2,689	
การเดินทางและการสื่อสาร	100	43,129	17.73
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	-	-	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	24	80,669	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับ ยานยนต์	97	16,069	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	93	7,869	
การศึกษา	40	25,313	10.41
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหาร กลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	40	25,313	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	41	4,387	1.80
24. ค่ารักษาพยาบาล	17	5,832	
25. ยา และเวชภัณฑ์	25	3,228	
รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ	100	15,580	6.41
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	96	6,726	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	25	10,736	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	54	11,637	
รายจ่ายอื่นๆ	97	19,473	8.01
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	94	15,368	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	2	3,300	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ	16	13,913	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	4	53,750	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 76.00 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 24.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากภาระรายจ่ายมาก ร้อยละ 95.83 รองลงมา คือ ภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 41.67 และอื่น ๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 16.67 ตามลำดับ

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 82.89 รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 26.32 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 6.58 กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 2.63 และสหกรณ์ ร้อยละ 1.32 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 67.11 และ เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 32.89

ดังแสดงในตารางที่ 4.20

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 30,976 บาท โดยมาจากธนาคารของรัฐมากที่สุด จำนวน 46,075 บาท รองลงมา คือ ธนาคารพาณิชย์ (26,200 บาท) ธ.ก.ส. (20,519 บาท) สหกรณ์ (5,000 บาท) และกองทุนหมู่บ้าน (2,467 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.20 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก	100	100.00
มีเงินออมหรือเงินฝาก	76	76.00
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	24	24.00
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=24)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	23	95.83
ภาระหนี้สินมาก	10	41.67
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	4	16.67
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=76)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	63	82.89
ธนาคารของรัฐ	20	26.32
ธนาคารพาณิชย์	5	6.58
กองทุนหมู่บ้าน	2	2.63
สหกรณ์	1	1.32
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=76)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	51	67.11
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	25	32.89
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.21 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	76	30,976
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	63	20,519
ธนาคารของรัฐ	20	46,075
ธนาคารพาณิชย์	5	26,200
กองทุนหมู่บ้าน	2	2,000
สหกรณ์	1	5,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 98.00 และไม่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 2.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ 1 เดือน ร้อยละ 54.09 รองลงมา คือ มีใช้ได้นาน 2 เดือน ร้อยละ 26.53 มีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 12.24 มีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 4.08 มีใช้ได้นาน 12 เดือน ร้อยละ 2.04 และมีใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 1.02 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 47.96 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 30.61 เงินฝาก ร้อยละ 14.29 ค่าขายหรือธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 9.18 เงินเดือน ร้อยละ 4.08 จากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 3.06 และเงินช่วยเหลือของภาครัฐ ร้อยละ 2.04 ตามลำดับ

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 72.45 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 27.55 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้		
มีเงินสดพร้อมใช้	98	98.00
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	2	2.00
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=98)		
1 เดือน	53	54.09
2 เดือน	26	26.53
3 เดือน	12	12.24
4 เดือน	1	1.02
5 เดือน	4	4.08
12 เดือน	2	2.04

ตารางที่ 4.22 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=98)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
การทำเกษตร	47	47.96
รับจ้าง	30	30.61
เงินฝาก	14	14.29
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	9	9.18
เงินเดือน	4	4.08
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	3	3.06
เงินช่วยเหลือของภาครัฐ	2	2.04
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=98)		
เพียงพอ	71	72.45
ไม่เพียงพอ	27	27.55

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้การทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 98.78 รองลงมา คือ เป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 69.51 ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 58.54 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 6.10 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 3.66 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 1.22 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 29.11 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 15.19 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 15.19 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 11.39 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 11.39 และซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 1.27 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 89.47 รองลงมา คือ การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 36.84 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 26.32 ซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 21.05 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 21.05 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 17.79 และซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 5.26 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.23

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 69.51 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 30.39 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 84.00 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 24.00 และหางานทำ ร้อยละ 16.00 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 82.28 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 17.72 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 85.71 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 21.43 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 7.14 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 94.74 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 5.26 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยหางานทำและใช้เงินเชื่อ ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.23 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

แหล่งเงินทุน ที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษา ของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือ รวมหนี้เป็นก้อนเดียว
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=82)	-	-	98.78	69.51	58.54	-	6.10	1.22	3.66
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=79)	-	1.27	15.19	29.11	100.00	-	15.19	11.39	11.39
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=19)	-	21.05	5.26	15.79	89.47	-	36.84	26.32	21.05

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.24 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจาก ครอบครัว	ขาย/จำหน่าย ทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	ทำงานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=82)	57 (69.51)	25 (30.49)	24.00	-	84.00	16.00	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ ค่าจ้าง) (n=79)	65 (82.28)	14 (17.72)	7.14	-	85.71	21.43	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=19)	18 (94.74)	1 (5.26)	-	-	-	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 73.00 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 27.00

(2.2) แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 76.71 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 47.95 สหกรณ์ ร้อยละ 13.70 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 1.37 และนายทุนนอกระบบ ร้อยละ 1.37 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.25

ตารางที่ 4.25 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	100	100.00
มี	73	73.00
ไม่มี	27	27.00
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (n=73)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	56	76.71
กองทุนหมู่บ้าน	35	47.95
สหกรณ์	10	13.70
ธนาคารพาณิชย์	1	1.37
นายทุนนอกระบบ	1	1.37

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 202,778 บาท โดยมาจากจาก ธ.ก.ส. มากที่สุด จำนวน 205,945 บาท รองลงมา คือ สหกรณ์ (162,000 บาท) ธนาคารพาณิชย์ (50,000 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (42,429 บาท) และนายทุนนอกระบบ (30,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระ(บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	73	202,778
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	56	205,945
กองทุนหมู่บ้าน	35	42,429
สหกรณ์	10	162,000
ธนาคารพาณิชย์	1	50,000
นายทุนนอกระบบ	1	30,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 46.43 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 19.64 และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 1.79 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 88.57 เงินทุนทำเกษตร และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 5.71

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 40.00 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 30.00 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 20.00 และซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน ร้อยละ 10.00 ตามลำดับ

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อหรือเช่าซื้อที่ดิน ร้อยละ 10.00

- นายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.27

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 80.36 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 19.64 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือในระบบ และหางานทำ ร้อยละ 63.64

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 82.86 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 17.14 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือในระบบ ร้อยละ 83.33

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 50.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 50.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 60.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 100.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 100.00

- นายทุนเงินกู้ยืมในระบบ การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.28

ตารางที่ 4.27 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้าง หรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว
ธ.ก.ส. (n=56)	-	-	19.64	50.00	46.43	-	-	-	1.79
กองทุนหมู่บ้าน (n=35)	-	-	-	5.71	88.57	-	-	-	5.71
สหกรณ์ (n=10)	10.00	-	40.00	20.00	30.00	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=1)	-	-	-	-	100.00	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.28 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)			วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)			
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
ธ.ก.ส. (n=56)	45 (80.36)	11 (19.64)	54.55	-	63.64	63.64	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=35)	29 (82.86)	6 (17.14)	50.00	-	83.33	66.67	-
สหกรณ์ (n=10)	5 (50.00)	5 (50.00)	40.00	-	40.00	60.00	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	-	1 (100.00)	100.00	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 58.93 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 30.36 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 10.71 ตามลำดับ
- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 62.86 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 37.71
- สหกรณ์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 30.00 ผิดนัดชำระแต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 10.00 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 10.00 ตามลำดับ
- นายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00 ดังแสดงในตารางที่ 4.29

ตารางที่ 4.29 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=56)	30.36	58.93	-	10.71	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=35)	62.86	37.17	-	-	-
สหกรณ์ (n=10)	30.00	50.00	10.00	10.00	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)		100.00			
นายทุนเงินกู้ในระบบ (n=1)	100.00				

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 61.00 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 39.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 40.98 รองลงมา คือ พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อยและรายได้ น้อย ร้อยละ 32.79 ประสบปัญหาค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายสูง ร้อยละ 24.59 และภาระหนี้สิน ร้อยละ 13.11 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.30

ตารางที่ 4.30 รายได้จากการทำงานเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน
จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน		
ได้	39	39.00
ไม่ได้	61	61.00
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน (n=61) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ	25	40.98
พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อย รายได้น้อย	20	32.79
ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง	15	24.59
ภาระหนี้สิน	8	13.11

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นราคาผลผลิตตกต่ำ และรายได้ไม่แน่นอน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.24 รองลงมา คือ ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 4.21) ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น (ค่าคะแนน 4.04) ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 3.93) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร (ค่าคะแนน 2.97) และขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น (ค่าคะแนน 2.77) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.19 รองลงมา คือ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น (ค่าคะแนน 3.64) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดสภาพเจ็บป่วย (ค่าคะแนน 3.37) มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก (ค่าคะแนน 3.33) มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 2.83) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 2.48) ระยะเวลาที่กำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.36) วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 2.19) และขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 2.11) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.31

ตารางที่ 4.31 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร	3.69	มาก
1. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	4.24	มาก
2. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	4.21	มาก
3. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.04	มาก
4. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.93	มาก
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	2.97	ปานกลาง
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับหรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	2.77	ปานกลาง
นอกภาคเกษตร	2.94	ปานกลาง
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป	4.19	มาก
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.64	มาก
3. สุขภาพ เจ็บป่วย	3.37	ปานกลาง
4. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	3.33	ปานกลาง
5. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	2.83	ปานกลาง
6. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2.48	น้อย
7. ระยะเวลาที่กำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.36	น้อย
8. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ	2.19	น้อย
9. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	2.11	น้อย

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 60.00 และต้องการ ร้อยละ 40.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจากไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม ร้อยละ 70.00 รองลงมา คือ มีภาระหนี้สินมากอยู่แล้ว ร้อยละ 65.00 เกษตรกรอายุมากและขาดแคลนแรงงานเกษตร จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตรได้มากกว่าเดิม ร้อยละ 13.33 และมีเงินออมอยู่แล้ว ร้อยละ 5.00 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.32

ตารางที่ 4.32 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน		
ต้องการ	40	40.00
ไม่ต้องการ	60	60.00
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=60)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม	42	70.00
มีภาระหนี้สินมากอยู่แล้ว	39	65.00
เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร		
จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตร	8	13.33
ได้มากกว่าเดิม		
มีเงินออมอยู่แล้ว	3	5.00

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 30,513 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 79,556 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.33

ตารางที่ 4.33 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		
		เขตความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตความต้องการ สูงสุด	ค่าเฉลี่ย
ต้องการสำหรับการผลิตในภาค เกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	31	1,000	100,000	30,513
ต้องการสำหรับกิจกรรม นอกภาคเกษตร (บาทต่อปี ต่อครัวเรือน)	18	8,000	500,000	79,556

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี ในปี 2566 พบว่ามีรายได้ จำนวน 291,045 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 243,219 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 47,826 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 30,976 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 202,778 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.34

ตารางที่ 4.34 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (บาท/ครัวเรือน/ปี)
รายได้	100	291,045
รายจ่าย	100	243,219
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	100	47,826
เงินออม/เงินฝาก	76	30,976
หนี้สิน	73	202,778

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.3 จังหวัดหนองคาย

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 98 ครัวเรือน รองลงมา คือ รายได้ประจำจากการทำงาน (97 ครัวเรือน) รายได้รายได้ไม่ประจำ (15 ครัวเรือน) และประจำจากทรัพย์สิน (4 ครัวเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 76 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้าง (53 ครัวเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (31 ครัวเรือน) และการทำธุรกิจ (14 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 89 ครั้วเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (60 ครั้วเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือน (46 ครั้วเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (7 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (4 ครั้วเรือน)

(4) รายได้ไม่ประจำ มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 14 ครั้วเรือน รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (1 ครั้วเรือน)

2) รายได้เฉลี่ยต่อครั้วเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้นจำนวน 289,744 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 195,274 บาท หรือร้อยละ 67.40 ของรายได้รวม รองลงมาคือรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 99,470 บาท หรือร้อยละ 34.33 ของรายได้รวม รายได้ไม่ประจำจำนวน 18,553 บาท หรือร้อยละ 6.40 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากทรัพย์สินจำนวน 1,600 บาท หรือร้อยละ 0.55 ของรายได้รวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 163,742 บาท รองลงมา คือ รายได้จากการทำงานธุรกิจ (150,143 บาท) การทำเกษตร (96,313 บาท) และค่าจ้าง (83,845 บาท) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 155,491 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (54,714 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (22,642 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (9,596 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากรายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผลมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 1,600 บาท

(4) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากรายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 19,821 บาท รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (800 บาท)

ดังแสดงในตารางที่ 4.35

ตารางที่ 4.35 รายได้เฉลี่ยของครั้วเรือนเกษตรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครั้วเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครั้วเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	100	289,744	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	97	195,274	67.40
1. การทำเกษตร (ทำนา พืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	76	96,313	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	14	150,143	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	31	163,742	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	53	83,845	

ตารางที่ 4.35 (ต่อ)

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	98	99,470	34.33
5. บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	60	22,642	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	46	155,491	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	7	54,714	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	89	9,596	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	4	1,600	0.55
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	-	-	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	4	1,600	
11. ดอกเบี้ยแชร์และการให้กู้ยืมเงิน	-	-	
รายได้ไม่ประจำ	15	18,553	6.40
12. เงินทุนการศึกษา	1	800	
13. มรดก พินัยกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	-	-	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	14	19,821	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 100 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักร (92 ครัวเรือน) ค่าภาษีที่ดิน (92 ครัวเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (54 ครัวเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (25 ครัวเรือน) อื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (11 ครัวเรือน) และค่าเช่าที่ดิน (8 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ที่อยู่อาศัยของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว การเดินทางและการสื่อสาร รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ จำนวน 100 ครัวเรือน รองลงมา คือ รายจ่ายอื่น ๆ (94 ครัวเรือน) เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (59 ครัวเรือน) และการศึกษา (34 ครัวเรือน) ตามลำดับ

4) รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้นจำนวน 206,951 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 172,814 บาท หรือร้อยละ 83.50 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 34,137 บาท หรือร้อยละ 16.50 ของรายจ่ายรวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 19,274 บาท รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักร (11,204 บาท) ค่าเช่าที่ดิน (10,187 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (8,599 บาท) ค่าจ้างแรงงาน (4,958 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (3,440 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (85 บาท) ตามลำดับ

(2) ใช้จ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 92,691 บาท หรือร้อยละ 44.79 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (25,886 บาท) ใช้จ่ายอื่น ๆ (23,724 บาท) การศึกษา (14,721 บาท) อยู่อาศัย (10,228 บาท) ใช้จ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (9,983 บาท) ที่ ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (6,525 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (1,110 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.36

ตารางที่ 4.36 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	100	206,951	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	100	34,137	16.50
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	100	19,274	
2. ค่าจ้างแรงงาน	54	4,958	
3. ค่าเครื่องจักร	92	11,204	
4. ค่าเช่าที่ดิน	8	10,187	
5. ค่าภาษีที่ดิน	92	85	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่นๆ	25	3,440	
7. อื่นๆ	11	8,599	
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	100	172,814	83.50
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	100	92,691	44.79
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษานูตรหลาน)	100	86,601	
10. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	29	5,867	
11. ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน	94	4,668	
ที่อยู่อาศัย	100	10,228	4.94
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	-	-	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	-	-	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	3	57,667	
15. ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน	99	6,833	
16. ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน	98	1,769	
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	100	6,525	3.15
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	100	5,034	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	90	1,657	
การเดินทางและการสื่อสาร	100	25,886	12.51
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	-	-	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	8	83,100	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานยนต์	100	13,248	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	96	6,108	

ตารางที่ 4.36 (ต่อ)

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
การศึกษา	34	14,721	7.11
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหาร กลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	34	14,721	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	59	1,110	0.54
24. ค่ารักษาพยาบาล	11	943	
25. ยา และเวชภัณฑ์	57	967	
รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ	100	9,983	4.82
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	98	5,403	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	44	5,492	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	30	6,907	
รายจ่ายอื่นๆ	94	23,724	11.46
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	91	10,887	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	1	3,000	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ	44	14,719	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	13	45,288	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 81.00 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 19.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากภาระรายจ่ายมาก ร้อยละ 84.21 รองลงมา คือ ภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 36.84 และอื่น ๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 10.53 ตามลำดับ

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 61.84 รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 43.42 กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 27.63 สหกรณ์ ร้อยละ 6.58 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ร้อยละ 1.32 กลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 1.32 และธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 1.32 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 56.79 รองลงมา คือ เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 38.27 และเป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 6.17 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.37

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 39,944 บาท โดยมาจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 236,000 บาท รองลงมา คือ ธนาคารพาณิชย์ (120,000 บาท) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (50,000 บาท) กลุ่มออมทรัพย์ (50,000 บาท) ธนาคารของรัฐ (31,803 บาท) ธ.ก.ส. (15,638 บาท) และกองทุนหมู่บ้าน (2,684 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.38

ตารางที่ 4.37 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก		
มีเงินออมหรือเงินฝาก	81	81.00
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	19	19.00
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=19) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	16	84.21
ภาระหนี้สินมาก	7	36.84
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	2	10.53
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=81) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	47	61.84
กองทุนหมู่บ้าน	21	27.63
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	1	1.32
สหกรณ์	5	6.58
กลุ่มออมทรัพย์	1	1.32
ธนาคารของรัฐ	33	43.42
ธนาคารพาณิชย์	1	1.32
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=81) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	46	56.79
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	31	38.27
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	5	6.17

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.38 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	81	39,944
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	47	15,638
กองทุนหมู่บ้าน	21	2,684
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	1	50,000
สหกรณ์	5	236,000
กลุ่มออมทรัพย์	1	50,000
ธนาคารของรัฐ	33	31,803
ธนาคารพาณิชย์	1	120,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่าง มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 100.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ 1 เดือน ร้อยละ 46.00 รองลงมา คือ มีใช้ได้ นาน 2 เดือน ร้อยละ 37.00 มีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 16.00 และมีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 35.00 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 23.00 จากบุตรหรือคนในครอบครัวร้อยละ 17.00 เงินเดือน ร้อยละ 16.00 ค่าขายหรือธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 7.00 และเงินออม ร้อยละ 4.00 ตามลำดับ

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 67.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 33.005 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้		
มีเงินสดพร้อมใช้	100	100.00
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	-	-
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=100)		
1 เดือน	46	46.00
2 เดือน	37	37.00
3 เดือน	16	16.00
5 เดือน	1	1.00
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=100) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
การทำเกษตร	35	35.00
รับจ้าง	23	23.00
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	17	17.00
เงินเดือน	16	16.00
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	7	7.00
เงินออม	4	4.00
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=100)		
เพียงพอ	67	67.00
ไม่เพียงพอ	33	33.00

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 69.74 รองลงมา คือ ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 40.79 การศึกษาของลูกหลาน บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 2.63 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 98.67 รองลงมา คือ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 30.67 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 29.33 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 24.00 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 12.00 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 2.67 และค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 1.33 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 73.91 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 71.74 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 19.57 ซื้อปัจจัยการผลิต และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 4.35 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.40

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 63.16 และเพียงพอ ร้อยละ 36.84 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 87.50 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 33.33 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 22.92 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 61.33 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 38.67 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 82.76 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 58.62 ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 20.69 และขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 3.45 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 86.96 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 13.04 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ กู้ยืมหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 50.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.41

ตารางที่ 4.40 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

แหล่งเงินทุน ที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษา ของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุ ฉุกเฉินและ จำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้าง หรือรวมหนี้เป็น ก้อนเดียว
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=76)	-	-	40.79	69.74	69.74	-	2.63	2.63	2.63
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=75)	-	-	12.00	29.33	98.67	1.33	24.00	30.67	2.67
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=46)	-	-	4.35	19.57	100.00	-	71.74	73.91	4.35

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.41 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)			วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)			
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงิน จากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=76)	28 (36.84)	48 (63.16)	22.92	-	87.50	33.33	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจ ส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=75)	46 (61.33)	29 (38.67)	20.69	3.45	82.76	58.62	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=46)	40 (86.96)	6 (13.04)	-	-	50.00	50.00	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 75.00 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 25.00

(2.2) แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 80.00 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 69.33 สหกรณ์ ร้อยละ 12.00 และธนาคารของรัฐ ร้อยละ 1.33 ตามลำดับ
 ดังแสดงในตารางที่ 4.42

ตารางที่ 4.42 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	100	100.00
มี	75	75.00
ไม่มี	25	25.00
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (n=75)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	60	80.00
กองทุนหมู่บ้าน	52	69.33
สหกรณ์	9	12.00
ธนาคารของรัฐ	1	1.33

ที่มา : จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ครัวเรือนมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 379,960 บาท โดยมาจากธนาคารของรัฐมากที่สุด จำนวน 1,500,000 บาท รองลงมา คือ ธ.ก.ส. (408,917 บาท) สหกรณ์ (56,667 บาท) และกองทุนหมู่บ้าน (37,538) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.43

ตารางที่ 4.43 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระ (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	75	379,960
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	60	408,917
กองทุนหมู่บ้าน	52	37,538
สหกรณ์	9	56,667
ธนาคารของรัฐ	1	1,500,000

ที่มา : จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 66.67 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 36.67 ซื่อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 5.00 และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 3.33 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 96.15 รองลงมา คือ ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 7.69 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 3.85 และ การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 1.92 ตามลำดับ

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 88.89 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 22.22 และ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 11.11 ตามลำดับ

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อหรือเช่าที่ดิน ร้อยละ 10.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.44

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 88.33 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 11.67 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 85.71 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 57.14 และกู้เงินหรือนอกระบบ ร้อยละ 14.29 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 88.46 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 11.54 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 83.33 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 50.00 และกู้เงินหรือนอกระบบ ร้อยละ 16.67 ตามลำดับ

- สหกรณ์ และสหกรณ์ของรัฐ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.45

ตารางที่ 4.44 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉินและ จำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้ เป็นก้อนเดียว
ธ.ก.ส. (n=60)	-	-	5.00	36.67	66.67	-	-	-	3.33
กองทุนหมู่บ้าน (n=52)	-	-	-	3.85	96.15	-	1.92	-	7.69
สหกรณ์ (n=9)	-	-	-	22.22	88.89	-	-	11.11	-
ธนาคารของรัฐ (n=1)	100.00								

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.45 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
ธ.ก.ส. (n=60)	53 (88.33)	7 (11.67)	85.71	-	14.29	57.14	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=52)	46 (88.46)	6 (11.54)	50.00	-	16.67	83.33	
สหกรณ์ (n=9)	9 (100.00)	-					
ธนาคารของรัฐ (n=1)	1 (100.00)	-					

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 70.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 21.67 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 8.33 ตามลำดับ
- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 53.85 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 46.15
- สหกรณ์ และธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.46

ตารางที่ 4.46 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=60)	21.67	70.00	-	8.33	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=52)	53.85	46.15	-	-	-
สหกรณ์ (n=9)	100.00	-	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=1)	100.00	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 76.00 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 24.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 60.53 รองลงมา คือ ประสบปัญหาค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายสูง ร้อยละ 25.00 พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อยและรายได้น้อย ร้อยละ 18.42 ต้องอาศัยรายได้อื่น ๆ ร้อยละ 14.47 และต้นทุนการผลิตสูง ร้อยละ 10.53 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.47

ตารางที่ 4.47 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน
จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน	100	100.00
ได้	24.00	24.00
ไม่ได้	76.00	76.00
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน (n=76)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ	46	60.53
ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง	19	25.00
พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อย รายได้น้อย	14	18.42
ต้องอาศัยรายได้อื่นๆ	11	14.47
ต้นทุนการผลิตสูง	8	10.53

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นราคาผลผลิตตกต่ำ และรายได้ไม่แน่นอน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.29 รองลงมา คือ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น (ค่าคะแนน 4.12) ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 3.62) ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 3.59) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร (ค่าคะแนน 2.73) และขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น (ค่าคะแนน 2.59) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือน มากเกินรายได้ มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.61 รองลงมา คือ เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น (ค่าคะแนน 3.42) มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 2.92) มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก (ค่าคะแนน 2.92) ชราภาพ เจ็บป่วย (ค่าคะแนน 2.81) ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 2.73) วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 2.71) ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.68) และขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 2.59) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.48

ตารางที่ 4.48 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร	3.51	มาก
1. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	4.29	มาก
2. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.12	มาก
3. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.62	มาก
4. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	3.59	มาก
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	2.73	ปานกลาง
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับหรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	2.59	ปานกลาง
นอกภาคเกษตร	2.93	ปานกลาง
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป	3.61	มาก
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.42	ปานกลาง
3. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	2.92	ปานกลาง
4. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	2.90	ปานกลาง
5. ชราภาพ เจ็บป่วย	2.81	ปานกลาง
6. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2.73	ปานกลาง
7. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ	2.71	ปานกลาง
8. ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.68	ปานกลาง
9. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	2.59	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 72.00 และต้องการ ร้อยละ 28.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องมาจากไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 51.39 รองลงมา คือ มีภาระหนี้สินอยู่แล้ว ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม ร้อยละ 33.33 เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตร ได้มากกว่าเดิม ร้อยละ 12.5 และมีเงินออมและพออยู่พอกิน ร้อยละ 8.33 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.49

ตารางที่ 4.49 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน	100	100.00
ต้องการ	28	28.00
ไม่ต้องการ	72	72.00
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=72)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้	37	51.39
มีภาระหนี้สินอยู่แล้ว ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม	24	33.33
เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร		
จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตร	9	12.50
ได้มากกว่าเดิม		
มีเงินออมและพออยู่พอกิน	6	8.33

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 2,747 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 42,124 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.50

ตารางที่ 4.50 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		ค่าเฉลี่ย
		เขตความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตความต้องการ สูงสุด	
ต้องการสำหรับการผลิตในภาค เกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	15	1,200	13,000	2,747
ต้องการสำหรับกิจกรรม นอกภาคเกษตร (บาทต่อปี ต่อครัวเรือน)	25	3,000	150,000	42,124

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย ในปี 2566 พบว่ามีรายได้ จำนวน 289,744 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 206,951 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 82,793 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 39,944 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 379,960 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.51

ตารางที่ 4.51 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (บาท/ครัวเรือน/ปี)
รายได้	100	289,744
รายจ่าย	100	206,951
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	100	82,793
เงินออม/เงินฝาก	81	39,944
หนี้สิน	75	379,960

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.4 จังหวัดหนองบัวลำภู

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 100 ครั้วเรือน รองลงมา คือ รายได้ประจำจากการทำงาน (99 ครั้วเรือน) รายได้ไม่ประจำ (17 ครั้วเรือน) และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน (3 ครั้วเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 86 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้าง (67 ครั้วเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (27 ครั้วเรือน) และการทำธุรกิจ (17 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 90 ครั้วเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (70 ครั้วเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือน (46 ครั้วเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (9 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (2 ครั้วเรือน) รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่น (1 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ ส่วนใหญ่มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 16 ครั้วเรือน รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (1 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

2) รายได้เฉลี่ยต่อครั้วเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 204,575 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 144,625 บาท หรือร้อยละ 70.70 ของรายได้รวม รองลงมา คือรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 58,666 บาท หรือร้อยละ 28.68 ของรายได้รวม ด้านรายได้ไม่ประจำ จำนวน 33,112 บาท หรือร้อยละ 16.19 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน จำนวน 1,167 บาท หรือร้อยละ 0.57 ของรายได้รวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 117,324 บาท รองลงมา คือ รายได้จากการทำงานธุรกิจ (108,500 บาท) การทำเกษตร (83,889 บาท) และค่าจ้าง (78,491 บาท) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือน มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 65,704 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (23,633 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (18,643 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (11,479 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากรายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 35,293 บาท รองลงมา คือ รายได้จากเงินทุนการศึกษา (400 บาท) ตามลำดับ ตามลำดับ

(4) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่นมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 2,000 บาท รองลงมา คือ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (750 บาท)

ดังแสดงในตารางที่ 4.52

ตารางที่ 4.52 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	100	204,575	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	99	144,625	70.70
1. การทำเกษตร (ทำนา พืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	86	83,889	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	17	108,500	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	27	117,324	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	67	78,491	
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	95	58,666	28.68
5. บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	70	18,643	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	46	65,704	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	9	23,633	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	90	11,479	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	3	1,167	0.57
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	1	2,000	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	2	750	
11. ดอกเบี้ยแชร์และการให้กู้ยืมเงิน	-	-	
รายได้ไม่ประจำ	17	33,112	16.19
12. เงินทุนการศึกษา	1	400	
13. มรดก พินัยกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	-	-	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	16	35,293	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 100 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าภาษีที่ดิน (90 ครัวเรือน) ค่าเครื่องจักร (87 ครัวเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (54 ครัวเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (52 ครัวเรือน) อื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (16 ครัวเรือน) และค่าเช่าที่ดิน (7 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ค่าที่อยู่อาศัย ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว การเดินทางและการสื่อสาร และรายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ

จำนวน 100 ครั้วเรือน รองลงมา คือ รายจ่ายอื่น ๆ (97 ครั้วเรือน) เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (47 ครั้วเรือน) และการศึกษา (42 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

4) รายจ่ายเฉลี่ยต่อครั้วเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้นจำนวน 187,078 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 154,489 บาท หรือร้อยละ 82.58 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 32,588 บาท หรือร้อยละ 17.42 ของรายจ่ายรวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 15,345 บาท รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักรมีรายจ่าย (13,702 บาท) ค่าเช่าที่ดิน (9,135 บาท) ค่าจ้างแรงงาน (5,798 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (3,167 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (2,288 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (188 บาท) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 68,237 บาท หรือร้อยละ 36.48 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (32,298 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ (21,069 บาท) การศึกษา (17,324 บาท) รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (8,478 บาท) ที่อยู่อาศัย (8,363 บาท) ของใช้ในครั้วเรือนและของใช้ส่วนตัว (7,911 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (3,170 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.53

ตารางที่ 4.53 รายจ่ายเฉลี่ยของครั้วเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครั้วเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครั้วเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	100	187,078	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	100	32,588	17.42
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	100	15,345	
2. ค่าจ้างแรงงาน	52	5,798	
3. ค่าเครื่องจักร	87	13,702	
4. ค่าเช่าที่ดิน	7	9,135	
5. ค่าภาษีที่ดิน	90	188	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ	54	3,167	
7. อื่น ๆ	16	2,288	
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	100	154,489	82.58
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	100	68,237	36.48
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษานูตรหลาน)	100	62,558	
10. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	33	7,800	
11. ค่าแก๊สหุงต้มในครั้วเรือน	90	3,449	
ที่อยู่อาศัย	100	8,363	4.47
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	-	-	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	-	-	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	2	11,500	
15. ค่าไฟฟ้าในครั้วเรือน	97	6,932	
16. ค่าน้ำใช้ในครั้วเรือน	96	1,468	

ตารางที่ 4.53 (ต่อ)

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	100	7,911	4.23
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	100	5,869	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	80	2,553	
การเดินทางและการสื่อสาร	100	32,298	17.26
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	-	-	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	21	85,636	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยาน ยนตร์	98	9,921	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	95	4,833	
การศึกษา	42	17,324	9.26
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหาร กลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	42	17,324	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	47	3,170	1.69
24. ค่ารักษาพยาบาล	27	2,756	
25. ยา และเวชภัณฑ์	41	1,820	
รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ	100	8,478	4.53
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	98	3,663	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	33	6,249	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	43	6,572	
รายจ่ายอื่นๆ	97	21,069	11.26
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	96	12,289	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	1	3,000	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ	31	12,979	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	4	114,650	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 64.00 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 36.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากภาระรายจ่ายมาก ร้อยละ 72.22 รองลงมา คือ ภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 22.22 และอื่น ๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 22.22 ตามลำดับ

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 65.63 รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 45.31 กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 6.25 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 3.13 อื่นๆ (กระปุกออมสิน) ร้อยละ 3.13 สหกรณ์ ร้อยละ 1.56 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ร้อยละ 1.56 และกลุ่มออมทรัพย์ 1.56 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 90.63 รองลงมา คือ เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 15.63 และเป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 4.69 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.54

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 23,197 บาท โดยมาจากสหกรณ์ มากที่สุด จำนวน 30,000 บาท รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ (23,621 บาท) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (20,000 บาท) ธ.ก.ส. (16,190 บาท) กลุ่มออมทรัพย์ (10,000 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (9,400 บาท) อื่นๆ เช่น กระจุกออมสิน (7,000 บาท) และธนาคารพาณิชย์ (4,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.55

ตารางที่ 4.54 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก		
มีเงินออมหรือเงินฝาก	64	64.00
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	36	36.00
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=36)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	26	72.22
ภาระหนี้สินมาก	8	22.22
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	8	22.22
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=64)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	42	65.63
กองทุนหมู่บ้าน	4	6.25
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	1	1.56
สหกรณ์	1	1.56
กลุ่มออมทรัพย์	1	1.56
ธนาคารของรัฐ	29	45.31
ธนาคารพาณิชย์	2	3.13
อื่น ๆ (กระจุกออมสิน)	2	3.13
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=64)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	58	90.63
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	10	15.63
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	3	4.69

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.55 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	64	23,197
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	42	16,190
กองทุนหมู่บ้าน	4	9,400
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	1	20,000
สหกรณ์	1	30,000
กลุ่มออมทรัพย์	1	10,000
ธนาคารของรัฐ	29	23,621
ธนาคารพาณิชย์	2	4,000
อื่นๆ (กระปุกออมสิน)	2	7,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 98.00 และไม่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 2.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ 1 เดือน ร้อยละ 78.58 รองลงมา คือ มีใช้ได้นาน 2 เดือน ร้อยละ 12.24 มีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 4.08 มีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 2.04 มีใช้ได้นาน 6 เดือน ร้อยละ 2.04 และมีใช้ได้นาน 4 เดือน ร้อยละ 1.02 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจาก รั้งจ้าง ร้อยละ 47.96 รองลงมา คือ การทำเกษตร ร้อยละ 31.63 จากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 25.51 เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ร้อยละ 24.49 รายได้ประจำ ร้อยละ 10.20 ค่าขาย ร้อยละ 8.16 และเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 8.16 ตามลำดับ

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 81.63 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 18.37 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.56

ตารางที่ 4.56 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้		
มีเงินสดพร้อมใช้	98	98.00
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	2	2.00
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=98)		
1 เดือน	77	78.58
2 เดือน	12	12.24
3 เดือน	4	4.08
4 เดือน	1	1.02
5 เดือน	2	2.04
6 เดือน	2	2.04

ตารางที่ 4.56 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้		
มีเงินสดพร้อมใช้	98	98.00
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	2	2.00
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=98)		
1 เดือน	77	78.58
2 เดือน	12	12.24
3 เดือน	4	4.08
4 เดือน	1	1.02
5 เดือน	2	2.04
6 เดือน	2	2.04
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=98)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
รับจ้าง	47	47.96
การทำเกษตร	31	31.63
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	25	25.51
เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ	24	24.49
เงินเดือน	10	10.20
ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว	8	8.16
เงินออมหรือเงินฝาก	8	8.16
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=98)		
เพียงพอ	80	81.63
ไม่เพียงพอ	18	18.37

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 60.00 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 45.35 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 24.42 และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 1.16 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 98.80 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 22.89 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 16.87 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 13.25 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 8.43 และซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 3.61 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 84.78 รองลงมา คือ การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 26.09 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 6.52 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 6.52 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 6.52 ซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 4.35 และซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 2.17 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.57

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 83.72 และ ไม่เพียงพอ ร้อยละ 16.28 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยหางานทำ ร้อยละ 78.57 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 50.00 และกู้ยืมหรือขอเงินจากสถาบัน ร้อยละ 42.86 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 87.34 และ ไม่เพียงพอ ร้อยละ 15.66 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยหางานทำ ร้อยละ 84.62 รองลงมา คือ กู้ยืมหรือขอเงินจากสถาบัน ร้อยละ 46.15 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 38.46 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 93.48 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 6.52 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดย หางานทำ ร้อยละ 66.67 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 33.33 และกู้ยืมหรือขอเงินจากสถาบัน ร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.58

ตารางที่ 4.57 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

แหล่งเงินทุน ที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษา ของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือ รวมหนี้เป็นก้อนเดียว
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=86)	-	-	59.30	24.42	45.35	-	1.16	-	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=83)	-	-	3.61	22.89	98.80	-	8.43	13.25	16.87
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=46)	-	4.35	2.17	6.52	84.78	-	26.09	6.52	6.52

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.58 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงิน จากครอบครัว	ขาย/จำหน่าย ทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	ทำงานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=86)	72 (83.72)	14 (16.28)	50.00	-	42.86	78.57	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=83)	70 (84.34)	13 (15.66)	38.46	-	46.15	84.62	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=46)	43 (93.48)	3 (6.52)	33.33	-	33.33	66.67	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 86.00 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 14.00

(2.2) แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 81.40 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 56.98 นายทุนนอกระบบ ร้อยละ 5.81 ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 4.65 ญาติ/เพื่อน ร้อยละ 3.49 สหกรณ์ ร้อยละ 2.33 และธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 1.16 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.59

ตารางที่ 4.59 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	100	100.00
มี	86	86.00
ไม่มี	14	14.00
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (n=86)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	70	81.40
กองทุนหมู่บ้าน	49	56.98
สหกรณ์	2	2.33
ญาติ/เพื่อน	3	3.49
ธนาคารของรัฐ	4	4.65
ธนาคารพาณิชย์	1	1.16
นายทุนนอกระบบ	5	5.81

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 211,919 บาท โดยมาจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 215,000 บาท รองลงมา คือ ธ.ก.ส. (211,657 บาท) นายทุนนอกระบบ (109,200 บาท) ธนาคารของรัฐ (87,500 บาท) ธนาคารพาณิชย์ (40,000 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (37,776 บาท) และญาติหรือเพื่อน (37,333 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.60

ตารางที่ 4.60 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระ(บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	86	211,919
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	70	211,657
กองทุนหมู่บ้าน	49	37,776
สหกรณ์	2	215,000
ญาติ/เพื่อน	3	37,333
ธนาคารของรัฐ	4	87,500
ธนาคารพาณิชย์	1	40,000
นายทุนนอกระบบ	5	109,200

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 48.57 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 5.71 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 4.29 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 2.86 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน และซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 1.43 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 81.63 รองลงมาคือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 8.16 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว และซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 6.12 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 2.04 ตามลำดับ

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 50.00

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน ร้อยละ 33.33

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน 100.00 รองลงมา เงินทุนทำเกษตร บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 25.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 10.00

- นายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 40.00 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 20.00 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.61

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 87.14 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 12.86 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 88.89

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 81.63 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 18.37 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 88.89

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 50.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 50.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 100.00

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 66.67 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 33.33 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 100.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- นายทุนเงินกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปี ไม่เพียงพอ ร้อยละ 60.00 และเพียงพอ ร้อยละ 40.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และหางานทำ ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.62

ตารางที่ 4.61 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินค้างหรือ รวมหนี้เป็นก้อนเดียว
	ธ.ก.ส. (n=70)	1.43	1.43	5.71	50.00	48.57	-	-	2.86
กองทุนหมู่บ้าน (n=49)	-	-	6.12	8.16	81.63	-	-	2.04	6.12
สหกรณ์ (n=2)	-	-	-	50.00	100.00	-	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	33.33	-	-	-	100.00	-	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=4)	-	-	-	25.00	100.00	-	-	25.00	25.00
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	-	-	-	-	100.00	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=5)	-	-	-	-	100.00	-	40.00	20.00	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.62 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงิน จากครอบครัว	ขาย/จำหน่าย ทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
	ธ.ก.ส. (n=70)	61 (87.14)	9 (12.86)	55.56	-	11.11	88.89
กองทุนหมู่บ้าน (n=49)	40 (81.63)	9 (18.37)	55.56	-	22.22	88.89	-
สหกรณ์ (n=2)	1 (50.00)	1 (50.00)	-	-	-	100.00	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	2 (66.67)	1 (33.33)	100.00	-	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=4)	4 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=5)	2 (40.00)	3 (60.00)	33.33	-	100.00	66.67	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 51.42 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 34.29 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 14.29 ตามลำดับ
 - กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 51.02 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 48.98
 - สหกรณ์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00
 - ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่ผิดนัดชำระแต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 66.67 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 33.33
 - ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 25.00 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 25.00 ตามลำดับ
 - ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่ค้างชำระหนี้ ร้อยละ 100.00
 - นายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 60.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 20.00 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 20.00 ตามลำดับ
- ดังแสดงในตารางที่ 4.63

ตารางที่ 4.63 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=70)	34.29	51.42	-	14.29	
กองทุนหมู่บ้าน (n=49)	51.02	48.98	-	-	-
สหกรณ์ (n=2)	50.00	50.00	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	-	-	66.67	33.33	-
ธนาคารของรัฐ (n=4)	50.00	25.00	-	25.00	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	-	-	-	100.00	-
นายทุนเงินกู้ในระบบ (n=5)	60.00	20.00	-	20.00	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 68.00 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 32.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 51.47 ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 48.53 ประสบปัญหาค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายสูง ร้อยละ 14.71 และครัวเรือนต้องอาศัยรายได้จากนอกภาคเกษตร ร้อยละ 7.35

ดังแสดงในตารางที่ 4.64

ตารางที่ 4.64 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน
จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน		
ได้	32	32.00
ไม่ได้	68	68.00
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ (n=68)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อย รายได้น้อย	35	51.47
ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ	33	48.53
ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง	10	14.71
ต้องอาศัยรายได้อื่น ๆ	5	7.35

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.13 รองลงมา คือ ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 4.07) ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน (ค่าคะแนน 4.05) และภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 3.27) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร (ค่าคะแนน 2.47) และขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น (ค่าคะแนน 2.34) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.99 รองลงมา คือ ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป (ค่าคะแนน 3.93) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 2.98) มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ขำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 2.91) วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 2.74) ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.72) ขาดสุขภาพ เจ็บป่วย (ค่าคะแนน 2.66) มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก (ค่าคะแนน 2.63) และขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 2.63) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.65

ตารางที่ 4.65 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร	3.39	ปานกลาง
1. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.13	มาก
2. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	4.07	มาก
3. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	4.05	มาก
4. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.27	ปานกลาง
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำเกษตร	2.47	น้อย
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	2.34	น้อย
นอกภาคเกษตร	2.99	ปานกลาง
1. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.99	มาก
2. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป	3.93	มาก
3. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2.98	ปานกลาง
4. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ขำระหนี้สินไม่ทัน	2.91	ปานกลาง
5. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ	2.74	ปานกลาง
6. ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.72	ปานกลาง
7. ชราภาพ เจ็บป่วย	2.66	ปานกลาง
8. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	2.63	ปานกลาง
9. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	2.63	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 59.00 และต้องการ ร้อยละ 41.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องมาจากไม่ต้องการเป็นหนี้หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 77.97 รองลงมา คือ เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตรได้มากกว่าเดิม ร้อยละ 20.34 การพยายามหางานทำเพื่อไม่พึ่งพาเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 8.47 และขอจากบุคคลในครัวเรือน ร้อยละ 3.39 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.66

ตารางที่ 4.66 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน		
ต้องการ	41	41.00
ไม่ต้องการ	59	59.00
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=59)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม	46	77.97
เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร		
จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตร	12	20.34
ได้มากกว่าเดิม		
พยายามหางานทำ	5	8.47
ขอบุคคลในครัวเรือนได้	2	3.39

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 8,171 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 51,767 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.67

ตารางที่ 4.67 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		
		เขตความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตความต้องการ สูงสุด	ค่าเฉลี่ย
ต้องการสำหรับการผลิตในภาค เกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	21	1,300	40,000	8,171
ต้องการสำหรับกิจกรรม นอกภาคเกษตร (บาทต่อปี ต่อครัวเรือน)	30	3,000	200,000	51,767

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู ในปี 2566 พบว่ามีรายได้ จำนวน 204,575 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 187,078 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 17,497 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 23,197 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 211,919 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.68

ตารางที่ 4.68 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (บาท/ครัวเรือน/ปี)
รายได้	100	204,575
รายจ่าย	100	187,078
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	100	17,497
เงินออม/เงินฝาก	64	23,197
หนี้สิน	86	211,919

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.5 จังหวัดบึงกาฬ

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 98 ครั้วเรือน และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 98 ครั้วเรือน รองลงมา คือ รายได้ไม่ประจำ (17 ครั้วเรือน) และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน (7 ครั้วเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 86 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (51 ครั้วเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (29 ครั้วเรือน) และการทำธุรกิจ (23 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 90 ครั้วเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (65 ครั้วเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือน (44 ครั้วเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (7 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (4 ครั้วเรือน) รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่น (3 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ ส่วนใหญ่มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 12 ครั้วเรือน รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (6 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

2) รายได้เฉลี่ยต่อครั้วเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 248,628 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 201,184 บาท หรือร้อยละ 80.92 ของรายได้รวม รองลงมา คือรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 51,402 บาท หรือร้อยละ 20.67 ของรายได้รวม ด้านรายได้ไม่ประจำ จำนวน 20,624 บาท หรือร้อยละ 8.30 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน จำนวน 1,250 บาท หรือร้อยละ 0.50 ของรายได้รวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า รายได้จากเงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 124,683 บาท รองลงมา คือ การทำเกษตร (107,092 บาท) ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (99,392 บาท) และการทำธุรกิจ (79,187 บาท) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 71,059 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (35,714 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (13,586 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (8,641 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่นมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 2,280 บาท รองลงมา คือ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (478 บาท) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากรายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 7,167 บาท รองลงมา คือ รายได้จากเงินทุนการศึกษา (2,433 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.69

ตารางที่ 4.69 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	100	248,628	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	98	201,184	80.92
1. การทำเกษตร (ทำนา พี่ไร่ พี่สวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	86	107,092	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	23	79,187	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	29	124,683	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	51	99,392	
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	98	51,402	20.67
5. บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	65	13,586	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	44	71,059	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	7	35,714	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	90	8,641	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	7	1,250	0.50
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	3	2,280	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	4	478	
11. ดอกเบี้ยแชร์และการให้กู้ยืมเงิน	-	-	
รายได้ไม่ประจำ	17	20,624	8.30
12. เงินทุนการศึกษา	6	2,433	
13. มรดก พิษณุกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	-	-	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	12	7,167	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 100 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าภาษีที่ดิน (95 ครัวเรือน) ค่าเครื่องจักร (75 ครัวเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (45 ครัวเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (14 ครัวเรือน) ค่าเช่าที่ดิน (2 ครัวเรือน) และอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (2 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ที่อยู่อาศัยของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว การเดินทางและการสื่อสาร รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ จำนวน 100 ครัวเรือน รองลงมา คือ รายจ่ายอื่น ๆ (95 ครัวเรือน) การศึกษา (46 ครัวเรือน) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (34 ครัวเรือน) ตามลำดับ

4) **รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี** ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 212,008 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 187,777 บาท หรือร้อยละ 88.57 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 24,231 บาท หรือร้อยละ 11.43 ของรายจ่ายรวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 15,503 บาท รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดิน (7,824 บาท) ค่าเครื่องจักร (7,749 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (5,240 บาท) ค่าจ้างแรงงาน (4,331 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (1,000 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (164 บาท) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 97,604 บาท หรือร้อยละ 46.04 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (29,827 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ (28,240 บาท) การศึกษา (12,310 บาท) รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (9,616 บาท) ที่อยู่อาศัย (9,287 บาท) ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (7,681 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (3,741 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.70

ตารางที่ 4.70 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	100	212,008	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	100	24,231	11.43
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	100	15,503	
2. ค่าจ้างแรงงาน	45	4,331	
3. ค่าเครื่องจักร	75	7,749	
4. ค่าเช่าที่ดิน	2	7,824	
5. ค่าภาษีที่ดิน	95	164	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่นๆ	14	5,240	
7. อื่นๆ	2	1,000	
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	100	187,777	88.57
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	100	97,604	46.04
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษานูทรกลาง)	100	86,814	
10. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	33	20,194	
11. ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน	95	4,343	
ที่อยู่อาศัย	100	9,287	4.38
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	-	-	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	1	24,000	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	2	15,000	
15. ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน	97	7,306	
16. ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน	90	1,844	

ตารางที่ 4.70 (ต่อ)

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	100	7,681	3.62
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	100	5,919	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	87	2,025	
การเดินทางและการสื่อสาร	100	29,827	14.07
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	-	-	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	14	68,123	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยาน ยนตร์	98	15,517	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	95	5,350	
การศึกษา	46	12,310	5.81
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหาร กลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	46	12,310	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	34	3,741	1.76
24. ค่ารักษาพยาบาล	15	5,333	
25. ยา และเวชภัณฑ์	34	1,523	
รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ	100	9,616	4.54
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	99	5,691	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	32	6,766	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	32	5,678	
รายจ่ายอื่นๆ	95	28,240	13.32
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	93	9,543	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	11	2,925	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ	34	13,621	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	8	162,500	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 63.00 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 37.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากภาระรายจ่ายมาก ร้อยละ 94.59 ภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 16.22 และอื่น ๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 2.70

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากธ.ก.ส. ร้อยละ 57.14 รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 31.75 กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 20.63 กลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 6.35 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ร้อยละ 3.17 สหกรณ์ ร้อยละ 1.59 และธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 1.59 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 84.13 รองลงมา คือ เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 34.92 และเป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 1.59 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.71

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 38,932 บาท โดยมาจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 200,000 บาท รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ (36,500 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (31,292 บาท) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (27,500 บาท) ธ.ก.ส. (26,139 บาท) กลุ่มออมทรัพย์ (22,000 บาท) และธนาคารพาณิชย์ (15,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.72

ตารางที่ 4.71 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก		
มีเงินออมหรือเงินฝาก	63	63.00
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	37	37.00
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=37)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	35	94.59
ภาระหนี้สินมาก	6	16.22
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	1	2.70
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=63) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	36	57.14
กองทุนหมู่บ้าน	13	20.63
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	2	3.17
สหกรณ์	1	1.59
กลุ่มออมทรัพย์	4	6.35
ธนาคารของรัฐ	20	31.75
ธนาคารพาณิชย์	1	1.59
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=63)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	53	84.13
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	22	34.92
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	1	1.59

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.72 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	63	38,932
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	36	26,139
กองทุนหมู่บ้าน	13	31,292
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	2	27,500
สหกรณ์	1	200,000
กลุ่มออมทรัพย์	4	22,000
ธนาคารของรัฐ	20	36,500
ธนาคารพาณิชย์	1	15,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 100.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ 1 เดือน ร้อยละ 57.00 รองลงมา คือ มีใช้ได้ นาน 2 เดือน ร้อยละ 30.00 มีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 7.00 มีใช้ได้นาน 12 เดือน ร้อยละ 3.00 มีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 2.00 และมีใช้ได้นาน 6 เดือน ร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 66.00 รองลงมา คือ รายได้ประจำ ร้อยละ 42.00 รับจ้าง ร้อยละ 23.00 ค่าขายหรือธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 12.00 จากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 10.00 และเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 81.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 19.00 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.73

ตารางที่ 4.73 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้		
มีเงินสดพร้อมใช้	100	100.00
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	-	-
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=100)		
1 เดือน	57	57.00
2 เดือน	30	30.00
3 เดือน	7	7.00
5 เดือน	2	2.00
6 เดือน	1	1.00
12 เดือน	3	3.00

ตารางที่ 4.73 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=100) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
การทำเกษตร	66	66.00
รายได้ประจำ	42	42.00
รับจ้าง	23	23.00
ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว	12	12.00
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	10	10.00
เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ	2	2.00
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=100)		
เพียงพอ	81	81.00
ไม่เพียงพอ	19	19.00

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้การทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 59.30 รองลงมา คือ เป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 55.81 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 52.33 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 3.49 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 2.33 และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 1.16 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 23.08 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 20.51 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 19.23 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 6.41 และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 2.56 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 88.64 รองลงมา คือ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 56.82 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 13.64 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 11.36 และซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 4.55 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.74

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้การทำเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 54.65 และเพียงพอ ร้อยละ 39.00 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ ทางการเงิน ร้อยละ 40.43 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 14.89 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 65.38 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 34.62 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 85.19 รองลงมา คือ ทางการเงิน ร้อยละ 44.44 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 25.93 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 93.18 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 6.82 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 100.00 และทางการเงิน ร้อยละ 66.67

ดังแสดงในตารางที่ 4.75

ตารางที่ 4.74 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

แหล่งเงินทุน ที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	การรักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือรวม หนี้เป็นก้อนเดียว
รายได้ที่ได้จากการทำ การเกษตร (n=86)	-	-	52.33	55.81	59.30	-	3.49	2.33	1.16
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/ เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=78)	-	-	6.41	20.51	100.00	-	23.08	19.23	2.56
เงินช่วยเหลือจากบุคคลใน ครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือ ต่างประเทศ) (n=44)	-	-	4.55	11.36	88.64	-	13.64	56.82	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.75 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)			วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)			
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=86)	39 (45.35)	47 (54.65)	14.89	-	100.00	40.43	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=78)	51 (65.38)	27 (34.62)	25.93	-	85.19	44.44	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=44)	41 (93.18)	3 (6.82)	-	-	100.00	66.67	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 76.00 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 24.00

(2.2) แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจากกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 69.74 รองลงมา คือ ธ.ก.ส ร้อยละ 68.42 สหกรณ์ ร้อยละ 11.84 ญาติ/เพื่อน ร้อยละ 6.58 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 2.63 นายทุนนอกระบบ ร้อยละ 2.63 ออมทรัพย์ ร้อยละ 2.63 ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 1.32 และอื่นๆ (กยศ.) ร้อยละ 1.32 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.76

ตารางที่ 4.76 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	100	100.00
มี	76	76.00
ไม่มี	24	24.00
เงินกู้และหนี้สิน		
ธ.ก.ส.	52	68.42
กองทุนหมู่บ้าน	53	69.74
สหกรณ์	9	11.84
ญาติ/เพื่อน	5	6.58
ธนาคารของรัฐ	1	1.32
ธนาคารพาณิชย์	2	2.63
นายทุนนอกระบบ	2	2.63
ออมทรัพย์	1	2.63
อื่นๆ (กยศ.)	1	1.32

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 232,053 บาท โดยมาจากธ.ก.ส. มากที่สุด จำนวน 258,846 บาท รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐ (200,000 บาท) อื่นๆ (กยศ.) (200,000 บาท) สหกรณ์ (114,444 บาท) ธนาคารพาณิชย์ (80,000 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (41,434 บาท) ญาติ/เพื่อน (60,000 บาท) นายทุนนอกระบบ (35,000 บาท) และออมทรัพย์ (10,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.77

ตารางที่ 4.77 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระ (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	76	232,053
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	52	258,846
กองทุนหมู่บ้าน	53	41,434
สหกรณ์	9	114,444
ญาติ/เพื่อน	5	60,000
ธนาคารของรัฐ	1	200,000
ธนาคารพาณิชย์	2	80,000
นายทุนนอกระบบ	2	35,000
ออมทรัพย์	1	10,000
อื่นๆ (กยศ.)	1	200,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 84.62 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 28.85 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน ร้อยละ 3.85 ซื้อมานพาทนะและบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 1.92 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 เงินทุนทำเกษตร และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 7.55

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 77.78 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 44.44 และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 11.11 ตามลำดับ

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 80.00 การศึกษาของลูกหลาน และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 20.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 100.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อมานพาทนะ เงินทุนทำเกษตร ใช้จ่ายประจำวัน และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 50.00

- นายทุนนอกระบบ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 100.00 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 50.00

- ออมทรัพย์ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และอื่น ๆ (กยศ.) ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.78

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 96.15 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 3.85 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และหางานทำ ร้อยละ 100.00
 - กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 96.23 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 3.77 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว กู้ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และหางานทำ ร้อยละ 50.00
 - สหกรณ์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 88.89 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 11.11 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 100.00
 - ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00
 - ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00
 - ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 50.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 50.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 100.00
 - นายทุนเงินกู้ยืมระบบ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 50.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 50.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และหางานทำ ร้อยละ 100.00
- ดังแสดงในตารางที่ 4.79

ตารางที่ 4.78 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	การรักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉินและ จำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้ เป็นก้อนเดียว
ธ.ก.ส. (n=52)	3.85	1.92	-	28.85	84.62	-	-	1.92	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=53)	-	-	-	7.55	100.00	-	-	7.55	-
สหกรณ์ (n=9)	-	-	-	44.44	77.78	-	11.11	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=5)	-	-	-	-	80.00	-	20.00	20.00	-
ธนาคารของรัฐ (n=1)	-	-	-	100.00	-	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=2)	-	50.00	-	50.00	50.00	-	50.00	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=2)	-	-	-	50.00	100.00	-	100.00	-	-
ออมทรัพย์ (n=1)	-	-	-	-	100.00	-	-	-	-
อื่นๆ (กยศ.) (n=1)	-	-	-	-	100.00	-	100.00	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.79 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
ธ.ก.ส. (n=52)	50 (96.15)	2 (3.85)	-	-	100.00	100.00	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=53)	51 (96.23)	2 (3.77)	50.00	-	50.00	50.00	-
สหกรณ์ (n=9)	8 (88.89)	1 (11.11)	-	-	100.00	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=5)	5 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=2)	1 (50.00)	1 (50.00)	100.00	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=2)	1 (50.00)	1 (50.00)	-	-	100.00	100.00	-
ออมทรัพย์ (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-
อื่นๆ (กยศ.) (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 84.62 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 9.62 ผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ ค้างชำระหนี้ และเป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี) ร้อยละ 1.92 ตามลำดับ
 - กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 88.68 และชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 11.32
 - สหกรณ์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 77.78 และชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 22.22
 - ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 60.00 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 40.00
 - ธนาคารของรัฐ ธนาคารพาณิชย์ นายทุนกู้นอกระบบ และอื่น ๆ (ก.ย.ศ.) ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00
 - ออมทรัพย์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00
- ดังแสดงในตารางที่ 4.80

ตารางที่ 4.80 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=52)	9.62	84.62	1.92	1.92	1.92
กองทุนหมู่บ้าน (n=53)	11.32	88.68	-	-	-
สหกรณ์ (n=9)	22.22	77.78	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=5)	60.00	40.00	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=1)	100.00	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=2)	100.00	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=2)	100.00	-	-	-	-
ออมทรัพย์ (n=1)	-	100.00	-	-	-
อื่นๆ (กยศ.) (n=1)	100.00	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 51.00 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 49.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 62.75 รองลงมา คือ พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อย รายได้น้อย ร้อยละ 27.45 ภัยธรรมชาติภัยแล้งและน้ำท่วม ร้อยละ 7.84 ต้นทุนการผลิตสูง ร้อยละ 3.92 ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง ร้อยละ 3.92 ภาระหนี้สิน ร้อยละ 1.96 และปัญหาสุขภาพ ร้อยละ 1.96 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.81

ตารางที่ 4.81 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน
จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน		
ได้	49	49.00
ไม่ได้	51	51.00
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ (n=51) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ	32	62.75
พื้นที่ทางการเกษตรมีน้อย รายได้น้อย	14	27.45
ภัยธรรมชาติ ภัยแล้งและน้ำท่วม	4	7.84
ต้นทุนการผลิตสูง	2	3.92
ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง	2	3.92
ภาระหนี้สิน	1	1.96
ปัญหาสุขภาพ	1	1.96

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นราคาผลผลิตตกต่ำ และรายได้ไม่แน่นอน ค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.11 รองลงมา คือ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น (ค่าคะแนน 3.71) ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 3.65) และผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 3.60) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร (ค่าคะแนน 2.69) และขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น (ค่าคะแนน 2.55) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.71 รองลงมา คือ เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น (ค่าคะแนน 3.45) มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 3.00) ขาดสภาพเจ็บป่วย (ค่าคะแนน 2.92) มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก (ค่าคะแนน 2.86) ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.74) วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 2.63) และขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 2.53) ในขณะที่เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 2.38) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.82

ตารางที่ 4.82 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร	3.42	ปานกลาง
1. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	4.11	มาก
2. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	3.93	มาก
3. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.65	มาก
4. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	3.60	มาก
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	2.69	ปานกลาง
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	2.55	ปานกลาง
นอกภาคเกษตร	2.91	ปานกลาง
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป	3.71	มาก
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.45	ปานกลาง
3. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	3.00	ปานกลาง
4. สุขภาพ เจ็บป่วย	2.92	ปานกลาง
5. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	2.86	ปานกลาง
6. ระยะเวลาที่กำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.74	ปานกลาง
7. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ	2.63	ปานกลาง
8. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	2.53	ปานกลาง
9. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2.38	น้อย

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 65.00 และต้องการ ร้อยละ 35.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจากไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 86.15 รองลงมา คือ เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตรได้มากกว่าเดิม ร้อยละ 6.15 มีเงินออมและพออยู่พอกิน ร้อยละ 6.15 และกลัวขาดทุน ร้อยละ 3.08 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.83

ตารางที่ 4.83 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน		
ต้องการ	35	35.00
ไม่ต้องการ	65	65.00
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้	56	86.15
เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร	4	6.15
จึงไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตรได้มากกว่าเดิม	4	6.15
มีเงินออมและพออยู่พอกิน	4	6.15
กลัวขาดทุน	2	3.08

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 19,040 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 66,841 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.84

ตารางที่ 4.84 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		ค่าเฉลี่ย
		เขตความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตความต้องการ สูงสุด	
ต้องการสำหรับการผลิตในภาค เกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	15	1,200	100,000	19,040
ต้องการสำหรับกิจกรรม นอกภาคเกษตร (บาทต่อปี ต่อครัวเรือน)	32	3,000	200,000	66,841

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ ในปี 2566 พบว่า มีรายได้จำนวน 248,628 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 212,008 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้จำนวน 36,620 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 38,932 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปีจำนวน 232,053 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.85

ตารางที่ 4.85 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (บาท/ครัวเรือน/ปี)
รายได้	100	248,628
รายจ่าย	100	212,008
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	100	36,620
เงินออม/เงินฝาก	63	38,932
หนี้สิน	76	232,053

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.6 จังหวัดสกลนคร

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 100 ครั้งเรือน รองลงมา คือ รายได้ประจำจากการทำงาน (98 ครั้งเรือน) รายได้ไม่ประจำ (22 ครั้งเรือน) และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน (12 ครั้งเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 82 ครั้งเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (62 ครั้งเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (29 ครั้งเรือน) และการทำธุรกิจ (13 ครั้งเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 97 ครั้งเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (76 ครั้งเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (40 ครั้งเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน (17 ครั้งเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (11 ครั้งเรือน) รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่น (1 ครั้งเรือน) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ ส่วนใหญ่มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 20 ครั้งเรือน รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (3 ครั้งเรือน) ตามลำดับ

2) รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 228,589 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 160,771 บาท หรือร้อยละ 70.33 ของรายได้รวม รองลงมา คือ รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 67,661 บาท หรือร้อยละ 29.60 ของรายได้รวม ด้านรายได้ไม่ประจำ จำนวน 14,073 บาท หรือร้อยละ 6.16 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน จำนวน 2,308 บาท หรือร้อยละ 1.01 ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า รายได้จากเงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 203,566 บาท รองลงมา คือ การทำธุรกิจ (114,077 บาท) ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (80,429 บาท) และการทำเกษตร (41,397 บาท) และตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 94,250 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน (39,059 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (15,451 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (11,936 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่นมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 7,000 บาท รองลงมา คือ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (1,881 บาท) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากรายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 15,390 บาท รองลงมา คือ รายได้จากเงินทุนการศึกษา (600 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.86

ตารางที่ 4.86 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	100	228,589	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	98	160,771	70.33
1. การทำเกษตร (ทำนา ไร่ ไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	82	41,397	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	13	114,077	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	29	203,566	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	62	80,429	
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	100	67,661	29.60
5. บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	76	15,451	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	40	94,250	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	17	39,059	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	97	11,936	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	12	2,308	1.01
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	1	7,000	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	11	1,881	
11. ดอกเบี้ยแชร์และการให้กู้ยืมเงิน			
รายได้ไม่ประจำ	22	14,073	6.16
12. เงินทุนการศึกษา	3	600	
13. มรดก พิษณุกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	-	-	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	20	15,390	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 100 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักร (95 ครัวเรือน) ค่าภาษีที่ดิน (93 ครัวเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (56 ครัวเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (52 ครัวเรือน) ค่าเช่าที่ดิน (15 ครัวเรือน) และอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (4 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ที่อยู่อาศัยของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว การเดินทางและการสื่อสาร จำนวน 100 ครัวเรือน รองลงมา คือ รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ (97 ครัวเรือน) รายจ่ายอื่น ๆ (91 ครัวเรือน) เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (56 ครัวเรือน) และการศึกษา (41 ครัวเรือน) ตามลำดับ

4) **รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี** ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 161,686 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 140,720 บาท หรือร้อยละ 87.03 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 20,966 บาท หรือร้อยละ 12.97 ของรายจ่ายรวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าเครื่องจักรมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 10,232 บาท รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดิน (8,750 บาท) ค่าปัจจัยการผลิต (6,780 บาท) ค่าจ้างแรงงาน (5,812 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (3,857 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (1,695 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (85 บาท) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 67,337 บาท หรือร้อยละ 41.65 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (28,424 บาท) การศึกษา (20,691 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ (10,884 บาท) ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (10,400 บาท) รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (8,985 บาท) ที่อยู่อาศัย (7,595 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (2,013 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.87

ตารางที่ 4.87 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	100	161,686	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	100	20,966	12.97
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	100	6,780	
2. ค่าจ้างแรงงาน	56	5,812	
3. ค่าเครื่องจักร	95	10,232	
4. ค่าเช่าที่ดิน	15	8,750	
5. ค่าภาษีที่ดิน	93	85	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่นๆ	52	3,857	
7. อื่นๆ	4	1,695	
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	100	140,720	87.03
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	100	67,337	41.65
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษานูทรหลาน)	100	59,939	
10. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	45	9,822	
11. ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน	89	4,449	
ที่อยู่อาศัย	100	7,595	4.70
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	-	-	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	4	10,100	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	7	15,263	
15. ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน	98	5,000	
16. ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน	83	2,023	

ตารางที่ 4.87 (ต่อ)

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	100	10,400	6.43
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	100	8,646	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	76	2,308	
การเดินทางและการสื่อสาร	100	28,424	17.58
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	2	51,000	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	16	41,868	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยาน ยนต์	91	16,562	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	91	6,191	
การศึกษา	41	20,691	12.80
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหาร กลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	41	20,691	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	56	2,013	1.25
24. ค่ารักษาพยาบาล	8	3,188	
25. ยา และเวชภัณฑ์	53	1,684	
รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ	97	8,985	5.56
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	96	6,083	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	7	10,486	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	33	6,855	
รายจ่ายอื่นๆ	91	10,884	6.73
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	83	7,436	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	15	486	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยแชร์	34	10,105	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	1	24,000	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสวดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 75.00 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 25.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากอื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 60.00 รองลงมา คือ ภาวะรายจ่ายมาก ร้อยละ 44.00 และภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 32.00 ตามลำดับ

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากธ.ก.ส. ร้อยละ 42.67 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 38.67 ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 22.67 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 10.67 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ร้อยละ 4.00 สหกรณ์ ร้อยละ 2.67 และกลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 2.67 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 94.67 รองลงมา คือ เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 84.00 และเป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 14.67 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.88

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 35,380 บาท โดยมาจากธนาคารพาณิชย์มากที่สุด จำนวน 59,875 บาท รองลงมา คือ ธ.ก.ส. (32,509 บาท) ธนาคารของรัฐ (31,750 บาท) สหกรณ์ (25,000 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (5,918 บาท) กลุ่มออมทรัพย์ (3,300 บาท) และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (3,114 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.89

ตารางที่ 4.88 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก		
มีเงินออมหรือเงินฝาก	75	75.00
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	25	25.00
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=25)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	11	44.00
ภาระหนี้สินมาก	8	32.00
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	15	60.00
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=75) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	32	42.67
กองทุนหมู่บ้าน	29	38.67
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	3	4.00
สหกรณ์	2	2.67
กลุ่มออมทรัพย์	2	2.67
ธนาคารของรัฐ	17	22.67
ธนาคารพาณิชย์	8	10.67
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=75)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	71	94.67
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	63	84.00
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	11	14.67

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.89 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	75	35,380
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	32	32,509
กองทุนหมู่บ้าน	29	5,918
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	3	3,114
สหกรณ์	2	25,000
กลุ่มออมทรัพย์	2	3,300
ธนาคารของรัฐ	17	31,750
ธนาคารพาณิชย์	8	59,875

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 88.00 และไม่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 12.00 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ 1 เดือน ร้อยละ 77.27 รองลงมา คือ มีใช้ได้ นาน 2 เดือน ร้อยละ 6.82 มีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 6.82 มีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 4.55 และมีใช้ได้นาน 12 เดือน ร้อยละ 4.55 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 35.23 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 35.23 เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ร้อยละ 29.55 รายได้ประจำ ร้อยละ 20.45 เงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 25.00 การทำเกษตร ร้อยละ 15.91 ค้าขาย ร้อยละ 9.09 และเงินยืม หรือเงินกู้ ร้อยละ 1.14 ตามลำดับ

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 68.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 20.00 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.90

ตารางที่ 4.90 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้		
มีเงินสดพร้อมใช้	88	88.00
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	12	12.00
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=88)		
1 เดือน	68	77.27
2 เดือน	6	6.82
3 เดือน	6	6.82
5 เดือน	4	4.55
มากกว่า 1 ปี	4	4.55
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=88)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	31	35.23
รับจ้าง	31	35.23
เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ	26	29.55
รายได้ประจำ	18	20.45
เงินออมหรือเงินฝาก	22	25.00
การทำเกษตร	14	15.91
ค้าขาย	8	9.09
เงินยืมหรือเงินกู้	1	1.14
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=88)		
เพียงพอ	68	77.27
ไม่เพียงพอ	20	22.73

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 54.88 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 51.22 เป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 35.37 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 6.10 และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 2.44 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 93.83 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 6.17 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 4.94 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 4.94 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 3.70 ซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 2.47 และลดหนี้สินค่างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 1.23 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 95.00 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 32.50 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 12.50 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 12.50 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 10.00 ลดหนี้สินค่างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 7.50 และซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 2.50 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.91

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 80.49 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 19.51 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้โดยยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ กู้เงินหรือนอกระบบ ร้อยละ 62.50 หางานทำ ร้อยละ 25.00 และ ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 12.50 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 82.72 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 17.28 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 85.71 รองลงมา คือ กู้เงินหรือนอกระบบ ร้อยละ 42.86 และหางานทำ ร้อยละ 42.86 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 65.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 35.00 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยหางานทำ ร้อยละ 85.71 และกู้เงินหรือนอกระบบ ร้อยละ 78.57

ดังแสดงในตารางที่ 4.92

ตารางที่ 4.91 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

แหล่งเงินทุน ที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษา ของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินค้างหรือ รวมหนี้เป็นก้อนเดียว
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=82)	-	-	54.88	35.37	51.22	-	2.44	6.10	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) n=81)	-	2.47	4.94	6.17	93.83	1.23	3.70	4.94	1.23
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=40)	-	2.50	12.50	32.50	95.00	-	12.50	10.00	7.50

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.92 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจาก ครอบครัว	ขาย/จำหน่าย ทรัพย์สิน	กู้เงิน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=82)	66 (80.49)	16 (19.51)	62.50	12.50	62.50	25.00	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ ค่าจ้าง) (n=81)	67 (82.72)	14 (17.28)	85.71	-	42.86	42.86	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=40)	26 (65.00)	14 (35.00)			78.57	85.71	

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 68.00 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 32.00

(2.2) แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส ร้อยละ 75.53 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 52.94 สหกรณ์ ร้อยละ 8.82 ญาติ/เพื่อน ร้อยละ 4.41 นายทุนนอกระบบ ร้อยละ 4.41 และธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 1.47 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.93

ตารางที่ 4.93 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	100	100.00
มี	68	68.00
ไม่มี	32	32.00
เงินกู้และหนี้สิน (n=68) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	50	73.53
กองทุนหมู่บ้าน	36	52.94
สหกรณ์	6	8.82
ญาติ/เพื่อน	3	4.41
ธนาคารพาณิชย์	1	1.47
นายทุนนอกระบบ	3	4.41

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระเฉลี่ยจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 243,667 บาท รองลงมา คือ ธนาคารพาณิชย์ (200,000 บาท) ธ.ก.ส. (176,520 บาท) นายทุนนอกระบบ (31,667 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (30,486 บาท) และญาติ/เพื่อน (11,667 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.94

ตารางที่ 4.94 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระ (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	68	172,287
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	50	176,520
กองทุนหมู่บ้าน	36	30,486
สหกรณ์	6	243,667
ญาติ/เพื่อน	3	11,667
ธนาคารพาณิชย์	1	200,000
นายทุนนอกระบบ	3	31,667

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 54.00 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 32.00 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 18.00 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน ร้อยละ 10.00 ซื้อยานพาหนะและการศึกษาของลูกหลาน และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 4.00 ตามลำดับ
- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 91.67 รองลงมา คือ ซื้อปัจจัยการผลิตและเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 8.33 และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 2.78 ตามลำดับ
- สหกรณ์ ส่วนใหญ่เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตรและใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 33.33 เงินทุนทำเกษตร และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 16.67
- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 66.67 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 33.33
- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 100.00
- นายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 66.67

ดังแสดงในตารางที่ 4.95

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 86.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 14.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และกู้ยืมหรือขอในระบบ ร้อยละ 71.43 ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 14.29 ตามลำดับ
 - กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 83.33 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 16.67 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และหางานทำ ร้อยละ 100.00 และกู้ยืมหรือขอในระบบ ร้อยละ 66.67
 - สหกรณ์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00
 - ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00
 - ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00
 - นายทุนเงินกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 66.67 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 33.33 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือขอในระบบ และหางานทำ ร้อยละ 100.00
- ดังแสดงในตารางที่ 4.96

ตารางที่ 4.95 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อยานพาหนะ	ซื้อปัจจัยการผลิต	เงินทุนทำเกษตร	ใช้จ่ายประจำวัน	ค่ารักษาพยาบาล	การศึกษาของลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว
ธ.ก.ส. (n=50)	10.00	6.00	18.00	32.00	54.00	-	6.00	4.00	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=36)	-	-	8.33	8.33	91.67	-	-	-	2.78
สหกรณ์ (n=6)	-	16.67	16.67	33.33	33.33	-	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	-	-	-	-	66.67	-	-	33.33	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	-	100.00	-	-	-	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=3)	-	-	-	-	66.67	-	-	66.67	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.96 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
ธ.ก.ส. (n=50)	43 (86.00)	7 (14.00)	71.43	14.29	71.43	85.71	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=36)	30 (83.33)	6 (16.67)	100.00	-	66.67	100.00	-
สหกรณ์ (n=6)	6 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	3 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=3)	2 (66.67)	1 (33.33)	-	-	100.00	100.00	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 52.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 38.00 ผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 8.00 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 2.00 ตามลำดับ
 - กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 77.78 และชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 22.22
 - สหกรณ์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 66.67 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 33.33
 - ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่ค้างชำระหนี้ ร้อยละ 100.00
 - ธนาคารของรัฐ และนายทุนกู้นอกระบบ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00
- ดังแสดงในตารางที่ 4.97

ตารางที่ 4.97 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=50)	38.00	52.00	8.00	2.00	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=36)	22.22	77.78	-	-	-
สหกรณ์ (n=6)	66.67	33.33	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=3)	-	-	-	100.00	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=1)	100.00	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=3)	100.00	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 79.00 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 21.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 44.30 รองลงมา คือ ผลผลิตตกต่ำ/ขาดทุน ร้อยละ 27.85 ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง ร้อยละ 18.99 ต้นทุนการผลิตสูง ร้อยละ 15.19 ภาระหนี้สิน ร้อยละ 10.13 ต้องอาศัยรายได้จากนอกภาคเกษตร ร้อยละ 8.86 และขาดแคลนแรงงานเกษตร ร้อยละ 2.53 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.98

ตารางที่ 4.98 รายได้จากการทำงานเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน
จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน		
ได้	21	21.00
ไม่ได้	79	79.00
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ (n=79) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้	35	44.30
ผลผลิตตกต่ำ/ขาดทุน	22	27.85
ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง	15	18.99
ต้นทุนการผลิตสูง	12	15.19
ภาระหนี้สิน	7	10.13
ต้องอาศัยรายได้จากนอกภาคเกษตร	2	8.86
ขาดแคลนแรงงานเกษตร	2	2.53

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.20 รองลงมา คือ ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน (ค่าคะแนน 4.19) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 3.50) ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 3.45) และผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 3.11) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ขยายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น (ค่าคะแนน 2.22) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือน มากเกินรายได้ มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.70 รองลงมา คือ เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น (ค่าคะแนน 3.16) มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 2.63) และขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 2.53) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.38) วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 2.25) ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 2.16) ขาดสภาพเจ็บป่วย (ค่าคะแนน 2.92) และมีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก (ค่าคะแนน 2.15) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.99

ตารางที่ 4.99 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร		
1. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.20	มาก
2. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	4.19	มาก
3. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.50	ปานกลาง
4. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	3.45	ปานกลาง
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	3.11	ปานกลาง
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	2.22	น้อย
นอกภาคเกษตร		
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป	3.70	มาก
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.16	ปานกลาง
3. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	2.63	ปานกลาง
4. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2.53	ปานกลาง
5. ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.38	น้อย
6. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ	2.35	น้อย
7. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	2.25	น้อย
8. ชราภาพ เจ็บป่วย	2.16	น้อย
9. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	2.15	น้อย

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 59.00 และต้องการ ร้อยละ 41.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจากไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 44.07 รองลงมา คือ มีภาระหนี้สินอยู่แล้ว ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม ร้อยละ 37.29 เกษตรกรอายุมาก ร้อยละ 10.17 และขาดแคลนแรงงานเกษตร ร้อยละ 8.47 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.100

ตารางที่ 4.100 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน		
ต้องการ	41	41.00
ไม่ต้องการ	59	59.00
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=59)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้	24	44.07
มีภาระหนี้สินอยู่แล้ว ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม	21	37.29
เกษตรกรอายุมาก	6	10.17
ขาดแคลนแรงงานเกษตร	5	8.47

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 2,593 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 51,222 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.101

ตารางที่ 4.101 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=41) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		
		เขตความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตความต้องการ สูงสุด	ค่าเฉลี่ย
ต้องการสำหรับการผลิตในภาค เกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	29	588	7,143	2,593
ต้องการสำหรับกิจกรรม นอกภาคเกษตร (บาทต่อปี ต่อครัวเรือน)	27	5,000	300,000	51,222

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร ในปี 2566 พบว่า มีรายได้จำนวน 228,589 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 161,686 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้จำนวน 67,003 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 35,380 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปีจำนวน 172,287 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.102

ตารางที่ 4.102 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (บาท/ครัวเรือน/ปี)
รายได้	100	228,589
รายจ่าย	100	161,686
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	100	67,003
เงินออม/เงินฝาก	75	35,380
หนี้สิน	68	172,287

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.7 จังหวัดนครพนม

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 66 ครั้วเรือน รองลงมา คือ รายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 65 ครั้วเรือน รายได้ประจำจากทรัพย์สิน (28 ครั้วเรือน) และรายได้ไม่ประจำ (25 ครั้วเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 58 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (44 ครั้วเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (21 ครั้วเรือน) และการทำธุรกิจ (16 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 65 ครั้วเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (56 ครั้วเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือน (37 ครั้วเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (4 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (28 ครั้วเรือน) รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่น (1 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ ส่วนใหญ่มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 17 ครั้วเรือน รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (8 ครั้วเรือน) และเงินที่ได้รับจากการทำประกันต่าง ๆ (2 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

2) รายได้เฉลี่ยต่อครั้วเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 255,509 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 151,944 บาท หรือร้อยละ 59.47 ของรายได้รวม รองลงมา คือ รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 98,886 บาท หรือร้อยละ 38.70 ของรายได้รวม รายได้ไม่ประจำ จำนวน 14,732 บาท หรือร้อยละ 5.77 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน จำนวน 3,191 บาท หรือร้อยละ 1.25 ของรายได้รวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า รายได้จากเงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 197,260 บาท รองลงมา คือ การทำธุรกิจ (62,563 บาท) ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (51,584 บาท) และการทำเกษตร (42,469 บาท) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 122,627 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (44,347 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (22,564 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (8,558 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่นมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 6,000 บาท รองลงมา คือ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (3,090 บาท) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากเงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 52,400 บาท รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (19,037 บาท) และรายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น (6,541 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.103

ตารางที่ 4.103 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	66	255,509	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	65	151,944	59.47
1. การทำเกษตร (ทำนา ไร่ ไร่ พืชสวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	58	42,469	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	16	62,563	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	21	197,260	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	44	51,584	
รายได้ประจำ จากเงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ	66	98,886	38.70
5. บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	56	22,564	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	37	122,627	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	4	42,347	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	65	8,558	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	29	3,191	1.25
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	1	6,000	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	28	3,090	
11. ดอกเบี้ยเช่าและการให้กู้ยืมเงิน	-	-	
รายได้ไม่ประจำ	25	14,732	5.77
12. เงินทุนการศึกษา	8	19,037	
13. มรดก พิษณุกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	2	52,400	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	17	6,541	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 66 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักร (65 ครัวเรือน) ค่าภาษีที่ดิน (60 ครัวเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (51 ครัวเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (30 ครัวเรือน) และค่าเช่าที่ดิน (4 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ที่อยู่อาศัย ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว จำนวน 66 ครัวเรือน รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร และรายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ จำนวน 64 ครัวเรือน รายจ่ายอื่น ๆ (64 ครัวเรือน) การศึกษา (33 ครัวเรือน) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (17 ครัวเรือน) ตามลำดับ

4) **รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี** ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 184,992 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 161,521 บาท หรือร้อยละ 87.31 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 23,471 บาท หรือร้อยละ 12.69 ของรายจ่ายรวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าเครื่องจักรมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,320 บาท รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดิน (10,057 บาท) ค่าปัจจัยการผลิต (7,049) ค่าจ้างแรงงาน (5,622 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (1,891 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (58 บาท) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 76,359 บาท หรือร้อยละ 41.28 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (48,679 บาท) การศึกษา (11,058 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ (9,747 บาท) ที่อยู่อาศัย (9,605 บาท) ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (7,781 บาท) รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (5,299 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (1,446 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.104

ตารางที่ 4.104 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	66	184,992	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	66	23,471	12.69
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	66	7,049	
2. ค่าจ้างแรงงาน	30	5,622	
3. ค่าเครื่องจักร	65	13,320	
4. ค่าเช่าที่ดิน	4	10,057	
5. ค่าภาษีที่ดิน	60	58	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่นๆ	51	1,891	
7. อื่นๆ	-	-	
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	66	161,521	87.31
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	66	76,359	41.28
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษานูตรหลาน)	66	70,309	
10. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	29	4,551	
11. ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน	60	4,455	
ที่อยู่อาศัย	66	9,605	5.19
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	-	-	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	2	4,300	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	2	11,500	
15. ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน	63	8,106	
16. ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน	61	1,503	
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	66	7,781	4.21
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	66	5,559	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	63	2,329	

ตารางที่ 4.104 (ต่อ)

รายการ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
การเดินทางและการสื่อสาร	64	48,679	26.31
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	2	6,300	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	20	67,794	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานยนต์	61	21,552	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	56	7,720	
การศึกษา	33	11,058	5.98
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหารกลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	33	11,058	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	17	1,446	0.78
24. ค่ารักษาพยาบาล	-	-	
25. ยา และเวชภัณฑ์	17	1,446	
รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ	65	5,299	2.86
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	63	3,388	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	4	4,000	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	25	4,600	
รายจ่ายอื่นๆ	64	9,747	5.27
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	60	9,286	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	33	1,717	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ	1	10,000	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	-	-	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 80.30 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 19.70 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากภาระรายจ่ายมาก ร้อยละ 61.54 รองลงมา คือ อื่น ๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 53.85 และภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 46.15 ตามลำดับ

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากธ.ก.ส. ร้อยละ 64.15 รองลงมา คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ร้อยละ 32.08 กลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 16.98 กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 15.09 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 5.66 ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 1.89 และอื่นๆ (กระปุกออมสิน) ร้อยละ 1.89 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 84.94 รองลงมา คือ เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 28.30 และเป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 20.75 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.105

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 46,987 บาท โดยมาจากธนาคารพาณิชย์มากที่สุด จำนวน 102,240 บาท รองลงมา คือ ธ.ก.ส. (47,009 บาท) ธนาคารของรัฐ (20,000 บาท) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (12,622 บาท) กลุ่มออมทรัพย์ (9,128 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (7,264 บาท) และอื่นๆ (กระปุกออมสิน) (3,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.106

ตารางที่ 4.105 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก		
มีเงินออมหรือเงินฝาก	53	80.30
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	13	19.70
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=13)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	8	61.54
ภาระหนี้สินมาก	6	46.15
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	7	53.85
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=53)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	34	64.15
กองทุนหมู่บ้าน	8	15.09
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	17	32.08
กลุ่มออมทรัพย์	9	16.98
ธนาคารของรัฐ	1	1.89
ธนาคารพาณิชย์	3	5.66
อื่น ๆ (กระปุกออมสิน)	1	1.89
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=53)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	45	84.94
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	15	28.30
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	11	20.75

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.106 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	53	46,987
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	34	47,009
กองทุนหมู่บ้าน	8	7,264
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	17	12,622
กลุ่มออมทรัพย์	9	9,128
ธนาคารของรัฐ	1	20,000
ธนาคารพาณิชย์	3	102,240
อื่น ๆ (กระปุกออมสิน)	1	3,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 89.39 และไม่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 10.61 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ 1 เดือน ร้อยละ 44.07 รองลงมา คือ มีใช้ได้ นาน 2 เดือน ร้อยละ 33.90 มีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 11.86 และมีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 10.17 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 35.59 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 35.59 รายได้ประจำ ร้อยละ 15.25 เงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 25.42 การทำเกษตร ร้อยละ 16.95 ค่าขาย ร้อยละ 8.47 และเงินยืมหรือเงินกู้ ร้อยละ 1.69 ตามลำดับ

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 93.22 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 6.78 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.107

ตารางที่ 4.107 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้	66	100.00
มีเงินสดพร้อมใช้	59	89.39
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	7	10.61
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=59)		
1 เดือน	26	44.07
2 เดือน	20	33.90
3 เดือน	6	10.17
5 เดือน	7	11.86

ตารางที่ 4.107 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=59)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	21	35.59
รับจ้าง	21	35.59
รายได้ประจำ	9	15.25
เงินออมหรือเงินฝาก	15	25.42
การทำเกษตร	10	16.95
ค้าขาย	5	8.47
เงินยืมหรือเงินกู้	1	1.69
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=59)		
เพียงพอ	55	93.22
ไม่เพียงพอ	4	6.78

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 60.34 และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 10.34 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ ซื้อยานพาหนะ ซื้อปัจจัยการผลิต เงินทุนทำเกษตร และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 1.89 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 64.86 รองลงมา คือ การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 29.73 ซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 8.11 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 5.41 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.108

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 60.34 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 39.66 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยหางานทำร้อยละ 60.87 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 52.17 และกู้ยืมหรือขอเงินนอกระบบ ร้อยละ 43.48 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 88.68 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 11.32 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 88.33 กู้ยืมหรือขอเงินนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 33.33

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 86.49 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 13.51 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยหางานทำ ร้อยละ 100.00 และกู้ยืมหรือขอเงินนอกระบบ ร้อยละ 60.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.109

ตารางที่ 4.108 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

แหล่งเงินทุน ที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษา ของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือ รวมหนี้เป็นก้อนเดียว
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=58)	-	-	100.00	60.34	10.34	-	-	-	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจ ส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=53)	-	1.89	1.89	1.89	100.00	-	1.89	-	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=37)	-	8.11	-	-	64.86	-	29.73	5.41	-

ที่มา: จากการสำรวจ

202

ตารางที่ 4.19 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจาก ครอบครัว	ขาย/จำหน่าย ทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=58)	35 (60.34)	23 (39.66)	52.17	-	43.48	60.87	-
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=53)	47 (88.68)	6 (11.32)	83.33	-	33.33	33.33	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=37)	32 (86.49)	5 (13.51)	-	-	60.00	100.00	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่ไม่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 71.21 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 28.79

(2.2) แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส ร้อยละ 82.98 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 68.09 ญาติ/เพื่อน ร้อยละ 12.77 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 12.77 ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 4.26 นายทุนนอกระบบ ร้อยละ 4.26 และเงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า ร้อยละ 2.13 ตามลำดับ
 ดังแสดงในตารางที่ 4.110

ตารางที่ 4.110 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	100	100.00
มี	47	71.21
ไม่มี	19	28.79
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (n=47)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	39	82.98
กองทุนหมู่บ้าน	32	68.09
ญาติ/เพื่อน	6	12.77
ธนาคารของรัฐ	2	4.26
ธนาคารพาณิชย์	6	12.77
นายทุนนอกระบบ	2	4.26
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า	1	2.13

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 248,079 บาท โดยมาจาก ธ.ก.ส. มากที่สุด จำนวน 299,310 บาท รองลงมา คือ นายทุนนอกระบบ (175,000 บาท) เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า (120,000 บาท) ธนาคารพาณิชย์ (112,130 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (52,219 บาท) ญาติ/เพื่อน (44,000 บาท) และธนาคารของรัฐ (35,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.111

ตารางที่ 4.111 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระ (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	47	248,079
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	39	299,310
กองทุนหมู่บ้าน	32	52,219
ญาติ/เพื่อน	6	44,000
ธนาคารของรัฐ	2	35,000
ธนาคารพาณิชย์	6	112,130
นายทุนนอกระบบ	2	175,000
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า	1	120,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน) พบว่า

- ฅ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 76.92 รองลงมา คือ ซื่อยานพาหนะ ซื่อปัจจัยการผลิต ใช้จ่ายประจำวัน และการศึกษาลูกหลาน ร้อยละ 10.26 และซื่อ/เช่าซื่อที่ดิน ร้อยละ 5.13 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 96.88 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 6.25 ซื่อ/เช่าซื่อที่ดิน ร้อยละ 3.13 ตามลำดับ

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่เพื่อลดหนี้สินค่างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 100.00 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 50.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เพื่อซื่อยานพาหนะ ร้อยละ 100.00

- นายทุนกู้นอกระบบ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และลดหนี้สินค่างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 50.00

- เงินซื่อล่วงหน้ากับร้านค้า ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.112

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ฅ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 89.74 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 10.26 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 100.00 ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว และกู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 50.00

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 66.67 และเพียงพอ ร้อยละ 33.33 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 100.00 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 75.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- นายทุนเงินกู้นอกระบบ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- เงินซื่อล่วงหน้ากับร้านค้า ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.113

ตารางที่ 4.112 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	การรักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือ รวมหนี้เป็นก้อนเดียว
ธ.ก.ส. (n=39)	5.13	10.26	10.26	76.92	10.26	-	10.26	-	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=32)	3.13	-	-	6.25	96.88	-	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=6)	-	-	-	-	100.00	-	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=2)	-	-	-	-	-	-	-	50.00	100.00
ธนาคารพาณิชย์ (n=6)	-	100.00	-	-	-	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=2)	-	-	-	-	100.00	-	-	-	50.00
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า (n=1)	-	-	100.00	-	-	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.113 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)			วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)			
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	ทำงานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
ธ.ก.ส. (n=39)	35 (89.74)	4 (10.26)	50.00	-	50.00	100.00	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=32)	32 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=6)	2 (33.33)	4 (66.67)	75.00	-	100.00	100.00	-
ธนาคารของรัฐ (n=2)	2 (100.00)	-	-	-	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=6)	6 (100.00)	-	-	-	-	-	-
นายทุนเงินกู้นอกระบบ (n=2)	2 (100.00)	-	-	-	-	-	-
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 51.28 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 41.03 ผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 5.13 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 2.56 ตามลำดับ
 - กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 78.13 และชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 21.88
 - ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่ค้างชำระหนี้ ร้อยละ 66.67 และชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 33.33
 - ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00
 - ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 83.33 และค้างชำระหนี้ 16.67
 - นายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00
 - เงินเชือล่วงหน้ากับร้านค้า ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00
- ดังแสดงในตารางที่ 4.114

ตารางที่ 4.114 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=39)	41.03	51.28	5.13	2.56	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=32)	21.88	78.13	-	-	-
ญาติ/เพื่อน (n=6)	33.33	-	-	66.67	-
ธนาคารของรัฐ (n=2)	50.00	50.00	-	-	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=6)	83.33	-	-	16.67	-
นายทุนเงินกู้ในระบบ (n=2)	100.00	-	-	-	-
เงินเชือล่วงหน้ากับร้านค้า (n=1)	100.00	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 66.67 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 33.33 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัว ส่งผลให้รายได้ทางการเกษตรน้อย ร้อยละ 63.64 รองลงมา คือ ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง ร้อยละ 18.18 ราคาตกต่ำและต้นทุนสูง ร้อยละ 36.36 ภาระหนี้สิน ร้อยละ 13.64 และไม่มีเงินลงทุน ร้อยละ 4.55 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.115

ตารางที่ 4.115 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน
จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน		
ได้	22	33.33
ไม่ได้	44	66.67
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ (n=44) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัว ส่งผลให้รายได้ทางการเกษตรน้อย	28	63.64
ปัญหาค่าใช้จ่าย/รายจ่ายสูง	8	18.18
ราคาตกต่ำและต้นทุนสูง	16	36.36
ภาระหนี้สิน	6	13.64
ไม่มีเงินลงทุน	2	4.55

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.74 รองลงมา คือ เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน (ค่าคะแนน 3.35) ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 3.35) และภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 2.70) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร (ค่าคะแนน 2.08) และขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น (ค่าคะแนน 1.98) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.52 รองลงมา คือ เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น (ค่าคะแนน 3.02) ชราภาพ เจ็บป่วย (ค่าคะแนน 2.71) และมีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 2.62) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก (ค่าคะแนน 2.45) ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.06) วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 1.95) ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 1.83) และขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 1.62) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.116

ตารางที่ 4.116 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร		
1. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	3.74	มาก
2. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	3.35	ปานกลาง
3. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	3.35	ปานกลาง
4. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	2.70	ปานกลาง
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	2.08	น้อย
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	1.98	น้อย
นอกภาคเกษตร		
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป	3.52	มาก
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.02	ปานกลาง
3. ชราภาพ เจ็บป่วย	2.71	ปานกลาง
4. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	2.62	ปานกลาง
5. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	2.45	น้อย
6. ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.06	น้อย
7. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมเงินจากสถาบันไม่เพียงพอ	1.95	น้อย
8. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	1.83	น้อย
9. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	1.62	น้อย

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 53.03 และต้องการ ร้อยละ 46.97 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจากไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 65.71 มีภาระหนี้สินอยู่แล้ว ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม ร้อยละ 42.86 มีเงินหมุนเวียนหรือมีเงินออม จึงไม่อยากสร้างหนี้ ร้อยละ 31.43 เกษตรกรอายุมากและขาดแคลนแรงงานเกษตร ร้อยละ 11.43

ดังแสดงในตารางที่ 4.117

ตารางที่ 4.117 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน		
ต้องการ	31	46.97
ไม่ต้องการ	35	53.03
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=35)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้	23	65.71
มีภาระหนี้สินอยู่แล้ว ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม	15	42.86
มีเงินหมุนเวียนหรือมีเงินออม จึงไม่อยากสร้างหนี้	11	31.43
เกษตรกรอายุมาก และขาดแคลนแรงงานเกษตร	4	11.43

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 5,583 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 64,773 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.118

ตารางที่ 4.118 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		
		เขตความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตความต้องการ สูงสุด	ค่าเฉลี่ย
ต้องการสำหรับการผลิตในภาค เกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	9	2,500	10,000	5,583
ต้องการสำหรับกิจกรรม นอกภาคเกษตร (บาทต่อปี ต่อครัวเรือน)	22	5,000	200,000	64,773

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม ในปี 2566 พบว่า มีรายได้จำนวน 255,509 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 184,992 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้จำนวน 70,517 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 46,987 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปีจำนวน 248,079 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.119

ตารางที่ 4.119 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวน (บาท/ครัวเรือน/ปี)
รายได้	66	255,509
รายจ่าย	66	184,992
เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	66	70,517
เงินออม/เงินฝาก	53	46,987
หนี้สิน	47	248,079

ที่มา: จากการสำรวจ

4.1.8 ภาพรวมในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ภาพรวม 7 จังหวัด)

1) แหล่งที่มาของรายได้ ในปี 2566 รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 651 ครั้วเรือน รองลงมา คือ รายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 650 ครั้วเรือน รายได้ไม่ประจำ (120 ครั้วเรือน) และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน (69 ครั้วเรือน) ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร จำนวน 540 ครั้วเรือน รองลงมา คือ ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (381 ครั้วเรือน) เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือน (188 ครั้วเรือน) และการทำธุรกิจ (119 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ จำนวน 617 ครั้วเรือน รองลงมา คือ บำนาญหรือบำเหน็จหรือเงินสงเคราะห์ (480 ครั้วเรือน) เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือน (280 ครั้วเรือน) และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (67 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน ส่วนใหญ่มาจากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (60 ครั้วเรือน) รองลงมา คือ ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่น (10 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ ส่วนใหญ่มาจากรายรับอื่น ๆ จำนวน 107 ครั้วเรือน รองลงมา คือ เงินทุนการศึกษา (21 ครั้วเรือน) และเงินที่ได้รับจากการทำประกันต่าง ๆ (2 ครั้วเรือน) ตามลำดับ

2) รายได้เฉลี่ยต่อครั้วเรือนต่อปี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 254,267 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 186,149 บาท หรือร้อยละ 73.21 ของรายได้รวม รองลงมา คือ รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 70,713 บาท หรือร้อยละ 27.81 ของรายได้รวม รายได้ไม่ประจำ จำนวน 18,345 บาท หรือร้อยละ 7.21 ของรายได้รวมทั้งสิ้น และรายได้ประจำจากทรัพย์สิน จำนวน 2,947 บาท หรือร้อยละ 1.16 ของรายได้รวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า รายได้จากเงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 162,413 บาท รองลงมา คือ การทำธุรกิจ (131,376 บาท) ค่าจ้างรายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน (89,244 บาท) และการทำเกษตร (81,429 บาท) ตามลำดับ

(2) รายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 101,763 บาท รองลงมา คือ เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน (35,300 บาท) บำนาญหรือบำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (18,708 บาท) และเงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่าง ๆ (10,048 บาท) ตามลำดับ

(3) รายได้ประจำจากทรัพย์สิน พบว่า รายได้จากค่าเช่าที่ดินทางการเกษตรหรือค่าเช่าบ้านหรือทรัพย์สินอื่นมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 7,484 บาท รองลงมา คือ รายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล (2,142 บาท) ตามลำดับ

(4) รายได้ไม่ประจำ พบว่า รายได้จากเงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 52,400 บาท รองลงมา คือ รายรับอื่น ๆ เช่น เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น (10,992 บาท) และเงินทุนการศึกษา (8,281 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.120

ตารางที่ 4.120 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบ

รายการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายได้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ ของรายได้
รายได้รวมทั้งสิ้น	666	254,267	100.00
รายได้ประจำ จากการทำงาน	650	186,149	73.21
1. การทำเกษตร (ทำนา ไร่ ไร่สวน ไม้ผล ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น)	540	81,429	
2. การทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)	119	131,376	
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน (รับราชการ บริษัท/ โรงงาน)	188	162,413	
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)	381	89,244	
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ	651	70,713	27.81
5. บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ เบี้ยคนพิการ บัตรคนจน)	480	18,708	
6. เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่น หรือต่างประเทศ)	280	101,763	
7. เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน	67	35,300	
8. เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิดภัยพิบัติกับพื้นที่ทำงานเกษตร	617	10,048	
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน	69	2,947	1.16
9. ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ ทรัพย์สินอื่น	10	7,484	
10. ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล	60	2,142	
11. ดอกเบี้ยเช่าและการให้กู้ยืมเงิน	-	-	
รายได้ไม่ประจำ	120	18,345	7.21
12. เงินทุนการศึกษา	21	8,281	
13. มรดก พิษณุกรรม	-	-	
14. เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ	2	52,400	
15. รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่ง รัฐบาล)	107	10,992	

ที่มา: จากการสำรวจ

3) แหล่งที่มาของรายจ่าย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งที่มาของรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากค่าปัจจัยการผลิต จำนวน 665 ครัวเรือน รองลงมา คือ ค่าภาษีที่ดิน (616 ครัวเรือน) ค่าเครื่องจักร (597 ครัวเรือน) ค่าจ้างแรงงาน (312 ครัวเรือน) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (262 ครัวเรือน) อื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (50 ครัวเรือน) และค่าเช่าที่ดิน (48 ครัวเรือน) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ ที่อยู่อาศัย และของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว จำนวน 666 ครัวเรือน รองลงมา คือ รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ จำนวน (662 ครัวเรือน) การเดินทางและการสื่อสาร (661 ครัวเรือน) อื่น ๆ (598 ครัวเรือน) เวชภัณฑ์ และค่าตรวจรักษาพยาบาล (304 ครัวเรือน) และการศึกษา (275 ครัวเรือน) ตามลำดับ

4) **รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี** ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 201,459 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 172,537 บาท หรือร้อยละ 85.64 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 28,922 บาท หรือร้อยละ 14.36 ของรายจ่ายรวม ตามลำดับ ดังนี้

(1) รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,997 บาท รองลงมา คือ ค่าเครื่องจักร (11,748) ค่าเช่าที่ดิน (8,840 บาท) ค่าจ้างแรงงาน (6,393 บาท) ค่าซ่อมหรือบำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่น ๆ (3,094 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแรงงานเกษตร (2,618 บาท) และค่าภาษีที่ดิน (113 บาท) ตามลำดับ

(2) รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 79,251 บาท หรือร้อยละ 39.34 ของรายจ่ายรวม รองลงมา คือ การเดินทางและการสื่อสาร (36,163 บาท) รายจ่ายอื่น ๆ (21,107 บาท) การศึกษา (19,904 บาท) รายจ่ายเพื่อสังคมและนันทนาการ (10,883 บาท) ที่อยู่อาศัย (10,129 บาท) ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว (8,624 บาท) และเวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล (2,816 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.121

ตารางที่ 4.121 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
รายจ่ายรวมทั้งสิ้น	666	201,459	100.00
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร	665	28,922	14.36
1. ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)	665	13,997	
2. ค่าจ้างแรงงาน	312	6,393	
3. ค่าเครื่องจักร	597	11,748	
4. ค่าเช่าที่ดิน	48	8,840	
5. ค่าภาษีที่ดิน	616	113	
6. ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่นๆ	262	3,094	
7. อื่นๆ	50	2,618	
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร	666	172,537	85.64
อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ	666	79,251	39.34
9. อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์) (ไม่รวมค่าอาหารกลางวันสำหรับการศึกษานูทรหลาน)	659	72,009	
10. ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน	615	4,456	
11. เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ	245	10,335	
ที่อยู่อาศัย	666	10,129	5.03
12. ค่าเช่าที่อยู่อาศัย	1	18,000	
13. เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน	15	14,633	
14. ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน	28	19,081	
15. ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน	651	7,439	
16. ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน	614	1,877	

ตารางที่ 4.121 (ต่อ)

รายการ (ตอบมากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	รายจ่ายเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ รายจ่าย
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว	666	8,624	4.28
17. ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)	666	6,808	
18. เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า (ยกเว้นชุดนักเรียน/รองเท้านักเรียน)	536	2,253	
การเดินทางและการสื่อสาร	661	36,163	17.95
19. ค่าชื้อยานพาหนะ	5	46,920	
20. ค่าผ่อนยานพาหนะ	132	73,588	
21. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานยนต์	632	15,825	
22. ค่าโทรศัพท์ และ Internet	614	6,289	
การศึกษา	275	19,904	9.88
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน (ค่าเทอม ค่าอาหารกลางวัน ชุดนักเรียน รองเท้านักเรียน ฯลฯ)	275	19,904	
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล	304	2,816	1.40
24. ค่ารักษาพยาบาล	106	4,217	
25. ยา และเวชภัณฑ์	253	1,643	
รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ	662	10,883	5.40
26. เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ	649	6,387	
27. การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ	152	6,826	
28. ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ	258	7,738	
รายจ่ายอื่นๆ	598	21,107	10.48
29. ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต	575	11,436	
30. ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม	70	1,628	
31. ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ	167	13,017	
32. อื่นๆ (ค่าใช้จ่ายในการค้าขายหรือลงทุนทำธุรกิจ)	40	93,999	

ที่มา: จากการสำรวจ

5) เงินฝาก เงินออม และเงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือน ได้แก่

(1) เงินออมหรือเงินฝาก ในปี 2566 ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 69.52 และไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 30.48 มีรายละเอียด ดังนี้

(1.1) เหตุผลที่ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากภาระรายจ่ายมาก ร้อยละ 74.88 รองลงมา คือ ภาระหนี้สินมาก ร้อยละ 28.08 และอื่น ๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย) ร้อยละ 23.65 ตามลำดับ

(1.2) แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก ส่วนใหญ่มาจากธ.ก.ส. ร้อยละ 59.18 รองลงมา คือ ธนาคารของรัฐร้อยละ 30.45 กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 17.93 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 6.70 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ร้อยละ 5.83กลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 4.75 สหกรณ์ ร้อยละ 2.38 และอื่นๆ (กระปุกออมสิน) ร้อยละ 0.65 ตามลำดับ

(1.3) เหตุผลในการฝากหรือออมเงิน ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 80.99 เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ร้อยละ 37.80 และเป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 7.56

ดังแสดงในตารางที่ 4.122

(1.4) เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 48,900 บาท โดยมาจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 134,273 บาท รองลงมา คือ ธนาคารพาณิชย์ (56,036 บาท) ธนาคารของรัฐ (49,304 บาท) ธ.ก.ส. (36,410 บาท) กลุ่มออมทรัพย์ (31,822 บาท) อื่นๆ (กระปุกออมสิน) (25,467 บาท) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (12,767 บาท) และกองทุนหมู่บ้าน (11,204 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.123

ตารางที่ 4.122 เงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เงินออมหรือเงินฝาก	666	100.00
มีเงินออมหรือเงินฝาก	463	69.52
ไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก	203	30.48
เหตุผลกรณีไม่มีเงินออมหรือเงินฝาก (n=203)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ภาระรายจ่ายมาก	152	74.88
ภาระหนี้สินมาก	57	28.08
อื่นๆ (รายได้น้อยต้องนำไปใช้จ่าย)	48	23.65
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (n=463) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	274	59.18
ธนาคารของรัฐ	141	30.45
กองทุนหมู่บ้าน	83	17.93
ธนาคารพาณิชย์	31	6.70
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	27	5.83
กลุ่มออมทรัพย์	22	4.75
สหกรณ์	11	2.38
อื่น ๆ (กระปุกออมสิน)	3	0.65
เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน (n=463)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้	375	80.99
เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้	175	37.80
เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้	35	7.56

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.123 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น	463	48,900
แหล่งเงินออมหรือเงินฝาก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	274	36,410
ธนาคารของรัฐ	141	49,304
กองทุนหมู่บ้าน	83	11,204
ธนาคารพาณิชย์	31	56,036
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	27	12,767
กลุ่มออมทรัพย์	22	31,822
สหกรณ์	11	134,273
อื่นๆ (กระปุกออมสิน)	3	25,467

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) เงินสดพร้อมใช้ ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 96.10 และไม่มีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 3.90 มีรายละเอียด ดังนี้

(2.1) ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ 1 เดือน ร้อยละ 59.53 รองลงมา คือ มีใช้ได้นาน 2 เดือน ร้อยละ 23.44 มีใช้ได้นาน 3 เดือน ร้อยละ 9.38 มีใช้ได้นาน 5 เดือน ร้อยละ 4.84 มีใช้ได้นาน 12 เดือนหรือมากกว่า 1 ปี ร้อยละ 2.03 มีใช้ได้นาน 6 เดือน ร้อยละ 0.47 และมีใช้ได้นาน 4 เดือน ร้อยละ 0.31 ตามลำดับ

(2.2) แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 32.66 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 31.72 จากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 22.97 รายได้ประจำ/เงินเดือน ร้อยละ 17.19 เงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 11.41 ค้าขาย ร้อยละ 9.38 เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ร้อยละ 8.59 เงินยืมหรือเงินกู้ ร้อยละ 0.31 และเงินจากการขายที่ดิน ร้อยละ 0.16 ตามลำดับ

(2.3) ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่เพียงพอ ร้อยละ 75.78 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 24.22 เหตุผลที่เงินสดไม่เพียงพอ

ดังแสดงในตารางที่ 4.124

ตารางที่ 4.124 เงินสดพร้อมใช้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนบน

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินสดพร้อมใช้	666	100.00
มีเงินสดพร้อมใช้	640	96.10
ไม่มีเงินสดพร้อมใช้	26	3.90
ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ (n=640)		
1 เดือน	381	59.53
2 เดือน	150	23.44
3 เดือน	60	9.38
4 เดือน	2	0.31
5 เดือน	31	4.84
6 เดือน	3	0.47
12 เดือน หรือมากกว่า 1 ปี	13	2.03
แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ (n=640)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จากบุตรหรือคนในครอบครัว	147	22.97
รับจ้าง	203	31.72
รายได้ประจำ/เงินเดือน	110	17.19
ค้าขาย	60	9.38
เงินออมหรือเงินฝาก	73	11.41
การทำเกษตร	209	32.66
เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ	55	8.59
เงินจากการขายที่ดิน	1	0.16
เงินยืมหรือเงินกู้	2	0.31
ความเพียงพอของเงินสดพร้อมใช้ (n=640)		
เพียงพอ	485	75.78
ไม่เพียงพอ	155	24.22

ที่มา: จากการสำรวจ

6) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย

(1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

(1.1) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้การทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 65.37 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 56.67 ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 53.52 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 4.81 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 3.89 ซ่อมยานพาหนะ และค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 0.19 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 98.67 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 23.24 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 16.00 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 14.29 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 9.71 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 7.24 ค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 1.52 และซ่อมยานพาหนะ ร้อยละ 1.33 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 87.14 รองลงมา คือ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 37.50 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 30.00 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 17.50 ซ่อมแซมปัจจัยการผลิต ร้อยละ 6.43 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 5.00 และซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 3.93 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.125

(1.2) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้)

- รายได้จากการทำการเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 60.19 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 39.81 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 80.93 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 37.67 ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 32.56 และขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 1.40 ตามลำดับ

- รายได้นอกภาคเกษตร ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 72.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 28.00 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 68.03 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 44.90 ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 36.05 และขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 1.36 ตามลำดับ

- เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 82.86 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 17.14 โดยกลุ่มตัวอย่างมีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 77.08 รองลงมา คือ หางานทำ ร้อยละ 58.33 ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 6.25 และใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ร้อยละ 2.08 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.126

ตารางที่ 4.125 แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้และวัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

แหล่งเงินทุน ที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้เงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	การรักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือ รวมหนี้เป็นก้อนเดียว
	รายได้ที่ได้จากการทำ การเกษตร (n=540)	-	0.19	65.37	56.67	53.52	0.19	3.89	4.81
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/ เงินเดือน/ค่าจ้าง) (n=525)	-	1.33	9.71	23.24	98.67	1.52	14.29	16.00	7.24
เงินช่วยเหลือจากบุคคลใน ครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือ ต่างประเทศ) n=280)	-	3.93	6.43	17.50	87.14	-	30.00	37.50	5.00

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.126 การใช้เงินทุนที่เป็นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)			วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ร้อยละ)			
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว	ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
	รายได้ที่ได้จากการทำการเกษตร (n=)	325 (60.19)	215 (39.81)	32.56	1.40	80.93	37.67
รายได้ที่ได้จากนอกภาคเกษตร (ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เงินเดือน/ ค่าจ้าง) (n=)	378 (72.00)	147 (28.00)	36.05	1.36	68.03	44.90	-
เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ) (n=)	232 (82.86)	48 (17.14)	6.25	-	77.08	58.33	2.08

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน

(2.1) เงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 73.72 และไม่มีหนี้สิน ร้อยละ 26.28

(2.2) แหล่งเงินทุนและหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจากธ.ก.ส. ร้อยละ 76.78 รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 55.40 สหกรณ์ ร้อยละ 7.74 ญาติ/เพื่อน ร้อยละ 4.07 นายทุนนอกระบบ ร้อยละ 3.05 ธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 2.44 ธนาคารของรัฐ ร้อยละ 2.24 กลุ่มออมทรัพย์ ร้อยละ 0.20 เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า/โรงงาน ร้อยละ 0.20 และอื่น ๆ (กยศ.) ร้อยละ 0.20 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.127

ตารางที่ 4.127 การมีเงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนบน

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินกู้และหนี้สิน	666	100
มี	491	73.72
ไม่มี	175	26.28
แหล่งเงินทุนและหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	666	100
ธ.ก.ส.	377	76.78
กองทุนหมู่บ้าน	272	55.40
สหกรณ์	38	7.74
ญาติ/เพื่อน	20	4.07
นายทุนนอกระบบ	15	3.05
ธนาคารพาณิชย์	12	2.44
ธนาคารของรัฐ	11	2.24
กลุ่มออมทรัพย์	1	0.20
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า/โรงงาน	1	0.20
อื่นๆ (กยศ.)	1	0.20

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.3) เงินกู้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี พบว่า ครัวเรือนมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 244,187 บาท โดยมาจากธนาคารของรัฐมากที่สุด จำนวน 306,364 รองลงมา คือ ธ.ก.ส. (262,410 บาท) เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า/โรงงาน (200,000 บาท) สหกรณ์ (122,500 บาท) ธนาคารพาณิชย์ (118,565 บาท) อื่นๆ (กยศ.) (96,000 บาท) นายทุนนอกระบบ (90,067 บาท) ญาติ/เพื่อน (40,800 บาท) กองทุนหมู่บ้าน (39,182 บาท) และกลุ่มออมทรัพย์ (10,000 บาท) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.128

ตารางที่ 4.128 จำนวนเงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้าง ชำระ(บาท/ครัวเรือน/ปี)
เงินกู้คงเหลือหรือหนี้สินค้างชำระทั้งหมด	491	244,187
แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ธ.ก.ส.	377	262,410
กองทุนหมู่บ้าน	272	39,182
สหกรณ์	38	122,500
ญาติ/เพื่อน	20	40,800
นายทุนนอกระบบ	15	90,067
ธนาคารพาณิชย์	12	118,565
ธนาคารของรัฐ	11	306,364
กลุ่มออมทรัพย์	1	10,000
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า/โรงงาน	1	200,000
อื่นๆ (กยศ.)	1	96,000

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.4) วัตถุประสงค์การใช้เงินทุน (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 52.25 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 44.83 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 10.61 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 6.37 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน การศึกษาของลูกหลาน และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 3.18 ซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 2.65 และค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 0.27 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 90.44 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 6.99 ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 4.78 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 4.41 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 2.57 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 0.37 ตามลำดับ

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 57.89 รองลงมา คือ เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 28.95 ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 13.16 ซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 7.89 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 5.26 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 2.63 ตามลำดับ

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 85.00 รองลงมา คือ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 25.00 ซื้อปัจจัยการผลิต และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 10.00 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 5.00 ตามลำดับ

- นายทุนนอกระบบ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 86.67 รองลงมา คือ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 33.33 การศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 26.67 เงินทุนทำเกษตร และลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 6.67 ตามลำดับ

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เพื่อซื้อยานพาหนะ ร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ ใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 16.67 ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน เงินทุนทำเกษตร และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 8.33 ตามลำดับ

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 54.55 รองลงมา คือ ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ร้อยละ 45.45 เงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 36.36 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 18.18 และซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน ร้อยละ 9.09 ตามลำดับ

- กลุ่มออมทรัพย์ ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00

- เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้าและโรงงาน ส่วนใหญ่ซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 100.00
- อื่น ๆ (ก.ย.ศ.) ส่วนใหญ่เพื่อใช้จ่ายประจำวันและการศึกษาของลูกหลาน

ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.129

(2.5) ความพอเพียง และวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (แหล่งเงินกู้และหนี้สิน)

- ฌ.ก.ส. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 85.41 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 14.59 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 72.73 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 58.18 กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 40.00 และขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 3.64 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 88.60 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 11.40 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 80.65 รองลงมา คือ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 61.29 และกู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 41.94 ตามลำดับ

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 78.95 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 21.05 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 50.00 ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 25.00 และขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ร้อยละ 12.50 ตามลำดับ

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 70.00 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 30.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 83.33 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัวหรือกู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 66.67

- นายทุนเงินกู้นอกระบบ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 60 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 40.00 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 100.00 หางานทำ ร้อยละ 83.33 และยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 16.67

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 83.33 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 16.67 วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 100.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- กลุ่มออมทรัพย์ ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

- อื่นๆ (ก.ย.ศ. ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.130

ตารางที่ 4.129 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	วัตถุประสงค์ในการใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (ร้อยละ)								
	ซื้อ/ เช่าซื้อที่ดิน	ซื้อ ยานพาหนะ	ซื้อปัจจัย การผลิต	เงินทุน ทำเกษตร	ใช้จ่าย ประจำวัน	ค่ารักษา พยาบาล	การศึกษาของ ลูกหลาน	บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน	ลดหนี้สินคงค้างหรือรวมหนี้ เป็นก้อนเดียว
ธ.ก.ส. (n=377)	3.18	2.65	10.61	44.83	52.25	0.27	3.18	3.18	6.37
กองทุนหมู่บ้าน (n=272)	0.37	-	2.57	6.99	90.44	-	0.37	4.41	4.78
สหกรณ์ (n=38)	2.63	7.89	13.16	28.95	57.89	-	2.63	5.26	-
ญาติ/เพื่อน (n=20)	5.00	-	10.00	10.00	85.00	-	5.00	25.00	-
นายทุนนอกระบบ (n=15)	-	-	-	6.67	86.67	-	26.67	33.33	6.67
ธนาคารพาณิชย์ (n=12)	8.33	75.00	-	8.33	16.67	-	8.33	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=11)	9.09	-	-	36.36	54.55	-	-	18.18	45.45
กลุ่มออมทรัพย์ (n=1)	-	-	-	-	100.00	-	-	-	-
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า/ โรงงาน (n=1)	-	-	100.00	-	-	-	-	-	-
อื่นๆ (กยศ.) (n=1)	-	-	-	-	100.00	-	100.00	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.130 การใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	การใช้เงินในแต่ละปี (ร้อยละ)		วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (ร้อยละ)				
	เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	ยืมหรือขอเงินจาก ครอบครัว	ขาย/จำหน่าย ทรัพย์สิน	กู้ใน/นอกระบบ	หางานทำ	ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม)
ธ.ก.ส. (n=377)	322 (85.41)	55 (14.59)	58.18	3.64	40.00	72.73	-
กองทุนหมู่บ้าน (n=272)	241 (88.60)	31 (11.40)	61.29	-	41.94	80.65	-
สหกรณ์ (n=38)	30 (78.95)	8 (21.05)	25.00	12.50	50.00	62.50	-
ญาติ/เพื่อน (n=20)	14 (70.00)	6 (30.00)	66.67	-	66.67	83.33	-
นายทุนนอกระบบ (n=15)	9 (60.00)	6 (40.00)	16.67	-	100.00	83.33	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=12)	10 (83.33)	2 (16.67)	100.00	-	-	-	-
ธนาคารของรัฐ (n=11)	11 (100.00)	-	-	-	-	-	-
กลุ่มออมทรัพย์ (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า/โรงงาน (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-
อื่นๆ (กยศ.) (n=1)	1 (100.00)	-	-	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.6) สถานภาพการชำระเงินกู้และหนี้สิน พบว่า

- ธ.ก.ส. ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 57.29 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 33.69 ค้างชำระหนี้ ร้อยละ 6.63 ผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 2.12 และเป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี) ร้อยละ 0.27 ตามลำดับ

- กองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 61.03 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 38.60 และผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 0.37 ตามลำดับ

- สหกรณ์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 44.74 ผิดนัดชำระหนี้แต่ยังชำระหนี้ได้ และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 2.63 ตามลำดับ

- ญาติหรือเพื่อน ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย และ ค้างชำระหนี้ ร้อยละ 40.00 ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย และผิดนัดชำระแต่ยังชำระหนี้ได้ ร้อยละ 10.00

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 50.00

- นายทุนกู้ยืมในระบบ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 86.67 ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 6.67

- ธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ ค้างชำระหนี้ ร้อยละ 16.67 และชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 8.33 ตามลำดับ

- ธนาคารของรัฐ ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 72.73 รองลงมา คือ ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 18.18 และค้างชำระหนี้ ร้อยละ 9.09 ตามลำดับ

- กลุ่มออมทรัพย์ เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้าหรือโรงงาน และอื่น ๆ (ก.ย.ศ.) ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 100.00

ดังแสดงในตารางที่ 4.131

ตารางที่ 4.131 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกู้และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

แหล่งเงินกู้และหนี้สิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	สถานภาพการชำระหนี้ (ร้อยละ)				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย)	ชำระตรง เวลา (เฉพาะ ดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระ หนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
ธ.ก.ส. (n=377)	33.69	57.29	2.12	6.63	0.27
กองทุนหมู่บ้าน (n=272)	38.60	61.03	0.37	-	-
สหกรณ์ (n=38)	50.00	44.74	2.63	2.63	-
ญาติ/เพื่อน (n=20)	40.00	10.00	10.00	40.00	-
นายทุนนอกระบบ (n=15)	86.67	6.67	-	6.67	-
ธนาคารพาณิชย์ (n=12)	75.00	8.33	-	16.67	-
ธนาคารของรัฐ (n=22)	72.73	18.18	-	9.09	-
กลุ่มออมทรัพย์ (n=1)	-	100.00	-	-	-
เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า/ โรงงาน (n=1)	100.00	-	-	-	-
อื่นๆ (กยศ.) (n=1)	100.00	-	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

(2.7) รายได้จากการทำการเกษตรในปัจจุบัน สามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่า รายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 69.37 และสามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ 30.63 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 46.54 รองลงมาคือ ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 42.21 ปัญหาค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายสูง ร้อยละ 25.97 ต้นทุนการผลิตสูง ร้อยละ 16.45 ผลผลิตตกต่ำและขาดทุน ร้อยละ 16.02 ภาระหนี้สินมีมากกว่ารายได้จากการทำการเกษตร ร้อยละ 14.29 ต้องอาศัยรายได้จากนอกภาคเกษตร/รายได้อื่น ๆ ร้อยละ 10.82 ภัยธรรมชาติ ร้อยละ 7.58 ขาดแคลนแรงงานเกษตร ร้อยละ 3.03 ปัญหาสุขภาพ ร้อยละ 0.22 และขาดเงินลงทุน ร้อยละ 0.43 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4.132

ตารางที่ 4.132 รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ผ่านพ้นภาระหนี้สิน	666	100.00
ได้	204	30.63
ไม่ได้	462	69.37
เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ (n=462)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
พื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้	215	46.54
ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ	195	42.21
ปัญหาค่าใช้จ่ายหรือรายจ่ายสูง	120	25.97
ต้นทุนการผลิตสูง	76	16.45
ผลผลิตตกต่ำและขาดทุน	74	16.02
ภาระหนี้สินมีมากกว่ารายได้จากการทำการเกษตร	66	14.29
ต้องอาศัยรายได้จากนอกภาคเกษตร/รายได้อื่นๆ	50	10.82
ภัยธรรมชาติ	35	7.58
ขาดแคลนแรงงานเกษตร	14	3.03
ปัญหาสุขภาพ	1	0.22
ขาดเงินลงทุน	2	0.43

ที่มา: จากการสำรวจ

7) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อยจังหวัดนครพนม 2 ด้าน คือ ภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.09 รองลงมา คือ ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน (ค่าคะแนน 4.03) ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ (ค่าคะแนน 3.79) และภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย (ค่าคะแนน 3.51) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร (ค่าคะแนน 2.75) และขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้า มีมากขึ้น (ค่าคะแนน 2.43) ตามลำดับ

นอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.85 รองลงมา คือ เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น (ค่าคะแนน 3.44) มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน (ค่าคะแนน 2.80) ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าคะแนน 2.62) ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป (ค่าคะแนน 2.52) เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ (ค่าคะแนน 2.49) และขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง (ค่าคะแนน 2.37) ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.133

ตารางที่ 4.133 สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ประเด็น	ค่าคะแนน	แปลผล
ภาคเกษตร		
1. ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น	4.09	มาก
2. ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน	4.03	มาก
3. ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้	3.79	มาก
4. ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย	3.51	มาก
5. ขาดแคลนแรงงานในการทำการเกษตร	2.75	ปานกลาง
6. ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น	2.43	ปานกลาง
นอกภาคเกษตร		
1. ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไปเกินรายได้	3.85	มาก
2. ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	3.44	ปานกลาง
3. มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน	2.80	ปานกลาง
4. ชราภาพ เจ็บป่วย	2.77	ปานกลาง
5. มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก	2.76	ปานกลาง
6. ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2.62	ปานกลาง
7. ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป	2.52	ปานกลาง
8. วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ	2.49	น้อย
9. ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง	2.37	น้อย

ที่มา: จากการสำรวจ

8) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง

(1) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 60.81 และต้องการ ร้อยละ 39.19 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจากไม่ต้องการ เป็นหนี้ หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.91 รองลงมา คือ มีหนี้สินอยู่แล้ว หากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ตรงตามเวลา ร้อยละ 30.37 เกษตรกรอายุมาก และขาดแรงงาน ร้อยละ 14.32 รายได้เพียงพอหรือมีเงินออมหรือพออยู่พอกิน ร้อยละ 6.42 พยายามหางานทำ ร้อยละ 1.23 ลูกส่งเงินมาให้ หรือขอคนในครอบครัว ร้อยละ 0.99 เมื่อได้รับเงินทุนหมุนเวียนไม่สามารถบริหารจัดการได้ ร้อยละ 0.49 กลัวขาดทุน ร้อยละ 0.49 สุขภาพไม่ดี ร้อยละ 0.25 และเศรษฐกิจไม่ดี ร้อยละ 0.25 ตามลำดับ

ดังแสดงในตารางที่ 4.134

ตารางที่ 4.134 ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน	666	100
ต้องการ	261	39.19
ไม่ต้องการ	405	60.81
เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน (n=405)		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่ต้องการ เป็นหนี้ หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น	271	66.91
มีหนี้สินอยู่แล้ว หากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เก่งว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ตรงตามเวลา	123	30.37
เกษตรกรอายุมากและขาดแรงงาน	58	14.32
รายได้เพียงพอหรือมีเงินออมหรือพออยู่พอกิน	26	6.42
พยายามหางานทำ	5	1.23
ลูกส่งเงินมาให้ หรือขอคนในครอบครัว	4	0.99
เมื่อได้รับเงินทุนหมุนเวียนไม่สามารถบริหารจัดการได้	2	0.49
กลัวขาดทุน	2	0.49
สุขภาพไม่ดี	1	0.25
เศรษฐกิจไม่ดี	1	0.25

ที่มา: จากการสำรวจ

(2) จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 20,781 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 63,159 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 4.135

ตารางที่ 4.135 จำนวนความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ความต้องการเงินทุนหมุนเวียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (ครัวเรือน)	จำนวนความต้องการ (บาท)		ค่าเฉลี่ย
		เขตแดนความต้องการ ขั้นต่ำ	เขตแดนความต้องการ สูงสุด	
ต้องการสำหรับการผลิตในภาคเกษตร (บาทต่อปีต่อไร่)	151	500	100,000	20,781
ต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตร (บาทต่อปีต่อครัวเรือน)	182	2,000	500,000	63,159

ที่มา: จากการสำรวจ

9) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในปี 2566 ภาพรวม 7 จังหวัดตอนบน (อุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) พบว่า มีรายได้ จำนวน 254,267 บาท และมีรายจ่าย จำนวน 201,416 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 52,851 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 48,900 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 244,187 บาท

ดังแสดงในตารางที่ 4.136

ตารางที่ 4.136 สรุปรายได้ รายจ่าย เงินฝาก/เงินออม และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รายการ	อุดรธานี (n=100)		เลย (n=100)		หนองคาย (n=100)		หนองบัวลำภู (n=100)		บึงกาฬ (n=100)		สกลนคร (n=100)		นครพนม (n=66)		ภาพรวม 7 จังหวัด (n=666)	
	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี	จำนวน ครัวเรือน	บาท/ ครัวเรือน/ปี
รายได้	100	262,101	100	291,045	100	289,744	100	204,575	100	248,628	100	228,589	66	255,509	666	254,267
รายจ่าย	100	207,192	100	243,219	100	206,951	100	187,078	100	212,008	100	161,686	66	184,992	666	201,416
เงินสดคงเหลือก่อน การชำระหนี้ (รายได้ - รายจ่าย)	100	54,909	100	47,826	100	82,793	100	17,497	100	36,620	100	67,003	66	70,517	666	52,851
เงินออม/เงินฝาก	51	156,078	76	30,976	81	39,944	64	23,197	63	38,932	75	35,380	53	46,987	463	48,900
หนี้สิน	66	258,642	73	202,778	75	379,960	86	211,919	76	232,053	68	172,287	47	248,079	491	244,187

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินลงทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย

ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินลงทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) 3 ด้าน คือ ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร และ แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 จังหวัดอุดรธานี

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้ มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.17 รองลงมา คือ เงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน (ค่าคะแนน 4.08) ควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 3.97) และควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน (ค่าคะแนน 3.94)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน) มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.93 รองลงมา คือ เงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น (ค่าคะแนน 3.91) เงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.89) และเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.84)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.39 รองลงมา คือ เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 4.24) เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 4.08) เกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารการเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความเห็นต่างๆ (ค่าคะแนน 4.04) เกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 4.00) และเกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.80)

ดังแสดงในตารางที่ 4.137

ตารางที่ 4.137 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนถือคุณประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	4.17	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	4.08	มาก
3. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	3.97	มาก
4. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	3.94	มาก
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน)	3.93	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	3.91	มาก
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.89	มาก
4. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.84	มาก
แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	4.39	มาก
2. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	4.24	มาก
3. เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	4.08	มาก
4. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	4.04	มาก
5. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	4.00	มาก
6. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.80	มาก

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2.2 จังหวัดเลย

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และประเด็นเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.25 รองลงมา คือ ควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 4.07) และควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน (ค่าคะแนน 4.06)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน) มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.87 รองลงมา คือ เงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น (ค่าคะแนน 3.64) เงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.60) และเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.58)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.42 รองลงมา คือ เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 4.37) เกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 4.06) เกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความเห็นต่างๆ (ค่าคะแนน 4.03) เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 4.00) และเกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.96)

ดังแสดงในตารางที่ 4.138

ตารางที่ 4.138 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	4.25	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	4.25	มาก
3. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	4.07	มาก
4. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	4.06	มาก
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตรกร (ฉุกเฉิน)	3.87	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งในด้านการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	3.64	มาก
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.60	มาก
4. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.58	มาก
แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	4.42	มาก
2. เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	4.37	มาก
3. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	4.06	มาก
4. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	4.03	มาก
5. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	4.00	มาก
6. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.96	มาก

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2.3 จังหวัดหนองคาย

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.77 รองลงมา คือ เงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้ (ค่าคะแนน 3.63) ควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 3.53) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน (ค่าคะแนน 3.44)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน) มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.63 รองลงมา คือ เงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.57) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น (ค่าคะแนน 3.36) และเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.32)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.83 รองลงมา คือ เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 3.55) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 3.43) เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 3.42) เกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ (ค่าคะแนน 3.42) และเกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.15)

ดังแสดงในตารางที่ 4.139

ตารางที่ 4.139 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	3.77	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	3.63	มาก
3. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	3.53	มาก
4. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	3.44	ปานกลาง
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตรกร (ฉุกเฉิน)	3.63	มาก
2. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.57	มาก
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	3.36	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.32	ปานกลาง
แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	3.83	มาก
2. เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	3.55	มาก
3. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	3.43	ปานกลาง
4. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	3.42	ปานกลาง
5. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	3.42	ปานกลาง
6. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.15	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2.4 จังหวัดหนองบัวลำภู

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.64 รองลงมา คือ เงินกองทุนกึ่งอุปโภคบริโภคต่อสมาชิกครัวเรือนได้ (ค่าคะแนน 3.51) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน (ค่าคะแนน 3.37) และควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 3.27)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็น และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.39) เงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น (ค่าคะแนน 3.36) และเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.21)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.00 รองลงมา คือ เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 3.59) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 3.48) เกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความเห็นต่าง ๆ (ค่าคะแนน 3.47) เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 3.45) และเกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.13)

ดังแสดงในตารางที่ 4.140

ตารางที่ 4.140 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินลงทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	3.64	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	3.51	มาก
3. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	3.37	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	3.27	ปานกลาง
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินลงทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตรกร (ฉุกเฉิน)	3.67	มาก
2. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.39	ปานกลาง
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งในด้านการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	3.36	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.21	ปานกลาง
แนวทางการบริหารจัดการเงินลงทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	4.00	มาก
2. เกษตรกรควรมีปรับปรุงพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	3.59	มาก
3. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	3.48	ปานกลาง
4. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	3.47	ปานกลาง
5. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	3.45	ปานกลาง
6. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.13	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2.5 จังหวัดบึงกาฬ

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.74 และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้ (ค่าคะแนน 3.49) ควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 3.45) และควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน (ค่าคะแนน 3.38)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน) มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.54 รองลงมา คือ เงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น (ค่าคะแนน 3.51) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.35) และเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.34)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.94 รองลงมา คือ เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 3.78) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 3.49) เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ และมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.40) เกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความเห็นต่าง ๆ (ค่าคะแนน 3.40) และเกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 3.39)

ดังแสดงในตารางที่ 4.141

ตารางที่ 4.141 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	3.74	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	3.49	ปานกลาง
3. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	3.45	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	3.38	ปานกลาง
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตรกร (ฉุกเฉิน)	3.54	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ในท้องถิ่น	3.51	มาก
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.35	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.34	ปานกลาง
แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	3.94	มาก
2. เกษตรกรควรมีปรับปรุงพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	3.78	มาก
3. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	3.49	ปานกลาง
4. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.40	ปานกลาง
5. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	3.40	ปานกลาง
6. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	3.39	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2.6 จังหวัดสกลนคร

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนมีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.47 รองลงมา คือ ควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน (ค่าคะแนน 3.40) เงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้ (ค่าคะแนน 3.34) และควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 3.29)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.48 รองลงมาเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.30) เงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน) (ค่าคะแนน 3.23) และเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.16)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.74 รองลงมา คือ เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 3.45) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 3.15) เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 3.10) เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.05) และเกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความเห็นต่างๆ (ค่าคะแนน 3.03)

ดังแสดงในตารางที่ 4.142

ตารางที่ 4.142 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	3.47	ปานกลาง
2. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	3.40	ปานกลาง
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	3.34	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	3.29	ปานกลาง
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งในด้านการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	3.48	ปานกลาง
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.30	ปานกลาง
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตรกร (ฉุกเฉิน)	3.23	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.16	ปานกลาง
แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	3.74	มาก
2. เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	3.45	ปานกลาง
3. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	3.15	ปานกลาง
4. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	3.10	ปานกลาง
5. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.05	ปานกลาง
6. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	3.03	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2.7 จังหวัดนครพนม

ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.55 รองลงมา คือ ควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 3.50) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน (ค่าคะแนน 3.48) และเงินกองทุนแก้ปัญหาประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้ (ค่าคะแนน 3.33)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.89 และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน) (ค่าคะแนน 3.45) เงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.21) และควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.15)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดที่ประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.68 และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ได้แก่ เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 4.30) และเกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 3.77) ขณะที่เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความคิดเห็นต่างๆ (ค่าคะแนน 3.45) เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 3.32) และเกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.11)

ดังแสดงในตารางที่ 4.143

ตารางที่ 4.143 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	3.55	มาก
2. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	3.50	มาก
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	3.48	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	3.33	ปานกลาง
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งในด้านการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	3.89	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตรกร (ฉุกเฉิน)	3.45	ปานกลาง
3. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.21	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.15	ปานกลาง
แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	4.68	มากที่สุด
2. เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	4.30	มาก
3. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	3.77	มาก
4. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	3.45	ปานกลาง
5. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	3.32	ปานกลาง
6. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.11	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2.8 ภาพรวมในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (7 จังหวัด)

ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินลงทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อุดรธานี เลย หนองคาย หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) 3 ด้าน คือ ประสิทธิภาพหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร และ แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร มีรายละเอียด ดังนี้

ประสิทธิภาพหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากทุกประเด็น โดยเกษตรกรเห็นด้วยในประเด็นเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.79 รองลงมา คือ เงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้ (ค่าคะแนน 3.69) เกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน (ค่าคะแนน 3.59) และควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม (ค่าคะแนน 3.59)

วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน) มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.63 รองลงมา คือ เงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรทั้งในด้านการเรียนรู้ และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น (ค่าคะแนน 3.58) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย (ค่าคะแนน 3.45) เงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้ (ค่าคะแนน 3.42)

แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.12 รองลงมา คือ เกษตรกรควรมีปรับปรุงพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น (ค่าคะแนน 3.85) เกษตรกรต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ (ค่าคะแนน 3.62) เกษตรกรต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ (ค่าคะแนน 3.57) เกษตรกรต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความคิดเห็นต่างๆ (ค่าคะแนน 3.55) และเกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับปานกลางในประเด็นเกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน (ค่าคะแนน 3.38)

ดังแสดงในตารางที่ 4.144

ตารางที่ 4.144 ระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย ภาพรวม 7 จังหวัด

แนวทางการบริหารจัดการ	ค่าคะแนน	แปลผล
ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	3.79	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนเกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้	3.69	มาก
3. ท่านเห็นว่าเกษตรกรควรเสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน	3.59	มาก
4. ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินกองทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม	3.59	มาก
วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตร (ฉุกเฉิน)	3.63	มาก
2. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตร ทั้งในด้านการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น	3.58	มาก
3. ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย	3.45	ปานกลาง
4. ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้	3.42	ปานกลาง
แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร		
1. เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น	4.12	มาก
2. เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น	3.85	มาก
3. ท่านต้องการสร้างเครือข่ายให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ	3.62	มาก
4. ท่านต้องการให้มีการติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ	3.57	มาก
5. ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบ และแสดงความเห็นต่างๆ	3.55	มาก
6. เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน	3.38	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

4.3 ปัญหาและอุปสรรค

จากผลการศึกษาและการระดมความคิดเห็น (Focus Group) พบปัญหาและอุปสรรคประเด็นสำคัญ ดังนี้

4.3.1 ด้านการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย

(1) พื้นที่ปลูกของเกษตรกร อยู่ในนอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่ปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว ประกอบกับพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด ไม่มีเครื่องจักรกลการเกษตรเป็นของตนเอง และเป็นแรงงานสูงวัยมากกว่าแรงงานวัยหนุ่มสาว ทำให้มีรายได้การเกษตรไม่สม่ำเสมอ ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

(2) ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น ทั้งค่าพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาและสารเคมี ค่าบริการเครื่องจักรกลการเกษตร ค่าน้ำมัน ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น เกษตรกรขาดองค์ความรู้และทักษะในการลดต้นทุน

การผลิต ประกอบกับผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ไม่สามารถขายผลผลิตในราคาที่สูงได้ ส่งผลต่อรายได้ทางการเกษตรและความสามารถในการชำระหนี้สิน เนื่องจาก คริวเรือนเกษตรกรมีภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค การเดินทางและการสื่อสาร เป็นต้น

(3) เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพารายได้นอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก รายได้ทางการเกษตรไม่แน่นอน และพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวไว้บริโภคเท่านั้น ประกอบกับจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่การขยายตัวของเมืองได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางไปพร้อม ๆ กับความสะดวกสบายในการคมนาคมขนส่ง และการเดินทาง ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีโอกาสในการประกอบกิจกรรมนอกภาคเกษตรอื่น ๆ นอกจากการทำเกษตร โอกาสที่ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนได้รับรายได้นอกภาคเกษตรแตกต่างกันไป เช่น รายได้จากค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัว เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนจากการรับราชการ ทำงานบริษัท หรือโรงงาน รายได้จากการรับจ้างรายวันหรือรายเดือนหรือชิ้นงาน ตลอดจนเงินที่ได้รับจากสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ

(4) การใช้เงินกู้เพื่อการเกษตรมีวัตถุประสงค์ เช่น ใช้จ่ายประจำวันหรือเพื่อการบริโภค บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน หรือการศึกษาของบุตรหลาน เป็นต้น

(5) ทักษะและพฤติกรรมการเงินของเกษตรกรที่ส่อไปในด้านลบ ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเอง โดยเฉพาะ การใช้จ่ายเงินเพื่อสังคมนันทนาการของเกษตรกร (เช่น ค่าเหล้าหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ค่าห่วย ค่าชิงโชค ฯลฯ) หรือทัศนคติที่ว่า ต้องกู้หนี้ทุกปี เพื่อรักษาสีตี่ การมีหนี้ติดตัวดีกว่าเอาทรัพย์สินไปชำระหนี้ และการกู้หนี้ใหม่ไปใช้หนี้เก่า รวมทั้งการขาดความตระหนักในการจัดทำบัญชีครัวเรือนและต้นทุนในการเกษตร เพื่อบริหารจัดการงบการเงินภายในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดวงจรมีปัญหาหนี้สินสะสม การเรื้อรัง การหมุนหนี้เก่าไปหาหนี้ใหม่ หรือการผัดผ่อนชำระ

4.3.2 ด้านการเข้าถึงกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- 1) ขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกองทุน ฯ ให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.)
- 2) เกษตรกรขาดความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วัตถุประสงค์ รวมถึงวิธีการขอรับกองทุน ฯ รวมทั้งขาดทักษะและความชำนาญในการจัดทำแผนธุรกิจทางการเกษตรครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูปเกษตรเพิ่มมูลค่า และการตลาด จึงไม่สามารถเขียนข้อเสนอโครงการเพื่อขอรับเงินสนับสนุนจากกองทุน ฯ ได้
- 3) การขอใช้เงินกองทุน ส่วนใหญ่ให้เสนอในนามกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น ถ้าเกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและการบริหารจัดการธุรกิจเกษตรที่ดี จะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งกองทุน ฯ ได้ รวมทั้งจะไม่มีความสามารถในการชำระหนี้กองทุน ฯ ได้ และเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินการตามสัญญา เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนด จำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ขอขยายเวลาชำระหนี้ หรือกำหนดมาตรการช่วยเหลือหรือเยียวยาฉุกเฉิน

4.4 สรุปภาพรวมการศึกษาโครงการแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตารางที่ 4.145 สรุปภาพรวมการศึกษาโครงการแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ผลการศึกษา	ประเด็นพัฒนาเชิงนโยบาย	แนวทางพัฒนาหลัก	ข้อเสนอแผนงาน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย				
1.1) พื้นที่ปลูกของเกษตรกรอยู่นอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่ปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว ประกอบกับพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด ไม่มีเครื่องจักรกลการเกษตรเป็นของตนเอง และเป็นแรงงานสูงวัยมากกว่าแรงงานวัยหนุ่มสาว ทำให้มีรายได้การเกษตรไม่สม่ำเสมอ ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย	การพัฒนาที่ดินและแหล่งน้ำ	การพัฒนาแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน	-โครงการก่อสร้างแหล่งน้ำไร่นานอกเขตชลประทาน (ระบบน้ำบาดาล ธาราน้ำใต้ดิน การขุดสระน้ำในไร่นา เป็นต้น) -โครงการส่งเสริมเกษตรกรรมด้วยพลังงานทางเลือก (ระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ ระบบกังหันลมเพื่อสูบน้ำ เป็นต้น)	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม -กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงพลังงาน/กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม/กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี
		การอนุรักษ์ดินและน้ำ	-โครงการวิจัยผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่สำคัญ เพื่อปรับปรุงคุณภาพดิน -โครงการส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (ระบบให้น้ำแบบหยด) -โครงการการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และพืชคลุมดิน เพื่อการอนุรักษ์น้ำ	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี -กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ -กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 4.145 (ต่อ)

ผลการศึกษา	ประเด็นพัฒนาเชิงนโยบาย	แนวทางพัฒนาหลัก	ข้อเสนอแผนงาน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1.1) พื้นที่ปลูกของเกษตรกรอยู่นอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่ปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว ประกอบกับพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด ไม่มีเครื่องจักรกลการเกษตรเป็นของตนเอง และเป็นแรงงานสูงวัยมากกว่าแรงงานวัยหนุ่มสาว ทำให้มีรายได้การเกษตรไม่สม่ำเสมอ ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย (ต่อ)	การส่งเสริมการผลิตตามระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	การผลิตสินค้าเกษตรตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์	-โครงการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS -โครงการขับเคลื่อนการเกษตรระดับหมู่บ้านสู่เกษตรมูลค่าสูงและสนับสนุนการทำมาตรฐานอินทรีย์	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ -กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงพาณิชย์
		การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)	-โครงการส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสานเพื่อบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ -โครงการส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้ง สร้างรายได้	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
	การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงาน	การสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกร	-โครงการสนับสนุนการจัดหาเครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตรให้แก่กลุ่มสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงการคลัง (อ.ก.ส.)

ตารางที่ 4.145 (ต่อ)

ผลการศึกษา	ประเด็นพัฒนาเชิงนโยบาย	แนวทางพัฒนาหลัก	ข้อเสนอแผนงาน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>1.2) ต้นทุนการผลิตทางการ เกษตรเพิ่มสูงขึ้น ทั้งค่าพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่ายาและสารเคมี ค่าบริการ เครื่องจักรกลการ เกษตร ค่าน้ำมัน ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น เกษตรกรขาดองค์ความรู้ และทักษะในการลดต้นทุนการผลิต ประกอบกับ ผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ไม่สามารถ ขายผลผลิตในราคาที่สูงได้ ส่งผลต่อรายได้ ทางการเกษตรและความสามารถในการชำระเงินกู้ หรือหนี้สิน เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกร มีภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่าย ในการอุปโภคบริโภค การเดินทางและ การสื่อสาร เป็นต้น</p>	<p>การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ คู่ขนานกับการสร้างทัศนคติ ที่ดีทางการเงิน</p>	<p>ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิต</p>	<p>-โครงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) เพื่อติดตามสภาพอากาศ ระบบน้ำ สภาพดิน และระดับความชื้น</p>	<p>-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี</p>
		<p>ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม</p>	<p>-โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรรมยั่งยืนให้แพร่หลาย สู่เกษตรกร</p>	<p>-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p>
		<p>การสนับสนุนการแปรรูปผลผลิต ทางการเกษตร</p>	<p>-โครงการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิต ทางการเกษตรตามศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเพิ่มมูลค่า</p>	<p>-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี/ กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงพาณิชย์</p>
		<p>การพัฒนาความเข้มแข็ง ของกลุ่มเกษตรกร</p>	<p>-โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ กลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง</p>	<p>-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงมหาดไทย</p>
<p>การสร้างความรู้และวินัย ทางการเงินที่ดี</p>	<p>-โครงการเสริมสร้างการจัดการทำบัญชี ครัวเรือนและบัญชีฟาร์มเพื่อการบริหาร จัดการเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงมหาดไทย/กระทรวง อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและ เทคโนโลยี/</p>		

ตารางที่ 4.145 (ต่อ)

ผลการศึกษา	ประเด็นพัฒนาเชิงนโยบาย	แนวทางพัฒนาหลัก	ข้อเสนอแผนงาน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1.3) เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพารายได้นอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก รายได้ทางการเกษตรไม่แน่นอน และพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวไว้บริโภคเท่านั้น ประกอบกับจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่การขยายตัวของเมืองได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางไปพร้อม ๆ กับความสะดวกสบายในการคมนาคมขนส่งและการเดินทาง ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีโอกาสในการประกอบกิจกรรมนอกภาคเกษตรอื่น ๆ นอกจากการทำเกษตร โอกาสที่ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนได้รับรายได้นอกภาคเกษตรแตกต่างกันไป เช่น รายได้จากค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัว เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนจากการรับราชการ ทำงานบริษัทหรือโรงงาน รายได้จากการรับจ้างรายวันหรือรายเดือน หรือชิ้นงาน ตลอดจนเงินที่ได้รับจากสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ	การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการทำการเกษตร (การทำน้อย ได้มาก)	การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม	-โครงการบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตร เพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
		การส่งเสริมการทำเกษตรแบบประณีตและการปลูกพืชนอกฤดู	-โครงการส่งเสริมเกษตรประณีตเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ -โครงการส่งเสริมนวัตกรรมสมัยใหม่สู่ความยั่งยืน โดยการผลิตพืชนอกฤดู	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ -กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี

ตารางที่ 4.145 (ต่อ)

ผลการศึกษา	ประเด็นพัฒนาเชิงนโยบาย	แนวทางพัฒนาหลัก	ข้อเสนอแผนงาน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1.4) การใช้เงินกู้เพื่อการเกษตรผิดวัตถุประสงค์ เช่น ใช้จ่ายประจำวันหรือเพื่อการบริโภค บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน หรือการศึกษาของบุตรหลาน เป็นต้น	ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อการสร้างความรู้และวินัยทางการเงินที่ดี รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้	การจัดทำบัญชีครัวเรือนเกษตร	-โครงการเสริมสร้างการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อจัดการเศรษฐกิจระดับครัวเรือน	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงการคลัง (ธ.ก.ส.)
		การสนับสนุนการให้สร้างความรู้และวินัยทางการเงินที่ดี	โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการทางการเงินแก่เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร โครงการฟื้นฟู พัฒนาอาชีพ และแก้ไขปัญหานี้สิน	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงการคลัง (ธ.ก.ส.)
1.5) ทศนคติและพฤติกรรมทางการเงินของเกษตรกรที่ส่อไปในด้านลบ ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเอง โดยเฉพาะการใช้เงินเพื่อสังคมนาและนันทนาการของเกษตรกร (เช่น ค่าเหล้าหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ค่าหวย ค่าซิงโซค ฯลฯ) หรือทัศนคติที่ว่าต้องกู้หนี้ทุกปี เพื่อรักษาสีหิ การมีหนี้ติดตัวดีกว่าเอาทรัพย์สินไปชำระหนี้ และการกู้หนี้ใหม่ไปใช้หนี้เก่า รวมทั้งการขาดความตระหนักในการจัดทำบัญชีครัวเรือนและต้นทุนในการเกษตร เพื่อบริหารจัดการงบการเงินภายในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดวงจรปัญหาหนี้สินสะสม การเรื้อรัง การหมุนหนี้เก่าไปหาหนี้ใหม่ หรือการผิติดชำระ		การการวางแผนการทำกรเกษตรโดยใช้ตลาดนำการผลิต	-โครงการขับเคลื่อนแผนการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรแบบครบวงจร -โครงการส่งเสริมการพัฒนาระบบตลาดภายในชุมชนสำหรับสินค้าเกษตร	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 4.145 (ต่อ)

ผลการศึกษา	ประเด็นพัฒนาเชิงนโยบาย	แนวทางพัฒนาหลัก	ข้อเสนอแผนงาน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
2) ปัญหาด้านการเข้าถึงกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์				
2.1) ขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกองทุน ฯ ให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.)	การสนับสนุนการเข้าถึงกองทุนของ กษ.	การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์เงินกองทุน	-โครงการศูนย์ข้อมูลกองทุนเกษตรชุมชน -โครงการกองทุนเกษตรสัญจรเพื่อเกษตรกรไทย	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ -กระทรวงมหาดไทย
2.2) เกษตรกรขาดความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วัตถุประสงค์ รวมถึงวิธีการขอรับกองทุน ฯ รวมทั้งขาดทักษะและความชำนาญในการจัดทำแผนธุรกิจทางการเกษตรครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูปเกษตรเพิ่มมูลค่า และการตลาด จึงไม่สามารถเขียนข้อเสนอโครงการเพื่อขอรับเงินสนับสนุนจากกองทุน ฯ ได้		การยกระดับการพัฒนาการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร	-โครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะกลุ่มเกษตรกรในการจัดทำแผนธุรกิจเกษตรครบวงจรสู่ความสำเร็จ	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงพาณิชย์/กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี
2.3) การขอใช้เงินกองทุน ส่วนใหญ่ให้เสนอในนามกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น ถ้าเกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและการบริหารจัดการธุรกิจเกษตรที่ดี จะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งกองทุน ฯ ได้ รวมทั้งจะไม่มีความสามารถในการชำระหนี้กองทุน ฯ ได้ และเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินการตามสัญญา เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนด จำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ขอยกยเวลาชำระหนี้ หรือกำหนดมาตรการช่วยเหลือหรือเยียวยาลูกหนี้	การพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร (วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร)	การส่งเสริมการรวมกลุ่ม	-โครงการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สร้างเครือข่ายเกษตรกร เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก -โครงการสร้างเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อการผลิตและบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน	-กระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ กระทรวงมหาดไทย/กระทรวงพาณิชย์/กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อยในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นการศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย และจัดทำแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทางการเกษตร (เอกสารสิทธิ์) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ไร่ในพื้นที่ 7 จังหวัด (จังหวัดอุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ สกลนคร และนครพนม) รวมทั้งสิ้น 666 ราย รวมทั้งมีการระดมความคิดเห็น (Focus Group) จากเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 250 ราย ประกอบด้วย หน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

5.1.1 รูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย

1) จังหวัดอุดรธานี

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดอุดรธานี ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือน ดังนี้

1.1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ จำนวน 100 ครัวเรือน และรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 94 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 262,101 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 190,498 บาท หรือร้อยละ 72.68 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 80,350 บาท หรือร้อยละ 30.66 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า รายได้จากการทำงานมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 246,706 บาท สำหรับการทำเกษตร จำนวน 43,358 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 104,894 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน จำนวน 30,111 บาท

1.2) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 207,192 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 182,329 บาท หรือร้อยละ 88.00 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 24,863 บาท หรือร้อยละ 12.00 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าเครื่องจักรมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,348 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 59,238 บาท หรือร้อยละ 28.59 ของรายจ่ายรวม

1.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 51.00 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 156,078 บาท ส่วนใหญ่มาจากธนาคารของรัฐ ร้อยละ 41.18 และ ธ.ก.ส. ร้อยละ 39.22 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 100.00 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยจาก ธ.ก.ส. มากที่สุด จำนวน 184,450 บาท สำหรับธนาคารของรัฐ มีจำนวน 142,310 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 97.00 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 55.67 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากบุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 41.24 และรับจ้าง ร้อยละ 28.87 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการใช้ ร้อยละ 64.95

1.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 90.00 และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 71.43 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 60.00 และส่วนใหญ่มีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 90.48

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 47.37 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 57.89 และส่วนใหญ่มีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 61.36

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 85.42 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 66.67 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 66.67 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 100.00

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 66.00 มีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 258,642 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 75.76 มีจำนวน 287,960 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 46.00 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ร้อยละ 66.00 การใช้เงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 70.00 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 60.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 83.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 83.13

1.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.37 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.19

1.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 55.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องมาจากไม่ต้องการเป็นหนี้หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 50.91 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 3,355 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 91,107 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

1.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้จำนวน 262,201 บาท มีรายจ่าย จำนวน 207,192 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้จำนวน 54,909 บาท ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 156,078 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 258,642 บาท

2) จังหวัดเลย

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดเลย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครั้วเรือน ดังนี้

2.1) รายได้ของครั้วเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 99 ครั้วเรือน และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 94 ครั้วเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 291,045 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 250,374 บาท หรือร้อยละ 86.03 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 46,256 บาท หรือร้อยละ 15.89 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 191,458 บาท สำหรับการทำเกษตร จำนวน 138,230 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 97,368 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครั้วเรือน จำนวน 29,643 บาท

2.2) รายจ่ายของครั้วเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 243,219 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 202,703 บาท หรือร้อยละ 83.34 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 40,516 บาท หรือร้อยละ 16.66 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 23,644 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 90,847 บาท หรือร้อยละ 37.35 ของรายจ่ายรวม

2.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 76.00 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 30,976 บาท ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 82.89 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 67.11 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยจากธนาคารของรัฐมากที่สุด จำนวน 46,075 บาท สำหรับ ธ.ก.ส. มีจำนวน 20,519 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสดพร้อมใช้ ร้อยละ 98.00 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 54.09 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 47.96 และรับจ้าง ร้อยละ 30.61 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการใช้จ่าย ร้อยละ 72.45

2.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 98.78 และเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 69.51 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 69.51 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 84.00

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 29.11 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 82.28 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 85.71

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครั้วเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 89.47 และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 36.84 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 94.74 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ทำงานทำและใช้เงินเชื่อ ร้อยละ 100.00

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 73.00 มีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 202,778 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 76.71 มีจำนวน 205,945 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 58.93 การใช้เงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 80.36 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 63.64

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 61.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 40.98

2.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.24 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินรายได้ มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.19

2.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 60.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องมาจาก ไม่อยากเป็นหนี้เพิ่ม ร้อยละ 70.00 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 30,513 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 79,556 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

2.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ จำนวน 291,045 บาท มีรายจ่าย จำนวน 243,219 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 47,826 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 30,976 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 202,778 บาท

3) จังหวัดหนองคาย

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองคาย ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือน ดังนี้

3.1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 98 ครัวเรือน และรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 97 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 289,744 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 195,274 บาท หรือร้อยละ 67.40 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 99,470 บาท หรือร้อยละ 34.33 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 163,742 บาท สำหรับการทำเกษตร จำนวน 96,313 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 155,491 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน จำนวน 54,714 บาท

3.2) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่าย เงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 206,951 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 172,814 บาท หรือร้อยละ 83.50 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 34,137 บาท หรือร้อยละ 16.50 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 19,274 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 92,691 บาท หรือร้อยละ 44.79 ของรายจ่ายรวม

3.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 81.00 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 39,944 บาท ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 61.84 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 56.79 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 236,000 บาท สำหรับ ธ.ก.ส. มีจำนวน 15,638 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสดพร้อมใช้ ร้อยละ 100.00 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 46.00 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 35.00 และรับจ้าง ร้อยละ 23.00 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการใช้ ร้อยละ 67.00

3.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 69.74 และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 69.74 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 63.16 และส่วนใหญ่มีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 87.50

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 98.67 บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 30.67 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอร้อยละ 61.33 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 82.76

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 73.91 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 86.96 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 50.00

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 75.00 มีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 379,960 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 80.00 มีจำนวน 408,917 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 66.67 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 70.00 การใช้เงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 88.33 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 85.71

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 76.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 60.53

3.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.29 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.61

3.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 72.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจาก ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 51.39 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 2,747 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 42,124 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

3.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ จำนวน 289,744 บาท มีรายจ่าย จำนวน 206,951 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 82,793 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 39,944 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 379,960 บาท

4) จังหวัดหนองบัวลำภู

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดหนองบัวลำภู ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือน ดังนี้

4.1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 100 ครัวเรือน และรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 99 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 204,575 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 144,625 บาท หรือร้อยละ 70.70 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 58,666 บาท หรือร้อยละ 28.68 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 117,324 บาท สำหรับการทำเกษตร จำนวน 83,889 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 65,704 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน จำนวน 23,633 บาท

4.2) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 187,078 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 154,489 บาท หรือร้อยละ 82.58 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 32,588 บาท หรือร้อยละ 17.42 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 15,345 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 68,237 บาท หรือร้อยละ 36.48 ของรายจ่ายรวม

4.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 64.00 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 23,197 บาท ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 65.63 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 90.63 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยจากสหกรณ์ มากที่สุด จำนวน 30,000 บาท สำหรับ ธ.ก.ส. มีจำนวน 16,190 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 98.00 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 78.58 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากรับจ้าง ร้อยละ 47.96 และการทำเกษตร ร้อยละ 31.63 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการใช้ ร้อยละ 81.63

4.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 60.00 และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 45.35 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 83.72 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ยืมมาทำ ร้อยละ 78.57

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 98.80 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 22.89 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 87.34 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่มาทำ ร้อยละ 84.62

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 84.78 และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 26.09 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 93.48 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่มาทำ ร้อยละ 66.67

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 86.00 มีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 211,919 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 81.40 มีจำนวน 211,657 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 51.42 การใช้เงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 87.14 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่มาทำ ร้อยละ 88.89

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 68.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 51.47

4.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.13 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.99

4.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 59.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจาก ไม่ต้องการเป็นหนี้หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 77.97 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 8,171 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 51,767 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

4.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ จำนวน 204,575 บาท มีรายจ่าย จำนวน 187,078 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 17,497 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 23,197 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 211,919 บาท

5) จังหวัดบึงกาฬ

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดบึงกาฬ ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือน ดังนี้

5.1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 98 ครัวเรือน และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 98 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 248,628 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด

จำนวน 201,184 บาท หรือร้อยละ 80.92 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 51,402 บาท หรือร้อยละ 20.67 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 124,683 บาท สำหรับการทำเกษตร จำนวน 107,092 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 71,059 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน จำนวน 35,714 บาท

5.2) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 212,008 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 187,777 บาท หรือร้อยละ 88.57 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 24,231 บาท หรือร้อยละ 11.43 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 15,503 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 97,604 บาท หรือร้อยละ 46.04 ของรายจ่ายรวม

5.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 63.00 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 38,932 บาท ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 57.14 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 84.13 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 200,000 บาท สำหรับ ธ.ก.ส. มีจำนวน 26,139 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสดพร้อมใช้ ร้อยละ 100.00 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 57.00 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 66.00 และรายได้ประจำ ร้อยละ 42.00 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการใช้จ่าย ร้อยละ 81.00

5.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 55.81 และซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 52.33 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีไม่เพียงพอ ร้อยละ 54.65 และส่วนใหญ่มีวิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ โดยกู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 100.00

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 23.08 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 65.38 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือนอกระบบ ร้อยละ 85.19

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 88.64 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 56.82 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 93.18 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 85.19

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 76.00 มีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 232,053 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 69.74 มีจำนวน 41,434 บาทส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 88.68 การใช้เงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 96.23 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว กู้ยืมหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 50.00

สำหรับแหล่งเงินทุนและหนี้สินที่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 68.42 มีจำนวน 258,846 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 84.62 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะ ดอกเบี้ย ร้อยละ 84.62 การใช้จ่ายเงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 96.15 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ และหางานทำ ร้อยละ 100.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 51.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ ร้อยละ 62.75

5.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน ค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.11 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.71

5.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 65.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องมาจาก ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 86.15 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 19,040 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 66,841 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

5.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ จำนวน 248,628 บาท มีรายจ่าย จำนวน 212,008 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 36,620 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 38,932 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 232,053 บาท

6) จังหวัดสกลนคร

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดสกลนคร ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือน ดังนี้

6.1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 100 ครัวเรือน และรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 98 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 228,589 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 160,771 บาท หรือร้อยละ 70.33 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 67,661 บาท หรือร้อยละ 29.60 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 203,566 บาท สำหรับการทำการเกษตร จำนวน 41,397 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงินได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 94,250 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน จำนวน 39,059 บาท

6.2) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 243,219 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 140,720 บาท หรือร้อยละ 87.03 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 20,966 บาท หรือร้อยละ 12.97 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าเครื่องจักรมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 10,232 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 67,337 บาท หรือร้อยละ 41.65 ของรายจ่ายรวม

6.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 75.00 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 35,380 บาท ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 42.67 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 94.67 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยจากธนาคารพาณิชย์มากที่สุด จำนวน 59,875 บาท สำหรับ ธ.ก.ส. มีจำนวน 32,509 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสดพร้อมใช้ ร้อยละ 88.00 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 77.27 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจาก บุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 35.23 และรับจ้าง ร้อยละ 35.23 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการใช้จ่าย ร้อยละ 68.00

6.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 54.88 และใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 51.22 ส่วนใหญ่การใช้จ่ายเงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 80.49 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 62.50

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 93.83 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 6.17 ส่วนใหญ่การใช้จ่ายเงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 82.72 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 85.71

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 95.00 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 32.50 ส่วนใหญ่การใช้จ่ายเงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 65.00 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ทำงานทำ ร้อยละ 85.71

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 68.00 หนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 172,287 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 73.53 มีจำนวน 176,520 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 54.00 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 52.00 การใช้จ่ายเงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 86.00 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ทำงานทำ ร้อยละ 100.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 79.00 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 44.30

6.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.20 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินรายได้ มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.70

6.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 59.00 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องมาจาก ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 44.07 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมา

หมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 2,593 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 51,222 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

6.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ จำนวน 228,589 บาท มีรายจ่าย จำนวน 161,686 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 67,003 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 35,380 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 172,287 บาท

7) จังหวัดนครพนม

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครพนม ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 66 ครัวเรือน ดังนี้

7.1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 66 ครัวเรือน และรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 65 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 255,509 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงานสูงสุด จำนวน 151,944 บาท หรือร้อยละ 59.47 ของรายได้รวม รองลงมาคือ รายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 98,886 บาท หรือร้อยละ 38.70 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 197,260 บาท สำหรับการทำเกษตร จำนวน 42,469 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงินได้รับ การช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 122,627 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน จำนวน 44,347 บาท

7.2) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่าย เงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 184,992 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 161,521 บาท หรือร้อยละ 87.31 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 23,471 บาท หรือร้อยละ 12.69 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าเครื่องจักรมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,320 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 76,359 บาท หรือร้อยละ 41.28 ของรายจ่ายรวม

7.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 80.30 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 46,987 บาท ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 64.15 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 84.94 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยจากธนาคารพาณิชย์มากที่สุด จำนวน 102,240 บาท สำหรับ ธ.ก.ส. มีจำนวน 47,009 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีสดพร้อมใช้ ร้อยละ 89.39 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 44.07 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจาก บุตรหรือคนในครอบครัว ร้อยละ 35.59 และรับจ้าง ร้อยละ 35.59 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการ ใช้ ร้อยละ 93.22

7.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 100.00 และเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 60.34 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 60.34 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่หางานทำร้อยละ 60.87

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์

เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอร้อยละ 88.68 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ร้อยละ 88.33

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 64.86 และการศึกษาของลูกหลาน ร้อยละ 29.73 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 86.49 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 100.00

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 71.21 มีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 248,079 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 82.98 มีจำนวน 299,310 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 76.92 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 51.28 การใช้เงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 89.74 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่หางานทำ ร้อยละ 100.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 66.67 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัว ส่งผลให้รายได้ทางการเกษตรน้อย ร้อยละ 63.64

7.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.74 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.52

7.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 53.03 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องมาจาก ไม่อยากมีภาระหนี้สิน และถ้ามีหนี้สินแล้วเกรงว่าจะไม่สามารถชำระหนี้สินได้ ร้อยละ 65.71 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 5,583 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 64,773 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

7.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ จำนวน 255,509 บาท มีรายจ่าย จำนวน 184,992 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 70,517 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 46,987 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 248,079 บาท

8) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ภาพรวม 7 จังหวัด)

การศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (ภาพรวม 7 จังหวัด) ในปี 2566 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 666 ครัวเรือน ดังนี้

8.1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร รายได้ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 651 ครัวเรือน และรายได้ประจำจากการทำงาน จำนวน 650 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 254,267 บาท โดยเป็นรายได้ประจำจากการทำงาน สูงสุด จำนวน 186,149 บาท หรือร้อยละ 73.21 ของรายได้รวม และรายได้ประจำจากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ จำนวน 70,713 บาท หรือร้อยละ 27.81 ของรายได้รวม

ด้านรายได้ประจำจากการทำงาน พบว่า เงินเดือนหรือค่าจ้างรายเดือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 162,413 บาท สำหรับการทำเกษตร จำนวน 81,429 บาท สำหรับรายได้ประจำจากเงิน

ได้รับการช่วยเหลือ พบว่า รายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 101,763 บาท และเงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน จำนวน 35,300 บาท

8.2) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร รายจ่ายของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร กลุ่มตัวอย่างมีรายจ่ายรวมทั้งสิ้น จำนวน 201,459 บาท โดยเป็นรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตรสูงสุด จำนวน 172,537 บาท หรือร้อยละ 85.64 ของรายจ่ายรวม และรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำนวน 28,922 บาท หรือร้อยละ 14.36 ของรายจ่ายรวม

ด้านรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร พบว่า ค่าปัจจัยการผลิตมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 13,997 บาท และรายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร พบว่า ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบมีรายจ่ายเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 79,251 บาท หรือร้อยละ 39.34 ของรายจ่ายรวม

8.3) เงินออม เงินฝาก หรือเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินออมหรือเงินฝาก ร้อยละ 69.52 เงินออมหรือเงินฝากรวมทั้งสิ้น 48,900 บาท ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 59.18 ส่วนใหญ่เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ร้อยละ 80.99 จำนวนเงินออมหรือเงินฝากเฉลี่ยมาจากสหกรณ์มากที่สุด จำนวน 134,273 บาท สำหรับ ธ.ก.ส. มีจำนวน 36,410 บาท

ด้านเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีเงินสดพร้อมใช้ ร้อยละ 96.10 ระยะเวลาการมีเงินสดไว้ใช้ ส่วนใหญ่ใช้ได้นาน 1 เดือน ร้อยละ 59.53 แหล่งที่มาของเงินสดพร้อมใช้ ส่วนใหญ่มาจากการทำเกษตร ร้อยละ 32.66 และรับจ้าง ร้อยละ 31.72 และส่วนใหญ่เห็นว่าเงินสดเพียงพอต่อการใช้จ่าย ร้อยละ 75.78

8.4) แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ

(1) กลุ่มตัวอย่างมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ พบว่า แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้จากการทำเกษตร ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 65.37 และเป็นเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 56.67 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 60.19 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 80.93

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 98.67 และเงินทุนทำเกษตร ร้อยละ 23.24 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 72.00 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 68.03

ด้านแหล่งเงินทุนที่เป็นเงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 87.14 และบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน ร้อยละ 37.50 ส่วนใหญ่การใช้เงินในแต่ละปีเพียงพอ ร้อยละ 82.86 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่กู้ในหรือนอกระบบ ร้อยละ 77.08

(2) แหล่งเงินทุนที่เป็นเงินกู้และหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเงินกู้และหนี้สิน ร้อยละ 73.72 มีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 244,187 บาท แหล่งเงินกู้และหนี้สิน ส่วนใหญ่มาจาก ธ.ก.ส. ร้อยละ 76.78 มีจำนวน 262,410 บาท ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้จ่ายประจำวัน ร้อยละ 52.25 ส่วนใหญ่ชำระตรงเวลาเฉพาะดอกเบี้ย ร้อยละ 57.29 การใช้เงินในแต่ละปีส่วนใหญ่มีเพียงพอ ร้อยละ 85.41 หากมีไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ทำงานทำ ร้อยละ 72.73

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ารายได้จากการทำการเกษตรไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้สินได้ ร้อยละ 69.37 เหตุผลที่ไม่สามารถทำให้ผ่านพ้นภาระหนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นเพราะพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตเก็บไว้บริโภคในครอบครัวไม่พอต่อการสร้างรายได้ ร้อยละ 46.54

8.5) สาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสาเหตุของปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอของเกษตรกรรายย่อย ในภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก

ในประเด็นต้นทุนการผลิตสูงขึ้น มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 4.09 และนอกภาคเกษตร พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในประเด็นค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินรายได้ มีค่าคะแนนสูงสุด เท่ากับ 3.85

8.6) ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่อง ความต้องการเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 60.81 เหตุผลที่ไม่ต้องการเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่เนื่องจาก ไม่ต้องการ เป็นหนี้ หรือไม่อยากมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.91 จำนวนเงินที่กลุ่มตัวอย่างต้องการนำมาหมุนเวียนสำหรับการผลิตในภาคเกษตรเฉลี่ย 20,781 บาทต่อปีต่อไร่ และต้องการสำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 63,159 บาทต่อปีต่อครัวเรือน

8.7) สภาพเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย ปี 2566 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ จำนวน 254,267 บาท มีรายจ่าย จำนวน 201,416 บาท ส่งผลให้มีเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ จำนวน 52,851 บาท ซึ่งเกษตรกรมีเงินออมหรือเงินฝาก จำนวน 48,900 บาท และมีหนี้สินคงเหลือปลายปี จำนวน 244,187 บาท

5.1.2 ปัญหาและอุปสรรค

จากผลการศึกษาและและการระดมความคิดเห็น (Focus Group) พบปัญหาและอุปสรรคประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) **ด้านการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย** พบว่า พื้นที่ปลูกของเกษตรกร อยู่ในนอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่ปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว ประกอบกับพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด ไม่มีเครื่องจักรกลการเกษตรเป็นของตนเอง และเป็นแรงงานสูงวัย ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรเพิ่มสูงขึ้น เกษตรกรขาดองค์ความรู้และทักษะในการลดต้นทุนการผลิต ประกอบกับผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ไม่สามารถขายผลผลิตในราคาที่สูงได้ และรายได้ไม่สามารถนำมาชำระหนี้หรือหนี้สิน ประกอบกับครัวเรือนเกษตรกรมีภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค การเดินทางและการสื่อสาร เป็นต้น ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพารายได้นอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การใช้เงินกู้เพื่อการเกษตรผิดวัตถุประสงค์ เช่น ใช้จ่ายประจำวันหรือเพื่อการบริโภค บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน หรือการศึกษาของบุตรหลาน เป็นต้น และทัศนคติและพฤติกรรมทางการเงินของเกษตรกรที่ส่อไปในด้านลบ ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเอง โดยเฉพาะ การใช้จ่ายเงินเพื่อสังคมนันทนาการของเกษตรกร (เช่น ค่าเหล้าหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ค่าหอย ค่าซิงโซค ฯลฯ) หรือทัศนคติที่ว่า ต้องกู้หนี้ทุกปี เพื่อรักษาสีหน้า การมีหนี้ติดตัวดีกว่าเอาทรัพย์สินไปชำระหนี้ และการกู้หนี้ใหม่ไปใช้หนี้เก่า รวมทั้งการขาดความตระหนักในการจัดทำบัญชีครัวเรือนและต้นทุนในการเกษตร เพื่อบริหารจัดการงบการเงินภายในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดวงจรปัญหาหนี้สินสะสม การเรื้อรัง การหมุนหนี้เก่าไปหาหนี้ใหม่ หรือการผิดนัดชำระ

2) **ด้านการเข้าถึงกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์** พบว่า ขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกองทุน ฯ ให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.) เกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วัตถุประสงค์ รวมถึงวิธีการขอรับกองทุน ฯ รวมทั้งขาดทักษะและความชำนาญในการจัดทำแผนธุรกิจทางการเกษตรครบวงจร นอกจากนี้การขอใช้เงินกองทุน ส่วนใหญ่ให้เสนอในนามกลุ่มเกษตรกร ดังนั้น ถ้าเกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและการบริหารจัดการธุรกิจเกษตรที่ดี จะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งกองทุน ฯ ได้ รวมทั้งจะไม่มีความสามารถในการชำระหนี้กองทุน ฯ ได้ เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนด จำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ขอยกยเวลาชำระหนี้ หรือกำหนดมาตรการช่วยเหลือหรือเยียวยาถูกหนี้

5.2 แนวทางการบริหารจัดการเงินลงทุนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรรายย่อย

5.2.1 แนวทางพัฒนาหลักในด้านการบริหารจัดการเงินลงทุนของเกษตรกรรายย่อย

1) การพัฒนาที่ดินและแหล่งน้ำ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน ตลอดจนการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

2) การส่งเสริมการผลิตตามระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อผลิตสินค้าเกษตรตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ และการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) เช่น การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS การทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรผสมผสาน และการปลูกพืชใช้น้ำน้อยหรือพืชทนแล้ง เป็นต้น

3) การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงาน เพื่อสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตรแก่กลุ่มสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร

4) การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ คู่ขนานกับการสร้างทัศนคติที่ดีทางการเงิน เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร และการสร้างความรู้และวินัยทางการเงินที่ดี

5) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการทำการเกษตร (การทำน้อย ได้มาก) จากการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม และการส่งเสริมการทำเกษตรแบบประณีตและการปลูกพืชนอกฤดู

6) การสร้างความรู้และวินัยทางการเงินที่ดีภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจในการชำระหนี้ จากการส่งเสริมจัดทำบัญชีครัวเรือนเกษตรกร การสนับสนุนการให้สร้างความรู้และวินัยทางการเงินที่ดี และการวางแผนการทำการเกษตร โดยใช้ตลาดนำการผลิต

5.2.2 แนวทางพัฒนาหลักในด้านการเข้าถึงกองทุน/เงินทุนหมุนเวียนในกำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์/กระทรวงอื่นๆ

1) การสนับสนุนการเข้าถึงกองทุนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กษ.) โดยจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์เงินกองทุน และการยกระดับการพัฒนาการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาทักษะกลุ่มเกษตรกรในการจัดทำแผนธุรกิจเกษตรครบวงจรสู่ความสำเร็จ

2) การพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกร (วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร) โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกษตรกร เพื่อการผลิตและบริหารสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกองทุน ฯ และชำระหนี้กองทุน ฯ ได้

บรรณานุกรม

- กรมชลประทาน. (2567). *โครงการชลประทาน ประจำปี 2567*. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน.
- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2545). *สหกรณ์ภาคเกษตร*. กรุงเทพฯ: กรมตรวจบัญชีสหกรณ์.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2565). *กองทุนหมุนเวียนภายใต้กำกับของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). *รายงานประจำปี 2564 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชนินทร์ พิทยาวิจิ. (2534). *ตลาดการเงินในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป.
- คัคณางค์ จันทร์ศรี. (2565). *แนวทางการบริหารจัดการศักยภาพการชำระหนี้คืนของเกษตรกรสมาชิกสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี*. ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: เอ.พี.กราฟิก ค ดีไซน์และการพิมพ์.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *สถาบันการเงินและผู้ให้บริการทางการเงินของไทย*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย
- ปาริชาติ รัตนกิจ. (2551). *ปัญหาหนี้สินเกษตรกรรายย่อย: ศึกษากรณีเกษตรกรหมู่บ้านสมานมิตร ตำบลดอนศิลา อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ (การบริหารสังคม, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ).
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน 2542*. กรุงเทพฯ: อักษร.
- วิศรดา รามสุต. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการค้างชำระหนี้ของภาคครัวเรือน : กรณีศึกษา สถาบันการเงินชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี*. การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 10, เมษายน 2017.
- ศศินันท์ ศาสตร์สาร และกอบชัย เมฆดี. (2564). การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 298-313.
- ศศิพัชร์ สันกลกิจ และคณะ (2566). *แนวปฏิบัติลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้การแก้ไขปัญหาหนี้สิน เพื่อขจัดความยากจนระดับฐานรากของประเทศไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- สงกรานต์ สมบุญ พลพันธ์ โครตจรัส และสรศาสตร์ สุขเจริญสิน. (2565). *โอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของเกษตรกรชาวนากับประสิทธิภาพการดำเนินงานสินเชื่อของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร*. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 54: สาขาศึกษาศาสตร์, สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ. 2559. หน้า 150-157 (628 หน้า).

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดแบบปริมาณลูกโซ่ พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2561). *การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). *คำนิยามข้อมูลสถิติการเกษตร*. เอกสารสถิติการเกษตร เลขที่ 404. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมข้อมูลข่าวสาร และแหล่งเงินทุนในภาคเกษตร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567) *ระบบทะเบียนเกษตรกรกลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- อรรถัย เกริกผล. (2552). *คู่มือ คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- Creighton, J. L. (2005). *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement*. San Francisco: Jossey Bass.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (14th edition). Shanghai: Shanghai People's Publishing House.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเกษตรกร
โครงการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย
โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3

ด้วยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 (สศท.3) ได้จัดทำโครงการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย โดยเป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและพฤติกรรมการใช้เงินทุนของเกษตรกรรายย่อย เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน สามารถกำหนดนโยบาย มาตรการ หรือวิธีการจูงใจหรือแก้ไขปัญหาด้านการบริหารเงินทุนของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ข้อมูลจากการสำรวจจะได้รับการรับรองสิทธิส่วนบุคคลและเก็บรักษาเป็นความลับ ข้อมูลจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในเชิงวิชาการเท่านั้น จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตอบคำถามทุกข้อเพื่อประโยชน์ของงานวิจัยนี้ด้วย

วันที่ให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ชื่อเกษตรกรผู้ให้ข้อมูล.....นามสกุล.....ความเกี่ยวข้องกับหัวหน้าครัวเรือน.....

1.2 ที่อยู่ของเกษตรกร บ้านเลขที่.....หมู่ที่..... บ้าน.....ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด..... โทรศัพท์มือถือ.....

1.3 ข้อมูลสมาชิกในครัวเรือน

ลำดับ	เพศ ☒		สถานภาพ	อายุ (ปี)	การศึกษาสูงสุด หรือ การศึกษาในปัจจุบัน	อาชีพ		แรงงาน เกษตร ในครัวเรือน ☒	ทำงาน ต่างถิ่น ☒	สาเหตุที่ไม่ประกอบอาชีพ
	หญิง	ชาย				อาชีพหลัก (โปรดระบุ)	อาชีพรอง (โปรดระบุ)			
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										

สถานภาพ

- 1.หัวหน้าครัวเรือน
- 2.สามี/ภรรยา
- 3.บุตร/ธิดา
- 4.เครือญาติ
- 5.อื่นๆ

ระดับการศึกษา

- 1.เด็กเล็ก
- 2.ไม่ได้รับการศึกษา
- 3.ประถมศึกษา
- 4.มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
- 5.อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
- 6.ปริญญาตรี
- 7.สูงกว่าปริญญาตรี

อาชีพหลัก/อาชีพรอง

- 1.ทำนา
- 2.พืชไร่
- 3.พืชสวน
- 4.ไม้ผล
- 5.เลี้ยงสัตว์
- 6.ประมง
- 7.ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
- 8.รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
9. บริษัท/โรงงาน
- 10.รับจ้างแรงงานเกษตร
- 11.รับจ้างรายวันหรือรับจ้างทั่วไป (เป็นชิ้นงาน)
12. อื่นๆ ระบุ

สาเหตุไม่ประกอบอาชีพ

- 1.เด็กอ่อน/วัยเรียน
- 2.อายุมาก/สูงอายุ
- 3.พิการ/ป่วยเรื้อรัง
- 4.ว่างงาน
- 5.อื่นๆ

1.4 ในปัจจุบันท่านมีขนาดที่ดินถือครองทั้งหมด รวมทั้งสิ้น จำนวน.....แปลง พื้นที่รวม.....ไร่
โดยในจำนวนนี้ เป็น

- 1) **ที่นา** ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของท่าน (โฉนด/น.ส. 3/น.ส. 3 ก.) จำนวน.....ไร่
เช่าที่ดิน.....ไร่ ในอัตราค่าเช่า.....บาท/ไร่/ปี โดยเช่าที่ดิน จาก.....
รัฐจัดสรร.....ไร่ ทำฟรี.....ไร่ ได้ฟรี จาก.....
- พืชไร่** ระบุ ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของท่าน (โฉนด/น.ส. 3/น.ส. 3 ก.) จำนวน.....ไร่
เช่าที่ดิน.....ไร่ ในอัตราค่าเช่า.....บาท/ไร่/ปี โดยเช่าที่ดิน จาก.....
รัฐจัดสรร.....ไร่ ทำฟรี.....ไร่ ได้ฟรี จาก.....
- พืชสวน** ระบุ ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของท่าน (โฉนด/น.ส. 3/น.ส. 3 ก.) จำนวน.....ไร่
เช่าที่ดิน.....ไร่ ในอัตราค่าเช่า.....บาท/ไร่/ปี โดยเช่าที่ดิน จาก.....
รัฐจัดสรร.....ไร่ ทำฟรี.....ไร่ ได้ฟรี จาก.....
- ปศุสัตว์** ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของท่าน (โฉนด/น.ส. 3/น.ส. 3 ก.) จำนวน.....ไร่
เช่าที่ดิน.....ไร่ ในอัตราค่าเช่า.....บาท/ไร่/ปี โดยเช่าที่ดิน จาก.....
รัฐจัดสรร.....ไร่ ทำฟรี.....ไร่ ได้ฟรี จาก.....
- ประมง** ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของท่าน (โฉนด/น.ส. 3/น.ส. 3 ก.) จำนวน.....ไร่
เช่าที่ดิน.....ไร่ ในอัตราค่าเช่า.....บาท/ไร่/ปี โดยเช่าที่ดิน จาก.....
รัฐจัดสรร.....ไร่ ทำฟรี.....ไร่ ได้ฟรี จาก.....
- 2) ที่ดินนอกการเกษตร ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของท่าน (โฉนด/น.ส. 3/น.ส. 3 ก.) จำนวน.....ไร่
เช่าที่ดิน.....ไร่ ในอัตราค่าเช่า.....บาท/ไร่/ปี โดยเช่าที่ดิน จาก.....

1.5 ทำเลที่ตั้งพื้นที่การเกษตร

- 1) ในเขตชลประทานไร่ 2) นอกเขตชลประทาน.....ไร่

1.6 แหล่งน้ำหลักที่ใช้ในการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) น้ำฝน 3) ชื้อจากผู้ให้บริการ 5) บ่อ/สระบนที่ดินของตนเอง (ตามธรรมชาติและขุดเจาะเอง)
 2) น้ำชลประทาน 4) สูบเองจากแหล่งธรรมชาติ 6) อื่นๆ ระบุ.....

1.7 การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่ายครัวเรือน

- 1) ไม่ทำ เนื่องจาก
- 2) ทำ แยกเป็น 2.1) ทำประจำ
 2.2) ทำบางครั้ง

ส่วนที่ 2 รายได้ – รายจ่ายภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร

2.1 รายได้ของครัวเรือน

ประเภท	บาทต่อ		หมายเหตุ
	เดือน	ปี	
รายได้ประจำ จากการทำงาน			
1.กำไรสุทธิจากการทำเกษตร			
1.1 ทำนา			
1.2 พืชไร่			
1.3 พืชสวน			
1.4 ไม้ผล			
1.5 เลี้ยงสัตว์			
1.6 ประมง			
2.กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ (ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว)			
3. เงินเดือน/ค่าจ้างรายเดือน			
3.1 รับราชการ			
3.2 บริษัท/โรงงาน			
4. ค่าจ้าง (รายวัน/รายเดือน/ชิ้นงาน)			
4.1 รับจ้างแรงงานรายวัน			
4.2 รับจ้างทั่วไป (รายเดือนหรือเป็นชิ้นงาน)			
รายได้ประจำ จากเงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ			
5.บำนาญ/บำเหน็จ และเงินสงเคราะห์ (เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ)			
6.เงินช่วยเหลือจากบุคคลในครัวเรือน (ที่อยู่ต่างถิ่นหรือต่างประเทศ)			
7.เงินช่วยเหลือจากบุคคลนอกครัวเรือน			
8.เงินช่วยเหลือจากรัฐและองค์กรต่างๆ เช่น เงินชดเชยการเกิด			
รายได้ประจำ จากทรัพย์สิน			
9.ค่าเช่าที่ดินทางการเกษตร /ค่าเช่าบ้าน/ทรัพย์สินอื่น			
10.ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินปันผล			
11.ดอกเบี้ยแชร์และการให้กู้ยืมเงิน			
รายได้ไม่ประจำ			
12.เงินทุนการศึกษา			
13.มรดก ทรัพย์สิน			
14.เงินที่ได้รับจากการทำประกันต่างๆ			

ประเภท	บาทต่อ		หมายเหตุ
	เดือน	ปี	
15.รายรับอื่นๆ (เงินรางวัล เงินถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล)			
16.อื่นๆ ระบุ.....			
17.อื่นๆ ระบุ.....			
18.อื่นๆ ระบุ.....			
19.อื่นๆ ระบุ.....			
20.อื่นๆ ระบุ.....			

2.2 รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร

ประเภท	บาทต่อ			หมายเหตุ
	สัปดาห์	เดือน	ปี	
รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร				
1.ค่าปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช พันธุ์ ฯลฯ)				
2.ค่าจ้างแรงงาน				
3.ค่าเครื่องจักร				
4.ค่าเช่าที่ดิน				
5.ค่าภาษีที่ดิน				
6.ค่าซ่อม/บำรุงทรัพย์สินทางการเกษตรอื่นๆ				
7.อื่นๆ ระบุ.....				
8.อื่นๆ ระบุ.....				
รายจ่ายเงินสดนอกภาคเกษตร				
<i>อาหาร เครื่องดื่ม และยาสูบ</i>				
9.อาหาร เครื่องปรุง และเครื่องดื่ม (ไม่มีแอลกอฮอล์)				
10.เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และยาสูบ				
11.ค่าแก๊สหุงต้มในครัวเรือน				
ที่อยู่อาศัย				
12.ค่าเช่าที่อยู่อาศัย				
13.เครื่องแต่งบ้านและสิ่งทอสำหรับใช้ในบ้าน				
14.ค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมบ้าน				
15.ค่าไฟฟ้าในครัวเรือน				
16.ค่าน้ำใช้ในครัวเรือน				

ประเภท	บาทต่อ			หมายเหตุ
	ล้านบาท	เดือน	ปี	
ของใช้ในครัวเรือนและของใช้ส่วนตัว				
17.ของใช้ในครัวเรือน (สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ)				
18.เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องสำอาง และรองเท้า				
การเดินทางและการสื่อสาร				
19.ค่าชื้อยานพาหนะ				
20.ค่าผ่อนยานพาหนะ				
21.ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง/ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานยนต์				
21.ค่าโทรศัพท์ และ Internet				
การศึกษา				
23. ค่าใช้จ่ายการศึกษาของบุตรหลาน				
เวชภัณฑ์และค่าตรวจรักษาพยาบาล				
24. ค่ารักษาพยาบาล				
25. ยา และเวชภัณฑ์				
รายจ่ายเพื่อสังคมและฉันทนาการ				
26.เงินทำบุญ/เงินช่วยเหลือ/เงินบริจาค/เงินฌาปนกิจศพ				
27.การท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ				
28.ค่าสลากกินแบ่งรัฐบาล/การพนันอื่นๆ				
รายจ่ายอื่นๆ				
29.ค่าเบี้ยประกันภัย/ทรัพย์สิน/ประกันชีวิต				
30.ค่าปรับ/ภาษี/ธรรมเนียม				
31.ดอกเบี้ยจ่าย/ดอกเบี้ยชำระ				
32.อื่นๆ ระบุ.....				
33.อื่นๆ ระบุ.....				
34.อื่นๆ ระบุ.....				
35.อื่นๆ ระบุ.....				

ส่วนที่ 3 เงินออม เงินฝาก หรือ เงินสดพร้อมใช้ ของครัวเรือนเกษตรกร

3.1 ปัจจุบันครัวเรือนของท่านมีเงินออม/เงินฝากหรือไม่ อย่างไร

- 1) ไม่มี เนื่องจาก 1.1) ภาระรายจ่ายมาก 1.2) ภาระหนี้สินมาก
 1.3) อื่นๆ โปรดระบุ.....
 2) มี ครัวเรือนของท่าน “ฝากเงิน/เงินออม” กับองค์กรใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

แหล่งเงินฝาก/เงินออม	จำนวน (บาท)		รวมทั้งสิ้น (บาท)	เหตุผลในการฝากเงินหรือออมเงิน
	ต่อเดือน	ต่อปี		
1.ธ.ก.ส.				
2.กองทุนหมู่บ้าน				
3.กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์				
4.ฌาปนกิจสงเคราะห์				
5.สหกรณ์				
6.กลุ่มออมทรัพย์				
7.ธนาคารของรัฐ				
8.ธนาคารพาณิชย์				
9.อื่นๆ ระบุ				
10.อื่นๆ ระบุ				

เหตุผลในการฝากเงินหรือการออม

- ① เป็นเงินฝากค้ำประกันเพื่อกู้ ② เป็นเงินฝากสามารถเบิกถอนได้ ③ เป็นเงินฝากไม่สามารถเบิกถอนได้
 ④ อื่นๆ ระบุ

⑤ อื่นๆ ระบุ

⑥ อื่นๆ ระบุ

3.2 ครัวเรือนของท่านมีเงินสดพร้อมใช้ไว้ใช้เป็นค่าใช้จ่ายปกติหรือในยามฉุกเฉิน

- 1) ไม่มี 2) มี 2.1) ท่านมีไว้ใช้เพียง เดือน (เช่น อย่างน้อย 1 เดือน หรือ อย่างน้อย 5 เดือน)
 2.2) แหล่งที่มาของเงินสด.....

3.3 การมีเงินสดพร้อมใช้เพียงพอต่อความต้องการสำหรับการใช้จ่ายของครัวเรือน

- 1) ไม่เพียงพอ เนื่องจาก

2) เพียงพอ

ส่วนที่ 4 แหล่งเงินทุน ภาวะหนี้สิน และเงินเชื่อ ของครัวเรือนเกษตรกร

4.1 ปัจจุบันท่านมีหนี้สินหรือไม่

- 1) ไม่มีหนี้สิน
 2) มีหนี้สิน

4.2 ในปี พ.ศ. 2566 ครัวเรือนเกษตรกรของท่านมีแหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้ หนี้สิน และเงินกู้ยืมค้าง กับแหล่งใดต่อไปนี้

- รหัสวัตถุประสงค์ ① ซื้อ/เช่าซื้อที่ดิน ② ซื้อยานพาหนะ ③ ซื้อปัจจัยการผลิต ④ เงินทุนทำเกษตร
 ⑤ ใช้จ่ายประจำวัน ⑥ ค่ารักษาพยาบาล ⑦ การศึกษาลูกหลาน ⑧ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน
 ⑨ ลดหนี้สินค้างหรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียว ⑩ อื่นๆ ระบุ

แหล่งเงินทุน	มี ☒	วัตถุประสงค์ (ใส่รหัส)	วงเงิน (บาท)	อัตรา ดอกเบี้ย (ร้อยละต่อปี)	ระยะเวลาในการ ผ่อนชำระ (ปี)		เงินกู้ยืมเหลือ หรือหนี้สินค้าง ชำระ (บาท)	รูปแบบค้ำประกัน	การใช้เงินในแต่ละปี (เพียงพอ ☒ และไม่เพียงพอ ☐)	วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (กรณีตอบไม่เพียงพอ ☐)
					เดือน	ปี				
1. แหล่งเงินทุนที่เป็นรายได้										
1.1 รายได้ที่ได้จาก การทำเกษตร					ไม่ระบุ					☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
1.2 รายได้ที่ได้จาก นอกภาคเกษตร					ไม่ระบุ					☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
1.3 เงินโอนจากครอบครัว					ไม่ระบุ					☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....

แหล่งเงินทุน	มี ☒	วัตถุประสงค์ (ใส่รหัส)	วงเงิน (บาท)	อัตรา ดอกเบี้ย (ร้อยละต่อปี)	ระยะเวลาในการ ผ่อนชำระ (ปี)		เงินกู้คงเหลือ หรือหนี้สินค้าง ชำระ (บาท)	รูปแบบค้ำประกัน	การใช้เงินในแต่ละปี (เพียงพอ ☒ และไม่เพียงพอ ☒)	วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (กรณีตอบไม่เพียงพอ ☒)
					เดือน	ปี				
2. เงินกู้/หนี้สิน										
2.1 ธ.ก.ส.								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.2 กองทุนหมู่บ้าน								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.3 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.4 กลุ่มออมทรัพย์ /								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.5 สหกรณ์								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....

แหล่งเงินทุน	มี ☒	วัตถุประสงค์ (ใส่รหัส)	วงเงิน (บาท)	อัตรา ดอกเบี้ย (ร้อยละต่อปี)	ระยะเวลาในการ ผ่อนชำระ (ปี)		เงินกู้คงเหลือ หรือหนี้สินค้าง ชำระ (บาท)	รูปแบบค้ำประกัน	การใช้เงินในแต่ละปี (เพียงพอ ☒ และไม่เพียงพอ ☒)	วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (กรณีตอบไม่เพียงพอ ☒)
					เดือน	ปี				
2.6 ญาติ/เพื่อน								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.7 ธนาคารของรัฐ (เช่น กรุงไทย ออมสิน ธอส เป็นต้น)								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.8 ธนาคารพาณิชย์ (เช่น ไทยพาณิชย์ กรุงเทพ เป็นต้น)								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.9 นายทุนเงินกู้นอกระบบ								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.10 เงินเชื่อล่วงหน้ากับ ร้านค้า								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินกู้ยืม) ☐ อื่นๆ ระบุ.....

แหล่งเงินทุน	มี ☒	วัตถุประสงค์ (ใส่รหัส)	วงเงิน (บาท)	อัตรา ดอกเบี้ย (ร้อยละต่อปี)	ระยะเวลาในการ ผ่อนชำระ (ปี)		เงินกู้คงเหลือ หรือหนี้สินค้าง ชำระ (บาท)	รูปแบบค้ำประกัน	การใช้เงินในแต่ละปี (เพียงพอ ☒ และไม่เพียงพอ ☒)	วิธีการแก้ไขเงินไม่พอใช้ (กรณีตอบไม่เพียงพอ ☒)
					เดือน	ปี				
2.11 เงินซื้อล่วงหน้า (เงินเกี่ยว) กับโรงงาน รับซื้อผลผลิต								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินเกี่ยว) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.12 อื่นๆ ระบุ.....								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินเกี่ยว) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.13 อื่นๆ ระบุ.....								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินเกี่ยว) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.14 อื่นๆ ระบุ.....								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินเกี่ยว) ☐ อื่นๆ ระบุ.....
2.15 อื่นๆ ระบุ.....								☐ หลักทรัพย์ ☐ บุคคล ☐ ไม่ต้องใช้		☐ ยืมหรือขอเงินจากครอบครัว ☐ ขาย/จำหน่ายทรัพย์สิน ☐ กู้ใน/นอกระบบ ☐ หางานทำ ☐ ใช้เงินเชื่อ (เงินเกี่ยว) ☐ อื่นๆ ระบุ.....

4.3 ในรอบปีที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ท่านมีปัญหาในการชำระเงินกู้จากแหล่งเงินหรือไม่ อย่างไร

แหล่งเงินกู้	สถานภาพการชำระหนี้ ☒				
	ชำระตรงเวลา (ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย)	ชำระตรงเวลา (เฉพาะดอกเบี้ย)	ผิดนัดชำระ แต่ยังชำระหนี้ได้	ค้างชำระหนี้	เป็นหนี้ NPL (ถูกฟ้องคดี)
1. ธ.ก.ส.					
2. กองทุนหมู่บ้าน					
3. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์					
4. กลุ่มออมทรัพย์					
5. สหกรณ์					
6. ญาติ/เพื่อน					
7. ธนาคารของรัฐ (เช่น ไทย ออมสิน ธอส เป็นต้น)					
8. ธนาคารพาณิชย์ (เช่น ไทยพาณิชย์ กรุงเทพ เป็นต้น)					
9. นายทุนเงินกู้นอกระบบ					
10. เงินเชื่อล่วงหน้ากับร้านค้า					
11. เงินเชื่อล่วงหน้า (เงินเกี่ยว) กับโรงงานรับซื้อผลผลิต					
12. อื่นๆ ระบุ.....					
13. อื่นๆ ระบุ.....					

4.4 ท่านคิดว่ารายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนในปัจจุบันสามารถส่งผลให้ท่านผ่านพ้นภาระหนี้สินได้หรือไม่

- 1) ได้ เพราะ (ระบุ) ท่านคิดว่าจะพ้นหนี้สินภายในเวลา.....ก็ปี
- 2) ไม่ได้ เพราะ (ระบุ).....

4.5 การที่ท่านประสบปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ ท่านคิดว่า อะไรเป็นสาเหตุ

ประเด็นปัญหา	น้อยที่สุด → มากที่สุด				
	1	2	3	4	5
1. ภาคเกษตร					
1.1 ภัยธรรมชาติ โรคระบาด ผลผลิตเสียหาย					
1.2 ราคาผลผลิตตกต่ำและรายได้ไม่แน่นอน					
1.3 ผลผลิตทางการเกษตรไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้					
1.4 ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น					
1.5 ขายผลผลิตไม่ได้ ไม่มีตลาดรองรับ หรือคู่แข่งทางการค้ามีมากขึ้น					
1.6 ขาดแคลนแรงงานในการทำเกษตร					
1.7 อื่นๆ ระบุ					
1.8 อื่นๆ ระบุ					
2. นอกภาคเกษตร					
2.1 ค่าใช้จ่ายครัวเรือนมากเกินไป					
2.2 มีภาระค่าใช้จ่ายพิเศษ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก					
2.3 ชราภาพ เจ็บป่วย					
2.4 ไม่มีเงินออมไว้ใช้ในยามจำเป็น					
2.5 มีภาระหนี้สินหลายแห่ง ชำระหนี้สินไม่ทัน					
2.6 ระยะเวลากำหนดชำระหนี้สินน้อยเกินไป					
2.7 วงเงินที่ได้จากการกู้ยืมสินเชื่อจากสถาบันไม่เพียงพอ					
2.8 ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้/อัตราดอกเบี้ยสูง					
2.9 ขาดความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน					
2.10 อื่นๆ ระบุ					
2.11 อื่นๆ ระบุ					

4.6 ท่านต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อลดปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอหรือเสริมสภาพคล่องหรือไม่

1) ไม่ต้องการ เพราะ (ระบุ)

2) ต้องการ (ชำระหนี้ภายใน 1 ปี ถัดไป)

○ 2.1) สำหรับการผลิตในภาคเกษตร (ระบุ) จำนวน..... บาท ต่อปี ต่อไร่

○ 2.2) สำหรับกิจกรรมนอกภาคเกษตร (ระบุ) จำนวน..... บาท ต่อปี ต่อครัวเรือน

(นอกภาคเกษตร เช่น การค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว ค่าเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น)

ส่วนที่ 5 แนวทางการบริหารจัดการเงินทุนของเกษตรกรรายย่อย/ชุมชน

5.1 ในความคิดเห็นท่าน ท่านคิดว่า แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (เงินกองทุน) ที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ทั้งในระดับครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนไปพร้อมกัน ควรเป็นอย่างไร

แนวทางการบริหารจัดการ	น้อยที่สุด → มากที่สุด ☒				
	1	2	3	4	5
1. ปรัชญาหรือหลักการสำคัญของเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร					
1.1 ท่านเห็นว่าเงินกองทุนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการ <u>เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน</u>					
1.2 ท่านเห็นว่าเงินกองทุน <u>เกื้อกูลประโยชน์ต่อสมาชิกครัวเรือนได้</u>					
1.3 ท่านเห็นว่าควรมีการบริหารจัดการเงินทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชนและเครือข่ายประชาสังคม					
1.4 ท่านเห็นว่าเกษตรกรควร <u>เสนอความคิดเห็นในการบริหารเงินกองทุน</u> เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือนและชุมชน					
1.5 อื่นๆ					
2. วัตถุประสงค์ในการบริหารเงินทุน (เงินกองทุน) เพื่อการเกษตร					
2.1 ท่านเห็นว่าเงินกองทุนสามารถพัฒนาอาชีพ <u>ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต และลดต้นทุนการผลิตการเกษตรได้</u>					
2.2 ท่านเห็นว่าเงินกองทุนส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเกษตรกร ทั้งในด้านการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น					
2.3 ท่านเห็นว่าเงินกองทุนนำมาใช้ <u>เสริมสภาพคล่องหรือความต้องการใช้เงินในครัวเรือนเกษตรกร (ฉุกเฉิน)</u>					
2.4 ท่านเห็นว่าควรมีเงินกองทุนที่สามารถนำมาใช้ เพื่อดำเนินการตาม <u>วัตถุประสงค์ที่หลากหลาย</u>					
2.5 อื่นๆ.....					
3. แนวทางการบริหารจัดการเงินทุน (กองทุน) เพื่อการเกษตร					
3.1 ท่านต้องการให้มีการจัดประชุมชี้แจงแผนบริหารเงินกองทุนให้สมาชิกได้รับทราบและแสดงความคิดเห็นต่างๆ					
3.2 ท่านต้องการให้มีการ <u>ติดตามผลการบริหารการเงินกองทุน (ผลประกอบการ) อย่างสม่ำเสมอ</u>					
3.3 เกษตรกรควรมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอและมีแผนการชำระหนี้เงินกองทุน					
3.4 เกษตรกรควรมีปรับพฤติกรรมการใช้เงินกองทุนภายในครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การพนัน เป็นต้น					
3.5 เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีแผนส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตัวเองได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต เช่น ประหยัดค่าใช้จ่าย เพิ่มการออม การสร้างพื้นที่หรือระบบการผลิตสำหรับผลิตอาหารสำหรับครัวเรือน เป็นต้น					
3.6 ท่านต้องการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดกลไกการเข้าถึงเงินทุนและติดตามการใช้เงินกองทุนที่มีประสิทธิภาพ					
3.7 อื่นๆ					

**** ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ****

**สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 จังหวัดอุดรธานี
หมู่ 4 บ้านข้าวสาร ถนนมิตรภาพ ตำบลโนนสูง
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41330**

โทรศัพท์ : 0-4229-2557 E-mail : zone3@oae.go.th

Website : www.zone3.oae.go.th

Facebook / YouTube : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 จังหวัดอุดรธานี